DANUTA
BIEŃKOWSKA

VACANȚA LA PARIS

UNIVERS

DANUTA BIEŃKOWSKA

Regăsire • Vacanţă la Paris

Coperta : *Ştefan Damó*

Redactor : Olga Jora

DANUTA BIENKOWSKA

1. Wesprzyj sie, na mnie, 1980, Katowice.
2. Lotem bliżej, Wydawnictwo Lódzkie, 1989, Lódź

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate Editurii Univers

DANUTA BIEŃKOWSKA

REGĂSIRE

•

VACANȚĂ la PARIS

Traducere și cuvînt înainte de OLGA ZAICIK

Editura UNIVERS
București, 1992

Cuvînt înainte

CU OPERA SCRIITOAREI POLONEZE DANUTA Bieńkowska, prezentă în volumul de față prin două microromane, cititorul român a mai avut prilejul să se întîlnească, fie prin proza ei consacrată adulților, fie prin scrierile adresate copiilor școlari. Apariții sporadice și răzlețe. Noul volum își propune deci să împlinească o imagine parțială și să îngăduie cunoașterea mai adecvată a unei creații bogate și variate tematic, abordînd trecutul îndepărtat (în cronicile istorice) sau cel apropiat (în eseistica de evocare a unor figuri poloneze marcante pe plan social-cultural), dar mai ales contemporaneitatea.

Asupra acestei din urmă sfere de preocupări preferențiale în opera scriitorului și-a oprit și editura atenția, alcătuind grupajul alăturat.

Viața de zi cu zi a unor oameni obișnuiți sau altfel spus, cotidianul banal al unor oameni banali ne întîmpină ori pare să ne întîmpine în fiecare dintre aceste romane. Personajele au o anume vîrstă, cea de pe versantul care coboară, o anume experiență de viață, deloc ușoară, un anume loc în societatea și mediul căruia îi aparțin, unul mediocru. Dar cotidianul banal al unor oameni contrazice

flagrant monotonia previzibilă pe care i-o atribuim printr-o falsă prejudecată. El este o sursă necontenită de surprize pentru că viața însăși este imprevizibilă, o splendidă aventură posibilă. Neprevăzutul pîndește la tot pasul : o neînsemnată schimbare de program într-o călătorie turistică riguros organizată, o întîlnire întîmplătoare, pe stradă, cu o cunoștință străveche sau amînarea cu cîteva zile doar a tratativelor dintre reprezentanții unor institute cu caracter științific declanșează brusc evenimentele care se modifică, se înlănțuie, se precipită. Iar cele ce se întîmplă nu sînt deloc banale, unele dintre ele degajînd chiar suspansul propriu romanelor polițiste (Vacanță la Paris) chiar dacă se bazează pe realitatea obiectivă a unui „fapt divers" extras din presă.

Curiozitatea cititorului odată stîrnită, el urmărește torentul evenimențial deopotrivă solicitat de „cele ce se întîmplă" cît și de reacțiile personajelor. Pentru că în afara imprevizibilului exterior mai există unul mai straniu și mai misterios, cel lăuntric al fiecăruia în parte. Înlănțuite de angrenajul nou ivit, personajele „banale" se redescoperă, își regăsesc amintirile-semnalmente ale personalității, receptivitatea afectivă și înțelegerea prea îndelung reprimate (Anna), puterea de a-și domina egoismele și tabieturile (Lukasz).

Deși aparțin unor ani de creație diferiți : 1980, 1990, iar locul acțiunii lor diferă, deplasîndu-se în Polonia și Franța, cele două microromane reunite în volumul de față au totuși un element comun, o aceeași undă afectivă care le străbate. Personajele lor principale : Anna din Vacanță la Paris și Lukasz din Regăsire suferă de nostalgia apropierii umane.

Eroinele sînt femei emancipate cu o activitate profesională meritorie, care le asigură o deplină independență materială și morală, au ceea ce se cheamă „o poziție socială". La rîndul său Lukasz, actorul care la sfîrșitul carierei, în preajma pensionării, își joacă rolul vieții

sale, interpretîndu-l pe Richard al III-lea de Shakespeare, este și el un ins „cu o existență stabilizată". Totuși fiecare își poartă cu demnitate și discreție suferința ascunsă : însingurarea. Dacă au ajuns aici din vină proprie sau dacă împrejurările de viață i-au constrîns să aleagă acest tip de existență nu are prea mare importanță. Calmul exterior este o fațadă sau o bravadă, pentru că, pare să sugereze autoarea, esențial este sprijinul pe care omul îl datorează semenului său, este harul și darul uman suprem.

Un loc aparte în creația scriitoarei Danuta Bieńkowska, „ambasadoare" a literaturii române în Polonia, îl reprezintă traducerile din literatura română. De peste treizeci de ani scriitoarea poloneză îndeplinește față de literatura română un rol căruia cu greu i se poate găsi un echivalent undeva, oriunde în vreo altă țară din lume. Traducerile ei, a căror enumerare aici este cu neputință, ea presupunînd contribuția catalogului și a inventarierii bibliografice, au permis cititorilor polonezi să ia cunoștință, să aprecieze și să îndrăgească o literatură pe care o ignorau în mare măsură, din cauza precarității transplantului operat în limba lor natală înainte de al doilea război mondial. Firește, s-a tradus și în trecut. Dar nesistematic, inegal și cu puține reușite vrednice a fi reținute.

Dacă am spune că Danuta Bieńkowska a tradus cu deplin succes și a prefațat, oferindu-le astfel cadrul indispensabil receptării corecte, opere ale unor scriitori precum : Ion Creangă, Rebreanu, Geo Bogza, Matei Caragiale, G. Călinescu, Alexandru Ivasiuc, Constantin Țoiu etc, etc, am evidenția doar unul din meritele ei și nu cel mai ușor neglijabil. Despre „arta" traducerii și rolul ei de mesager al culturii s-a scris prea mult pentru a mai stărui din nou. Ceea ce se cere însă subliniat cu deosebire este nu numai opera de traducere în sine, deși prin amploare reprezintă un caz — e drept — cu precedente în unele împrejurări, foarte rare, cînd un traducător te-

merar și înzestrat a transpus în limba sa maternă un întreg tezaur dintr-o literatură străină, ci și selecția însăși, care a avut în vedere capodopere ale literaturii române clasice, apoi creația de vîrf contemporană, că poezia mare românească: Eminescu, Arghezi a apărut, de astă dată, nu în tălmăcirea exclusivă a Danutei Bieńkowska, dar din imboldul ei, cu selecția, prefețele sau postfețele acesteia, că un volum de povestiri din folclorul românesc din Moldova, Muntenia și Transilvania a apărut în 1987, fiind alcătuit din traduceri și prelucrări ale aceleeași; că, în sfîrșit, în 1989, o importantă editură varșoviană, stimulată și de perseverența inițiatoarei, publică o antologie de poezie românească de la origini și pînă în contemporaneitate într-o splendidă prezentare grafică. (La această antologie, Danutei Bieńkowska îi revine meritul alcătuirii, selecției, prefațării și a notelor doar la prima parte: pp. 7—230, de la Dosoftei, Miron Costin, Dimitrie Cantemir pînă la Miron Radu Paraschivescu și Magda Isanos; realizarea părții a doua, de la Vasile Voiculescu și pînă la poeții zilelor noastre, revenind Irenei Harasimowicz, la rîndul ei cunoscută traducătoare de proză, dar mai ales de poezie românească în limba polonă).

În sfîrșit, rolul de „ambasadoare" a culturii și literaturii române în Polonia, Danuta Bieńkowska și-l îndeplinește și prin preocuparea constantă de a înlesni relațiile sau informațiile privitoare la realizările românești mai vechi sau mai noi din domeniul dramaturgiei radiofonice sau a celei destinate scenei teatrale, a istoriografiei, arheologiei etc. Și pentru a ne argumenta afirmația, ne vom mărgini la două exemple, semnificative credem, tocmai prin apartenența lor la domenii diferite. Printre lucrările eseistice cu caracter monografic prezentînd personalități istorice ale Danutei Bieńkowska ne atrage atenția prezența unui volum consacrat marii figuri a voevodului Mihai Viteazul. Cele două ediții succesive ale cărții ne fac să presupunem că cititorii polonezi au fost

interesați de acest glorios fragment de istorie românească. Al doilea exemplu este cu mult mai surprinzător prin inedit și sperăm că își va dovedi pe viitor posibilitățile largi de expansiune spre noi tărîmuri geografice. Danuta Bieńkowska este autoarea unui libret, avînd ca temă legenda Meșterului Manole, *realizat în baza unei riguroase documentări românești, asupra căruia își concentrează acum rivna și talentul un compozitor polonez.*

Fără a epuiza tema abordată, cele spuse au avut doar rostul de a fixa niște repere, de a deschide cititorului român un drum de acces spre recunoașterea unei mari prietene a României.

Venită în 1939, odată cu valul de refugiați polonezi, în urma invadării hitleriste a patriei sale, Danuta Bieńkowska studiază medicina la București, făcîndu-și stagiul în spitalele din Capitală, lucrează apoi ca medic în provincie, în zona Buzăului, în sfîrșit se înapoiază acasă, unde peste cîțiva ani se consacră literaturii, pe care o practică și azi. A revenit în România de nenumărate ori la invitația Uniunii Scriitorilor, care i-a acordat și un premiu special în semn de prețuire pentru activitatea ei de traducătoare și calitatea traducerilor realizate.

Puțini străini cunosc România așa cum o cunoaște scriitoarea poloneză Danuta Bieńkowska, mai puțini încă i-au bătut cu piciorul cărările de deal sau munte, i-au vizitat monumentele istorice, s-au extaziat în fața frumuseților ei naturale.

A atribui acestei atitudini doar un prinos de recunoștință adus ospitalității românești în anii grei a războiului, amintirilor din anii foarte tineri și sensibilității acut receptive a scriitoarei, ar fi, credem, o simplificare, o interpretare rudimentară care se cere evitată. Cele petrecute atunci și ulterior sînt mult mai complexe și mai adînci, chiar dacă nu putem evita a recunoaște în ele și gustul inegalabil al „dulcеții de prune verzi, de nuci sau de cireșe amare", pe care arheologul Mircea o evocă odată cu imaginea propriei sale mame în romanul Stai, clipă !

a cărui acțiune se petrece pe teritoriul României, dar și amintirea dureroasă a bombardamentului asupra Bucureștiului din aprilie 1944, gravată pentru totdeauna în memoria Silviei, eroina acestui roman. Să admitem mai degrabă că în acest caz prietenia e un act de vocație, iar literatura română beneficiara lui.

OLGA ZAICIK

REGĂSIRE

1

SALA ERA PLINĂ, LOCURILE OCUPATE pînă la ultimul, chiar și în spațiile de trecere de lîngă pereți stăteau grupuri de tineri, deși se jucau doar cîteva scene selectate din *Richard III*, fără decoruri și fără costume. La Ciechanów poposea rareori un teatru bun, iar acestui spectacol i-a mers faima că era într-o transpunere regizorală foarte modernă, că tînăra echipă era cu mult mai bună decît te-ai fi așteptat și că Lukasz Wilczyński juca excelent. Chiar din prima clipă cînd a apărut pe scenă, îmbrăcat cu pantaloni strîmți și pulover negru, urît, mic de statură, adus de spate, crea impresia că e un autentic Richard și că ceea ce spune, spune de la el :

În strîmbă alcătuire zămislit
Și jefuit la chip de firea hoață,
Pocit, slutit și prea de timpuriu
Zvîrlit în lume, un neisprăvit,
Șchiop și certat de tot cu moda zilei,
Încît și cîinii latră cînd mă văd,
Ei bine, eu, în trîndăvia păcii,
Nu pot să-mi irosesc într-altfel vremea
Decît tot stînd și iscodindu-mi umbra

Cu gîndul numai la slutitu-mi trup.
Cum n-am să pot să fiu iubit vreodată,
Nici să țin pas cu vremea-n vorbe dulci,
Ei bine, iată vreau tîlhar să fiu.
Și să urăsc răsfățul ăstor vremuri. [1]

Spectatorii parc-ar fi suspinat cu toții odată și Lukasz înțelegea că mulți dintre cei ocoliți de noroc vor urmări cu încordare soarta eroului, uluiți de forța și de lipsa lui de scrupule, de măreția lui în crima rămasă deocamdată nepedepsită. Reacțiile agresive, care dormitează în orice ins chinuit de complexul inferiorității, își aflau eliberarea în faptele acelui rege rău putînd să devină idolul unor tineri pletoși și deșucheați, dacă acestora le-ar fi dat prin gînd să-l citească pe Shakespeare. Starea de extaz a spectatorilor Lukasz o resimțea aproape întotdeauna, dar nu cu intensitatea din acea seară. Cel mai ciudat era că fetele venite aici sub aripa ocrotitoare a părinților lor, cetățeni onorabili ai acestui oraș, erau la fel de fermecate de Richard ca și lady Anne pe ai cărei tată, socru și părinte, acesta îi ucisese. Priveau cu răsuflarea tăiată cum lîngă coșciugul lui Henric VI o seduce pe văduva lui plină de jale, iar ea îi respinge tot mai slab complimentele mincinoase, cedînd în mod evident atracției răului. În timpul acestei scene, Lukasz observă în rîndul întîi o fată blondă cu un chip care i se păru cunoscut. Becul de deasupra ușii laterale, care de la începutul spectacolului îl supărase la ochi, învăluia chipul fetei cu o lumină gălbuie, dîndu-i o înfățișare ușor misterioasă și de modă veche, mai ales că, fără ochelari, Lukasz nu-i distîngea exact trăsăturile. Asculta cu atîta încordare, încît cuvintele destinate lui lady Anne, le rostea de parcă i le-ar fi adresat ei.

Doar frumusețea ta a fost pricina,
Căci frumusețea ta mă chinuia

---

[1] William Shakespeare, *Richard al III-lea*, în Shakespeare, *Opere*, vol. 7, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1959, în românește de Florian Nicolau.

În somn, și-aș fi ucis o lume-ntreagă
Spre a trăi un ceas la sînul tău. [1]

Piesa, jucată pentru a o suta nouăzecea oară, dobîndise brusc prospețimea premierei, ba mai mult chiar, Lukasz nu mai ținea seama de faptul că acum, la sfîrșitul carierei sale, cînd dobîndise rolul visat, era nevoit să joace nu pe scena unui teatru din capitală ci într-un oraș de provincie, cu un ansamblu itinerant și cu textul piesei mult amputat. În seara aceea dădea din el tot ce putea da un actor experimentat și conștient de talentul său în momentul în care își ia rămas-bun de la teatru. Întinerea văzînd cu ochii, făcîndu-i pe spectatori să-și dea seama că, în ciuda afirmațiilor lui Shakespeare, adevăratul Richard, cel din istorie, avea în momentul cînd începe acțiunea nouăsprezece ani iar în ceasul morții treizeci și trei. Redobîndise grația unui tînăr elegant, agerimea mișcărilor, zîmbetul încîntător. Sarcina cea mai grea însă era înaintea lui. Trebuia să arate modul cum crima îl distruge pe făptaș răpindu-i pe rînd liniștea, echilibrul sufletesc, limpezimea judecății și precizia în acțiune. Să arate că prăbușirea lui Richard se datora nu unui concurs oarecare de împrejurări, ci era consecința inevitabilă a minciunii lui morale. Să arate toate acestea fără a moraliza, fără a afirma sentențios că răul este întotdeauna pedepsit. Dacă piesa s-ar fi încheiat cu scena mustrărilor de conștiință și cu convorbirea cu duhurile, n-ar fi făcut asupra nimănui nici o impresie. Bărbăția lui Richard și eforturile sale de a se stăpîni și de a domina situația pierdută stîrnesc răsunet printre spectatori. Cît de firesc, cît de familiar sună ultimele lui cuvinte :

Sclav josnic, viața mea o joc pe-un zar
Și întîmplării eu mă-ncredințez
. . . . . .
Un cal ! Un cal ! Regatul meu pe-un cal ! [2]

---

[1] Ibidem.
[2] *Ibid.*

Richard cade ucis. Curtenii îi mai aduc lui Richmond coroana regală, se trage cortina și Lukasz se va putea retrage în odaia rezervată actorilor. Obosit, cu picături de transpirație pe frunte, brusc răgușit. Trebuie să se mai înapoieze pe scenă, să mulțumească pentru aplauze. Spectatorii tineri sînt înebuniți. Lukasz salută cu o înclinare din cap fără să zîmbească. Se înapoiază în cabină.

— Să vă fac un ceai ? îl întreabă grijulie Kazia, sufleora, care ar fi trebuit de mult să iasă la pensie, dar nu se poate despărți de teatru și de treizeci de ani îl însoțește credincioasă pe teren. Colegii spun în glumă că n-a rămas din ea decît spiritul, pentru că trupul ei a pierdut orice pondere. Dar acest spirit e într-adevăr unul protector și plin de bunăvoință pentru toți,

— Fără zahăr, ca de obicei, nu-i așa ? mai întreabă cu tonul ei matern.

— Ca de obicei, mulțumesc.

Dar după ușă se aud zgomote, glasuri tinere care întreabă de Wilczyński.

— O delegație de elevi de liceu. Îi primiți ?

Lukasz face un semn afirmativ cu capul. Intră cîțiva elevi, în frunte cu blondina, cu un buchet de flori. E aceeași care ședea în rîndul întîi. Ține în mînă un buchet uriaș de bujori roșii.

— Am ținut să vă mulțumim pentru acest spectacol de neuitat.,.

Altceva nu mai reușește să spună, se fîstîcește, roșește, dar nu lasă ochii în jos și se uită la Lukasz cu hotărîre de parcă s-ar duce la eșafod. Are ochi căprui catifelați, un oval gingaș al feții, o frunte, pură „ca de fecioară", cum se spunea cîndva și zîmbetul madonelor cioplite în lemn de tei.

Lukasz primește florile și profită de prilej pentru a depune o sărutare pe obrazul înroșit al fetei. Are obrazul fierbinte, frumos mirositor, poate a săpun parfumat sau a pudră.

Fata se trage îndărăt, acum roșie ca purpura. Colegii ei spun ceva despre Shakespeare, despre tragedia greacă, despre regie, despre minunata creație a lui Lukasz, el

le mulțumește, strînge niște mîini care i se întind și dorește din răsputeri să se ducă în sfîrșit naibii cu toții.

Tinerii pleacă.

Lukasz se așază lîngă fereastră, cu spatele la ceilalți colegi și soarbe înghițitură după înghițitură ceaiul care s-a răcit.

— Salutare, bătrîne! îi zice Buckingham. Să nu mă aștepți cu cina. Sînt invitat la niște cunoscuți. Am să mă înapoiez tîrziu, dar am să caut să umblu încet ca să nu te trezesc.

Lukasz face un semn de nepăsare cu mîna.

E ciudat cît de repede s-au stins zgomotele în toată clădirea.

Lukasz se scoală greoi, picioarele de abia îl țin. Se uită la flori. Bucuros le-ar lua cu el la hotel, dar i se pare comic să umble cu ele pe stradă, în văzul tuturor.

— Lăsați că le duc eu, spune Kazia sufleora. Duceți-vă să vă plimbați puțin, să luați o gură de aer, vă mai relaxați înainte de culcare. Astăzi ați fost excelent. M-am emoționat, pe cuvîntul meu, de parcă aș fi văzut piesa pentru prima oară. Mîine dimineață trebuie să pregătiți programul pentru Opinogóra.

— Nu-i mare lucru. Acolo am doar de recitat.

— Oricum... e un auditoriu pretențios. Literați, vin și autoritățile...

— Aveți dreptate. Vă mulțumesc. Noapte bună.

Îl învălui seara călduță, cu miresme de pămînt reavăn și sumedenie de flori, cultivate prin grădinile din fața caselor. Lukasz își amintea aceste mirosuri încă din anii copilăriei. Orășelul Ciechanów i se părea suportabil doar primăvara, atunci cînd verdeața binefăcătoare acoperea căsuțele din lemn cu un singur cat, acareturile încropite de mîntuială din te miri ce, cotețele, cocinele și gardurile pe jumătate năruite. Mirosul de liliac și de iasomie covîrșea duhoarea curților și a rigolelor, a gunoiștilor pe care se lăfăiau în voie frunzele de dovleac. Dispoziția stîrnită de luna mai îți îngăduia să vezi totul cu partea lui cea bună. Pe o vreme ca aceea obișnuiau să se ducă pe malul Ladyniei, înflorit cu păpădii sau la ruinele

castelului principilor de Mazowia, ca, pe gazonul din fața turnurilor, să joace oină. În fiecare duminică se duceau la Szczurzyn după apă de izvor pentru ceai. După-amiază soseau musafirii, se iveau mătușile, uneori se abătea pe la ei unul dintre moșierii din împrejurime, ca astfel, cu prilejul unei vizite, să rezolve o problemă cu domnul geometru, care altminteri în zilele săptămînii își primea clientela în birouașul cu intrarea prin curte. Pe lavița de lîngă perete stăteau întotdeauna în așteptare cîțiva țărani cu cîte o bocceluță, pentru că adeseori onorariul era plătit în natură. Domnul Wilczyński îi trimitea la bucătărie unde mama lui Lukasz lua în primire găinile, untul, ouăle și brînza. Abundența acestor produse îi făcea să mănînce mult, gras și gustos, adăugînd și lichioruri făcute în casă. Cămara era la ei mai importantă decît biblioteca, cu toate că neamul Wilczyński făcea parte dintre spiritele luminate ale localității. Mama lui Lukasz terminase școala la pensionul Suzanei Morawska [1], cunoscută scriitoare pentru copii, pasionată de istoria popoarelor slave. Elevele ei citeau pe ascuns cărți interzise de poliția țaristă și discutau între ele despre renașterea națională și activitatea pentru binele poporului. La aceeași pensiune, mama lui Lukasz o cunoscuse pe Regina Rajkowska, fiica unui medic din Ciechanów, care, sub pseudonimul Domoslawa, scria versuri și piese pentru spectacole de amatori. Mai cu seamă una dintre aceste piese, și anume *Ce și-a pus în gînd Iasiek,* era deseori jucată pe scenele de la țară întrucît se referea într-un mod plin de emoție la nevoia construirii de cluburi și Cămine culturale. Versurile Domoslawei îi erau recomandate lui Lukasz să le învețe pe dinafară și să le recite duminica în fața musafirilor. Lukasz se vede parcă aievea în costumașul de catifea cu guler alb, stînd în fața pianului, în dreptul palmei. Pe canapea stau așezate două doamne durdulii și un ins cărunt care-și

[1] *Morawska Zuzanna* (1848—1922), autoare de cărți pentru copii și tineret care se remarcau prin calități educative.

răsucește mustața. Mama lui tocmai a terminat să cînte la pian o piesă de Chopin. Lukasz trage aer în piept și începe cu un glăscior subțire :

Visez,
Că neamul meu cel polonez
În mîna lui cîrma va lua
Și răul îl va alunga
De pe al nostru plai străbun.
Visez deasemeni că-n cătun
Școli și Cămine culturale
S-or înălța sclipind în soare,
Și va domni doar bucuria,
Pacea, lumina și armonia.

Printre distracțiile preferate se numărau spectacolele. Adulții organizau un teatru de amatori, copiii, pe seama lor, puneau în scenă cîte ceva vara, în grădină. Cel mai adesea din volumul de *Balade și Romanțe* de Mickiewicz. Legată în safian roșu, cărticica, pe care o găsise în biblioteca mamei, mirosea a cimbrișor, ale cărui floricele uscate se aflau presate printre filele cărții. Renumele poetului îi îndreptățea pe copii să ia în mîinile lor niște opere considerate aproape necuviincioase. Doar mătușa Klimcea se scandaliza un pic, dar venea și ea în grădina unde fuseseră instalate scaune pentru spectatorii cărora li se vindeau bilete ca pentru un teatru adevărat. Nepunînd la socoteală sumele mici pe care le primea de ziua onomastică și de sărbători, aceștia erau singurii bani de care dispunea pe vremea aceea Lukasz pentru cheltuielile proprii. Totuși, mătușa Klimcea îl întreba de fiecare dată cu asprime : „Ce-ai făcut cu atîția bani, băiatule ?“

Scena se afla într-un foișor căptușit cu crengi de arin. Cortina era dintr-un cearceaf, iar costumele din hîrtie. Spectatorii : familia și prietenii, răsplăteau cu aplauze frenetice performanțele lor copilărești.

Cu toată simpatia ei pentru teatru, mama lui Lukasz nu s-ar fi învoit nici în ruptul capului ca fiul ei să devină actor profesionist. Hotărîse pentru el că are să

se facă medic, un demn urmaș al lui Franciszek Rajkowski, care la rîndul său urmase exemplul dascălului său Tytus Chałubinski [1]. După chipul și asemănarea lor, Lukasz trebuia să devină un activist social, prieten al poporului, protector al talentelor locale încă neafirmate, apărătorul celor asupriți. În tradiția lor familială mai erau încă vii poveștile despre doctorul Rajkowski, care se ocupase de micul Biegas iar acesta, mai tîrziu, făcuse o carieră artistică strălucită la Paris, sau îl ajutase din toată inima pe Henryk Kuna [2], sortit de tatăl său, un evreu de rit vechi, să-i ia locul în dugheana ce o ținea la Ciechanów. Erau amintite deseori meritele lui Rajkowski, mai ales în timpul epidemiei de holeră care bîntuise ținutul Mazowiei în anul 1894.

Cînd Lukasz mergea la școală, secolul al XIX-lea părea a fi încă destul de aproape, iar amintirea epidemiei de holeră încă îndeajuns de vie pentru ca, an de an la Rusalii o procesiune să se îndrepte din oraș spre dealul numit „Țintirim" ca să se roage să fie feriți de holeră. Era o priveliște de toată frumusețea : peste cîmpiile înverzite se desfășura cortegiul multicolor al credincioșilor, purtînd steaguri deschise la culoare și imagini ale sfinților împodobite cu ghirlande de flori din hîrtie creponată. Totuși, cînd Lukasz, întorcîndu-se acasă, începu să-i dea zor cu aspectul estetic al procesiunii, minimalizînd sensul ei religios, a avut loc primul scandal. L-au ocărît făcîndu-l sceptic și „farmazon", drept care se închise în sinea lui și începu să privească tot mai critic la cei din jurul său.

Criticismul nu-i trecu nici cu vîrsta. Iar la gîndul că ar fi putut acum să-i caute pe vechii lui cunoscuți

---

[1] *Chałubiński Tytus* (1820—1889), medic și naturalist cu mare faimă în epocă, descoperitorul turismului în Tatra și a valorilor curative și turistice ale orașului Zakopane.

[2] *Kuna Henryk* (1885—1945), sculptor polonez, profesor de arte frumoase la Universitatea din Wilno și cea din Toruń. Cunoscut pentru sculpturile sale din lemn, bronz și marmură executate într-o manieră neoclasică.

sau rudele din Ciechanów se cutremura de dezgust. La urma urmei, despre ce ar fi putut discuta cu ei ? Cine a murit, cine s-a însurat, ai cui copii au făcut carieră undeva în lume ? Gazdele ar fi scos din bufet un lichior de casă, ar fi ciocnit în sănătatea lui, de mulți ani destul de prccară, iar acum rea de tot. Toată viața lui se văitase de ceva și poate tocmai de aceea evita întîlnirile cu oamenii în vîrstă, care-i stîrneau gînduri de moarte, ba chiar cu foștii colegi, pe al căror chip timpul își lăsase amprenta. Lukasz se simțea parcă amenințat, iar după înapoierea acasă, se privea în oglindă străduindu-se să se convingă că se ține mai bine decît ceilalți. Nu putea să sufere vizitele în case vechi, cu iz de sărăcie, îi făceau silă podelele de lemn frecate săptămînal cu peria și săpun cenușiu, consolele cu cîte o ciclamă înfloriță în glastră, fotografiile în rame tăiate la traforaj, dulapurile adînci, de nuc, din care te năpădea mirosul de naftalină, canapelușele de pluș atît de roase încît doar pe margine mai păstrau urma gloriei de odinioară. Vederea femeilor bătrîne, stafidite, cu gîturi subțiri ca de pasăre și ochi spălăciți, îi trezea o imensă tristețe și dorința de a fugi departe, de a se ascunde în gaură de șarpe în fața implacabilei treceri.

Mergea acum pe străduțele pustii, abia recunoscînd locurile pe care le ținea minte din copilărie, căsuțele bătrîne pitite cu sfială printre clădirile noi. Era un cu totul alt oraș, reședința unui subraion, terenul unor noi investiții. S-ar fi cuvenit ca aceste constatări să-l bucure și să le aprobe din adîncul inimii. Lukasz însă căuta urmele trecutului, pomi și balcoane cunoscute, în fața cărora se oprea odinioară în drum spre școală. Casa lui părintească fusese distrusă în timpul războiului. Mai era în picioare casa doctorului Kłys, o căsuță de lemn cu o verandă care mirosea întotdeauna a ierburi pentru că soția doctorului usca acolo păstăi de niprală, flori de gălbenele și ochiul boului și semințe de călțunași. Trecuse de două ori pe stradă fără s-o descopere, abia cînd mai trecu o dată, zări o dărăpănătură din lemn cu acoperișul umflat și mucegăit, cu ferestrele bătute în scîn-

duri, se vede pregătită pentru demolare. O tufă de liliac crescuse atît de bogat încît se înălța pînă aproape de coș.

Lukasz împinse portița, care se mai ținea într-o singură balama, străbătu poteca năpădită de bălării și se apropie de liliac pe care mai erau cîteva crengi înflorite. Rupse una, o mirosi, o ținu un timp în dreptul buzelor amețit, iar apoi se strecură pe furiș din nou în stradă și o porni spre hotel. Înainte de a intra pe poartă aruncă crenguța ale cărei frunze începeau să se vestejească.

2

TOCMAI DOCTORUL KŁYS A FOST ACELA care a constatat într-o anume toamnă ploioasă că Lukasz are ganglionii hilari prinși și un infiltrat în plămînul drept. În ciuda afirmațiilor poetului cum că ținutul Mazowiei este cel mai plăcut și cel mai sănătos dintre toate, în împrejurimile orașului Ciechanów oamenii mureau cu sutele de oftică, iar orășelul, murdar și suprapopulat, răsuna de chinte de tuse și era infestat de scursorile unei flegme lipicioase. Șapte mii de suflete, dintre care cinci mii de rit vechi, se înghesuiau în cinci sute de căsuțe de lemn, mîncate de igrasie. Casele de zid cu două etaje puteau fi numărate pe degete. În zilele de tîrg, aproape toți acei care nu lucrau la fabrica de bere, la tăbăcărie, la moară sau prin birouri, veneau în piață sau cel puțin ieșeau în stradă în fața prăvăliei sau a atelierului, se vîrau în îmbulzeală printre țărani, îi apucau de mînecă îndemnîndu-i, convingîndu-i, tocmindu-se pînă în pînzele albe. Cumpărătoarele pipăiau păsările, suflau penele de pe pieptul găinilor, care le priveau cu ochii înspăimîntați, verificînd dacă sub pielea galbenă se află un strat suficient de grăsime ca să iasă supa bună. Atunci tot orășelul mirosea a bălegar, a nutreț și a praf. Abia cînd se lăsa seara totul se potolea căzînd în letargie.

Părinții lui Lukasz se speriară de diagnosticul doctorului Kłys și, ca să-și salveze unicul fiu, îl trimiseră la sfatul acestuia la Zakopane [1]. Nu la sanatoriu, starea băiatului nu era chiar atît de gravă, dar sub îngrijirea doctorului Sobczański care primea în tratament tineri într-un stadiu incipient al bolii, Doctorul locuia pe Antalówka și într-o măsură era încredințat că fie și numai vederea munților Tatra are un efect curativ.

Așa a început pentru Lukasz cea mai fericită perioadă din viața lui. Bolnav nu se simțea defel, oboseala și febra dispărură curînd după venirea lui la Zakopane, mînca pe săturate, dormea ca un buștean, era permanent într-o stare de euforie. Din prima zi cînd, în locul străduțelor noroite din Ciechanów, zări munții acoperiți de zăpadă, își spuse că a dat peste el norocul. În loc să se scoale cu noaptea în cap și, în dormitorul veșnic rece și ușor jilav, să-și tragă în grabă pantalonii ca să poată pleca la școală, stătea culcat într-un pat moale, așteptînd-o pe Marysia să facă focul în sobă. Îi plăcea clipa cînd fata intra pe ușă rumenă în obraz cu coșul cu cărbune și surcele încă mirosind a lemn proaspăt, uneori cu o pată de omăt deasupra, cînd îngenunchea cu gleznele groase la vedere și sufla în adîncul sobei atîțînd o flacără albăstruie. În odaie se răspîndea un miros de rășină și imediat parcă se făcea mai cald, iar după aceea se auzea trosnetul vesel al lemnelor și deasupra ușiței de tuci se ivea o dungă aurie. Atunci Marysia aducea tava cu micul dejun, acoperită de un șervețel bleu cu monogramă albă. Farfurioarele, ceașca și cănița, dintr-un serviciu albastru de China, i se păreau lui Lukasz culmea eleganței. Mama lui folosea zilnic farfurii obișnuite de faianță, cele bune de porțelan păstrîndu-le pentru musafiri.

---

[1] Localitate balneo-climaterică și turistică poloneză în apropierea munților Tatra. Orașul Zakopane este mărginit la nord-est de versantul muntos *Antalówka* (940 m) și la nod-vest de *Gubałówka* (1123 m).

După micul dejun Lukasz se ducea în baia îmbrăcată în faianță albă cu un chenar albastru. Soba rotundă de tablă răspîndea o căldură plăcută, săpunul roz de toaletă mirosea frumos, iar prosopul imaculat îl aștepta pe băiat atîrnat la locul său. Pentru Lukasz, care în fiecare sîmbătă acasă făcea baie în albie, dușul de dimineață însemna o adevărată desfătare. Se înapoia la el în cameră fluierînd, se îmbrăca gros și ieșea pe verandă. Soția doctorului îl acoperea cu un cojoc și deschidea larg fereastra care scîrțîia. Aerul înghețat avea un gust inegalabil. Lukasz inspira adînc privind culmile munților Tatra care i se păreau atît de apropiați de parcă i-ar fi putut atinge cu mîna.

Stătea culcat astfel pînă la ora douăsprezece, ieșea pentru o scurtă plimbare, se înapoia la masa de prînz și iar stătea întins pînă se însera. După gustarea de la ora cinci avea timp de citit. Nu se prea îndemna să se apuce de învățat, cu toate că-și luase cu el manualele școlare. Dealtminteri nici nu-l silea nimeni. Soția doctorului îi lua temperatura la ora cinci, de trei ori pe zi îl punea să-și înghită medicamentele și seara îl întreba cum se simte. El răspundea : foarte bine și se ducea să se culce.

În iarna aceea doctorul Sobczański avea în pensiune doar doi băieți. În camera alăturată de cea a lui Lukasz locuia un băiat din Cracovia, un brunet slab ca un băț, cu ochi bovini, pe nume Henryk, se vede mai grav bolnav, pentru că stătea separat pe verandă, își înfășura gîtul cu un șal gros de lînă și uneori lua masa la el în odaie. În mod obișnuit se așezau la masa de prînz amîndoi, împreună cu soția doctorului, care își dezlega iute șorțul și, încă roșie la față din cauza dogoarei plitei, lua loc avînd drept fundal bufetul greu de stejar. În partea cu uși de sticlă a acestuia stăteau înșirate compotiere de cristal, cupe și carafe de cristal primite în dar de la pacienții recunoscători. Deasupra bufetului era o natură moartă : un iepure lîngă un vas cu fructe, o carafă cu vin și două pocale cu o băutură chihlimbarie.

Deși corpolentă, soția doctorului se învîrtea vioaie, supraveghea totul, neavînd încredere nici în Marysia și nici în bătrîna bucătăreasă. Cu un talent inegalabil știa să pregătească deserturi, mai ales mereng cu frișcă. Pe cei pe care îi ținea în pensiune îi trata matern, îi supraveghea în privința curățeniei și a punctualității, acordînd mult mai mică importanță altor virtuți.

La masa de seară participau cei doi soți și fiica lor Halina. Doctorul sosea de la spital într-o sanie, iar dimineața același țăran venea să-l ia de-acasă. Lukasz auzea sunetul clopoțeilor, lătratul cîinelui și pălăvrăgeala munteanului cu mult înainte ca Marysia să se fi ivit cu coșul de cărbune, și de fiecare dată se bucura la fel de tare că nu e nevoit să se dea jos din pat la acea oră matinală și s-o ia la goană spre școală.

Halina avea șaisprezece ani și îi stîrnea lui Lukasz deopotrivă uimire, admirație și ură, fiind personificarea sănătății, alerga prin curte fără haină numai în pantaloni și pulover. La cîteva zile dispărea în munți cu schiurile și o gașcă de prieteni. Priceperea de a schia fie și numai atît și era de ajuns pentru a-i produce o invidie dureroasă, darămite escapadele peste platouri, cheiuri și creste, al căror nume sună pentru Lukasz exotic. Se întorcea tîrziu și istorisea tot soiul de isprăvi abracadabrante, în timp ce-și beau ceaiul cu rom, pe care soția doctorului se vede că nu-l considera alcool din moment ce-l oferea tinerilor cu atîta dărnicie.

Halina avea cozi blonde, fața ovală, obrajii plini și rumeni și rîdea din orice, mijindu-și ochii cu gene blonde și dese. Sînii mari împungeau puloverul roșu. Pe Lukasz nici nu-l lua în seamă.

În existența lui de atunci, acesta era singurul motiv de întristare, de altfel nu prea adîncă. Băiatul descoperise farmecul singurătății, al orelor nealterate de pălăvrăgeală. De cînd vecinul său de cameră, Henryk, îi arătase drumul spre biblioteca din Zakopane, îl înghițise lumea cărților. Nimeni nu se amesteca în lecturile lui. Nimeni nu-i interzicea nimic dar nici nu-l îndruma, așa încît Lukasz scotocea prin depozitul de cărți ca printr-o

junglă, fulgerat din cînd în cînd de către o nouă descoperire. Studentul cu ochi bovini îi împrumuta revista „Wiadomości Literackie" pe care Lukasz n-o știuse pînă atunci, dar nu se lăsa antrenat la vorbă, neconsiderîndu-l probabil încă un partener demn de discuții. Soția doctorului îl supraveghea în ce privește cititul numai cînd stătea întins pe verandă, socotind din motive numai de ea știute că poate să-i strice. La început respectase interdicția, mai tîrziu, îndată ce doamna Sobczańska închidea ușa după ea, își scotea cartea și se desfăta cu lectura.

Părinților le scria regulat, soția doctorului îi punea în față în fiecare duminică hîrtie de scris și plic. Prin urmare, în loc să se ducă la biserică, făcea eforturi să-și descrie cît mai plastic existența, ceea ce izbutea cu mare greutate, întrucît toate entuziasmele și le epuizase din primele săptămîni, cele următoare nu mai aduceau nimic nou, cel puțin în domeniul care era obiectul corespondenței. Despre trăirile lui sufletești nu voia și nici nu se pricepea să scrie, el însuși nu se prea descurca încă cu ele, simțea doar că se schimbă, socotind-o un lucru natural, la fel cu renunțarea la slujba de duminică, cu toate că fusese deprins cu ideea că este un păcat mortal. La început se scuzase prin boală, cînd însă încetă să febriciteze și începu să iasă la plimbare, nimic nu-l mai împiedica să ia parte la slujbă. Dar întrucît soția doctorului nu se amesteca nici în această privință, Lukasz începu să evite biserica mai mult de lene decît ca urmare a unor îndoieli, stare de fapt cărcia ulterior îi adăugă și argumente. Vrînd prin ceva măcar să-i facă impresie lui Henryk, îi declară că el nu crede în Dumnezeu. Studentul zîmbi prostește, dar se feri de controversă. La masa de Crăciun, Lukasz împărți cu el ostia, înfulecă șapte feluri tradiționale și începu cel dintîi să cînte colinde. Îl convinse pe doctor să-i îngăduie să se ducă cu Henryk la slujba de la miezul nopții pentru că auzise că muntenii vin la biserică îmbrăcați în costume deosebit de frumoase și cîntă minunat. Noaptea geroasă și cu zăpadă abundentă, înveselită de clinchetul zurgă-

lăilor și scînteind de luminile aprinse la toate ferestrele, avea ceva mai degrabă de carnaval decît de pietate religioasă, mai ales că întîlneai cu duiumul dintre cei chercheliți. În bisericuță, fustele, vestele și sumanele viu colorate îți luau ochii, iar colindele se înălțau parcă la cer.

— Cum ți-a plăcut? îl întrebă doamna Sobczańska, a doua zi după masă.

— Cînturile au fost minunate și apoi costumele, toată atmosfera! Dar eu în Dumnezeu nu cred!

Doctorul se uită la Lukasz pe sub ochelari și zîmbi în tăcere. Halina era gata să se înece cu un pateu.

— Despre asta o să mai discutăm peste vreo zece ani, i-o tăie gazda. Cine mai vrea niște borș?

A doua zi de sărbători, după-amiază, cînd doctorul și soția lui plecară la o vizită, iar Lukasz tocmai isprăvea cu statul pe verandă, îl strigă Halina.

— Hai să ne plimbăm. Mi s-au urît să stau acasă.

— Ești singură?

— Așa se întîmplă întotdeauna de sărbători. Mergem pînă la Bialy [1]?

— Pe întuneric?

— Vezi-ți de treabă! Pentru o plimbare atît de scurtă? Și-apoi pe zăpadă nu e întuneric.

O luară pe lîngă trambulină. Cît cuprindeai cu ochii, nu se zărea nimeni, în afară de ei doi. Orașul rămăsese parcă undeva departe. Pinii presărați cu zăpadă păreau luminoși pe cerul întunecat.

— Chiar nu crezi în Dumnezeu?

— Chiar că nu.

— Nici în viața de dincolo?

— Nici.

— Și nu ți-e frică?

— De ce să-mi fie frică?

---

[1] Una din plimbările cele mai pitorești și mai obișnuite din orașul Zakopane spre așa-numita Vale Albă, care duce printr-un defileu muntos cu pereți abrupți și trece peste pîrîul cu același nume.

— Că totul se va sfîrși cu moartea. Că n-ai să mai revezi pe nici unul dintre cei ce-ți sînt dragi. Că răul rămîne nepedepsit.

— Pedeapsa ne-o luăm aici.

— Întotdeauna ?

— Nu.

— De unde știi ce e bine ?

— E o chestiune de convenție socială.

— Ei aș ! Nu te chinuie conștiința cînd faci ceva rău ?

— Remușcările sînt rezultatul acceptării anumitor norme de la care ulterior te abați.

Halina tăcu. Mergea cu pas ușor și repede. Lukasz de-abia izbutea să se țină după ea, pentru că paltonul de școală i se tot răsucea peste picioare iar sudoarea îi curgea pe spate. Îi era teamă să respire mai tare ca ea să nu spună că gîfîie de oboseală, se temea să se oprească să-și mai tragă sufletul ca să nu-l considere un papă-lapte.

Valea Albă de-a dreptul îl lăsă înmărmurit. Îi lipseau cuvintele cu care să-și exprime încîntarea, deși mergea tot mai greu și se temea că n-are s-o scoată la capăt. Abia cînd ajunseră la capătul văii, Halina se opri.

— Îți place ?

Îi lumina luna, creind o atmosferă sărbătorească.

— Hai spune, îl mai întrebă o dată, apropiindu-și obrazul de al lui, încît îi simțea fierbințeala. Hai zii...

Îl sărută pe gură. O cuprinse cu stîngăcie, dîndu-și seama cît de caraghios trebuie să arate. Halina îi deschise paltonul și se cuibări la pieptul lui sub reverele tari. Lukasz o simțea atît de aproape încît încetă să mai gîndească, totul în el se liniști.

După sărbători, doctorul Sobczański îi făcu o radiografie și se arătă atît de mulțumit de rezultat, încît îi îngădui lungi plimbări, limitînd statul pe terasă la numai două ore după amiază. Și abia acum începură necazurile. Lukasz nu era echipat corespunzător, nu avea nici hainele și nici ghetele necesare și nici bani ca să-și cumpere. Nu le putea vorbi despre asta gazdelor sale și nici să scrie acasă nu putea, temîndu-se să nu-l cheme îndărăt. De-

altminteri șederea lui la Zakopane costase și așa o grămadă de bani, iar la Ciechanów o duceau întotdeauna greu cu banii.

Așadar hoinărea prin văi îmbrăcat cu același palton greu și ridicol și se uda la picioare ori de cîte ori zăpada îi pătrundea prin cizme. Cu toate astea o pornea zi de zi tot mai departe, tot mai sus, mînat de o forță nevăzută. Visa la niște excursii adevărate, visa să învețe să schieze, se simțea sănătos, gata să-i înfrunte pe toți băieții întîlniți pe drum.

Halina din nou nu-l mai lua în seamă, acaparată de colegi, lunecînd pe schiuri, mereu pe fugă, roșie la față, splendidă. Se gîndea la ea necontenit, și cînd citea și în timpul plimbărilor și cînd stătea de vorbă cu alții. Termometrul începu să indice cîte o linie în plus.

— Trebuie să revenim la orele de odihnă matinală pe verandă.

— Dar de luni...

Doctorul zîmbi și îi dădu voie să-și facă plimbarea de duminică.

De dimineață ningea mărunt. Lukasz însă hotărîse dinainte că se va duce în Poiana Gasienicowa [1]. Atît auzise vorbindu-se despre ea, văzuse atîtea fotografii, încît ținea neapărat s-o vadă cu ochii lui. Așadar după micul dejun, o porni spre Kuznice și de acolo spre Boczań. Își făcuse socoteala că dacă are să se grăbească, va fi acasă la masa de prînz. Timpul indicat pe tăbliță fusese desigur calculat cu larghețe. Se simțea perfect, gata de performanțe.

Nu prevăzuse totuși că în pădure va fi atîta zăpadă. Mergea încet și greu, zăpada i se strecura pe sub pantalonii de oraș; șosetele și ghetele le avea ude. Paltonul îl apăsa, poalele lungi îl împiedicau la mers. Lukasz se simțea fără putere, îi era ușor greață, minunatul aer de

---

[1] Poiană cu o așezare deosebit de pitorească și cu vedere largă spre principalele piscuri muntoase din Tatra, accesibilă prin drumuri turistice presărate cu numeroase lacuri. (Lacul Verde, Lacul Negru, Lacul Mort etc.)

munte i se părea irespirabil. Păşea tot mai greu, se oprea tot mai des. Cînd ieşi din pădure, zăpada îi ajungea pînă la genunchi, mersul cerîndu-i un mare efort, dar cel mai rău era că începuse să viscolească. Ar fi fost gata să jure că se află pe un drum de cîmpie, de n-ar fi fost viscolul care şuiera cu mare putere. Nu avea ceas. I se păru că se înserează. Vîntul îi izbea obrajii, începu brusc să-l doară în gît. Îşi încheie paltonul, îşi potrivi şalul, dar fără folos. Mergea totuşi înainte. Viscolul se rotea în jurul lui. Pierdu direcţia. Pe unde s-o ia ? Nicî urmă de drum. Se sperie şi rătăci şi mai tare. Paltonul deveni scorţos, frigul îl pătrundea pînă la os. Încă mai voia să înainteze, încă nu se da bătut, dar raţiunea îl îndemna să facă cale întoarsă. Se opri. Furtuna se întetea odată cu întunericul. Lukasz plînse.

Pe Antalówka ajunse cînd se întunecase de-a binelea. Soţia doctorului îl vîrî în pat, îi dădu să bea ceai de zmeură şi-l îndopă cu medicamente. Fără folos. Boli două săptămîni. Se însănătoşea foarte încet. Îl chinuia amintirea excursiei ridicole, ratate. Nu pomeni despre cele întîmplate nimănui, dar îi rămaseră întipărite în memorie pînă la sfîrşitul vieţii. Fascinaţia pentru munţii Tatra se menţinu. Cînd se simţi îndeajuns de bine pentru a-şi relua statul pe verandă, sorbea ore întregi privelişteа, fără să se gîndească la citit. Prima plimbare în oraş o folosi pentru a-şi cumpăra o hartă şi un ghid al munţilor Tatra. Împrumută de la bibliotecă descrieri ale unor expediţii în munţii Tatra. Citind într-un ghid descrierea seacă a unui traseu, îşi închipuia — de pildă — că o ia pieziş, spre stînga, că trece peste un făgaş, că ajunge la marginea unei bîrne şi se opreşte la poalele unui perete muntos. Visa că împreună cu prieteni curajoşi porneşte la escaladarea muntelui. Cînd în dimineţile de aprilie vîrfurile străluceau într-o lumină aurie, cînd după-amiaza putea zvîrli cît colo cojocul pentru a se bucura de căldură stînd pe şezlong, Lukasz se gîndea cum să facă pentru a se stabili definitiv la Zakopane. O telegramă de la Ciechanów puse capăt visărilor. Tatăl lui murise de inimă, mama îi cerea să se înapoieze.

Situația familiei lor nu era prea veselă. Mama lui nu avea pensie, trebuia să se bazeze exclusiv pe forțele proprii și micile ei economii. Boala lui Lukasz și pierderea anului școlar păreau acum o adevărată catastrofă. Nu la studii se putea gîndi ci cum să facă să-și cîștige cît mai repede existența. Dilema dacă să aleagă medicina sau actoria își pierdu realitatea. Trebuia să aducă mulțumire lui Dumnezeu cînd izbuti să găsească un serviciu la fabrica de zahăr.

La anii aceia Lukasz revenea cu gîndul fără plăcere. La fel de puțin îl plăcea să-și reamintească de invazia germană din septembrie, de lagărul de prizonieri, de înapoierea la Ciechanów, unde îl întîmpinaseră ruinele casei părintești. Considera că s-a născut a doua oară în anul 1946, cînd hotărî să-și înceapă studiile multrîvnite. O săptămînă după ce-și luase diploma, fu internat la spital. În plămînul drept avea o cavernă de dimensiunea unei nuci. Tuberculoza în acest stadiu era o boală primejdioasă. Au încercat s-o stăvilească prin sute de pastile. Dar organismul obosit refuza să se apere. Radiografiile arătau o înrăutățire.

În timp ce colegii lui Lukasz se aranjau la teatru și jucau roluri tot mai importante, el făcea cunoștință cu mizeria spitalelor, pustiite de război, slab înzestrate cu medicamente și cu alimente. În sfîrșit, i-au tăiat cîteva coaste astupînd astfel gaura din plămîni și l-au trimis la Zakopane să se vindece.

Din prima zi se simți mult mai bine, deși rezultatele investigațiilor nu arătau o ameliorare. Se indigna împotriva medicilor, se certa cu infirmierele convins că toți complotează împotriva lui, el fiind sănătos tun. Îl apuca nebunia atunci cînd îi era refuzat biletul de voie cu care putea pleca în oraș. Reușise să se facă antipatizat deopotrivă de medici cît și de pacienți. Altora nu li se aplicau sancțiuni pentru a fi încălcat regulamentul, în schimb, ori de cîte ori îl prindeau pe Lukasz că a băut, directorul spitalului îi făcea un scandal imens. Dar Lukasz nu se mai putea lipsi de votcă, deși obținerea ei presupunea tot soiul de tertipuri. În primul rînd nu avea

bani. Renunța la orice, numai să-i rămînă cei cîțiva zloți necesari ca să-și poată cumpăra o litruță. După aceea trebuia să găsească pe cineva care să o treacă prin contrabandă în sanatoriu, dar cum el se luase la harță și cu personalul și cu tovarășii de suferință, treceau zile întregi fără să poată pune în gură o picătură măcar. În sfîrșit, în iulie îi dădură drumul de la sanatoriu. Medicul de gardă îi scrise cu multă migală pe o fișă cum să se comporte. Îi recomanda să ducă o existență liniștită, evitînd eforturile, să nu bea, să nu fumeze și să facă un control lunar. Lukasz își împachetă tot avutul într-o valiză de pînză și își numără bănuții. Nu-i ajungeau nici măcar pentru drumul pînă la Varșovia, unde dealtminteri, nu-l aștepta nimeni. Cum trecu poarta, făcu ghemotoc hîrtia cu prescripțiile medicului și o aruncă la coș.

Se duse pe Antalówka, ca să-l viziteze pe doctorul Sobczański. O găsi doar pe soția lui, îngrozitor de buhăită, cu picioarele cît niște butuci. Nu-l recunoscu și nici atunci cînd își spuse numele nu fu în stare să-și amintească de el. Doctorul murise. Căsuța atît de îngrijită odinioară se cerea urgent renovată.

Lukasz îi înmînă cu sfială un buchet modest. Doamna Sobczańska mulțumi fără un zîmbet și nu se sculă să pună florile în apă. Ședeau acum amîndoi în sufragerie, lîngă aceeași masă ca odinioară. Cristalele din bufet dispăruseră. În locul tabloului cu natura moartă pe perete era o pată întunecată.

— Îmi dați voie să las la dumneavoastră valiza pentru o zi ? o întrebă Lukasz.

— Bineînțeles.

— Și mai am o rugăminte... Astăzi am ieșit de la sanatoriu și... cuvintele nu-i ieșeau din gură. Dacă soția doctorului nu-l recunoscuse putea să-și închipuie, că trecuse pe la ea numai ca s-o tapeze.

— Și nu ai bani, nu-i așa ?

— Întocmai...

Încărunțise, ochii albaștri acum spălăciți îl priveau pe sub pleopele umflate.

— Nici eu nu huzuresc. Am să-ți dau totuși o sumă modestă, s-o ai pentru început.

— Cum ajung la Varșovia v-o înapoiez. Din prima leafă.

Femeia făcu un semn de nepăsare cu mîna.

— Promit !

— Te cred, te cred, murmură, sculîndu-se sprijinită în baston. Merse șchiopătînd din greu pînă în dormitor. Lukasz murea de rușine dar și de curiozitate : cît îi va da, oare cît avea să extragă bătrîna din pormoneul stricat ? Era furios pe el însuși și totodată bucuros că avea să aibă ceva bănuți pentru primele zile.

— E tot ce pot să-ți ofer, spuse bătrîna punînd în fața lui o mie de zloți. Îți urez să-ți aducă noroc.

Îi sărută mîna umflată, pistruiată și respingătoare. Ea îi zîmbi ușor și-l mîngîie pe cap.

Luă cu el numai puloverul și haina de vînt, valiza o ascunse undeva într-un ungher și o zbughi pe scări de parcă ar fi avut aripi. De mult își pusese în minte să vadă Poiana Gasienicowa. Își simțea picioarele ca de vată, dar cu oarecare voință și pe vreme bună puteai și cu astfel de picioare să ajungi pe ncetul în locul visat. Totuși, mai întîi se opri la un bar și dădu pe gît o cinzeacă de votcă, lipsindu-se de gustare, pentru că voia să facă economie. Ce bucurie. Trăiască nevasta doctorului o sută de ani !

După-amiază sosi la cabană unde voia să înnopteze, dar nu aveau locuri libere.

La asta nu se așteptase. Gloata gălăgioasă din sufragerie nu corespundea întru nimic celor ce-și închipuise el cu privire la farmecele statului la cabană. Neavînd încotro se așeză la coadă să-și ia o porție de cîrnat fierbinte. În timp ce-l înfuleca împreună cu o cantitate mare de pîine, cineva îl bătu pe umăr.

— Salve, bătrîne ! Îmi faci loc lîngă tine ?

— Salve ! bombăni Lukasz și brusc fața i se însenină. Ce cauți pe aici, Tosiek ?

— Ultimele zile de concediu. Cum de-ai dispărut așa, de nu te-a mai văzut nimeni ? După diplomă nu te-ai mai arătat. La ce teatru ești ?

— La nici unul.

— Și ce-ai făcut pînă acum ?

— Tot soiul de ciubucuri...

— Barem rentabile ?

— Măcar de-ar fi fost !

— Dacă ești liber aș avea o propunere.

— Ia zii.

— Ansamblul nostru are nevoie de cineva așa ca tine. De fapt e al dracului de greu, zece spectacole lunar pe teren, Dar jucăm și la Varșovia. Ai unde să tragi la Varșovia ?

— N-am.

— Asta-i mai prost. Dar poate reușim să facem ceva. Stai mai mult pe aici ?

— Am vrut să rămîn la noapte, dar nu sînt locuri.

— Îți dau eu un loc. Colegul meu a coborît astăzi la Zakopiec și se înapoiază abia mîine. Poți să dormi pe priciul lui.

— Îți mulțumesc mult. De nu erai tu, eram în pom.

— Fleacuri. Poți să contezi întotdeauna pe mine. Cînd pleci la Varșovia ?

— Mîine...

— Păi atunci putem pleca împreună. Imediat după ce sosim rezolvăm și cu angajarea.

— Ce-i cu graba asta ?

— Ne grăbim pentru că predecesorul tău ne-a făcut o figură urîtă.

— Ce-a făcut ?

— A dat ortul popii. Nu mă privi cu mutra asta uluită. Așa-i adevărul. Într-un accident de motocicletă.

— Spre norocul meu...

— Halal noroc, se băgă în vorbă o femeie tînără care tocmai li se alăturase cu o farfurie cu jumări de ouă.

— Dar dumneata de unde știi ?

— Eu știu tot. Vrei să-ți ghicesc ? Trecutul și viitorul.

— Oprește-te, Inca, mai întîi să ți-l prezint pe prietenul meu din timpul studiilor. Îl cheamă Wilczyński, ea e doamna Gostomska.

— Și le ghicești oamenilor din cărți ?

— Nu din cărți, din palma mîinii.

— Ei uite că nu cred.

— Dacă nu crezi, ai să te convingi. Hai, veniți la mine. Să ciocnim pentru această întîlnire.

Se așezară toți trei pe priciul acoperit cu o pătură cenușie. Și în timp ce Tosiek turna băutura, fata se aplecă peste mîna lui Lukasz.

— Te-ai născut într-un oraș mic de provincie. Ca băiat tînăr ai fost bolnav de plămîni... Și după aceea ai mai fost bolnav. Ai o linie a vieții lungă. Talent artistic deosebit. Ai să ajungi celebru. Caracter dificil. Fire depresivă. Ai să te însori tîrziu, dar va fi o căsnicie fericită. Ai un nume rar : Lukasz.

— Și prin ce minune le-ai ghicit pe toate ?

— Fără ajutorul minunilor. În sănătatea dumitale.

— Pentru un nou drum în viață !

— Să ne meargă bine ! Nu, serios, de unde le-ai știut pe toate ?

— Din palma dumitale.

— Hai să mai ciocnim un păhăruț. Nu-ți vine să pleci de-aici.

— Vii la iarnă la schi ?

— Doar dacă aș avea concediu medical, pentru că cel propriu-zis e altă-dată. Tu o duci bine, Inca, vacanță de vară, vacanță de iarnă, vacanță de primăvară.

— Singurul avantaj cînd ești belfer,

— A, dumneata ești profesoară ? întrebă Lukasz și unde predai ?

— În orașul Plock. Dar mă reped pînă aici ori de cîte ori am prilejul.

— Mama ei locuiește la Zakopane, îi explică Tosiek. E oricum mai ușor cînd ai unde să stai.

Lukasz o privi cu mai multă luare aminte. Avea părul retezat scurt și ovalul feței conturat foarte regulat.

— Nu vreți să facem o plimbare? propuse Lukasz.

— Duceți-vă voi. Eu trebuie să împachetez, să plătesc cazarea. Nu vreau să pierd vremea mîine dimineață. Poate mai apuc să fac un drum.

— Atunci hai noi doi, zise Inca.

Era subțire, înaltă, sprintenă, plină de farmec. Lui Lukasz i se păru că încearcă să-l cucerească, ceea ce îi ridică moralul. Se simțea de parcă angajamentul la teatru ar fi fost gata făcut, o locuință confortabilă ar fi stat să-l aștepte, iar peregrinările lui pe la spitale n-ar fi fost decît un vis urît. Inca mergea repede în direcția Czarny Staw[1]. Despre o convorbire nici nu putea fi vorba, el aștepta momentul potrivit pentru a se bucura de bunăvoința fetei.

— Chiar nu mă recunoști? îl întrebă Inca oprindu-se pe neașteptate. Am mai fost odată împreună într-o plimbare pe-nserat.

— Unde?

— În Valea Albă.

— În Valea Albă... Prin urmare dumneata ești, vreau să zic tu ești?

— M-am schimbat mult, nu-i așa?

— Amîndoi ne-am schimbat.

— Eu te-am recunoscut numaidecît.

Lukasz era cam descumpănit. Amintirea veche complica situația.

— Să ne așezăm aici, spuse Inca. În cabană nu prea poți să stai de vorbă.

Îl luă de mînă și-l trase după ea. Îi simți verigheta.

— M-a indus în eroare numele. Văd că te-ai măritat. Din dragoste?

— Din dorința să am casa mea.

— E chiar atît de important?

— Pentru mine este.

— Povestește-mi despre soțul tău.

— E mai în vîrstă decît mine cu cincisprezece ani. E inginer. E un excelent specialist.

---

[1] Lacul Negru.

— Tipul omului tare,

— Cel puțin așa mi s-a părut,

— Și te-a dezamăgit ?

— Ca pentru toate zilele, lucrurile acestea arată în alt fel. Fiecare își are viața lui. Eu la școală, el pe șantier. Eu în munți...

— Iar el tot pe șantier. Cel puțin schiază ?

— Odată pe an, două săptămîni, dacă e zăpada bună.

— E greu să fie la fel de bun schior ca tine. Dar vă rămîn serile de intimitate.

— Dacă nu are ședințe, plecări în interes de serviciu sau cine știe ce avarii pe șantier. Dealtminteri îmi place să fiu singură. Cu gîndurile sînt mereu aici. Mă gîndesc cu cine și pînă unde voi urca la munte data viitoare.

— Una peste alta nu-i chiar rău, spuse Lukasz spre a pune capăt confidențelor, pe care nu era curios să le afle. O luă cu brațul pe după umăr. Se apropia de el încrezătoare, își sprijini capul de umărul lui.

— Dintre vechii cunoscuți mi-au rămas foarte puțini, continuă ea. Au pierit în război, s-au risipit care încotro, chiar și din cei rămași în Polonia, mulți nu prea pot veni aici, ba că nevasta, ba copiii... Ori n-au bani. Firește că am o grămadă de prieteni noi, pentru un sezon ! spuse cu un rîs batjocoritor. Dar nu despre asta este vorba. Mă gîndesc la prieteniile care rezistă la proba timpului. Fără asta...

— Știu cum este.

— Îmi face impresia că războiul a distrus tot ce prețuiam eu în viață, a sfărîmat lumea mea de la Zakopane dinainte de război. Nimica bun nu mă mai așteaptă, decît o vegetare.

— Bovarizezi Halina.

— Mă îngrozește cenușiul existenței. De-acasă la școală, de la școală după tîrguieli și din nou acasă. Știi cum arată Plock ? Pentru cineva care și-a petrecut copilăria la Zakopane, străzile acelui tîrg sînt de nesuferit. Îmi vine cîteodată...

— Ce ? Și Lukasz o strînse mai aproape. Ea îl respinse cu un gest hotărît,

— N-are a face, bombăni sculîndu-se în picioare. Hai îndărăt.

— Conform cu tradiția, s-ar fi cuvenit să mă săruți.

— Nu tot ce zboară se mănîncă.

Coborî în goană treptele de piatră, apoi se opri așteptîndu-l pe Lukasz.

— Știi, musulmanii folosesc un termen special, cuvîntul „barca" atunci cînd vor să definească mulțumirea sufletească pe care ți-o dau legăturile îndelungate în timp cu un același loc, cu casa, cu mobilele. Sentimentul înrădăcinării e un dar de preț. Eu l-am pierdut. Pentru că după moartea tatei și dispariția prietenilor lui, casa noastră s-a schimbat. Și eu m-am schimbat... De aceea, ori de cîte ori întîlnesc pe cineva care, la fel ca tine, a aparținut acelor vremi, mă amăgesc că... dar nu-i decît o amăgire.

— Schimbarea este baza existenței.

Halina oftă deziluzionată, Lukasz tăcea iritat. Ce le mai place fetelor să complice lucrurile ! Îi intui iritarea și încercă să se arate drăguță.

— Unde ai de gînd să te duci mîine ?

— Nu știu. Sînt pentru prima oară aici, și aș vrea să mă înapoiez cu Tosiek, deci nu am timp prea mult.

— Atunci hai să mergem împreună la Żółta Turnia. E o plimbare de două ore, cel mult trei.

— Te avertizez că nu țin la drum.

— Pînă acolo nu e necesar nici un talent deosebit.

— Numai să nu-mi faci reproșuri.

— Nici un fel de reproșuri pentru nimic.

— Atunci hai să mergem împreună la Żółta Turnia.

— Nu. De ce mă întrebi ?

— Te avertizez că nu țin la drum.

Lukasz oftă ușurat, că o să-și poată lua valiza din casa soției doctorului singur, iar problema împrumutului îi va rămîne deocamdată Halinei neștiută. Ce are să fie după aceea, era lipsit de importanță. Poate că nu se vor mai întîlni niciodată.

Cu acest gînd se trezi a doua zi dimineață și ieși în fața cabanei să se bucure de priveliștea munților. Cerul încă senin atingea parcă piscurile palide. Crestele cenușiu-lăptoase păreau apropiate, să le atingi cu mîna. Se vedea limpede fiecare crăpătură, fiecare rîpă, deși puțin mai jos un abur ușor acoperea crengile de molid. Deodată din spatele Kosistei și a lui Żółta Turnia țîșni un foc sîngeriu, apoi întreaga culme parcă luă foc iar deasupra ei apăru în sfîrșit o văpaie.

De-a lungul atîtor ani Lukasz sperase la asemenea emoții într-o astfel de clipă, încît aștepta acum să se înfăptuiască o minune. Dar nu simțea nimic altceva decît oboseală și nesomn. Văpaia roșie îngălbeni, păli, se albici, valea se întunecă, pădurea deveni albastră. Era timpul să plece în excursie.

Halina porni în lungul lacului cu un pas lung și rapid, fără să bănuiască că a luat cu dînsa pe un om care abia cu o zi în urmă a părăsit sanatoriul. Cîtă vreme înaintau pe o coastă în pantă acoperită de iarbă, Lukasz făcu față ritmului care îi era impus, mai tîrziu însă, cînd fu nevoie să se cațere pe grohotiș, se simți slăbit și înainta cu cea mai mare greutate. Halina începu să-l dăscălească, să-i facă observații, să-l ia peste picior, glumind pe seama stîngăciei unui bărbat în floarea vîrstei.

Soarele, înălțat deasupra vîrfurilor, lumina toată valea numai Lacul Gasienicowa se întuneca și-și pierdu luciul. Lukasz se uita cu groază la frînturile de stîncă, la bucățile de granit. I se părea că munții aceia falnici se sfărîmă, se despică și se preschimbă în pietriș pe care o să-i mature vîntul. Distrugerea a ceea ce socotise a fi veșnic, sporea în el sentimentul propriei sale fragilități. Mîinile îl dureau agățîndu-se de stînci iar genunchii i se acoperiseră de vînătăi.

Cînd ajunse în vîrf, un vînt rece îl pătrunse pînă la oase, lipsindu-l de orice plăcere. Nu mai încercase niciodată o asemenea senzație de frig. I se părea că îi îngheță sîngele în vine și că inima a încetat să-i mai bată. Avea un gust dulceag în gură, o senzație de vomă, era

incapabil de cel mai mic efort. Se așeză la poalele unei stînci, își lăsă capul peste brațele încrucișate. Abia atunci băgă de seamă Halina că ceva rău se petrecea cu el. Dar nu avea la ea nici un fel de medicament, nici măcar un termos cu ceai. Cine s-ar fi cărat cu provizii pentru o simplă plimbare ca aceea. O cuprinse mînia și nerăbdarea, își reproșa că a pornit la drum cu un asemenea slăbănog. Nu exista totuși nici o altă soluție, decît să se înapoieze cît mai repede la cabană.

Coborîșul i se păru lui Lukasz extrem de anevoios, poate mai rău chiar decît cățăratul. Mușchii obosiți refuzau să-i dea ascultare, picioarele se îndoiau sub el, îi tremurau de frică și de oboseală, de care se dezvățase în existența lui la sanatoriu. Starea proastă era accentuată de faptul că Halina cobora sărind ușor peste stînci fără cel mai mic efort, fără o umbră de teamă. Prin urmare, fără să-i mai pese de părerea ei, se lăsa să alunece pe fund, aducînd o mare vătămare perechii lui de pantaloni, cei mai buni pe care-i avea.

În condiții ca acelea nu putea fi vorba de vreo discuție sau, cu atît mai puțin, de vreo confesiune. Singura lui dorință era să umble în sfîrșit pe drum drept. Își jura să nu se mai lanseze niciodată la nici un fel de excursie. Era furios că se făcuse de rîs în fața Halinei, și îi era teamă că va plăti cu propria-i sănătate această performanță. Primul contact cu o viață normală îi dovedise cît e de firav, de nerezistent, de inferior față de cei de o vîrstă cu el. Se grăbea. În mod sigur Tosiek își pierduse răbdarea la cabană, doar stabiliseră să plece împreună în aceeași zi la Varșovia. La gîndul că mai trebuia să coboare pînă la Kuznice și de acolo de abia la Zakopane îl apuca disperarea.

Starea de slăbiciune îi umbri toate amintirile acelei excursii. Nu mai ținea minte nici măcar cum și-a luat rămas-bun de la Halina. Era sigur că nici ea nu ardea de dorința să-l revadă. Cu întreaga capacitate de imaginație de care era în stare, Lukasz se agăță de visul său : munca la teatru. Era singurul lucru care avea cu adevărat importanță pentru el.

3

PROGRAMUL ARTISTIC TREBUIA SĂ înceapă la ora șase seara, dar Lukasz plecă din Ciechanów imediat după masa de prînz, întrucît una din doamnele care se ocupau de organizarea acelei manifestări culturale, trebuia să ajungă mai devreme la Opinogóra, ca să supravegheze pregătirile și să așeze în vase florile proaspăt aduse de la seră. Le ținea pe genunchi, cu cea mai mare grijă și, ori de cîte ori mașina sălta peste hîrtoape, scotea mici strigăte de spaimă. Așezat lîngă șofer, Lukasz o privea prin oglinda retrovizoare, amuzat de exagerarea ei romantică și puțin supărat că din cauza ei era lipsit de odihna de după-amiază la hotel. De cînd începuse să îmbătrînească, se obișnuise cu o scurtă siestă, datorită căreia, cu o rezervă de puteri înnoită izbutea s-o tragă într-un fel pînă la sfîrșitul unei zile de muncă. Nimic nu reușea să-i înlocuiască această odihnă nici cafeaua neagră, nici o plimbare, orele de după-amiază erau altminteri pierdute. De aceea și călătorea acum cu o mutră acră, întrebîndu-se cui îi vor fi dăruiți acești trandafiri drept omagiu, lui Krasiński [1] sau oaspeților lui de astăzi, a căror vizită — dacă ar mai fi trăit — desigur l-ar fi mirat peste măsură. Doar era aristocrat și reacționar, „pe democrați, carbonari și revoluționarii de orice soi pur și simpul îi ura. Mai era pe deasupra și hegelian prin naștere și istoria omenirii se alcătuia pen-

[1] *Krasiński Zygmunt* (1812—1859), poet, dramaturg, romancier și epistolier polonez, al cărui nume este de obicei alăturat de acela al marilor poeți romantici Adam Mickiewicz și Juliusz Slowacki. Și-a cucerit celebritatea europeană mai ales cu drama romantică *Nedivina Comedie*, în care, într-un conflict tragic, apropiat ca mod de tratare de estetica hegeliană, se înfruntă reprezentanții a două concepții etico-politice extreme: contele Henryk și conducătorul revoluției, Pankracy. Astăzi prețuit mai ales ca dramaturg și pentru extrem de interesanta cronică a epocii pe care o reprezintă bogata sa corespondență.

tru el din diverse triade. Guvernele burgheze le trata ca pe o epocă de trecere. Cea de-a treia triadă putea să înceapă doar cu victoria poporului. Dar această a treia triadă însemna sfîrșitul lumii, sfîrșitul lumii lui."

Din aleea umbroasă, automobilul coti spre clădirile care nu arătau a fi nici ale S.M.A.-ului și nici ale societății de turism „Orbis" ci semănau cu terenul de locuit din jurul unui castel sau cu așezarea din jurul unui tîrg. Cîteva autocare de excursioniști erau parcate lîngă un zid înalt dincolo de care pătrundeai într-o altă epocă. În fața micuțului castel pseudo-gotic construit pentru Zygmunt Krasiński după proiectele arhitectului francez Violet le Duc, Lukasz îi spuse însoțitoarei sale că simte nevoia să se odihnească înainte de spectacol și o porni spre parc. Găsi o bancă sub un castan de unde privirea lui răzbătea liberă peste peluza întinsă pînă la un pîlc de arbori multicolori cu un arțar galben la mijloc, și se așeză comod, sprijinidu-și brațele de spătar. Făcea parte dintre puțin numeroșii vizitatori de parcuri care căutau în ele nu numai umbra și aer proaspăt dar și, în primul rînd, ideea creatoare a arhitectului. Își spunea că e mai greu să proiectezi un parc decît o clădire, întrucît constructorul realizează întocmai un desen, în vreme ce grădinarul, atunci cînd sădește niște pomișori, are în fața ochilor doar viziunea lor viitoare. Nu poate învăța din propriile-i greșeli și nici nu poate admira efectele finale ale muncii sale. Realizarea unui parc pretinde să gîndești la viitor, să prevezi. Cine ține minte acest lucru, cine știe să vadă în formele ulmilor solemni sau a plopilor zvelți proporțiile perfecte, legile veșnice ale armoniei ? Cine înțelege că parcul este și el o operă de artă, chiar dacă realizarea lui este mai înceată ? De aici se trage și distrugerea în masă, tăierea copacilor a căror utilitate este remarcată abia atunci cînd ajung la joagăr sau în sobă.

Pe cînd parcurile, gîndea Lukasz mai departe, sînt cea mai frumoasă operă a mîinilor omenești și a naturii totodată, locuri deosebit de importante pentru zborul liber al gîndurilor și pentru îndrăzneala visurilor. Nimic

nu prieşte mai bine desprinderii de ocupaţiile prea terestre, de apăsarea materiei ca de pildă contemplarea acelui pîlc de copaci cu arţarul galben la mijloc. E un lucru bun, îşi zicea Lukasz, că pe vechea proprietate a neamului Krasiński, pe locul unde cu secole în urmă se afla un mic castel de vînătoare al principilor din Mazowia, a fost organizat muzeul romantismului şi plantat acest parc minunat. Merită totuşi să te întrebi în ce măsură cele patruzeci de sate şi ferme ale familei Krasiński au influenţat modul de viaţă şi preocupările poetice ale lui Zygmunt Krasiński, care îi scria de aici Delfinei Potocka [1]: „În timp ce tu îţi închei socotelile sau după ce le-ai încheiat plăteşti, discuţi cu Fregata de la bucătărie, o dojeneşti pe Jozefina şi îl mustrului pe Jan, eu sînt nevoit să răspund la cele mai plicticoase scrisori către preoţi, economi, tot felul de şleahtici şi să rezolv întrebări precum aceasta: să vînd cartofii al căror preţ este acum de patruzeci de groşi suta de kile? Să cumpăr boi pentru crescut plecînd după ei pînă la tîrgul de vite din Wlodawa sau să cumpăr cîte unul pe unde s-o nimeri? etc. etc. Asemenea întrebări mi se pun cincizeci pe lună. Şi joc la loterie, răspund la noroc, de multe ori nu răspund nimic. Adaugă la acestea mii de cereri adresate întotdeauna mie ca să le supun tatălui meu; în ce priveşte socotelile palatului şi banii care intră şi ies zilnic, asta este treaba lui Jan, sacul cu ruble la el se află, scoate banii din el şi scrie în registru, ceea ce este spre folosul lui şi al meu, pentru că pe mine mă apără de pierdere de vreme, iar pe el îl împiedică să-şi petreacă zilele jucînd biliard. În ciuda acestor înlesniri, fiecare zi a vieţii mele este o nespusă plictiseală şi a ţine registrele tale, care era treaba mea la Roma, mi se pare o ocupaţie ca de rai în comparaţie cu acest purgatoriu sau iad al

[1] *Potocka Delfina* (1807—1877), faimoasă prin frumuseţe şi talente artistice, considerată inspiratoarea unor opere ale lui Chopin şi ale unor creaţii literare ale lui Krasiński.

intereselor în care am nimerit ca un măgar sau ca un lup, sau precum un astronom într-o fîntînă."

Îi venea greu lui Lukasz să și-l imagineze pe poet cumpărînd boi la Wlodawa, mai degrabă era de presupus că acel sac cu ruble pe care-l păstra Jan îi asigura lui Zygmunt atîta vreme liberă și atîta „plictiseală" cîtă era nevoie, ca să poată purta o imensă corespondență cu tatăl său, cu prietenii, cu Delfina Potocka, căreia i-a trimis cinci mii de jumătăți de filă de hîrtie de scris. Se întîmpla să-i scrie mai multe scrisori pe zi. Atunci cînd o cunoscuse, ea avea treizeci și unu de ani și trăia despărțită de soțul ei, căruia îi născuse cinci copii. Își scriau unul altuia, ea și Zygmunt, despre sentimentele ce și le purtau, problemele de zi cu zi, cancanurile din societate, evenimentele epocale. A luat naștere astfel aproape un roman fluviu. Din el urma să citească Lukasz niște fragmente.

Cu un sfert de oră înainte de termenul stabilit pentru începerea spectacolului, se duse la castel. Musafirii încă nu sosiseră de la Ciechanów. Se vede că vizitarea fabricii se prelungise mai mult decît prevăzuse programul. Așadar Lukasz intră singur să viziteze încăperile. Parchetele proaspăt date cu ceară luceau chihlimbariu în lumina razelor soarelui. Trandafirii, aduși cu atîta grijă de la seră, se desfăcuseră în toată splendoarea lor. Așezați în vase de flori își întindeau cu grație cozile lungi.

Privindu-le, Lukasz își aminti splendidele compoziții florale, expuse la Lancut în timpul Zilelor Muzicii de Cameră. Inspirate de pictura unor secole apuse, erau chintesența unui stil, păreau spiritul epocii, spuneau mai multe despre oamenii care le fuseseră contemporani decît mobilele și portretele. Nu e de mirare că vizitaorii nu se mai săturau admirîndu-le. Un același gen de curiozitate adusese mari mulțimi la Biblioteca Agricolă din Varșovia la o demonstrație de aranjamente florale Ikebana. Scaunele erau insuficiente, tineretul se așezase și pe jos, urmărind cu mare concentrare cum o japoneză, care nu mai era tînără, într-un chimono albastru, crea

capodopere efemere. O dragoste de flori încă mai mare era necesară ca să poți pătrunde la expoziția anuală de lalele. Oamenii așteptau cîte o jumătate de oră pe strada Marszalkowska în ciuda vîntului înghețat și a zloatei.

Acest muzeu dovedește explicit că nevoia de frumos este uneori la fel de intens resimțită ca foamea și ca setea. Doamnele din secolul XIX de pe portrete, ceasurile de preț care măsurau timpul nostalgic, desenele migăloase de pe serviciile de porțelan doar simulau simplitatea către care aspirau romanticii, în realitate toate acestea alcătuiau rodul ultrarafinat al unor timpuri extrem de complicate.

Iată-l și pe eroul acestei seri, proprietarul micului palat, Zygmunt Krasiński. Pictorul anonim i-a făcut portretul în costum de vînătoare, cu pantaloni strîmți, deschiși la culoare, și cu o pelerină neagră azvîrlită peste umăr, în timp ce stă lîngă o stîncă de care se izbesc valurile înspumate ale mării. Tuns scurt, cu mustăcioară neagră, poetul stă cu fața întoarsă spre depărtarea fără țărmuri, așa că poate fi admirat din profil. Sub braț ține un manuscris. Totul în acest tablou pare artificial, cu excepția tristeții pe care și-a exprimat-o într-una din scrisorile către Delfina : „Sînt distrus, melancolizat, plin de falsitate (...) un om tras în toate părțile, care urăște, care dorește răul altor oameni (...), bolnav, chinuit de furii, împovărat de toate nenorocirile de pe pămînt."

Autocarele sosiră în fața palatului și zarva de glasuri pătrunse în hol. Încheindu-și conversațiile începute mai înainte, printre rîsete și glume, oaspeții își ocupară locurile în încăperea pregătită ad-hoc în acest scop. Rochiile de vară ale doamnelor și cămășile cadrilate ale bărbaților, întreaga nepăsare vestimentară proprie unei excursii, contrasta destul de ciudat cu interiorul acela pretențios. Lukasz îi vedea pe noii-veniți prin ușa deschisă pe fondul unei pînze ale cărei culori se stingeau odată cu amurgul. Aprinseră lumînări. Un pianist îmbrăcat în smoching, se așeză într-o parte, așteptîndu-și rîndul. Un bărbat scund, puțin plešuv, într-un costum de culoare închisă, probabil

unul dintre organizatorii acestei seri, rosti o cuvîntare de bun-venit străduindu-se să fie spiritual și amuzant.

— Eroul acestei seri, cel pe care îl evocăm aici, n-a avut noroc la urmașii săi. Acum o jumate de secol au încetat să-l mai considere bard național. Mai tîrziu i-au fost contestate meritele poetice, pînă la urmă a fost considerat un rău polonez. Faptul că în *Nedivina Comedie* a anticipat cu gîndul pe toți ceilalți scriitori a fost dat uitării...

Așa să fie oare ? se-ntreba în sinea lui Lukasz. Poate că în anumite perioade marii romantici au apărut cu mult prea vii ca pentru niște clasici.

— În octombrie 1965 a avut loc cea de-a treia premieră postbelică a *Nedivinei Comedii,* continuă vorbitorul. De fapt, după punerea în scenă a lui Schiller, a doua care merită să ocupe un loc în istoria teatrului nostru. A fost un spectacol foarte amar, foarte impresionant. Regizorul Swinarski a rupt cu tradiționala concepție de interpretare a acestei opere ca pe un discurs abstract despre două ideologii diferite dar în mod egal hărăzite înfrîngerii. În noua versiune, era o dramă sarcastică și extraordinar de conformă cu litera textului.

Lukasz ținea bine minte acel spectacol. Acțiunea se desfășura într-o biserică baroc, cu un altar imens și cu strane în care, în prima parte a piesei fuseseră așezați membrii corului care cîntau imnuri gregoriene compuse de Penderecki. În vîrful scenei veghea Îngerul cu o sabie de foc. Revoluția părea să fie opera diavolilor care încercau să-l seducă pe Henryk. Pankracy stropea cu vinsînge cearșaful alb care acoperea altarul pe care Leonard și Fecioara executau un dans orgiac. Dar impresia cea mai puternică o făcea discuția dintre Henryk și Pankracy. Erau niște oameni vii, care își înțelegeau reciproc argumentele, dar care se deosebeau prin caracter ca și prin concepții și poziție socială.

— Contemporaneitatea repertoriului romantic, spunea în continuare vorbitorul, pare să constea în aceea că avertizează mai convingător și mai bine decît o dramă contemporană împotriva consecințelor netoleranței, frazeo-

logiei, conformismului, și, în primul rînd împotriva compromisului justificat prin motive de ordin rațional. Prin urmare, după opinia mea ne aflăm în perioada celei mai mature interpretări a romanticilor. Opera marilor clasici (inclusiv a lui Shakespeare) dovedește că, în ciuda constatărilor privind ruptura dintre teatru și literatură și a sublinierii conflictului dintre cele două arte, în realitate unitatea lor este reciprocă. Din teatrul romantic s-a inspirat și Grotowski.

Cîțiva dintre ascultători căscau în mod discret, alții rătăceau cu priviri plictisite peste mobile și tablouri. Numai cei care ședeau în rîndul întîi se uitau țintă la vorbitor fără să clipească.

— Timpul nu-mi îngăduie să prelungesc această expunere, spuse vorbitorul spre bucuria auditoriului. Doresc deci să subliniez că, deși în diverse epoci lui Krasiński i-au fost contestate diverse merite, totuși nimeni n-a contestat vreodată că a fost cel mai de seamă epistolier polonez. În corespondența lui apare cel mai veridic tablou al epocii sale. Dealtfel poate că în vremurile noastre, cînd în genere nu mai obișnuim să scriem scrisori, ne place cu deosebire să citim scrisorile altora. De aici probabil succesul scrisorilor lui Sobieski către soția sa, Marysieńka, de aici zarva stîrnită pe presupusele scrisori ale lui Chopin către aceeași Delfina, cea căreia îi scria Krasiński. De aici putem trage și o concluzie, poate ușor surprinzătoare : dacă doriți să dobîndiți o faimă nepieritoare nu vă epuizați talentul exclusiv scriind romane și poezii. Scrieți scrisori ! Muzeul literaturii le va răscumpăra cu plăcere de la urmașii dumneavoastră.

Rîsete, aplauze. Acum e rîndul lui Lukasz. Salută, începe lectura. Între două fragmente de scrisoare se îndreaptă, ridică ochii de pe text, privește publicul, caută, ca de obicei, pe cineva căruia să-i poată adresa cuvintele pe care le rostește. În dreapta, în fund lîngă fereastră, stă un grup de eleve cu bluze albe, aduse aici nu se știe bine pentru ce, fie ca recompensă pentru progresele obținute la limba polonă, fie ca ajutoare la întîmpinarea oaspeților venți de la Varșovia. Și Lukasz o zărește pe

fata care ieri i-a adus bujorii. Privind-o cu căldură o asigură pe Delfina în numele lui Krasiński :

— „Cîtă vreme sînt pe pămînt, sînt al Tău, iar de va fi nevoie vreodată să tai lemne ca să Te pot hrăni contează pe cele două brațe ale mele, iar dacă glonțul îmi va smulge unul, atunci numai pe unul. Te strîng aproape de inima..."

Lukasz nu mai are nevoie să se uite spre fundul sălii ca să știe că fata îl ascultă cu răsuflarea tăiată, că fără să vrea ia aceste declarații ca și cum i-ar fi adresate, visează să devină adevărate, ca o dragoste mare, romantică, să-i preschimbe existența în una asemeni cu a eroinelor literare. Lukasz anume nu se mai uită în acea direcție, dar citește cu un glas pătimaș și scăzut.

Abia în timpul concertului izbuti s-o privească mai îndeaproape. Părul blond, cu cărare la mijloc, pieptănat peste urechi, ca în portretele romantice, ochii mari, nasul subțire, poate puțin prea scos în evidență, gura frumos tăiată. Oare de cine îi amintește ? Evident de Halina, cea de la Zakopane, cînd avea șaisprezece ani și se fălea cu puloverul ei roșu. Zîmbi amintirilor. Fata cu bluza albă îi răspunse cu un zîmbet ușor. După concert cînd se îndreptară cu toții spre biserică, pentru a depune flori pe mormîntul lui Krasiński, se ivi lîngă Lukasz. Mergeau în întunericul luminat doar de ferestrele palatului. Cu cît se îndepărtau de acele ferestre luminoase, cu atît era mai întuneric. Abia dincolo de ziduri, pe drum, erau aprinse felinarele ce luminau palid. În vale, pe fundalul copacilor albea fațada în stil clasic a bisericii, extrasă din întunecime de luciul reflectoarelor.

— Ce frumos e ! șopti Lukasz.

Impresia aceasta mai slăbi în interiorul bisericii unde era mai degrabă celebrat Zygmunt Krasiński decît Cristos. Ghidul, cum făcea de obicei în asemenea împrejurări, le povestea oaspeților istoria succesivelor amoruri ale poetului. Mai întîi despre Amelia Bronikowska, care, după ce i-au murit părinții a fost crescută în casa familiei Krasiński, iar mai tîrziu, după arestarea soțului ei

pentru activitatea sa patriotică, se înapoiase iar sub acoperișul casei lor. Cu un ton patetic recita mărturisirile poetului : „Mă vedeam din nou copil, alergînd prin odăi după verișoara mea Amelia ; după aceea în una din aceste încăperi ea se mărită, într-o a doua odaie moare mama mea, iar eu, între această nuntă și acea moarte, simt disperarea în sufletul meu de copil dar și o uriașă patimă. Anii trec, mama mea nu mai trăiește de mult, iar eu mă aflu în anii pasiunilor. Załuski e la temniță, soția lui în casa noastră sub ocrotirea tatălui meu. Seara, după cursurile la Universitate, mă duceam la ea, silueta ei subțiratică învăluită în crepuri, frumoasă de să-ți pierzi mințile, maiestoasă, ochi negri, trăsături demne, expresive, pline de viață... Am pierdut o jumătate din sufletul meu și întreaga sănătate a tinereții mele privind-o cu adorare. Dar n-am avut îndrăzneala să-i mărturisesc dragostea mea."

După aceea o pomeni pe Joanna Bobrowa, căreia Zygmunt reușise să-i explice că o căsnicie înseamnă mormîntul dragostei. O convingea de acest lucru la cimitir, pentru că peste tot în altă parte erau prea mulți martori ai convorbirilor lor. Deci „acolo, pe mormintele germane năpădite de flori care le acopereau cu desăvîrșire, am petrecut cu ea vreo zece, cincisprezece seri de vară. Dacă ne prindea furtuna, se învoia să se lase muiată pînă la piele ; nu mai pălea ca odinioară la zgomotul tunetelor. În rochie de mătase, cu o pălărioară pariziană pe cap, cu ciorapi ajurați în picioare, ședea pe zidul umed cu mîna în mîna mea. Într-un cuvînt, era o femeie care ajunsese la cel mai înalt grad al exaltării, lepădase orice convenienție sociale, discutînd cu liniște despre faptul că în curînd societatea avea s-o alunge și nevăzînd pe nimeni altul pe pămînt în afară de acela care s-ar fi cuvenit să n-o aducă la această tristă stare extremă."

În sfîrșit, cîteva fraze despre Eliza Branicka, soția aleasă de tatăl său pentru Zygmunt Krasiński : „Ce nebunie a cuprins-o de a dorit neapărat, neapărat în ciuda avertismentelor mele și ale altora să facă ceea ce a făcut !

Nu-mi va rămîne nimic alta de făcut decît să fiu față de ea nobil, cel mai nobil cu putință, dar în ce privește inima, știe ea prea bine că n-o va avea niciodată și s-a resemnat ; inima ți-o dăruiești o dată, nu de mai multe ori."

Cu noblețea asta trebuie că lucrurile n-au stat prea bine, din moment ce Eliza și-a exprimat dorința ca rămășițele ei pămîntești să nu odihnească în cripta neamului Krasiński, lîngă Zygmunt, ci în mormîntul celui de-al doilea soț al ei. Măcar după moarte s-a răzbunat împotriva Byronului polonez.

În criptă, Lukasz constată cu melancolie că tuberculoza nu ezita nici în pragul palatelor. Cei mai mulți dintre copiii neamului Krasiński muriseră foarte tineri, fără să ajungă la maturitate. Zygmunt dăduse ochii cu moartea de timpuriu. Mama, rudele, prietenii muriseră pe rînd în prezența lui. Febră, hemoptizii, stări de slăbiciune, leșinuri — erau realități cotidiene. În corespondența amoroasă ei se plîngeau nu numai de suferințele sufletești dar și de cele trupești. Boala le însoțea călătoriile și dorurile, marile elanuri și înfrîngeri.

Fără să mai asculte explicațiile ghidului, Lukasz ieși afară în fața bisericii, O adiere ușoară susura printre frunze, cerul se acoperise de nori, avea să plouă. Lukasz închise o clipă pleoapele, aspirînd mireasma ierburilor.

— De ce ați părăsit cripta ? V-au plictisit explicațiile ? întrebă fata în bluza albă.

— Nu trebuie să tulburi liniștea celor răposați.

— Nu trebuie nici să citești scrisori străine.

— Afară de cazul că au intrat în patrimoniul public.

— Precum viața și moartea celor de acolo, spuse fata arătînd cu mîna spre criptă. Eu n-aș vrea să am nici chiar o piatră de mormînt la cimitir. Să te îngroape și să netezească mormîntul pînă ajunge una cu pămîntul.

— Lucrurile astea le spui doar atunci cînd mai ai toată viața înaintea ta.

— Sau știind exact la ce poți să te aștepți.

— De la viață sau de la urmași ?

— De la soartă.

— Și dumneata știi asta? întrebă Lukasz rîzînd, luînd-o încet în direcția palatului ca să nu se amestece din nou cu grupul celor ce ieșeau din criptă.

— Știu.

— Te invidiez.

— Dumneavoastră mă invidiați pe mine? Dumneavoastră ați avut noroc. Sînteți un excelent actor. Faimos...

— Exagerezi. Și chiar de ar fi așa... Te invidiez pentru siguranța dumitale.

— E un reproș?

— O afirmație obișnuită. La vîrsta dumitale eram teribil de complexat și de timid.

— În fața fetelor?

— În fața uneia mai ales. Dumneata mi-o amintești.

Fata rîse în întuneric iar Lukasz se simți jignit.

— Nu mă crezi?

— Ba da. Dar întotdeauna se spune așa în asemenea împrejurări,

— Ai o experiență atît de mare?

— Țin ochii larg deschiși. Privesc și observ.

— Și care e efectul?

— Dispreț. Cu unele excepții firește. Dumneavoastră sînteți cu totul altfel.

— Întotdeauna se spune așa în asemenea împrejurări! îi răspunse glumind.

— Sînteți primul bărbat care-mi face cu adevărat impresie.

— Prin ce anume?

— Greu de explicat în cîteva cuvinte.

— Avem tot timpul.

— Ba nu... Peste un moment o să intrăm în palat. În timpul cinei e greu de discutat asemenea probleme. Mai tîrziu în autocar va fi și mai greu.

— Dar mîine? Am putea lua împreună o cafea la Ciechańow. Dacă ai vreme.

— Am dat tocmai bacalaureatul și acum lenevesc.

— Splendid. Atunci la ce oră?

— La unsprezece. O să vă aștept în fața hotelului.

4

LUKASZ SE ÎNAPOIE TÎRZIU, OBOSIT ȘI prost dispus. Băuse un păhăruț în plus, își dăduse drumul la gură cu totul inutil în timpul cinei și nu-i surîdea deloc întîlnirea de a doua zi. Nici nu s-ar fi dus dacă l-ar fi așteptat la cofetărie. Era totuși greu s-o lase pe fată să patruleze în fața hotelului. Nu înțelegea de ce se învoise să vină la întîlnire. De obicei evita asemenea cunoștințe întîmplătoare, se descotorosea de adoratoare minore care stăteau la pîndă în provincie. Prețuia mai presus de orice liniștea, îndeosebi în ultimul timp. Aventurile furtunoase se aflau de mult în urma lui. Dar chiar și atunci cînd iubise cu pasiune, prefera o votcă cu prietenii unei întîlniri cu iubita. Îndrăgea atmosfera cîrciumioarelor, îi plăcea să stea la palavre în societate masculină, să se fălească cu memoria lui nemaipomenită, să povestească bancuri, să discute politică. Femeile nu au simțul unei asemenea discuții. Nu savurează jurnalele bărbaților de stat. Nu sînt în stare să se preocupe în suficientă măsură cu o problemă de tipul : ce s-ar fi întîmplat dacă în 1925 Pilsudski... Și în primul rînd nu știu să bea. Devin agresive sau sentimentale, sînt surexcitate sau se turtesc, în vreme ce Lukasz se menținea ore întregi într-o stare de ușoară amețeală, de beatitudine. Se simțea sănătos și puternic, sigur că are să trăiască mult și că are să mai realizeze multe, convins de simpatia celor din jurul său și de admirația tineretului. Cînd era treaz, îl rodea criticismul și sentimentul că și-a ratat viața. Și-o ratase nu din vina lui, împrejurările erau de vină că nu ajunsese cel care ar fi putut să fie, că nu apucase să joace rolul său cel mai important. Nu vroia să discute despre aceasta cu nimeni, cu atît mai puțin cu o iubită care, prin cuvinte răutăcioase, n-ar fi făcut decît să-l învenineze și să-i sporească nemulțumirea. Femeia, cu cît e mai deșteaptă, cu atît e mai dificilă în relațiile de zi cu zi. Chiar și atunci cînd tace, privirea ei exprimă dezaprobarea față de un lucru

pe care, ce-i drept, nici tu nu-l apreciezi, dar la care te străduiești să nu te gîndești. Cu o femeie proastă cotidianul se dovedea mai ușor, cu condiția să fie de ajuns de delicată, dar subtilitatea sentimentelor pretinde, cum se știe, și o oarecare cultură generală. Într-un cuvînt — era mai bine să se lipsească de o legătură constantă și, în orice caz, de însurătoare. Dealtminteri, văzuse cu ochii lui atîtea cupluri de actori nefericite, atîtea peripeții jalnice, încît nu avea nici un chef să furnizeze altora temeiul unor comentarii răuvoitoare.

Cu anii, își statornicise tabieturile, devenise un pedant și un egoist. O știa, ba chiar lucrul acesta îl umplea de o anume mîndrie. Niciodată nu se îmbăta, nu provoca scandal. Își cunoștea măsura necesară pentru a atinge acea stare de beatitudine și în general nu o depășea, fie doar printre străini, cînd dorința de a străluci avea prioritate asupra rațiunii, sau atunci cînd devenea altcineva, intra în pielea altcuiva, cum se întîmplase în ziua aceea. Ar fi putut să pară ridicol, dar el simțea lămurit că, în locul lui Zygmunt Krasiński, ar fi procedat întocmai și ar fi trăit aceleași drame. Privindu-i portretul, căuta să descopere o asemănare de trăsături ignorată de către ceilalți iar pentru el, Lukasz, atît de evidentă ! Fără să vrea se tot întorcea în profil și înălța capul, curios să vadă dacă are să mai observe și altcineva, dacă o să-i dea și altuia prin gînd același lucru. Dar nu se întîmplase nimic. Niște proști !

Abia acum, neputînd adormi pe patul incomod, își dădea seama cît fusese de ridicol, de cabotin și se certa în gînd socotindu-se un prost și un nerușinat. Nu putea să vadă în ochi bujorii din vas pentru că îi aminteau de fata căreia nici măcar nu-i știa numele și cu care apucase să-și dea întîlnire. Își închipuia dinainte cum, mahmur și cu dureri de cap, are să fie nevoit să distreze o gîsculiță, care se așteptă de la el la cine știe ce.

Deschise larg fereastra. După ploaia repede, aerul era înmiresmat. Lukasz inspiră adînc, înghiți o pastilă de luminal, bău apa stătută din carafă, se culcă la loc, își trase pătura pînă peste cap și, în sfîrșit, adormi.

A doua zi aşteptă zadarnic fata. Nu se ivi în faţa hotelului. Oare să fi intervenit ceva, or s-a răzgîndit rușinîndu-se de propria ei stăruinţă ? Dar dacă şi-or fi dat întîlnire în altă parte şi Lukasz a uitat ? Între convorbirea lor din parc şi luatul rămasului bun, se intercala cina aceea nefericită, stropită bogat cu coniac unguresc. Nu putea cu nici un chip să-şi aducă aminte dacă şi-a văzut adoratoarea la masă, ori a întîlnit-o după aceea, la ieşire, ba mai mult, pe măsură ce-şi evoca în minte seara trecută, începea să se îndoiască că se înapoiase cu ea la Ciechańow cu acelaşi autobuz şi să-şi spună că poate ea plecase mai devreme cu colegele ei.

Pentru orice eventualitate aruncă o privire în cofetărie. Nu l-o fi aşteptînd acolo ? Era furios, nu putea să sufere surprizele prosteşti. Evident puţin îi păsa de fetişcana asta, deşi de frumoasă era frumoasă. Şi ce dacă era ? Tot nu s-ar fi băgat cu ea în pat. Iar de plimbat, se putea plimba şi singur, mai ales pe o vreme atît de grozavă. De mult nu mai văzuse un cer atît de senin.

Începu să se învîrtească în preajma palatului, de parcă — prin cine ştie ce minune — ar fi putut s-o întîlnească acolo pe tînăra necunoscută. Îşi amintea faţa ei concentrată în timpul spectacolului, privirea ei atentă în timpul lecturii. Era o admiraţie necontrafăcută. Admiraţie pentru cine ? Pentru actorul interpret sau pentru bărbat ? Dacă ar renunţa la pieptănătura aceea pretenţioasă şi şi-ar lăsa părul liber, după moda tineretului, ar arăta excelent. Are în chipul ei o dulceaţă, o delicateţe, ceva neasemuit de atractios.

Turnurile rotunde, pe dealul înălţat de mînă omenească printre noroaiele care nu se uscau niciodată, se asociau în mintea lui Lukasz cu amuzantul codicil al principelului Mazowiei, care, în anul 1400, dăduse oraşului privilegiul fundării şi-l înzestrase cu veniturile ce proveneau de la baia publică, frizeria şi cîntarul tîrgului, îngăduise locuitorilor să facă negoţ pe pămînturile lui, scutindu-i de vămi şi accize, rezervîndu-şi numai dreptul : că familia sa princiară se va putea folosi fără

plată, o dată pe săptămînă de baia locală. Aceasta era măsura puterii sale!

Lukasz urcă pînă la biserica de pe deal, curios să vadă ce ecouri va trezi în el revederea vechilor altare, ce îi va reaminti mirosul florilor veștede. Biserica aparținea doar anilor fericiți ai copilăriei sale.

Își alesese însă o oră nepotrivită pentru vizită. O femeie, îmbrăcată cu un halat lung, cenușiu, tocmai ștergea pe jos. Cineva exersa la orgă un preludiu de Bach. Lukasz luă loc pe o bancă, să poată privi liniștit în jur. Organistul greșea mereu în același loc și o lua mereu de la capăt. Femeia zdroncănea cu găleata și izbea periile. Toate acestea lipseau lăcașul sfînt de solemnitatea cuvenită, asemuindu-l cu alte clădiri publice unde se făcea curățenie la o oră dinainte stabilită. Altarul cel nou, în acord cu necesitățile liturghiei, fusese instalat mai aproape de nava principală. Textele rugăciunilor care se rosteau în comun, scrise cu litere de o șchioapă, impresionau neplăcut la fel ca în bisericile protestante. Lukasz ținea minte că Evelyn Waugh, catolic plin de zel numea noua formă a slujbei un coșmar. „Îl rog pe bunul Dumnezeu să nu ajung eretic, dar în momentul de față mersul la biserică reprezintă pentru mine doar un act obligatoriu și de supunere." Biserica trebuie să însemne constanță, durabilitate, chiar și pentru necredincioși. Trebuie să simbolizeze o ordine instaurată de veacuri și nu supusă modei. Cine a mai pomenit ca într-o biserică să se organizeze concerte de muzică *bigbit* și festivale de *songuri*? Ca preoții să joace fotbal cu elevii și să organizeze serate dansante? Nu cu orice preț trebuie cîștigați noi adepți. Nu prin orice mijloace poate fi sporit numărul oilelor Domnului.

Organistul cînta acum lin și curat. Lukasz închise ochii. Muzica, mirosul florilor și banca netezită de mîinile nenumăratelor generații îi trezi o melancolie plăcută. Își aminti de părinții săi — cu duioșie și fără suferință. Plecaseră, dispăruseră ca atîția alții. Propria lui moarte nu încerca să și-o închipuie, nu se întreba ce-l așteaptă după aceea. Evita aceste probleme, așa cum

eviți să atingi cu limba un dinte dureros. Se gîndi în schimb că fata vine aici în fiecare duminică, se așază acolo în dreapta și, cu mîinile împreunate, se roagă adîncită în ea însăși. Pletele blonde îi alunecă pe spate, ochii migdalați dispar sub pleoapele lăsate. Oare imaginea aceasta i-o sugerase dorința subconștientă de a se asemui și prin vîrstă cu tînăra, dorința de a se înapoi la anii de odinioară ai propriei tinereți, din perioada antebelică ? Dorința dăinuirii ?

Ridică din umeri și ieși în curtea bisericii. De acolo de unde se afla, de pe deal, se vedea mai limpede încă cum crescuse și se schimbase orașul Ciechańow. Pe malul drept al rîului Ladynia apăruse cartierul industrial. Numeroase întreprinderi, dezvoltarea industriei alimentare, în sfîrșit creșterea numărului blocurilor de locuit dăduse de lucru la mii de oameni. Pe vremea copilăriei sale doar o sută de lucrători își găseau întrebuințarea la fabrica de bere, cărămidărie și fabrica de zahăr. Numărul locuitorilor orașului se întreise. Apăruseră un nou Cămin cultural, noi magazine. Oare cîte școli să fie acum la Ciechanów ? Atunci cînd Maria Skłodowska venise în orășelul alăturat, la Szczuk, în tot județul Ciechanów erau 1500 de elevi. Venirea aici însemnase pentru ea un mare sacrificiu, renunțarea la propriile planuri de viață pentru a-i putea ajuta pe sora ei, studentă la Paris, și pe tatăl ei, ieșit la pensie. Dacă măcar peisajul s-ar fi dovedit atît de pitoresc precum își imaginase Maria. De la fereastra odăii ei nu se vedeau decît un coș înalt și clădirile urîte, cenușii ale fabricii de zahăr. În jur, pe o distanță de kilometri întregi nimic, decît sfeclă, sfeclă sfeclă...

Patronii Mariei, soții Żórawscy, o primiră cu bunăvoință, fără să uite totuși distanța dintre o învățătoare săracă și administratorul principal al averii familei Krasiński. De aceea, cînd fiul lor cel mare, Kazimierz, s-a îndrăgostit în timpul unei vacanțe, de inteligenta și plină de farmec Marie, se împotriviră cu hotărîre. Visau la o partidă mult mai bună pentru feciorul lor. O dis-

cuție deschisă nu a avut loc, dar Maria simțea că atmosfera devenise încărcată. Se închise în sine și continuă timp de trei ani să dea lecții celor două fete, Andzia și Broncia, învățîndu-i carte în același timp și pe copiii din sat. Dintr-o scrisoare a ei de atunci reiese limpede că nu-și făcea iluzii, apreciind situația. „Unii oameni susțin totuși în mod naiv că trebuie neapărat să trec printr-un soi de febră numită amor. Aceasta nu încape deloc în intențiile mele, și dacă odinioară aveam altele, ele s-au risipit ca fumul, au fost îngropate, pecetluite și date uitării pentru că... zidul se dovedește întotdeauna mult mai tare decît capul care încearcă să treacă prin el". Abia în 1891, Maria îl întîlnise pe Kazimierz la Zakopane și acolo își explicară unul altuia totul. Putea pleca la Paris, fără să lase în țară cea mai mică speranță. Și cînd te gîndești că acești doi tineri erau făcuți parcă unul pentru altul! Kazimierz a ajuns un celebru matematician, rectorul Universității jagellone și membru a numeroase instituții științifice străine.

Nu a fost nici prima și nici ultima iubire neîmplinită, care înflorise pe aceste meleaguri. Sărăcia, îngustimea vederilor, mentalitatea provincială nu favorizau nici sentimentele, nici carierele. N-a dus-o mai bine nici Stamm, primul director al gimnaziului din Ciechanów în perioada dintre cele două războaie, de care Lukasz își amintea ca prin ceață, Ce figură deosebită! Nu prea înalt, mobil, cu o bărbiță spaniolă, avea mii de pasiuni, mii de preocupări. În afară de filozofe, etică, matematică îl interesa desenul, crease o teorie proprie a artei, cînta bine din vioară, uneori dădea concerte în timpul slujbei la biserică. Era mort după bridge, juca excelent șah, organizînd jocuri simultane pentru partenerii săi. Nu se prea îngrijea de bunurile vremelnice, ceea ce a avut consecințe triste pentru familia lui. Pare să fi fost un inegalabil pedagog, lecțiile lui erau atît de interesante, încît materiile sale erau cele mai îndrăgite. În afara școlii se ocupa cu istoria științei poloneze, scria lucrări mai scurte sau mai mari în acest domeniu, participa la con-

grese internaționale. Cu mult mai prost a dus-o în activitatea lui profesională. De la Ciechanów a fost nevoit să se mute la Zuromin, după aceea predase matematicile la Școala de ofițeri din Toruń, stătuse și la Przemyśl, o vreme mai lungă la Strzyzow, iar la Wieliczka își petrecuse ultimii ani înainte de război.

Lukasz și-l închipuia ca pe Olandezul zburător, dar împovărat de familie și de un număr tot mai mare de cărți, rătăcind prin țară, savant naiv, harnic și neglijent în ceea ce disprețuia, spunînd adevărul pînă la a se face nesuferit, cinstit cu exagerare, pierdut într-o lume guvernată de legile banului. Cine își mai amintea de el dintre locuitorii orașului Ciechanów?

Aceste considerații prea puțin vesele nu-i tăiară lui Lukasz pofta de mîncare. Intră la restaurantul „Jurand". Scaune de lemn din Podhale, ștergare în dungi, sinteză folclorică pentru uzul gastronomiei. Și apoi, chelnerițele erau politicoase, mîncarea gustoasă, iar păhărețul cu votcă îi drese în mod simțitor buna dispoziție, trezindu-i totodată dorul după fata care nu venise la întîlnire. Ca de obicei își trăia amintirile mult mai intens decît realitatea. Plimbarea în parc, în amurg, căpăta poezie și noi semnificații. Convorbirea lor banală își dădea la iveală subtexte nebănuite. Pe măsură ce trecea timpul, fata i se părea tot mai vrednică de eforturi.

În drum spre hotel, se tot uita să vadă dacă nu o va întîlni pe stradă. De cîteva ori grăbi pasul, pentru că elevele din fața lui erau blonde. Nutrea speranța că, poate, la hotel va găsi vreo știre. Din păcate recepționera îi întinse doar chitanța unei convorbiri telefonice cu Varșovia, pe care colocatarul său n-o plătise înainte de plecare. Bujorii se desfăcuseră și umpleau întreaga încăpere de parfum. Lukasz îi scoase din vas și îi azvîrli la coș.

Abia acum își aminti ceea ce încercase să-și alunge din minte: că terminase nu numai cu spectacolele pe teren, dar că întreaga lui carieră actoricească se isprăvise. Doar cîteva spectacole la Varșovia, sfîrșitul stagiunii — și concediu pînă la moarte. Are să aibă, firește, niște

emisiuni la radio, poate, din cînd în cînd cîte un spectacol la televiziune, dacă nu vor găsi tocmai atunci pe cineva mai bun pentru un rol de mîna a doua. Dar de la teatrul adevărat trebuia să-și ia rămas-bun. Afurisita de toracoplastie își făcuse ale ei : capacitatea pulmonară se redusese, respirația o avea mai scurtă, glasul mai slab, mai mat. Era nevoie de un mare efort spre a-l face să răsune cu putere. Iar efortul acesta devine tot mai greu.

Firește, dacă Lukasz ar face parte dintre actorii de frunte, directorul l-ar mai păstra. Dar și așa era cu totul excepțional că într-o stare de sănătate ca a lui, fiind de fapt un invalid, lucrase atîția ani ca un rob. Odihna i se cuvenea.

Încerca să se convingă singur că se bucură. Lucrul la radio are să-i satisfacă ambițiile și să-i întregească bugetul. În sfîrșit n-are să se mai grăbească. Vor înceta plecările în provincie, dormitul în hoteluri proaste, spectacole în săli neîncălzite, spălatul în apa ca gheața, mîncarea pe sponci. Păcat că încetează tocmai acum, cînd și în provincie lucrurile s-au schimbat în mai bine, a devenit mult mai ușor să găsești un restaurant bun și o cazare convenabilă. Cei care îi vor urma înlocuindu-l, nu vor avea habar ce-a însemnat teatrul de teren cu cincisprezece ani în urmă. De fapt poate să i-a sunat ceasul acelui tip de teatru. Oamenii se vor duce pînă la Varșovia sau la Plock. Ba la Plock se construiește un teatru. Și apoi Televiziunea satisface în mare măsură foamea de spectacole.

Unii spun că teatrul și-a trăit traiul. Poate că de aici încolo, nimeni nu va fi curios să afle care a fost soarta lui Richard al III-lea și nici ce e cu *Nedivinta Comedie*. Mai multă curiozitate vor stîrni aventurile amoroase ale scriitorilor înșiși decît operele acestora.

Își împachetă lucrurile într-o valiză micuță. Era mare meșter la împachetat. Totdeauna împăturea totul astfel încît nimic nu se șifona. Nu era nevoit să-și calce nici costumul de haine și nici cămășile cînd se afla în deplasare. Niciodată nu uitase nimic la hotel, ba putea să le

ofere și altora o perie sau ac și ață de cusut. Păcat că de aici încolo aceste talente încetau să-i mai fie necesare.

Se apropie de lavabou, se mai răcori înainte de plecare, dar mai avea mult timp la dispoziție. Se uită pe fereastră, luîndu-și rămas bun de la Ciechanów, într-un fel de la el însuși. Îi părea rău că soarta îi jucase renghiul scoțîndu-i în cale fata, care ar fi putut să-i îndulcească această zi a despărțirii. Dar de ce era să se mire? Cînd i-a privit chipul de aproape, și-a dat seama de greșeala comisă. Magia scenei încetase să se mai exercite. Vîrsta nu ți-o poți ascunde.

Ieși, salutînd-o politicos pe recepționera atît de ocupată cu scrisul încît nici nu-l văzu. Bombăni un banal bună-ziua fără să ridice capul.

Se tîrî, încet, încet, pînă la gară. Pe drum se opri la bar și dădu pe gît o votcă. Era cald, valijoara pe care de obicei o punea în mașina teatrului, i se părea grea. Uitîndu-se la ceas, își dădu seama că era cazul să iuțească pașii. Se năpusti în gară gîfîind. Din fericire în fața casei aștepta o singură persoană. Își cumpără biletul și ieși pe peron în clipa în care trenul intra în stație. Deodată auzi în spatele lui un glas cunoscut:

— Domnule Lukasz, domnule Lukasz!

— Ce s-a întîmplat? o întrebă, uitîndu-se după un vagon de clasa a doua. Se apropie de ușă. Fata îl ajunse și-l apucă de mînecă.

— M-am temut că ați plecat. Trebuie neapărat să vorbesc cu dumneavoastră. Neapărat! Am să vin la Varșovia. Unde să vă caut?

— Sînt în cartea de telefon.

— Vin sigur. Să mă așteptați!

— Bine. La revedere!

Sări ușor pe treaptă, intră în compartimentul pentru nefumători, unde mai călătoreau numai doi pasageri. Coborî geamul și-i făcu semn cu mîna fetei care mergea în lungul trenului. Vîntul îi flutura părul. Lukasz se retrase de la fereastră și, fericit, luă loc în direcția mersului trenului.

5

DATORITĂ UNOR SCHIMBĂRI, CALCULE ȘI renovări foarte complicate Lukasz obținuse o locuință extrem de comodă. Pe vremuri constituise o parte dintr-un apartament, într-o casă veche de pe strada Hoża, cu intrarea prin scara de serviciu. Datorită sfaturilor unui prieten arhitect, din bucătăria imensă Lukasz tăiase o odăiță și un hol înzestrat cu dulapuri în perete. În odaia de zi, păstrată fără nici o modificare, au fost renovate cu pietate stucaturile și splendidul parchet cu model. În nișa dintre ferestrele înalte stătea o nimfă din bronz, ținînd pe cap o lampă. Lukasz o găsise cu ani în urmă la bazar și o cărase acasă spre uimirea cunoscuților, pentru că pe atunci domnea moda unanimă a mobilelor din moduluri și a rafturilor din țevi metalice. Pe încetul începuse să adune tot felul de lucruri care aduceau cu secesionul : mobile, fotografii, obiecte de artă. Cumpăra aceste lucruri vechi pe nimic în orășele de provincie, ajutat cu mult zel de colegii săi care, cu această vînătoare după antichități își mai alungau plictiseala plecărilor lungi pe teren.

Era cu adevărat mîndru de baia confortabilă de modă veche, cu o cadă din fontă pe picioare de leu și cu robinete din cupru. Cînd intrase pentru prima oară în apartament, hotărîse să schimbe, modernizînd, întreaga instalație sanitară, dar îi lipsiseră banii. Arhitectul îl sfătuise să sublinieze caracterul vetust după modelul interioarelor coloniale din perioada victoriană. În colțul de lîngă fereastră puse niște plante care, în atmosfera aceea caldă și umedă, crescuseră înălțîndu-se pînă la tavan. În fața căzii, mascată de un paravan din bambus, se aflau o canapeluță, un fotoliu din nuiele și o măsuță, o rogojină exotică acoperea peretele cu faianță prea banală. Așezat pe un taburel din piele moale, în fața unei toalete cam de domnișoară, cu trei oglinzi mobile permițîndu-i să se privească și din profil, Lukasz mînuia cu plăcere flaconașele

și borcănașele colorate. Aici cu adevărat se destindea după baie.

Bucătăria avea două părți : una veche, cu pereții acoperiți pînă la jumătate cu plăcuțe de faianță reprezentînd un șir de mori de vînt olandeze și fete albastre cu boncte și saboți, precum și una nouă, ținînd loc de sufragerie, unde domnea fără de rival lemnul. În nișa căptușită cu lemn de culoare deschisă se aflau băncuțe, acoperite cu perne moi, și o masă masivă din frasin. Cratițele și tigăile de aramă, cănile și ulcioarele de zinc împodobeau o poliță. Un buchet din flori uscate învesela interiorul acesta dam sever.

Dar descrierea apartamentului ar fi incompletă, dacă n-am pomeni și faptul că în cabinetul de W.C. extrem de curat, era atîrnat un calendar avînd subliniate datele aniversărilor de naștere și onomastice ale tuturor cunoscuților. Nu era deci de mirare că Lukasz nu le uita niciodată. Deasupra chiuvetei minuscule era atîrnată o perniță lucrată în cruciulițe, îmbibată cu apă de colonie. La începutul secolului nostru, înainte de o părăsi încăperea, domnii își ștergeau de această perniță vîrful degetelor.

Intreținerea unui apartament, atît de încărcat de tot felul de lucruri, nu era defel o treabă ușoară. Din fericire, Lukasz găsise o comoară, altfel spus pe Gienia, care de zece ani se ivea la el de trei ori pe săptămînă. Îi lăsa banii și cele ce avea să-i spună notate pe o măsuță lîngă telefon și evita luni întregi să dea ochii cu această neobișnuită persoană. Gienia provenea dintr-un sat unde părinții ei fuseseră atît de săraci, încît progeniturile lor făcuseră doar cîteva clase primare. Sosise la Varșovia în 1958, hotărîtă să recupereze anii pierduți. Era voinică, blondă, cu umerii obrajilor proeminenți, cu ochii albaștri spălăciți, șireată, vicleană și foarte muncitoare. Cu ajutorul unei prietene, din aceleași părți ca și Gienia, aceasta din urmă fusese angajată ca femeie de serviciu la Prezidiul Sfatului Popular Raional. Prietena lucra la Spațiul Locativ. Cînd Gieniei i se atribui o cameră cu bucătărie, făgădui să se ocupe de curățenia micuțului apartament al protectoarei sale pînă în ultima clipă a vieții ei. Scurtă vreme după aceea, rămase doar cu o

jumătate de normă, ca să poată avea mai mult timp pentru a face curat prin case particulare. Cîștiga cîteva mii de zloți pe lună, cheltuia foarte puțin, făcînd economie la toate. Banii strînși îi împrumuta pe la cunoscuți cu dobîndă și fiecare zece mii de zloți îi aducea pînă la sfîrșitul anului încă o mie. Nemulțumindu-se doar cu atît, făcea negoț cu ce se nimerea, începînd cu obiecte de îmbrăcăminte și delicatese „de la pachet", și terminînd cu dulciuri, lămîi sau cu ceea ce lipsea în momentul respectiv pe piață.

Caracterul muncii ei priia acestor tranzacții comerciale, care aveau loc în majoritatea cazurilor în casele celor cărora le făcea curățenie. În aceste prilejuri, Gienia se arăta extrem de discretă, dovedind că știe să-și țină gura, condiție indispensabilă în asemenea împrejurări. De felul ei era mai degrabă o palavragioaică, de aceea Lukasz evita să fie acasă cînd venea ea la lucru. Îl irita cu siguranța de sine și cu convingerea că pentru bani se poate obține orice.

Doar de un bărbat nu izbutise încă să-și facă rost, cel puțin de unul care să-i satisfacă toate pretențiile. De cîteva ori îi ceruse lui Lukasz sfatul în această problemă, încrezătoare în experiența lui de viață, Lukasz încerca să scape cît se putea, deoarece concepțiile Gieniei în această privință i se păreau deopotrivă de cinice pe cît de stranii. Nefăcîndu-și iluzii în privința propriei frumuseți, ținea să se mărite cu un bărbat mai tînăr decît ea, bine făcut și cu un serviciu bun. „Știu că după un timp are să mă lase, spunea oftînd. Dar ce voi fi apucat de la viață rămîne al meu. Ce folos cu un babalîc ? O să trebuiască să am grijă de el și asta pînă la moarte. Nu face." „Înțeleg, îi spunea Lukasz, că dorești un bărbat tînăr. Explică-mi de ce vrei să aibă serviciu ?" „Păi, e limpede. Oamenii n-o să cleveteaască pe seama mea, că l-am cumpărat, și apoi are să aibă mai puțin timp liber, n-o să-i umble prin cap fel de fel de gărgăuni și căsnicia are să țină mai mult."

Cineva o sfătuise să se adreseze biroului matrimonial „Syrena" și din clipa aceea, biata femeie își combina neîncetat diverse posibilități matrimoniale, cîntărea șan-

sele, cerceta cu mintea pe candidați și cerea tuturor cunoscuților sfaturi. Acesta era încă un motiv pentru care Lukasz o evita cît putea, cu toate că îi aprecia serviciul dînd expresie acestei aprecieri prin daruri bogate de Crăciun și de Paște. Gienia se revanșa aducîndu-i o dată pe an, de ziua onomastică, nu numai flori, dar și un cadou. Acest schimb bilateral de cadouri le satisfăcea pe deplin nevoia de a-și manifesta simpatia reciprocă. După aceea, iar nu se vedeau cu săptămînile, dar rufele spălate și călcate se aflau la locul lor în raft, frigiderul era plin cu de toate, perdelele erau albe ca neaua și cărțile șterse de praf. „Ce curat e la tine, se entuziasmau colegii. Nu trebuie să faci singur curat niciodată!"

Se poate spune fără exagerare că Lukasz nu îndrăgea nimic la fel de mult cît își îndrăgea apartamentul, al cărui stil într-o măsură îl și caracteriza. Lukasz se ferea de contemporaneitate, citea rar romane noi, era un recitator slab al poeziei de avangardă. Îi plăcea mai mult să meargă cu gîndul îndărăt decît spre viitor, îl interesa genealogia, se desfăta cu lectura memorialisticii, își amintea cu încîntare de cei douăzeci de ani interbelici, după părerea lui perioada de strălucire a istoriei polone. În afara locuinței, nu agonisise nimic altceva în viață, exceptînd distincția pe care i-a prins-o la piept viceministrul Departamentului Culturii cu prilejul modestului jubileu al încheierii activității sale teatrale. Atunci Lukasz a mai interpretat o dată scene din *Richard al III-lea*, a ascultat numeroase cuvîntări, a strîns și mai multe mîini, a primit flori și plicul aferent. Jumătate din banii primiți i-a cheltuit în aceeași seară, dînd o masă pentru colegi și prieteni. Cu cît deșertau mai multe pahare, cu atît îl asigurau mai fierbinte pe Lukasz, că despărțirea e doar formală, firește se vor ivi nenumărate prilejuri de muncă împreună.

Stagiunea însă era pe sfîrșite, prin urmare asemenea prilej nu s-a ivit. Poate mai tîrziu, la toamnă... Între timp, Lukasz era bucuros să se odihnească și nu se zgîrcea să-și ofere plăceri mărunte, spunînd că destul a muncit în viață. Cu cît se gîndea mai mult la acest lucru, cu atît mai tare își confirma părerea că în felul lui slujise

bine societatea, deși colegii, auzindu-l, îl luau peste picior. „Ce idee! Ce merit vezi în faptul că ai jucat în două sute de ori cutare rol și de o sută de ori rolul cutare în fața elevilor de școală? Ai cîștigat cîțiva zloți, ca s-o poți duce pînă la întîi. Atît și nimic mai mult. Nu te umfla în pene ca un curcan." O spuneau, nedîndu-și poate seama că, în schimbările petrecute în ținutul Mazowiei își aveau părticica lor de merit — prin urmare același merit îi revenea și lui Lukasz. De roadele lui va beneficia generația viitoare.

Cu asemenea gînduri se consola, mergînd la plimbare în parcul Łazienki și privind uimit cît de mulți bărbați de vîrsta lui au ieșit să-și plimbe cățelul la aceeași oră cu el. Altădată nu mai văzuse atîția. Au roit pensionarii! O constatare care îl consola. Încet, încet se deprindea cu noua situație. Hotărî să răspundă la scrisori, aștepta să primească altele. Într-o zi, găsi în cutia de scrisori un plic bleu-cenușiu. Înainte de a-l deschide bănuise de la cine era. Literele rotunde cam neglijente trădau o mînă de femeie

„Dragă domnule Lukasz, îi scria. Am regretat enorm că nu am reușit să ne întîlnim atunci. Văzînd cît de modern interpretați pe Richard III, cu cîtă sensibilitate dați citire scrisorilor către Delfina, am înțeles că voi găsi în dumneavoastră un prieten. Trebuie neapărat să vă vorbesc într-o problemă extrem de importantă. Nimeni altul nu mi se pare la fel de vrednic de încredere, nimeni nu mi-a trezit o simpatie atît de sinceră și de spontană... Vă rog să vă faceți puțin timp pentru mine joia viitoare, înainte de masă.

Cu deosebită stimă,
Majka."

Recitind de cîteva ori scrisoarea, Lukasz ajunse la concluzia că fata s-a îndrăgostit de el. Ce să-i faci, nu era prima oară cînd o persoană tînără se lasă cucerită de farmecul unui bărbat matur, care este pentru ea per-

sonificarea gloriei și a succesului... E lucru știut că elevele se îndrăgostesc de profesorii lor, că asistentele, proaspăt absolvente, se îndrăgostesc de medici. Sînt simțăminte trecătoare, efemere și fără consecințe, de fapt un fel de repetiție generală înaintea unei iubiri reale, dar cît de plăcut este pentru cel care se pomenește astfel obiectul suspinelor! Totul e să nu te lași atras în joc și ametit, totul e să te menții la distanță.

Din fericire, joi Lukasz nu era amenințat de venirea Gieniei, putea deci să aștepte în liniște telefonul fetei, citindu-și ziarele, stînd așezat comod în fotoliul tapisat cu pluș de un verde închis. N-ar fi vrut pentru nimic în lume să afle cineva de venirea Majkăi, pentru a nu tulbura cu cea mai mică bănuială tabloul ei luminos. Stînd astfel lîngă fereastra întredeschisă, se bucura deopotrivă, de aerul cald, primăvăratec și de perspectiva întîlnirii cu fata.

Majka telefonă pe la unsprezece. Își dădură întîlnire la cafeneaua Rozdroze.

Venind de-a lungul aleilor în direcția soarelui, care își întindea razele la picioarele lui, Lukasz se simți tînăr, de parcă atunci ar fi absolvit Institutul de Teatru și ar fi avut tot viitorul înaintea lui. Fusese o primăvară ploioasă, copacii își păstrau încă prospețimea dintîi licărind vesel, verdele lor avea pe dedesubt un puf gălbui, frunzele parcă mai erau încă ușor lipicioase, ca și cum abia de curînd s-ar fi desfăcut din boboci. Lukasz îi privea cu duioșie ca pe martorii muți ai unei întîmplări de care nu avea să afle nimeni niciodată.

În cafeneaua, pe care doar geamurile o despărțeau de crengile copacilor, o găsi pe Majka și o recunoscu numaidecît. Ședea la o masă în direcția parcului, cu o ceșcuță de cafea în față. O bronzase ușor soarele între timp și atunci cînd se ridică iute de pe scaun, întîmpinîndu-l pe Lukasz, sîngele îi năvăli în obraz. Rochia bleumarin îi sublinia suplețea.

— Cît mă bucur că mi-ai telefonat, spuse Lukasz, ridicîndu-i mîna la gură, s-o sărute, și zîmbind cuceritor.

— Mă temeam că m-ați uitat. Desigur cunoașteți atîtea femei...

— Hai să zicem ! Să comand ceva pentru dumneata ? O prăjitură ? O înghețată ?

— Nu, nu, mulțumesc.

— Pentru mine un coniac mic, ceru el peste umăr chelneriței. Cunoști pe cineva la Varșovia ?

— Pe nimeni. Am venit anume să vă întîlnesc.

— Foarte frumos din partea dumitale.

Chelnerița îi aduse coniacul, aruncînd o privire reprobatoare acestei perechi atît de nepotrivită ca vîrstă. Sau poate că lui Lukasz doar i se păru.

— M-a mișcat scrisoarea dumitale. M-am gîndit mult la ea.

— Adevărat ?

— Văd că te atrage serios corespondența.

— Nu port corespondență cu nimeni... Scriu cel mult niște ilustrate, din vacanță, sau trimit felicitări.

Convorbirea se lega greu, despre ce era să vorbească cu această făptură atrăgătoare ? Ce ton să folosească spre a nu o speria sau jigni, dar în același timp fără a se face ridicol printr-o excesivă curtoazie.

— Ți-am rezervat toată ziua. Ce-ai vrea să faci ? Unde vrei să mergem ?

— Nu știu... Unde spuneți dumneavoastră...

— Ce-ar fi să ne ducem întîi în parcul Lazienki ? Pe o vreme ca asta ar fi păcat să stăm aici în fumăraie. După aceea ne vom duce să luăm prînzul.

— Bine.

Ceru socoteala.

— Domnișoara a plătit cafeaua, mormăi chelnerița.

— Dar de ce ? se supără Lukasz. Hai să mergem.

Constată cu plăcere, că toți bărbații o urmăreau cu privirea pe însoțitoarea lui, îi interesau mai ales picioarele ei zvelte de sub rochia scurtă. Pășea ușor, discutînd despre teatrul contemporan. Cita nume de dramaturgi și actori, titluri de piese și articole, în mod evident în-

cercînd să-i facă impresie lui Lukasz cu această erudiție. Ușor plictisit, Lukasz se uita la părul, la obrazul, la gîtul delicat al Majkăi, la pielița atît de subțire, încît ți se părea că vezi pe sub ea pulsînd sîngele. Farmecul Majkăi consta din prospețime, din puterea încîntătoare a zîmbetului, a glasului, a privirii, din netezimea pielii nealterate de nici un rid. Era doar o promisiune, de sute de ori mai atractivă decît împlinirea. Peste cîțiva ani se va stinge această strălucire tainică ce-o ilumina pe dinăuntru.

— Să ne așezăm aici, lîngă lac, propuse Lukasz. Îți place parcul Lazienki ?

— Sînt aici pentru prima oară.

— Cum așa ? Nu vă organizau excursii la Varșovia ?

— Ba da. Am vizitat muzee, Palatul Culturii... cel mai adesea veneam la teatru. Mă dau în vînt după teatru.

— Nu după cinema ?

— Teatrul mi se parte mai adevărat. Trăiesc ceea ce se întîmplă pe scenă de parcă aș fi chiar eu eroina piesei.

— Te poți identifica și cu o eroină de film.

— Eu nu pot. Dealtminteri, într-o sală de cinema lipsește atmosfera de la teatru. Știți cum e, cînd tuturor li se oprește parcă respirația... De pildă la *Istoria lui Waclaw*. Tineretul era înnebunit.

— O dramă cu totul depășită !

— Cum puteți spune așa ceva ? Eu cred că invers ! În el ne-am recunoscut pe noi înșine.

Rosti aceste cuvinte cu o deplină sinceritate și o agresivitate naivă. Lukasz se uită la ceas și spuse :

— E cazul să mergem la masă !

— Grozavă idee ! Majka sări de pe bancă întinzîndu-i amîndouă mîinile. Lukasz o prinse de mîini zîmbind, spre indignarea a două femei mai în vîrstă care pășeau foarte demn împingînd cărucioarele cu copilași. În mod clar, vîrsta lui Lukasz devenea cu mult mai evidentă în tovărășia Majkăi. Puțin îi păsa. Lumina soarelui se strecura printre frunze aruncînd pete mobile de lumină pe cărarea cafenie. O veveriță le ațînu calea așteptînd să i se dea alune.

— Ce frumoasă e ! spuse Majka suspinînd și îngenunche alături.

— Nu încerca să o seduci, glumi Lukasz.

— Păcat că nu am nimic să-i dau, spuse Majka, sculîndu-se la fel de sprintenă ca veverița. Îi căzuse o agrafă din păr și cocul împletit cu dibăcie i se strîmbă caraghios. Îl aranjă repede fără ajutorul oglinzii. Stînd astfel cu brațele ridicate pe fondul de verdeață semăna cu una din bacantele din parc. Privirea lui Lukasz o făcu să se tulbure.

— Unde ne ducem ? întrebă, doar ca să zică ceva.

— În Plac Zbawiciela. La restaurantul pescăresc. Sper că la ora asta nu are să fie prea aglomerat.

Într-adevăr, găsiră o masă liberă, iar chelnerița, îmbrăcată în costum de marinar, primi imediat comanda.

— E frumos aici, zise Majka privind în jur. E aranjat cu atîta ingeniozitate. Aceste năvoade, cîrme, crabii ăștia.., Foarte frumos.

— Bei o votcă ?

— Nu, mulțumesc... Adică — da ! Un păhărut. De fapt eu nu beau.

— Pot s-o fac eu în locul dumitale.

— O dată, așa, ca să vă țin tovărășie ! Turnați-mi și mie ! Înălță păhărelul. Pentru împlinirea visurilor mele !

— Care anume ?

— Am să vă spun mai tîrziu.

În timpul prînzului Lukasz încercă să afle, cu toată discreția, din ce mediu provine fata asta, inteligentă din fire, ageră și întreprinzătoare. Răspundea în silă, iar cînd stărui, i-o trînti de la obraz :

— Ce-i asta ? Interogatoriu ?

— Pur și simplu mă interesează persoana dumitale, răspunse el jignit. Aș dori să aflu despre dumneata cît mai mult. Sper că ai să mai vii la Varșovia ?

— Asta depinde de dumneavoastră... Era evident că își cam pierduse cumpătul.

— Mi-ai promis să-mi spui cu ce ți-am făcut impresie. Îți amintești ?

— Îmi amintesc. Dar și despre asta o să vorbim mai tîrziu. Aici n-am chef.

— Hm.., Atunci poate mergem la mine, să bem o cafea ? Locuiesc aproape.

— Sînt foarte curioasă să văd cum locuiți.

— Dar dumneata, unde stai ?

— Într-un bloc. Avem două camere cu tot confortul. Unii spun că blocurile astea noi sînt urîte. Mie îmi plac. Sînt curate, luminoase, știți dumneavoastră cum. Și cu tot confortul... față de cum locuiam înainte,

— Ne ducem cu tramvaiul sau facem o plimbare pe jos ?

— Mergem pe jos. Mai ne uităm la vitrine.

Lukasz se uita emoționat la privirile ei pline de încîntare în fața vitrinelor din centru. Nu comenta în nici un fel, nu-și exprima admirația, dar parcă sorbea cu ochii rochiile multicolore, bluzele, bijuteriile. Semăna cu un copil în fața unei vitrine cu jucării.

Ajunseră în sfîrșit acasă. Lukasz deschise ușa apartamentului.

— Aici parcă ar fi la muzeu ! exclamă Majka. Cu totul altfel decît la toată lumea.

— Scoate jacheta, între timp fac cafeaua.

— Pot să-mi arunc ochii și în bucătărie ?

— Oriunde îți face plăcere.

— O, ce frumos e aici ! Singur vă faceți gospodăria ?

— Singur.

— Nu sînteți căsătorit ?

— Acum îmi iei dumneata mie un interogatoriu ? Sînt un bătrîn holtei.

— Nu chiar atît de bătrîn.

Tonul protector al fetei îl cam indispuse. Se apucă să pregătească foarte atent cafeaua turcească.

— Scoate dumneata cestile și pune-le pe tavă.

— Care anume ?

— Care îți plac.

Lukasz turnă cu băgare de seamă din ibricul de aramă licoarea parfumată. Fata îi aspiră cu nesaț aromele.

— Grozavă ! Dați-mi voie s-o duc eu în cameră.

Cînd se instalară comod în fotolii, Lukasz, convins că de aici înainte convorbirea are să se desfășoare în mod plăcut, o întrebă zîmbind :

— Ei, și acum spune-mi ce ai vrut să-mi spui.

— Că urmează să dau examenul de admitere la Institutul de Teatru. Se pare că fără niște cunoștințe pe acolo, nu faci nimic. Am vrut deci să vă rog pe dumneavoastră...

— A, va să zică așa !

Era atîta amărăciune în glasul lui, încît Majka adăugă cît putu ea de repede :

— Să nu vă închipuiți cumva că am venit numai pentru asta... Abia mai tîrziu mi-a trecut prin minte... Pentru că... eu într-adevăr...

Lukasz puse jos ceașca și începu să-și privească mîinile. I se părură galbene și neapetisante. S-ar fi cuvenit să se aștepte ca fata să aibă vreun interes și nu să-și facă cine știe ce iluzii.

— Vă rog să mă înțelegeți bine, vorbea ea încetișor. Nu cunosc absolut pe nimeni. Alte fete au relații. Eu nimic ! Absolut nimic !

— Îmi pare foarte rău, dar nu pot să te ajut.

— Dar de ce ?

— Nu am nici o influență asupra modului în care se desfășoară examenul.

— Trebuie să-i cunoașteți pe ăia din comisie. Eu sînt bine pregătită. Totul e să fie binevoitori. Să li se atragă atenția.

Se uita la Lukasz rugător. Cum ar fi putut să-i explice că „cei din comisie" nu puneau nici un preț pe părerea lui, că era pentru ei un actor de mîna a doua, ieșit la pensie, pe care poate nici nu l-au văzut vreodată jucînd pe scenă. Îi părea rău de fată și mai rău încă de el însuși. Se simțea tras pe sfoară, înșelat.

Majka ședea tăcută, cu brațele sprijinite pe genunchi, făcîndu-și încă iluzii că are să reușească să-l convingă.

— Mă ajutați ?

— Nu am cum. Cineva ți-a povestit cai verzi pe pereți. Lucrurile astea nu se rezolvă în acest fel.

— Dar în ce fel ?

Simți în glasul ei că era gata de orice i-ar fi îngăduit să-și atingă ținta. O clipă, dar o singură clipă se simți tentat să profite.

— Pur și simplu trebuie să iei examenul.

Îl privi cu niște ochi cafenii, catifelați, de parcă ar fi vrut să se convingă dacă glumește ori e îngrozitor de naiv. Își sorbi încetișor cafeaua. Cu o linguriță scoase din fundul cești zațul dulce.

— La ce oră pleci la Ciechanów ?

— Ar trebui să și plec.

Se sculă, își trase cu amîndouă mîinile rochia și, întinzîndu-i lui Lukasz mîna ca să-și ia rămas-bun, șopti cu tristețe :

— Oricum, vă mulțumesc pentru această zi minunată.

6

ARHITECTUL CU CARE SE ÎMPRIETENISE Lukasz, era cu zece ani mai mare decît el ; diferența de vîrstă era cauza pentru care aveau din tinerețe un bagaj cu totul diferit de experiențe și idei. Bronek apucase să-și termine studiile înainte de război, cu niște profesori excelenți, și se vîrîse pînă în urechi în discuțiile obișnuite ale tineretului de stînga în acea vreme, cutreierase munții Tatra și se însurase cu aleasa inimii lui. Făcea partea din ultima generație de romantici : își concepea profesiunea ca fiind în slujba Frumosului și a Umanității. Munții Tatra îi iubea cu pasiune, pentru soția lui era gata să sară și în foc, cu toate că, în aparență, nu se deosebea nici prin frumusețe și nici printr-o inteligență scăpărătoare. Descoperise însă în ea o imensă bunătate și sensibilitate, capacitatea de sacrificiu pentru idealurile comune, un curaj uimitor, ținînd seama de făptura ei firavă, și un imens simț al dreptății. Toate aceste cali-

tăți o lipsiseră de șansa de a supraviețui ocupației naziste. Pierise în închisoarea Pawiak [1].

Bronek nu se mai recăsătorise. Fusese unul dintre primii care începuse să lucreze la Biroul de Proiecte, acasă se înapoia doar noaptea, ca la un hotel prăpădit. Reconstrucția Varșoviei oferea, așa cel puțin s-ar fi părut, un cîmp de activitate nelimitat. Totuși, în curînd se iviră neajunsurile datorită, pe de o parte, unor greutăți de natură materială, pe de alta unor concepții teoretice. Bronek, intelectual tipic din Zoliborz, se apucă de lucru cu mult zel și cu o înflăcărare chiar ușor naivă. Era încredințat că urbanistica postbelică va alege cele mai juste rezolvări spațiale, evitînd greșelile comise de constructiviștii sau formaliștii din occident. Dorea o arhitectură indestructibil legată de peisaj și adaptată nevoilor umane. Noul mod de a construi îi ivea o imaginație orașe-grădini frumoase, armonioase, simple și confortabile, de aceea cu multă plăcere își exprima concepțiile la ședințe și în rubricile publicațiilor de specialitate. Nimeni nu polemiza cu el, deoarece lozincile lui sunau nobil și erau destul de generale. Cînd a fost să se treacă la realizarea lor, Bronek constată cu groază că numeroase persoane care aveau dreptul la decizie, le înțelegeau îngust sau chiar pe dos. Casele nou construite și noile cartiere n-aveau nici în clin și nici în mînecă cu viziunile lui. Șablonul, și încă din cel mai prost, biruia toate împotrivirile. Bronek se supuse totuși cu speranța că, după prima perioadă de reconstrucție, după ce vor fi depășite dificultățile tehnice și economice, arhitectura își va putea desfășura aripile.

Pînă una alta, pentru propria sa plăcere și spre binele tinerilor săi colegi, care studiaseră arhitectura în

[1] În timpul ocupației hitleriste principala închisoare varșoviană a gestapoului. Circa 60 000 de deținuți au fost expediați de la *Pawiak* spre lagărele de exterminare. Din 1965 preschimbată în muzeu.

timpul ocupației și aveau deci lipsuri în pregătirea lor profesională, începu să organizeze excursii cu scopul cunoașterii monumentelor arhitectonice din Mazowia. Desenele și fotografiile acelor conace, bisericuțe și palate au fost arătate la o expoziție menită să îndemne organele de conducere să le ocrotească. Desenînd cu adevărată dragoste portaluri, coloane, console, contraforturi și mascaroane salvate de la distrugere, Bronek din nou se iluziona că aceia care le vor vedea la expoziție nu vor avea inima să le condamne la distrugere. Mai întîi că cei ce-ar fi putut decide habar nu aveau de această modestă expoziție și apoi aveau cu totul altceva pe cap, în sfîrșit, problema ocrotirii unor monumente care aparțineau trecutului șleahtic sau burghez nu intra în vederile autorităților, deoarece le contrazicea opiniile politice. Bronek fu sfătuit să se lase păgubaș de excursiile pentru cunoașterea țării, iar preocupările lui pentru arhitectura patriei să și le exercite în alt fel.

Silit să proiecteze clădiri tip, simțea pe măsură ce trecea timpul că își pierde avîntul și imaginația. Se folosi deci de propunerea participării la un concurs organizat în Franța, ulterior în Anglia. Datorită unor prieteni dinainte de război avea relații și cu cercurile de arhitecți de pe acolo. Foștii lui tovarăși de excursie în munții Tatra îi păstrau o bună amintire, îi trimiseră materiale informative și explicații. Imediat după înapoierea de la birou se apuca de această nouă activitate și rareori izbutea să se culce înainte de miezul nopții. Aceasta nu-i aducea nici un fel de foloase materiale, slăbi foarte mult, încetă să se mai îngrijească de felul cum arată, colegii își băteau joc de abnegația lui. Nimeni nu avu nimic de împărțit cu el, pînă cînd Bronek obținu premiul întîi la concursul pentru un cvartal de locuințe la Tadkaster, iar organizatorii îl invitară să supravegheze personal construcția, ceea ce presupunea o ședere de mai mulți ani în Anglia. Se iscă o furtună care ar

fi putut avea pentru Bronek consecințe fatale, de n-ar fi fost evenimentele din octombrie care schimbară punctul de vedere al celor din jurul său asupra multor probleme.

În realitate, Bronek nici n-ar fi vrut să lipsească mai mulți ani, pentru că tocmai atunci era preocupat de modul cum progresau lucrările la o așezare muncitorească de munte, pentru care proiectase cu cea mai mare scrupulozitate policlinica, grădinița de copii și pavilioanele comerciale. Blocurile de locuit au fost construite destul de repede, în schimb clădirile destinate scopurilor sociale tărăgănau. I se ceru de mai multe ori să modifice proiectele inițiale, obligîndu-l de fiecare dată să-și schimbe programul și să reducă cheltuielile. Bronek arăta succesivelor foruri absurditatea acestor cereri, pînă la urmă se dădea bătut, simplifica, renunța la tot ce trebuia să constituie frumosul clădirilor și se văita întrebîndu-se cum să îngrămădească o funcționalitate sporită într-un cubaj redus. Dar înainte de a se trece la construcția propriu-zisă a avut loc un nou scandal. Drept urmare a plîngerilor cetățenilor, un gazetar trînti un reportaj extrem de aspru cu privire la arhitectul fără minte care proiectase blocuri de locuințe omițînd nevoia de spații comerciale, așa cum reieșea din informațiile primite de la Cooperativa de construcție.

Bronek se străduí să se dezvinovățească de toate aceste reproșuri, dar i se reaminti că a fost „un dogmatic", că a lansat lozinca „realismului socialist în arhitectură" ; cîteva definiții de acest tip, puse în ghilimele, trebuiau să-l discrediteze în ochii colegilor și să decidă mutarea lui într-un alt loc de muncă. Cineva mai răutăcios, referindu-se la memorabila expoziție de desene despre monumentele din Mazowia afirma că, întrucît lui Bronek îi stau la inimă problemele arhitecturii raionale, s-ar fi cuvenit să lucreze proiectele unor clădiri destinate satului și micilor orașe de provincie. Firește ale

unor clădiri tip, simple și ieftine. Bronek se învoi și cu asta, cu condiția să poată pleca pentru cîteva luni în Anglia, unde urma în sfîrșit să-și primească premiul.

Din această călătorie aduse numeroase experiențe și date privind construcțiile tocmai în domeniul în care urma să lucreze. Din păcate, colegii săi, care lucrau în acel birou de mai mulți ani, prevăzuseră totul și priviră cu neplăcere ideile novatoare ale lui Bronek, susținînd dinainte că ceea ce era bun pentru Anglia nu va face față în condițiile poloneze. „Alte materiale, alt nivel de execuție!" oftau nu fără dreptate. Cînd Bronek făcu observația timidă că s-ar putea încerca introducerea acestor „alte materiale" pe piața internă și că merita să încerci să obții o mai bună calitate a muncii, ridicau din umeri cu resemnare. Redus la efortul propriu, a fost considerat un maniac care se ceartă cu meșterii pe șantier. Ba, de la o vreme, băgă de seamă că fermecătoarele secretare ale diverșilor directori îl expediau fără milă.

Lukasz îl cunoscuse pe Bronek la Kazimierz[1], unde tocmai avea loc o consfătuire. Totul începu cu o controversă, aproape cu o ceartă, pentru că Lukasz, după ce dăduse pe gît cîteva pahărele, se așezase la cîrciumă la masa arhitecților și se apucase să le critice activitatea. N-a fost poftit afară numai pentru că îl recunoscuse careva și șoptise colegilor să nu-l ia prea în serios pe acest actor care face pe măscăriciul.

Bronek încercase să atenueze cearta pornind o discuție serioasă și luînd apărarea, dacă nu rezultatelor cel puțin a intențiilor și concepțiilor. Avea asupra adversarului său avantajul de a nu fi pus nici o picătură de alcool în gură. Dealtminteri și mai tîrziu, de-a lungul

---

[1] *Kazimierz Dolny*, localitate de deosebit interes turistic, datorită monumentelor arhitectonice din secolele XIV și XVII și a vestigiilor structurii sale urbanistice specifice, de străvechi oraș comercial.

unei prietenii de ani întregi, Lukasz nu izbutise niciodată să-l facă să bea. În seara aceea ieșiseră amîndoi în piață și, la lumina lunii, Lukasz începu să-i dovedească că noile clădiri nu erau nici pe departe atît de frumoase ca cele vechi. La un moment dat Bronek îl apucă de un nasture, întrerupîndu-i peroraţia, și spuse răspicat :

— Toată viaţa m-am străduit ca cele noi să fie mai frumoase decît cele vechi !

— Nu te-ai străduit îndeajuns ! îl repezi Lukasz.

— Aşa trebuie să fie.

Impresionat de docilitatea interlocutorului său, Lukasz îl trase după el prin străduţa îngustă pînă sus pe Góry, unde avea o odaie închiriată într-o casă ţărănească. Probabil că în cursul acestei plimbări nocturne ajunseseră la o înţelegere, din moment ce-și dădură întîlnire pentru ziua următoare.

Arhitectul se ivi după dezbateri, pe-nserat, cînd pe deasupra coroanelor copacilor cerul luase primele nuanţe de violet. Gazda se învîrtea prin livada acum aproape golită de poame și culegea pere pentru compotul de Crăciun. Un fum parfumat se încolăcea peste ogradă.

— Vezi ce frumos e pe aici ? continuă Lukasz convorbirea începută în noaptea trecută. Uite proporţia acoperișului și a pereţilor, a ferestrelor și a uşii. Sau uită-te la hambarul ăsta de lemn. Sau chiar la fîntîna cu roată.

— Apoi, asta nu e nevoie să mi le explici, spuse oftînd Bronek.

Se duseră să se plimbe pe un drum de ţară, printre tufe de porumbe presărate cu boabe pălite de primul îngheţ.

— Ar fi bun un lichior din ele, afirmă arhitectul.

— Păi dumneata nu bei.

— Și totuși lichiorul e bun, spuse Bronek zîmbind pe sub mustaţa-i roșcată, aspră ca o perie. Frumos nu fusese el nici în tinereţe, darmite acum, cînd părul-i roșcat se rărise simţitor, pielea pistruiată luase o nuanţă

cafenie, dinții neregulați erau îngălbeniți de tutun, iar umerii obrajilor și nasul puternic ieșeau în evidență proeminenți pe obrazul lui subțire. Simpatia o trezeau ochii lui expresivi, adînciți sub sprîncenele stufoase. Irisul verde cu puncte aurii își schimba culoarea după dispoziție și lumină, uneori ochii lui păreau verzi ca apa unui lac, alteori aveau culoarea frunzelor uscate de tutun. Și expresia ochilor săi se schimba întruna, reflectîndu-se în ei fiece gînd care îi trecea prin minte. Lukasz, sensibilizat la gest și mimică, citea în ochii lui Bronek ca într-o carte deschisă, spre uimirea amuzată a arhitectului care îi atribuia înzestrări ieșite din comun. Faptul că era actor îl plasa, după opinia lui Bronek, mai presus de ceilalți muritori, pentru că era în slujba Artei și oferea emoții de un grad înalt.

— Omul care nu încearcă asemenea emoții, susținea el, și care se poate dispensa de ele, devine un animal primejdios, care nu ține seama de nici un tabu. Odinioară asemenea emoții furnizau misterele magice și religioase, frumoasele ritualuri în care muzica, dansul, jocul culorilor și al formelor acționau împreună asupra imaginației, creeau o stare de emoție. Ce i-a rămas din toate acestea astăzi omului ? A lepădat magia și religia, a simplificat ritualurile sau le-a abandonat cu totul. Urîtul îl împresoară din toate părțile, luîndu-i nu numai capacitatea de a crea lucruri frumoase, dar și de a resimți frumosul, care este indispensabil în existența cotidiană, modelează comportamente și dictează acțiuni. Fiecare se comportă în alt fel într-o sală de așteptare îngălată sau într-un club elegant...

În aceeași seară începură să-și spună pe nume, confirmîndu-și convingerea că se potrivesc ca două picături de apă. Era de ajuns ca unul să înceapă o frază, că celălalt știa s-o încheie. O uimitoare senzație de apropiere lumină existențele acestor doi inși care nu mai erau tineri și începeau să devină ursuzi și posaci. Îi uni o prietenie duioasă aproape adolescentină, dezinteresată, plină de atenții și de tandrețe reciprocă. Mai mult încă îi uni pe cei doi aranjarea apartamentului lui Lukasz.

Bronek, care locuia singur ca un călugăr, dichisea acest cuib tihnit cu o nemaipomenită emoție, bucurîndu-se de fiecare idee și fiecare obiect nou-dobîndit. Înflăcărarea lui se transmise și domnului Kazimierz, tîmplarul teatrului, cu care purtară consfătuiri îndelungi înainte de a confecționa dulapurile în perete și de a fixa boazeria și rafturile. Domnul Kazimirez, de-o vîrstă cu Lukasz și care executa decorurile pentru spectacolele teatrale pe teren, își dusese traiul făcînd un lucru trainic. Fixa fiecare scîndurică și răsucea fiecare șurubel cu cea mai mare grijă, găsea, el știa pe unde, scîndurile cele mai uscate ca să nu se îndoaie și să nu crape. Dădea la rindea, netezea, parcă alinta fiecare bucată de lemn. Tapițerul adus de el repară cu cea mai mare grijă fotoliile vechi și atîrnă artistic perdelele de tul la ferestre. După ce-și terminau treaba, toți patru se așezau în jurul mesei, mulțumiți de ei înșiși și de lucrul făcut. Lukasz aducea coniacul. După plecarea muncitorilor, Bronek era cuprins de entuziasm.

— Iată cea mai bună dovadă, că avem specialiști excelenți, doar că nu știm să-i folosim, să-i apreciem, să-i antrenăm la lucru așa cum se cuvine. Dacă aș avea eu, la mine pe șantier, asemenea zidari și zugravi, aș da în folosință apartamentele fără nici un cusur.

În acest apartament petrecură împreună seri întregi discutînd, evocînd amintiri și găsind în trecut un farmec neașteptat. Și cu toate că Bronek nu prea ținea la mîncare și se putea hrăni zile întregi cu pîine goală, în casa lui Lukasz începu să se delecteze cu tot felul de bunătăți pe care le găteau împreună în frumoasa bucătărie, încercînd mereu alte rețete culinare. Cu vremea, colecția de cărți de bucate în diverse limbi ajunse să ocupe un loc important pe polița din nișa sufrageriei.

Aceste ocupații plăcute îi îndulciră lui Bronek noua schimbare în muncă. Pe locul de muncă anterior izbutise să-i sîcîie pe toți în asemenea măsură, încît îl transferară de astă dată la execuție, să arate în sfîrșit cum trebuie să se construiască, dacă tot a făcut pe deșteptul atîta vreme. Nu izbuti să refuze noul post cu toate că

nici sănătatea și nici vîrsta nu-i mai îngăduiau să ia asupra lui o activitate care presupune să fii pe picioare toată ziua și să te iei de piept cu toată lumea. Se ducea de pe un șantier pe altul, îi prindea pe unii și pe alții cu furtișaguri sau pur și simplu chiulind, scria procese-verbale și rapoarte, adresa cereri procurorului, ruga, amenința, stăruia, zgîlțîia conștiințele, dar folosul era minim, ca și mai înainte materialele se scurgeau spre șantierele personale, muncitorii tîndăleau sau veneau cercheliți și lucrau de mîntuială, direcția muta brigăzile de pe un șantier pe altul, mai urgent încă, dar pe cel de-al doilea nu puteau să asigure nici măcar schelăria și cheresteaua necesară construcției, cazurile de furt creșteau ca număr, iar ploile își aduceau contribuția proprie. Bronek avea tot mai puțin timp pentru a sta de vorbă seara cu Lukasz, nu mînca zile întregi pentru că veșnic se grăbea, slăbea văzînd cu ochii, dar nu se plîngea, toată viața se străduise să execute cît mai bine ceea ce avea de făcut. Își făgăduiseră, el și Lukasz, că vor pleca în sfîrșit împreună în vacanță, dar niciodată nu izbutiseră. Bronek avea cel mai mult de lucru vara, Lukasz nu putea lipsi iarna de la teatru. Acum, cînd ieșise la pensie, aștepta cu nerăbdare pensionarea prietenului său. Își închipuia că vor petrece zile întregi împreună ca un menaj vechi și care se împacă bine. Pe cine ar mai fi putut avea Bronek pe lume? Așa cum mărturisea chiar el, colegii îl priveau cu anume superioritate ba chiar cu milă. Despre femei nu pomenea niciodată. Chiar dacă o fi avut niște încurcături sentimentale desigur nu jucaseră un rol mai important în viața lui. Mărturisirile rezervate ale lui Bronek privind relațiile lui cu diverși oameni, aproape că nici nu ajungeau la cunoștința lui Lukasz, întrucît ceea ce nu îl atingea nemijlocit lăsa să-i treacă pe la ureche, fără să-i acorde atenție. Era întotdeauna gata să atribuie celorlalți propriile gusturi și opinii. Dacă el acceptase cu plăcere schimbarea modului său de viață, de ce s-ar fi gîndit Bronek cu neliniște la o inactivitate forțată?

Lukasz își umplea existența cu o grămadă de ocupații și de preocupări care pentru Bronek nu aveau nici un

fel de importanță. Îi plăcea de pildă îmbrăcămintea, geaca de diverse croieli, scurtele din antilopă și din catifea, își comanda pantaloni la cel mai bun croitor, umbla apoi să-și potrivească cu mare atenție un pulover de o anume nuanță, care mai trebuia să fie și moale, ușor, suficient de larg, dar nu prea, și un fular cu un desen mai nostim. Îi plăceau lucrurile noi, ca scoase din cutie, și îl uimea Bronek care umbla cu cea mai mare plăcere cu ghete scîlciate, într-un sacou soios și cu o scurtă dinainte de potop, făcută dintr-un străvechi loden. Nu se știe de ce, omul acesta atît de sensibil la frumos și care cîștiga bine, locuia într-o odaie ca o celulă de închisoare, iar gospodăria casei și-o redusese la minimum.

Bronek sosea pe fugă la Lukasz fără să se anunțe, riscînd fie să nu-l găsească acasă, fie să se ivească la un moment nepotrivit. Nu folosea nici aluziile glumețe cu privire la utilitatea telefonului și nici reproșurile prietenești. Afirma că tocmai atunci se aflase în apropiere sau avusese o după-amiază liberă. Tolănit pe scaun, cu un picior îndoit sub el, asculta monologurile lui Lukasz, fără să întrebe niciodată nimic. Prezența lui Bronek îndemna la mărturisiri, în tăcerea lui se simțea un interes binevoitor, mai mult chiar, dorința de a participa la trăirile altuia. Făcea impresia unei făpturi fără rădăcini, lipsită de o lume proprie, ca și cum s-ar fi hrănit doar cu ceea ce obținea din mîna a doua.

Pentru luna iulie, Lukasz plecase într-o localitate de lîngă Varșovia, ale cărei case cufundate în verdeață par ascunse de privirile curioșilor, străduțele respiră tihna, iar pădurea apropiată ademenește cu farmecele naturii. Bronek urma să-l viziteze într-o duminică, totuși nu se arătă timp de două săptămîni, ceea ce nu era de mirare pentru că, pe șantierele de construcție se lucra din plin, iar călătoriile duminica, în autobuzele supraaglomerate, nu constituie o plăcere. Lukasz nu-i ducea dorul prietenului său, dimpotrivă, chiar se temea puțin de venirea acestuia, care i-ar fi tulburat dulceața vacanței de vară și i-ar fi năruit noua liniște spirituală care se forma încet și fără suferințe. Era o stare care putea fi denumită

familiarizare cu bătrînețea, dar ar însemna să simplificăm, întrucît viața sufletească a lui Lukasz se îmbogățea. El, care avusese în ultimii ani prea puțină vreme pentru sine, antrenat de ritmul treburilor profesionale, repetiții, spectacole, plecări pe teren, iar în clipele libere era mult prea obosit spre a fi în stare de un efort, mereu puțin enervat și căutîndu-și deconectarea în alcool, se desfăta acum de cursul încetinit al zilei, se bucura de singurătatea favorabilă gîndurilor de tot felul și lecturilor făcute agale, dar mai ales de plimbările pe acea vreme minunată.

Timp de două săptămîni ploaia înviorase aerul numai noaptea, netulburînd vremea însorită. Zăduful nu-l chinuia, în penumbră putea să respire în voie, dimineața roua abundentă uda iarba. Lukasz umbla pe străduțele golite de oameni ca pe propria lui moșie, în aparență neluat în seamă de nimeni.

Pentru masa de prînz, intra la unul din cele trei restaurante care se aflau mai aproape de locuința lui. La „Rusalka", în spatele sălii întotdeauna ticsită de beți, într-o odaie micuță, se mînca bine și repede, poate pentru că cei ce veneau acolo erau în majoritate funcționari locali sau vînzători ai magazinelor din jur. Într-un alt restaurant, cu mult mai elegant, întîlnea străini, reprezentanți ai inițiativei particulare, sau familii venind să prînzească duminica acolo. Atmosfera cea mai apăsătoare era la „Kalinianka", unde la ora prînzului veneau femei bătrîne, pensionare de cînd lumea, strîngînd chiar și din farfurii străine resturi „pentru cățel". Un zugrav cam smintit vopsise pereții jumătate în verde și jumătate în roșu. Nici mîncarea nu era prea de soi, dar în schimb era servită cu bunăvoință de chelnerițe voinice, cu varice la picioare, care cunoșteau întreaga clientelă și cărora li se spunea pe nume.

În timpul prînzului, Lukasz asculta frînturi de conversație și pe încetul pătrundea în tainele localității a cărei existență i se părea tot mai complicată și străină de contemporaneitatea Varșoviei. Cîteodată avea impresia că se trăsese îndărăt în anii antebelici, că aici con-

tinuă să domnească vechile relații între oameni. Prestările de servicii erau însoțite de zvonuri esențiale și copioase. Lăptăreasa furniza dimineața primele știri, pe care le dezvolta și mai abitir grădinarul, vînzînd flori și legume. Marțea și vinerea, baba care aducea în căruța ei trasă de un cal fructe din livada proprie, istorisea mai cu seamă despre furturi și incendii, în timp ce nepotul ei, un băiat slăbănog cam de vreo doisprezece ani, cîntărea merele pe un cîntar arhaic, cu tasuri de aramă și îi ajuta bunicii sale la socoteli, mîndru de prioritatea lui în cunoașterea celor patru operații. Domnul Józef, un brunet voinic și roșu la față, venea pe bicicletă și, pînă să schimbe garniturile, trebuia să se învioreze cu o sticlă de bere povestind ultimele știri de la fabrica de hîrtie. După berea asta, gospodina se ducea tocmai pînă la Varșovia, căci trebuiau respectate gusturile domnului Józef. Din cînd în cînd era nevoie să se dea un bacșiș gunoierului, ca să nu treacă de fiecare dată prin fața aceleiași case, cărînd după el o dîră de duhoare. Și în felul ăsta aveai liniște o săptămînă sau două.

Lukasz se ducea la restaurant de obicei urmînd același drum. La înapoiere îi plăcea să se oprească în fața unei case plasată în fundul unei grădini. Ușa de la balcon, la etajul întîi, era mai totdeauna întredeschisă, vîntul legăna perdeaua albă. Fără să știe de ce, Lukasz își imagina că acolo trebuie să locuiască cineva tînăr și fericit, care se scoală dis-de-dimineață spre a se bucura de răsăritul soarelui.

Cu cît cunoștea mai îndeaproape această localitate, cu atît reflecțiile lui pe această temă erau mai triste. În umbra deasă a copacilor înalți locuiau oameni bolnavi, bătrîni sau singuri. În vilele albe se aflau sedii ale Casei copilului și sanatorii. Proporția suferinței pe metru pătrat depășea aici cu mult media pe țară. Lukasz se străduia să nu se gîndească la ceea ce vedea, dar copiii în cîrjă și bătrînii care, cu pași mărunți, își făceau plimbarea zilnică, îl îndemnau la considerații privind boala și sfîrșitul inevitabil al existenței umane. Gîndurile acestea nu erau din cale afară de neplăcute, pentru

că în ce-l privea se simțea excelent și propria-i dispariție încă nu-l umplea de spaimă. Bătrînețea și-o închipuia ca pe o epocă de aur, plină de plăceri prudente, lipsită în schimb de neliniști și *Weltschmerzen*. I se părea că abia acum începe să înțeleagă o grămadă de lucruri și nu înceta să se mire de greșelile comise în anii tinereții. Cît de prost fusese atunci, cu cîtă stîngăcie își cîrmise soarta! Dacă s-ar putea cu experiența de-acum să se tragă îndărăt spre perioada imediat postbelică și să trăiască încă o dată de la capăt cei treizeci de ani!

Stînd culcat în umbra copacilor, în fața casei, dădea frîu liber imaginației, alcătuia diverse variante ale propriei vieți ca pe niște subiecte de roman, al căror principal erou era. Se cufunda atît de adînc în aceste vieți imaginare, încît orele treceau parcă prea repede; curînd începea să amurgească, prin desimea frunzelor se aprindeau primele lumini în casele vecine, aerul devenea jilav atunci cînd pe înserat stropeau grădinile din vecinătate, miroseau pămîntul reavăn, garofițele de grădină și rezeda. Atunci îi părea rău că se sfîrșește ziua, că se reduce timpul destinat dăinuirii, un timp atît de dulce, de desfătat, încît era mereu neîndestulător.

Nu se ridica de pe șezlong, deși începeau să se ivească țînțarii de prin desișurile pădurii, aștepta pînă ce în sufrageria de la parter are să se aprindă lampa cu abajur de mătase roșu, iar prin ușa cu glasvand a verandei o va zări pe fata de serviciu întinzînd fața de masă pe masa ovală. Abia după ce trăgea storurile și lovea de două ori în gongul de metal, Lukasz închidea fără grabă șezlongul și, împreună cu ceilalți locatari, se ducea la cină, convins că pentru a fi pe deplin fericit nu-i mai lipsea decît cotidianul „Życie Warszawy", pe care nu întotdeauna izbutea să-l cumpere la chioșc.

Într-o marți, bucuros că obținuse gazeta, în răcoarea plăcută a după-amiezii, începu lectura, ca de obicei, cu necroloagele. Numele lui Bronek îi sări în ochi numaidecît. Direcția Uniunii aducea la cunoștință că pierise în mod tragic. Înmormîntarea avea loc a doua zi, miercuri.

În primul moment, Lukasz rămase mai mult uimit decît impresionat de moartea prietenului său. Se întreba nedumerit care o fi fost cauza. Un accident pe șantier? Un accident de circulație? Pe cine să întrebe? cui să se adreseze pentru lămuriri. Nu cunoștea numărul de telefon al lui Bronek de la birou și nici numele vreunui coleg de-al acestuia. În genere știa foarte puține despre el, după atîta amar de ani de prietenie. Iată consecințele unei excesive discreții, își spuse cu un oarecare repros pe care și-l adresa singur.

La înmormîntare zări o grămadă de necunoscuți. Lukasz se adresă unei femei tinere, care împreună cu un coleg ducea o coroană pe a cărei panglică zări inscripția „Din partea Uniunii...", întrebînd-o ce i se întîmplase de fapt lui Bronek.

— Cum, nu știți? A fost atacat la Komorowa. Ancheta e în curs.

Lukasz urma coșciugul atins atît de moartea prietenului cît și de faptul că nimeni nu luase legătura cu el în privința înmormîntării, că era tratat asemeni numeroșilor participanți necunoscuți, în majoritate oameni bătrîni, prost îmbrăcați, evident împinși spre periferia vieții. Locul familiei absente îl ocupau colegii de la birou, „Uniunea" închiriase chiar un autocar care să-i ducă la acest cimitir îndepărtat. Din cauza căldurii, femeile veniseră în rochii subțiri, multicolore, iar bărbații cu sacouri de pînză sau cămăși sport, așa încît convoiul de înmormîntare semăna cu un grup de excursioniști. Îndeplineau mai mult o îndatorire de societate decît una religioasă, căci era o înmormîntare fără preot. Comentau împrejurările misterioase ale morții lui Bronek. Cuvîntarea la groapă suna înălțător, deși era prea puțin convingătoare.

Înapoindu-se de la cimitir, Lukasz își aminti că Bronek îi povestise cîndva despre un cunoscut al lui de la Komorowa. Era un fost profesor de liceu, bătrîn, uscat, hrănindu-se cu iaurt și fulgi de ovăz. Scria o operă capitală din domeniul istoriei religiilor și voia să dove-

dească că nevoia de religie există chiar în natura umană. Considera că nesatisfacerea acestei nevoi va duce omenirea la pierzanie.

Întrucît Bronek îi istorisise despre ideile profesorului cu un zîmbet ironic, Lukasz îl întrebase dacă o scriptologie de felul ăsta are vreo valoare.

— Pentru profesor are sigur. Îl menține în viață.

— Și pentru ceilalți ?

— Ce importanță are, din moment ce tot n-are să vadă lumina tiparului.

— Să zicem că totuși cineva i-ar publica-o.

— Dragul meu, o carte are rareori o valoare în sine. Important este ce află în ea cititorul. Mii de cărți bune zac pe raft și un roman oarecare oferă emoții la milioane de cititori.

— Există totuși și criterii obiective.

— Nimic nu se schimbă la fel de mult precum criteriile obiective.

— Cred că ai o slăbiciune pentru bătrînul ăsta.

— Am în genere o slăbiciune pentru bătrîni. Mă interesează cum, o dată cu vîrsta, se distanțează de viață, cum se străduiesc să ajungă la generalizări. De n-ar fi bolile și accidentele nenorocite, omul ar trăi atît de mult pînă ar înțelege sensul existenței. Abia atunci s-ar culca liniștit în sicriu.

I se părea acum lui Lukasz că Bronek ajunsese la această înțelegere. Ușoara slăbire a prieteniei lor, survenită în ultimele săptămîni, ar fi putut fi rezultatul acesteia. Cu o blîndă ironie se trăsese la o parte în perioada jubileului și a intensificării deșertăciunilor lumești din viața lui Lukasz. Totuși în ce anume va dăinui memoria lui Bronek ? De pe acum nu se mai știe care sînt clădirile pe care le-a proiectat și pentru care și-a scos sufletul. Este soarta comună arhitecților. Opera lor este mai puțin cunoscută publicului decît un șlagăr oarecare interpretat la radio și cîntat de tineret. Doar cîteva nume de arhitecți răzbat în coloanele presei. Ceilalți dispar în anonimatul rezultatelor comune : atîtea încăperi, atîția metri pătrați...

Oare nu e mai bine așa ? Cît valorează o glorie de cîteva săptămîni ? Sau chiar și una veșnică ? Important e simțămîntul că ai contribuit adăugînd propria ta cărămidă. Cine să le numere pe toate și să caute pe ele înscris propriul său nume ? Are dreptate preotul de la Czorsztyn care, pe cimitirul de lîngă bisericuța unde păstorește, interzice pietrele funerare. Atît să reziste amintirea despre cel dispărut cît se menține iarba pe mormînt. Urmașii să nu mai rivalizeze între ei prin monumente funerare, iar cei răposați, în sfîrșit, să piară în neant.

Autobuzul se opri în Piața Comunei, unde Lukasz trebuia să ia un altul, care avea să-l ducă în centru. Își spuse că s-ar cuveni totuși să treacă pe la locuința lui Bronek, să ia niște hîrtii și fotografii. De ce să scotocească străinii prin ele ? Avea o cheie pe care i-o dăduse Bronek, „pentru orice eventualitate".

Ușa apartamentului era sigilată de miliție. În viziera vecinilor se ivi un ochi vigilent care urmărea comportamentul lui Lukasz. O clipă îi trecu prin minte să bată la acea ușă, să ceară niște lămuriri, dar renunță, ce ar fi putut să-i spună ?

Se înapoie în Piața Comunei, luă autobuzul chiar de la capăt, ocupă un loc comod la fereastră, lîngă șofer. La acea oră pasagerii erau puțini, două femei în vîrstă, un bărbat cu un pachet mare, cîțiva băieți și o mamă cu o fetiță. Pe acestea două Lukasz le avea chiar în fața ochilor. Probabil urmau să călătorească mai departe, și, pentru a nu pierde vremea, femeia scoase o carte cu poze și o desfăcu așezînd-o pe genunchi.

— Fii atentă, Monico, începem jocul, îi spuse fetiței. Ce pasăre e asta ? Ia spune !..,

Micuța întoarse cu neplăcere privirea de la fereastră și se uită la poze. Tot sucindu-se pe scaun spuse :

— Bufniță. Porumbel. Cioară...

— Dar asta ?

— Nu știu.

— Fazan.

— Un fazan codat, rotat și moțat.

— De ce moțat, Monico ? Pur și simplu fazan. Zii mai departe.

— Coțofană în poiană.

— Monico, ai grijă că pierzi.

— Le-am spus pe toate.

— În afară de fazan.

— El nu contează.

— Dar de ce ?

— Pentru că el e doar scornit.

— Cum scornit ? N-ai văzut un fazan la Magazinul de delicatese ? Acum fii atentă, eu o să spun și tu ai să mă controlezi dacă e bine. Cangur, tigru, elefant.

— Un elefănțel cu trompă de oțel ?

— Pur și simplu un elefant. Fii atentă, altminteri nu cîștigi ciocolata.

— Eu nu vreau să cîștig. Mai bine mă uit pe fereastră. Uite, acolo o preoteasă.

— O călugăriță, Monico.

— Și ea locuiește la biserică ?

— Nu la biserică, la mănăstire.

— A, uite-o pe Krysia, stă în stație !

— Cînd vorbești despre adulți spui doamna. Doamna Krysia. Și tu cînd ai să te faci mare o să ți se spună doamna Monica sau doamna Agnieszka, pentru că tu ai două nume.

— Dar tu ?

— Și eu am tot două : Jolanta și Bożena.

— Dar bunicul ?

— Are doar un singur nume : Józef. Și bunica are tot un singur nume : Maria. Ia spune, ce fructe sînt astea ?

— Măr. Pară. Nu știu.

— Ce crește la bunicu în fața ferestrei ?

— Nimic.

— Cum nimic ? Din ce e compotul pe care îl mănînci ?

— Din borcan.

— Acelea sînt vișine. La bunicu în fața ferestrei crește un vișin.

— Ba nu crește, că l-au tăiat, fiindcă a înghețat. Și bunicul s-a necăjit foarte rău, că acuma nu poate să

cumpere alt pom. Tata i-a promis că-i cumpără, dar a uitat. Și bunicul a spus...

— Dar aici în poză sînt vișine. Bagă bine de seamă. Trebuie să le înveți, să le știi la grădiniță.

— Dar de ce ?

— Ca să te laude doamna. Să nu fii mai proastă decît ceilalți copii.

— Pînă mă duc la grădiniță uit. Am să uit tot, rosti fetița cu ciudă. Acum e vacanță, nu trebuie să mă înveți.

— Trebuie să înveți toată viața. Altminteri o să-ți ia alții înainte și ai să rămîi la coadă. Cîștigă cel care învață cel mai bine.

— Eu nu vreau să cîștig, repetă fetița.

— Trebuie să vrei, mama se enervase puțin. La fel ca la bazinul de înot. Cînd ți se spune să sari, sari, nu să rămîi la coadă.

— Nu-mi place să sar în apă.

— Ți-e frică ?

— Mai bine mă duc la bunicu.

— Străduiește-te să birui frica. Ai să-i povestești după aceea lui tata că ai sărit și el are să se bucure. Dar să nu pleci de la bazin înainte de a veni tata să te ia. El are să te ducă acasă.

— Și tu ?

— Știi doar, că mă duc la lucru. Mă înapoiez seara. În afară de cazul că o să am gardă la noapte. În orice caz o să telefonez. Tăticu o să-ți dea să mănînci și o să te culce.

— Și are să-mi spună și o poveste ?

— O să-ți spună... răspunse mama oftînd și strîngînd buzele subțiri, fardate.

Lukasz coborî. În drum spre casă se întreba dacă într-adevăr trebuia neapărat să li se insufle copiilor dorința de succes la fel cum li se predau principiile bunei creșteri. Maxima veche „stai cuminte, ce-i al tău e pus de-o parte", e de mult perimată. Cine nu știe să dea din coate acela pierde, rămîne la coadă, așa cum afirma mama fetiței. Bietul Bronek niciodată nu-și făcuse loc

cu coatele ca să ajungă în rîndul întîi. Sau poate că instinctul succesului nu le este înnăscut tuturora și nu e cu putință să-l dobîndești ulterior ?

Intră la el în casă, cu un simțămînt ciudat. Acest interior era singura operă a lui Bronek care păstrase pecetea lui neștearsă. O operă neserioasă, mai mult rezultatul unui joc decît al unei munci, o efemeră alăturare de obiecte, obținute întîmplător...

Pe măsuța pe care de obicei Gienia îi lăsa scrisorile, găsi o convocare la miliție precum și un bilețel scris cu litere stîngace. Gienia îl ruga să nu plece vineri, înainte de venirea ei, pentru că are să-i spună ceva important.

7

OBIECTELE ÎI FĂCEAU RĂU. IATĂ O rețetă neridicată. Bronek îl rugase să se intereseze din cînd în cînd pe Strada Frumoasă dacă le-au adus acel medicament străin. Lukasz telefonase o dată, apoi aruncase rețeta în sertarul biroului și uitaseră amîndoi de existența ei. *Karmazy — nowy poemat,* o ediție antebelică a poeziilor lui Lechoń [1], pe care Lukasz vrusese să le citească cu glas tare lîngă lampa pe care o cumpărase Bronek la Cracovia. Abajurul ei, executat din bucăți de sticlă divers colorate, provenea de la Întreprinderea Żeleński, unde fuseseră executate cîndva faimoasele vitralii de biserică după proiectele lui Mehoffer [2]. Bronek lustruise piciorul de alamă al lămpii și cînd o

[1] *Lechón Ian* (1899—1956), unul din poeții polonezi de cel mai mare răsunet în perioada antebelică, legat de grupul *Skamander.* Din 1939 stabilit în S.U.A. *Karmazynowy poemat (Poemul stacojiu)* a apărut pentru prima oară în 1920 și este legat de tradiția romantică poloneză.

[2] *Mehoffer Józef* (1869—1946), pictor polonez. S-a distins prin realizări deosebite în arta vitraliului și prin pictura decorativă

aprinsese pentru prima oară, se bucurase nespus de jocul culorilor. „Uită-te la culoarea asta roșie, sau la cobaltul ăsta. O adevărată minune. Un poem! Dacă am ști cui i-a aparținut cîndva și cine obișnuia să citească la lumina lui..."

În spatele lămpii, de ambele părți ale dulapului cu cărți, erau atîrnate două stampe chinezești pe panglici lungi de mătase, reprezentînd una din ele ploaia și cealaltă vremea bună. Printre stînci amenințătoare și pini de un verde închis străbăteau o punte suspendată doi oameni cu umbrele. Vîntul le sufla în spate, ploaia le șiroia peste picioare. În schimb, pe cea de-a doua stampă, aceeași oameni se desfătau de căldura soarelui stînd nemișcați pe malul unei ape liniștite. Crengile pinilor stăteau neclintite, razele soarelui lunecau blînd peste stînci.

Bronek cumpărase cele două tablouri la Porto Bello, la Londra, într-un anticariat cu obiecte de artă. „Ce stradă ciudată! îi povestise lui Lukasz. Însuflețită doar o dată pe săptămînă, sîmbăta. Tarabele se înșiră una lîngă alta, pe mijlocul drumului. Găsești în ele tot ce poți să-ți închipui: sticle și cristale, vase de aramă și de zinc, tablouri și bijuterii artificiale, monezi vechi și obiecte de cult, mătănii hinduse și cojoace turcești, uniforme militare, rochii de interior elegante, costume de teatru și gioarse, plăci de gramofon, cărți și tot felul de vechituri. Puțin mai încolo se află tarabele cu fructe, legume, pești și păsări. Poți să-ți cumperi o porție de midii sau de melci și să le înfuleci stînd în picioare, la fel ca pe hamburgheri sau înghețată. Se scurge pe acolo o omenire întreagă, de obicei tineri, îmbrăcați fantezist; intră prin pub-uri și cu un pahar de bere în mînă ies în curte ca să admire spectacolele improvizate. Un tînăr cu părul pînă la talie, cu tot felul de obiecte lucitoare cîntă un cîntec, acompaniindu-se cu chitara. Iată un grup mic de europeni, budiști albi. O femeie rasă în cap te îndeamnă să cumperi o broșură și să participi la o rugăciune în comun. Un automobil de o marcă vestită

își face drum încetișor prin această lume pestriță. Sînt americani bogați veniți să vîneze prin anticariatele de pe acolo, unde pot fi găsite obiecte sustrase de englezi de pe tot globul. E de neînchipuit cît de multe bogății s-au adunat de-a lungul secolelor în această țară, care nu a fost niciodată distrusă de dușmani. De la anticariat poți să intri la un snack-bar sau la o cafenea. Și acolo e plin de lume. Stau așezați unde se nimerește, pe pervazul ferestrei sau chiar pe jos, beau coca-cola și mănîncă niște sandvișuri albe, triunghiulare, cu gust de vată. Se aud toate limbile globului. Vezi toate culorile de piele. Negresele sînt în căutare de legume exotice, hinduși fac negoț cu coliere de argint și de fildeș. Un african arătos vinde amulete. Iar polonezii aduc saci întregi cu îmbrăcăminte veche. Am intrat doar pentru o clipă într-un micuț magazin chinezesc. Am petrecut în el două ceasuri și am fost nevoit să cumpăr aceste două stampe."

Bronek visase la călătorii îndepărtate. Iată aici niște *foldere* și ghiduri spaniole. Cărți. Reproduceri de tablouri. Te cuprinde spaima cînd te gîndești, că moartea cuiva nu modifică nimic în această frumoasă și îndepărtată lume. Nu schimbă nimic dealtminteri nici în anturajul cel mai apropiat. Cineva va veni pe locul lui Bronek, se va așeza la biroul lui, se va duce pe șantierul pe care pînă acum se ducea el. Numai Lukasz va fi de aici încolo părăsit și însingurat.

Auzi cheia în broască. Gienia sosea ca de obicei punctual la ora unsprezece. Are părul încrețit mărunt de la permanent, se vede că s-a spălat acasă și nu s-a mai dus la coafor. Se fardează discret, doar rujul de buze prea violent îi subliniază trăsăturile comune, fața cam turtită, nasul scurt și gros, bărbia prea proeminentă. Gienia poartă astăzi o rochie înflorată, puțin cam prea strîmtă pe șolduri, ceea ce îi scoate și mai mult în evidență burta. Ciorapi nu poartă. De ce ar purta pe o asemenea căldură ? Sandalele le-a pus pe picioarele goale și baretele îi taie puțin degetele. Locurile dureroase sînt

acoperite cu plasture. Peste o clipă își va pune halatul de lucru. Dar mai întîi bate la ușa camerei lui Lukasz, cu toate că e deschisă, îl salută și se așază pe scaun. Imediat o expresie de ușurare i se așterne pe față. Întinde picioarele, dar numaidecît le trage îndărăt, sub scaun.

— Desigur vreți să știți ce lucru important am să vă spun. Iată, mă mărit. A dat Dumnezeu și asta. Am găsit un om bun, deși se spune că ziua trebuie lăudată pe-nserat, iar bărbatul după ce-a răposat. Ptiu, feritu-m-a Cel-de-Sus !

— Te felicit, doamnă Gienia.

— E cu cinci ani mai tînăr decît mine. E sudor la uzină. Îl cheamă Władislaw, Władislaw Komar [1]. Dar nu-i nici un fel de țînțar, domnule, e un bărbat cît ușa. Înalt pînă aici și ridică mîna.

— Pe cînd nunta ?

— La 15 august, de sfînta Maria. Cununia are să fie romană, asta înseamnă că va fi celebrată anume pentru noi, după slujbă. Nu așa pe grabă, cum se face acum. N-au apucat unii nici să plece bine de la altar că și vine a doua pereche, musafirii se încurcă între ei, nu se mai știe cine la cine a venit și cui trebuie să-i dai florile. Și nunta o fac așa cum trebuie. Dacă îmi dați voie, venim astă seară amîndoi, eu și Władek, să vă invităm la petrecere,

— Aș veni cu mare drag, dar știți ce nenorocire s-a întîmplat ? A murit domnul Bronek.

— Dumnezeu să-l ierte ! Dar ce s-a întîmplat ? Că bolnav nu era.

— L-au omorît la Komorowa. Miliția face cercetări.

— Un om atît de bun ! Dar cum se zice : morții cu morții, viii cu viii. Pînă la nuntă mai sînt cîteva săptămîni. Durerea o să se mai aline, jalea are să vă mai treacă. Nu-mi faceți dumneavoastră un afront ca ăsta,

---

[1] *Komar* — țînțar (l. polonă).

să nu veniți la nunta mea. Masa o să fie la restaurantul „Susanka". Pentru o sută de persoane, cu orchestră.

— Dar de unde ai atîția musafiri ?

— Cum de unde ? Cînd am făcut socoteala cu Władek, cîți de-ai lui și cîți de-ai mei, au ieșit chiar mai mulți.

— E o cheltuială foarte mare.

— O dată în viață poți să-ți permiți. Atîta amar de ani am muncit ca acum să nu mă scumpesc la nimic.

— Dumneavoastră suportați toate cheltuielile ?

— Nu toate. Nunta revine familiei miresei. Ginerele dă votca.

— Multă ?

— Nu. Un litru de căciulă.

— Doamnă Gienia, asta-i o avere !

— Mama soacră a avut anul ăsta un cîștig bun de pe urma căpșunilor, și toți banii i-a dat lui Władek pentru nuntă. Eu plătesc sala, orchestra și dau cîte o sută cincizeci de zloți de fiecare invitat. Pentru toată noaptea ar fi cam puțină și mîncarea și băutura. Așa că m-am învoit cu chelnerițele să mai aducă votcă, să fie, dar nu prea multă și cu mîncarea la fel. Soacra taie porcul, face șuncă, cîrnați, ca la țară. Dar astea sînt fleacuri. Cel mai important e că am reușit să fac schimb de locuință. Avem acum un apartament de patru camere în cartierul Bielany. Mobilat clasa întîi. O să vedeți și dumneavoastră. De aia am și făcut cununia civilă mai înainte, ca să capete Władek buletin de Varșovia. După cununia religioasă ne ducem în Bulgaria pentru două săptămîni. Tot pe banii mei. Să-l vedeți cum se mai bucură ! Cel mai tare se bucură că n-are să fie nevoit să se ducă în fiecare dimineață la uzină. Cînd se lucrează în trei schimburi, e tare greu drumul tocmai de la Malkinia.

— Bineînțeles că e greu.

— Despre navetiștii ăștia circulă tot felul de glume. Se spune că unul dintre ei, care avea trei kilometri pînă la gară, se scula la ora trei ca la ora patru să se poată urca în tren. Merge el în tren și doarme. La Varșovia

ia tramvaiul și iar doarme. La fabrică ziua e ca și adormit, apoi iar se urcă în tren și iar ațipește. Cînd se înapoiază acasă, la ora cinci, nevasta îl mînă la treabă. Deci cînd vine duminica, omul vrea să se odihnească. Dar ce să vezi ? Nevasta îl trage după ea la biserică. Se duce omul, ce să facă ? Se așază pe bancă și moțăie. Trece dascălul cu tava întinsă pe la fiecare și îi trage un ghiont. Iar el vîră mîna în buzunar, scoate tichetul și mormăie : abonament lunar !

— Soacra e femeie bună ?

— O muiere de treabă. Are patru copii și pe toți i-a făcut oameni. Wladek e cel mai mare și i-a ajutat. Deaia a amînat și însurătoarea, pînă au isprăvit toți școala, că dacă ar fi avut casa lui n-ar mai fi putut să dea fraților. Pe cînd așa s-au aranjat toți. Una e profesoară, a doua lucrează la gospodăria colectivă, iar ăl mai mic a terminat școala tehnică agricolă și o să vadă de gospodărie, după ce n-or mai putea ăi bătrîni.

— Păi atunci să-ți dea Dumnezeu noroc !

— Mulțumesc ! Deci venim diseară.

— O să vă aștept. Dar după nuntă, n-o să mă părăsiți ?

— Se poate ! Imediat după concediu viu și fac curățenie generală. Adicătelea în septembrie. Plecați acum ?

— Trebuie să mă duc la miliție. M-au chemat în problema cu Bronek.

— Pentru niște huligani ca ăștia care l-au omorît, nu-i de ajuns nici pedeapsa cu moartea. Înainte de-i spînzură, aș pune să-i ardă de vii. Poate că în felul ăsta ar băga spaima în tîlharii ăstia, care nu se tem nici de Dumnezeu și nici de moarte.

— Ziceți doar așa. Dacă ar fi la o adică, vi s-ar muia inima.

— Pentru oameni răi am inima de piatră.

Aceste cuvinte îi amintiră lui Lukasz că Bronek era adversarul pedepsei cu moartea. Luase cuvîntul în diferite ședințe în această problemă, ba chiar semnase niște apeluri. Ce s-ar mai fi indignat auzind-o pe Gienia !

Cu convocarea miliției în mînă, Lukasz se înfățișă miliționarului de serviciu care îi controlă cu mare atenție cartea poștală, verifică ceva pe listă și mormăi :

— Vă rog să așteptați acolo pe săliță.

— E mult de așteptat ?

— La rînd.

Sala era micuță, cei ce așteptau numeroși. Lukasz luă loc resemnat lîngă un ins care explica fiecăruia pe rînd că nu are habar de ce îl tot poftesc încoace, întrucît el este un om cinstit și care n-a fost niciodată tăinuitor de hoți. Duhnea a votcă și a usturoi. Aprindea o țigară de la alta. Își găsi în cele din urmă o ascultătoare binevoitoare, o femeie ale cărei moravuri erau ușor de presupus. Ea îl asculta dînd din cap aprobator și profitînd necontenit de pachetul de țigări pe care el i-l tot întindea. Doi băieți care te înspăimîntau cu înfățișarea neîngrijită, șopteau între ei lîngă fereastră. Obligația de a se afla în această ambianță era pentru Lukasz teribil de neplăcută și de umilitoare.

În cele din urmă, îl poftiră în fața locotenentului, care ședea într-o încăpere încinsă de soare și cu toate că își scosese vestonul, care se afla pe marginea scaunului, își lărgise cravata și se descheiase la cămașă, totuși sudoarea îi șiroia pe tîmple și pe ceafă. Se tot ștergea cu batista. Avea albul ochilor înroșit și congestionat. Părul blond, rar, i se lipise pe creștet.

Îi indică lui Lukasz un scaun, scoase din sertarul mesei un formular și începu cu întrebările stereotipe. Numele, prenumele, adresa, profesiunea, de cînd îl cunoștea pe răposat, cînd îl văzuse pentru ultima oară. Ce poate să spună despre cunoștințele acestuia și despre felul lui de viață. Lukasz răspundea cu răbdare, deși declarațiile lui aduceau prea puțină lumină asupra întregii întîmplări. În cele din urmă însă desfăcu brațele a neputință.

— Vă rog să mă credeți, domnule locotenent, că nu știu nimic. Am venit aici cu speranța să obțin de la dumneavoastră vreo informație. Decedatul a fost cel mai bun prieten al meu. Aș fi vrut să aflu cum a murit și

să obțin învoirea să iau din locuința lui hîrtiile și fotografiile.

— Abia după încheierea cercetărilor. Răposatul avea o corespondență extrem de întinsă. Trebuie să-i verificăm pe cei cărora le era adresată.

— Dar cu ce scop ?

— Poate că nu s-ar cuveni să vă spun. În orice caz vă rog să păstrați o totală discreție. Asasinatul a fost comis nu pe drum, ci în casa unui oarcare Dziadysz, un profesor de liceu pensionar. Știți ceva despre el ?

— Prietenul meu mi-a pomenit despre acest profesor. Pare-mi-se că este un om preocupat exclusiv de o lucrare pe care o scrie.

— A plecat acum două săptămîni.

— Unde s-a dus ?

— Tocmai asta încercăm să aflăm. Mai bine de zece ani nu s-a mișcat din Varșovia și taman acum s-a găsit să plece.

— În cazul acesta ce căuta Bronek la el în casă ?

— Presupun că avea grijă de casă în lipsa proprietarului și se ocupa și de cîinele lui.

— Dar care a fost mobilul crimei ?

— Dacă am ști !

— Nu-mi vine să cred, domnule locotenent, că s-a putut întîmpla așa ceva ! Un om în vîrstă, care nu părea să aibă bani, Dușmani desigur nu avea... Aproape că nu era în relații cu nimeni...

— Aici vă înșelați, spuse locotenentul. Vedeți acest carnețel ? E plin de adrese. Prietenul dumneavoastră avea pur și simplu mania de a face cunoștință. În tren, la hotel, în stațiile de autobuz, unde într-o seară de toamnă cînd ultimul autobuz prevăzut pe orar n-a venit și călătorii au fost nevoiți să ia o mașină particulară. Altcineva în locul lui s-ar fi mulțumit să-i dea șoferului ce i se cuvine și... salutare. Pe cînd răposatul, pe drum, s-a pus pe palavragit cu individul, au făcut schimb de adrese și gata prietenia. Prietenul dumneavoastră a fost la el la botez. Mai mult chiar ! Scria unei infirme care se adresase prin radio căutînd un suflet înțelegător. Cred că

atît ajunge pentru astăzi. Vă rog să nu părăsiți Varșovia. S-ar putea să mai avem nevoie de dumneavoastră. Vă mulțumesc și la revedere.

Lukasz părăsi comisariatul cu totul dezorientat. Nu-i venea a crede că Bronek căzuse victimă unui asasinat misterios, că întreținea relații cu niște oameni despre care nu-i pomenise niciodată. Se simțea frustrat, ca și cum în prietenia lor s-ar fi ivit o fisură, naiba știe ce se putea strecura prin ea. Niciodată pînă atunci nu avusese de-a face cu miliția sau cu justiția. Lumea infracțiunii o cunoștea doar din romane polițiste și din reportaje. Și de fapt acest tip de lecturi nu-i plăceau. Evita să citească în ziar cronica accidentelor și a crimelor. Dorea din inimă să poată crede că toate acestea se petrec undeva, departe, dincolo de hotarele lumii lui, a lumii pe care și-o făurise.

Discuția cu locotenentul îi tulbură liniștea. Iar inactivitatea în această situație i se părea insuportabilă. Trebuia să se ducă undeva, să afle ceva, e posibil ca cei de la miliție să-i tăinuiască lucrurile cele mai importante. El, Lukasz, avea desigur dreptul să ceară informații. Dar unde și cui să le ceară ?

Poate că era cazul să consulte un avocat, să-i încredințeze cazul. Care caz de fapt ? Asasinul nu a fost prins, actul de acuzare nu a fost dresat. Atunci poate că trebuia să-l roage pe avocat să vegheze asupra desfășurării anchetei. Oare o asemenea formă de cercetare e admisibilă ? Probabil că nu.

Îl chinuia o neliniște care putea fi potolită doar prin activitate, fie ea și lipsită de sens. Conrad era parcă acela care scrisese că numai în acțiune găsim iluzia consolatoare a unei existențe independente opusă totalității fenomenelor a căror neînsemnată părticică sîntem. Să adăugăm a unor fenomene uneori atît de surprinzătoare și de neînțeles, încît ne împotrivim să credem în ele.

Îi trecu prin minte să se ducă la Komorowa și să vadă casa în care a avut loc nenorocirea. Desigur localnicii vor putea să i-o arate. Crima trebuie să fi fost acolo un lucru cu totul senzațional, tema tuturor discuțiilor. În

primul chioșc, la întîmplare, are să afle care este casa lui Dziadysz.

Era cît pe ce să facă cale întoarsă de la autobuz. Dar își spuse că se apropie ora de vîrf la circulație, că nu luase nimic în gură de dimineață și că, de fapt, se simte foarte obosit. Hotărî să se ducă la Komorowa a doua zi, după micul dejun. Mai avea de mers și la pensiune unde își lăsase bagajul de vacanță. Perspectiva de a petrece restul verii la Varșovia i se părea deosebit de supărătoare. Și nici măcar nu avea în fața cui să se plîngă, toate cunoștințele se risipiseră în concedii, iar Bronek... E de-a dreptul idiot, gîndi, că nu mă pot împăca deloc cu moartea lui.

Intră la un bar unde prînzi și își bău porția de votcă, apoi, ceva mai liniștit, se înapoie acasă pentru obișnuita siestă. Înainte de a adormi încercă să-și închipuie casa lui Dziadysz la Komorowa. Trebuie să semene cu un conac de țară. Numai parter, cu un pridvor sprijinit pe stîlpi. Tencuiala căzută bucăți mari, dezgolind cărămida roșie. Scările roase, lemnăria mucedă...

Găsindu-se a doua zi în fața porții grădinii, Lukasz aproape că exclamă cu glas tare de uimire. Casa arăta întocmai așa cum o văzuse aievea la hotarul dintre trezie și somn. Oare Bronek i-o descrisese cîndva prietenului său atît de exact, sau funcționaseră niște forțe neînțelese? Intuiție? Telepatie? Naiba știe ce.

Privind lung casa, se miră pentru a doua oară: la ferestre, vopsite proaspăt cu miniu, luceau zăbrelele nou fixate, contrastînd amuzant cu înfățișarea neglijentă și sărăcăcioasă a clădirii. Ușa de la intrare era larg deschisă.

Totuși Lukasz bătu la ușă. Din adîncul casei se ivi un bătrîn mărunt de statură, tremurîndu-și capul cărunt. Costumul din pînză atîrna pe trupul lui uscat.

— Vă rog să mă scuzați că vă deranjez, spuse Lukasz. Sînt Wilczyński. Prietenul lui Bronek. Am vrut numai...

— Poftim intrați! îl invită cu un glas scîrțîit bătrînelul. Abia astăzi m-am înapoiat și știrea asta îngrozitoare! Am găsit ușa sigilată și am fost nevoit să mă duc la postul de miliție, acolo mi-au spus. Vă cunosc din

auzite... Bietul Bronek... Vă rog să luați loc. Nu pot să-mi vin în fire după cele întîmplate.

— Grozavă căldură, spuse Lukasz oftînd și ștergîndu-și obrazul plin de sudoare.

— Pot să vă dau doar un pahar cu apă, înțelegeți și dumneavoastră, abia m-am înapoiat.

— De unde?

— De la București. Bronek m-a convins. Dacă nu mă mișcam de acasă, sigur ar mai fi trăit și acum. Și parcă am avut o presimțire. Înainte de plecare am pus să-mi fixeze zăbrelele. Dar n-au folosit la nimic. Ce nenorocire! Ce pagubă! Știți, de cincisprezece ani lucram la o operă pe care am lăsat-o aici pe birou. Iar acum mă uit și nu mai e.

— Poate că au luat-o de aici în legătură cu cercetările.

— Și eu m-am gîndit la același lucru. Dă, Doamne, să aveți dreptate. Să vă aduc apă?

— Dacă sînteți atît de amabil.

Acum, cînd privirea începuse să i se obișnuiască cu semiîntunericul odăii, Lukasz se uită atent în jurul său. Pereții erau plini pînă sus cu cărți, sub a căror greutate se încovoiau polițele. Biroul se afla lîngă fereastra întunecată de crengile iasomiei. Podeau era acoperită cu un covor mare și foarte ros. Pe scaune zăceau maldăre de reviste și hîrtii cu diverse notițe.

— Vă deranjează dezordinea? îl întrebă bătrînul, aducîndu-i un pahar cu apă și o farfurioară cu dulceață. Locuiesc singur, nu aduc pe nimeni să-mi facă curat, pentru că femeile astea n-au cel mai mic respect pentru munca științifică, sînt în stare să mute toate, să le schimbe locul. Vă rog, beți, avem apă bună aici. Ultima dată am făcut ordine, înaintea plecării fiicei mele. Acum zece ani.

— Fiica nu locuiește cu dumneavoastră?

— A emigrat în Statele Unite. Iar fiul meu a murit. Și așa am rămas singur de tot la bătrînețe. M-a ținut în viață lucrul.

— Întrebați-l despre lucrare pe ofițerul care conduce ancheta. Veți fi nevoit să dați o declarație.

— Doar nu știu nimic !

— Poate totuși. Știți ceva ? Mergem împreună mîine dimineață. O să vă conduc. O să stabilim dacă ei sînt aceia care v-au luat manuscrisul.

— Vă sînt foarte recunoscător. La vîrsta mea să pierzi deodată și un prieten și opera vieții e de-a dreptul intolerabil. Cu atît mai mult cu cît aș fi terminat-o curînd. M-am dus la București ca să mai prind puteri. Bronek m-a convins. Pentru că mie, domnule, nu-mi place să călătoresc. Toată lumea tot n-am s-o cunosc. Iar de o fi să văd ceva mai mult sau ceva mai puțin, ce importanță are ? Omul trebuie să se cunoască pe el însuși. Să înțeleagă sensul vieții, asta e.

Lukasz aproape că nu asculta ce spune, întrebîndu-se unde a fost ucis Bronek și în ce fel. Probabil chiar aici, în încăperea asta, unde nimic nu mai vorbește despre crimă. Lucrurile sînt mai trainice decît oamenii. Pe ziare și pe cărți se așternuse un strat gros de praf.

— Mă bucur că ați venit să mă vedeți. Îmi face impresia că Bronek v-a trimis la mine. Desigur dumneavoastră nu credeți în asemenea lucruri, dar chiar dacă le considerăm dintr-un punct de vedere materialist... Energia, știți, energia rațiunii nu poate să piară așa, dintr-o dată. Dăinuie într-o altă înfățișare... Măcar în primele zile de după moarte. Mai tîrziu poate că se transformă, se risipește în toate părțile. Dealtminteri poate că nu înțelegem încă esența morții însăși. Cunoaștem doar definiția ei foarte neclară. Aș zice simplificată. În lucrarea mea am vrut să dovedesc tocmai că...

Își dăduse drumul la gură de-a binelea. Lukasz îl privea, chipurile cu atenție, dar se gîndea la altceva. Cum de cunoștea casa, înainte de a o fi văzut ? Că îi era cunoscut din vedere capul acesta cărunt cu părul înconjurînd chelia ca pe o tonsură ? Că ținea minte de undeva acești ochi spălăciți, albaștri ?

— Bronek a ținut prea mult la mine, ca să mă părăsească cu totul, afirmă în sfîrșit Dziadysz. Dealtfel îi simt prezența...

8

INVITAT LA CĂMINUL CULTURAL LA O serată literară, în cinstea tot a lui Krasiński, Lukasz veni la prînz, ca să se odihnească puțin înainte de reprezentație. Nutrea speranța nemărturisită că poate totuși are să o întîlnească pe Majka la Ciechanow și că se vor duce împreună la plimbare. În ultima vreme începuse să-l chinuie singurătatea pe care niciodată n-o resimțise cît trăise Bronek, deși se vedeau rar. Îi era de ajuns conștiința că prietenul lui există, că i-a dăruit prietenia sa, pentru ca Lukasz să nu simtă nevoia societății altor oameni. Dealtminteri, cu puțini izbutea să găsească un limbaj comun. Nu putea să-i sufere pe cei care, în orice situație s-ar fi aflat, rîvneau să apuce ce-i mai bun : locul lîngă fereastră în tren, scaunul de la mijlocul rîndului la teatru, concediul în cea mai frumoasă perioadă a verii, recunoaștere pentru fiecare din rolurile interpretate, succes în tot ce întreprindeau. Îl supărau deopotrivă oamenii care se lăsau în voia soartei, ascunzînd sub masca resemnării propria incompetență sau lene. Îl iritau la fel cei care dădeau tîrcoale noutăților în artă și modă, precum și cei care aduceau omagii doar tradiției, cei înzestrați cu tinerețe veșnică și bătrînii veșnic tineri, contestatarii și împăciuitoriștii. Uneori ajungea la concluzia că pur și simplu nu-și iubea aproapele, fiind de acord cu Schopenhauer că, pe cît de mult ai în tine însuți, pe atît de puțin îți e necesară lumea, iar ceilalți oameni înseamnă prea puțin pentru tine. În general nu trebuie să te aștepți la mare lucru în privința vieții sufletești a celorlalți. Sînt strîmte granițele a ceea ce poate da cineva altcuiva.

De-a lungul anilor mulți de muncă la teatrul de teren, oamenii ajunseseră să-l sîcîie atît de tare, încît se gîndea cu dor la pensionare cînd nu va mai fi nevoit să suporte capriciile altora, să locuiască într-o cameră comună de hotel cu cine știe cine, să asculte relatarea unor succese imaginare și, în genere, din păcate a unor insuccese reale. Rîvnea să fie singur, să se scoale cînd îi plăcea și să petreacă ziua cum îi va veni cheful. Primele luni ale existenței sale de pensionar le petrecuse aproape într-o stare de euforie. Dar treptat, se simți parcă înstrăinat în societate, nefolositor nimănui și neinteresînd pe nimeni. Puse mîna pe adresele rudelor, cu care pînă atunci schimbase cel mult felicitări de Anul Nou, și începu să le scrie scrisori cu un conținut bogat, de parcă ar fi vrut să se despăgubească pentru anii de indiferență în privința familiei. Îi răspundeau cu simpatie, dar această simpatie i se părea suspectă, vedea în ea obligativitatea, adulmeca banalitatea întorsăturilor de frază uzuale. Nici el însuși nu știa mare lucru despre aceste rude, îl legau de ele niște amintiri destul de nebuloase, iar ori de cîte ori încerca să împrospăteze vechile relații, lipsa de timp îi împiedica pe aceia, făcîndu-i să amîne „mult așteptata întîlnire" pentru o dată viitoare neprecizată sau la calendele grecești. Lukasz evita să-i plictisească și nu-și mai înnoia propunerea. Dorea cu ardoare asemenea relații și din pricină că doar în ochii celor de o vîrstă cu el și cu atît mai mult a oamenilor bătrîni, el rămînea tînăr, în orice caz mai tînăr reieșea din actul de naștere sau din privirile femeilor de pe stradă.

Pe Majka, bineînțeles, nu o întîlni pe drumul de la gară spre hotel, se consola totuși cu gîndul, că are s-o întîlnească poate seara, după spectacol. Lega de această întîlnire niște speranțe cam tulburi, încredințat, în ciuda evidenței, că nu doar purul interes o îndemnase cîndva să-l viziteze la Varșovia. Își imagina un flirt romantic, un duios tête-à-tête în aleea teilor, însetat pînă la suferință măcar de un dram de interes. Îi era cu neputință să stea locului în camera de hotel și o porni singur într-acolo unde înainte de război, în plin cîmp, se ținea căsuța de lemn, sărăcăcioasă, a mătușii Klimcea ; se le-

gau de acele locuri imagini din anii copilăriei, procesiunile și sfințirea grînelor. Mătușa ținea deasupra patului un buchețel de ierburi uscate, menit s-o apere de boli și de trăsnete. Oare o mai fi trăind bătrînica ? Ce vîrstă o fi avînd ? Vreo optzeci și cinci sau și mai mulți.

Orașul se întinsese pînă departe, înghițise cîmpurile, livezile și tufișurile de pe marginea pîrîiașului pe care le străbăteau în după-amiezile de vară, cînd se duceau în pădure. Tatăl îi arăta lui Lukasz sturzii, cintezoii, mierlele și ciocănitorile ; știa să fluiere cu atîta artă, încît păsările îi răspundeau uimite și se apropiau zburînd.

În fundul livezii, îndărătul rugilor de zmeură se aflau stupii. Mătușa Klimcea cu mîna ei scotea fagurii, îi băga la centrifugă și turna mierea în borcane. Lukasz își mai amintește acea mireasmă cînd în zilele însorite albinele năpădeau veranda ca să soarbă dulceața petelor chihlimbarii de pe masa de stejar. Mătușa Klimcea le alunga nerăbdătoare cu o cîrpă curată, fiind pe cale tocmai să șteargă borcanele proaspăt spălate. Le înmîna copiilor cîte un castravete pe care ei îl scobeau cu linguriță și-l mîncau cu miere.

Acum, acolo unde creștea odinioară trifoiul și înflorea aurie rapița, se înălțau case de locuit. Albinele se mai puteau bucura doar de teii înfloriți de pe marginea drumului, care la rîndul lor își aminteau de vremea regelui Jan Sobieski. Drumul ajunsese prea îngust, iar urbaniștii vor dori să-l lățească și să taie teii.

Acel drum constituia granița convențională între oraș și sat. Doar convențională pentru că satele din împrejurimi fuseseră de pe acum înglobate în cuprinsul orașului. Pe stînga se mai întindeau livezi, grădini, chiar și cîte un lan de grîu, pe dreapta însă creșteau ca din pămînt blocuri noi. Lukasz stătu să se uite la băieții care aveau un loc minunat de joacă printre cărămizi, saci de ciment, țevi uriașe, foarte propice pentru ascuns.

Paznicul, fără îndoială, uneori îi punea pe fugă, dar de cele mai multe ori se prefăcea că nu-i bagă în seamă. Băieții strîngeau bucăți de sîrmă, ghemotoace de vată de sticlă și frînturi de sticlă multicoloră, prin care lumea se

arată ca într-un film colorat, cutii cu resturi de vopsea care mai poate fi amestecată cu apă și folosită pentru a scrie pe garduri fel de fel de vorbe urîte.

Simți împotriva lor un soi de resentiment, că erau atît de tineri și de lipsiți de griji. Îi invidia pentru ceea ce mai aveau încă înaintea lor. Ani lungi de viață, chiar și dacă n-ar fi fost lipsiți de necazuri.

— Căutați pe cineva ? îl întrebă o bătrînică, legată țărănește cu o basma în pătrate.

— Nu... se fistîci de această întrebare neașteptată. Adică, de fapt, ba da. Știți, cîndva locuia pe aici o mătușă de-a mea, Zórawska... Nu știu măcar dacă mai e în viață... Nu era o mătușă bună, încercă să se scuze în fața bătrînicii. O rudă mai îndepărtată, decît că îi spuneam mătușă.

— Zórawska, ați spus ? Păi acuma locuiește pe strada Lakowa, în casa aceea unde e chioșcul sub ferestre. Vînzătoarea de la chioșc musai s-o cunoască. Întrebați-o pe ea.

— Bineînțeles, vă mulțumesc.

— N-aveți de ce. Rudele trebuie neapărat să ți le vizitezi, chiar dacă sînt rude mai de departe. Știți cum se spune, un om fără rude e ca un ins gol în biserică. E și de rușine și de rîsul lumii.

Făcu cale întoarsă spre centrul orașului, fără să aibă de gînd s-o caute pe mătușa Klimcea. Sigur nu l-ar fi recunoscut.

Dar memoria perversă îi aduse brusc în fața ochilor chipul ei. O femeie cu părul negru ca pana corbului, cu ochii căprui, semănînd puțin cu o țigancă. De mult, de mult de tot, își ducea fiii pe malul gîrlei la baie și-l lua cu ea și pe Lukasz. Le dădea să mănînce mere vărătece. Ce dulci erau, parfumate și zemoase ! Nu îngăduia nimănui să le rupă. Ea cu mîna ei le desprindea cu băgare de seamă pe fiecare în parte, fiindcă erau atît de gingașe, încît atunci cînd cădeau pe pămînt, se pătau numaidecît.

Mîncă prînzul la restaurantul „Jurand", într-o ușoară stare de oboseală, lipsindu-i somnul de după-amiază. Își

bău îndelung cafeaua citind ziarul. Și totuși era încă prea devreme să se ducă la Casa de cultură. Îl cuprinse o tristețe pătrunzătoare iar ideea de a veni mai devreme i se păru stupidă. De fapt nici la Varșovia n-ar fi avut ceva mai bun de făcut. Încă nu se deprinsese cu o asemenea cantitate de timp liber. Se gîndi cu teamă la toamna care se apropia, cînd singurătatea devine încă mai supărătoare, ploile te împiedică să te plimbi, iar frunzele putrede miros a cimitir. La bătrînețe seacă aproape toate sursele de fericire și de bucurie. Dragostea ne părăsește, prietenia devine plicticoasă, călătoriile dificile, cărțile încetează să ne mai satisfacă dorurile, nu mai e nimeni care să-ți arate o adevărată tandrețe și un interes nedezmințit.

Ca să alunge aceste gînduri neplăcute hotărî să mai facă o plimbare pe străzile nou-tăiate. Umbla agale, privind la balcoanele înflorite, pe care ici, colo erau puse la uscat rufe. Copiii jucau șotron pe trotuarele largi. Femei bătrîne supravegheau cărucioarele cu nou-născuți. Nimeni nu-l lua în seamă pe Lukasz, iar el se uita în jur, ca la scene dintr-un film neinteresant. Cu o privire distrată citea denumirile străzilor, aceleași ca în toate orașele poloneze. Se opri abia pe strada Lakowa. Aici, în apropierea chioșcului, trebuia să locuiască mătușa Klimcea. Neplăcerea unei vizite neanunțate luptă pentru o clipă în el cu curiozitatea și nevoia de a întîlni pe cineva care să-l fi cunoscut odinioară. Fără prea mult entuziasm o întrebă pe vînzătoarea de la chioșc de Klementina Zórawaska.

— O știu, cum să n-o știu. Îi pun deoparte ziarele. Stă la numărul 14, la etajul doi. În casa pentru oameni singuri. Sistemul cu odăile dînd pe coridor. Întrebați de camera cu numărul 7.

Lukasz încă se mai codea. Dar vînzătoarea îl sili să ia o hotărîre.

— Doamna Zórawska sigur are să se bucure. Puțină lume vine pe la ea. Se vede că nu sînteți de la Ciechanów.

— De la Varșovia.

— Păi, cu atît mai mult ! Un oasepte tocmai de la Varșovia !

Pătrunse în hol fără grabă. Scara răsucită îl duse pînă sus. Ușa bucătărioarei era întredeschisă și Lukasz zări două bătrînele pregătind ceva de mîncare pe niște lămpi de gaz. În ciuda curățeniei, mirosea a bătrînețe și a sărăcie. Era cît pe ce să renunțe la această vizită, cînd privirea îi căzu pe tăblița cu numele mătușii Klementina. Bătu la ușă. Nu-i răspunse nimeni. Era gata să plece, înseninat, dar ca să evite remușcările mai bătu o-dată.

— Poftim, poftim, auzi un glas scăzut. Ușa e deschisă !

Lukasz deschise ușa. În odăița plină de plante, ședea la masă mărunțică, toată numai zbîrcituri, albă cu desăvîrșire, mătușa Klimcea. Cînd îl văzu, se ridică și fără mirare îi întinse veselă amîndouă mîinile.

— Lukasz ! Vino să te sărut, băiete dragă !

Se îmbrățișară. În timp ce-o strîngea la piept pe bătrînică, Lukasz se uită la polița de deasupra divanului. Într-o ramă de palisandru stătea acolo propria lui fotografie. Iar lîngă ea un vas micuț cu flori.

— Stai jos, dragă stai ! Îți fac un ceai, apa tocmai clocotește, și eu voiam să beau. Ce fel de dulceață să-ți dau ? De fragi sau de zmeură ? Ori poate vrei un pic de miere ?

— De unde ai miere, mătușă ?

— De la alde Kaczmarkowi. Le-am dat stupii mei, cînd a fost să mă mut aici, iar ei întotdeauna îmi aduc cîteva borcănele.

— De mult stai aici ?

— De Înălțare se fac cinci ani.

— Nu ne-am văzut de mult. Nu mai știam nimic de dumneata...

— În schimb eu citesc mereu despre tine. Uite, am strîns și tăieturi din ziar, spuse arătîndu-i o cutie goală de bomboane. Te urmăresc, unde apari și ce roluri joci. Sînt foarte mîndră de tine. Ții minte, încă de pe cînd erai copil îți preziceam o carieră strălucită de actor. Pe atunci dădeați reprezentații în chioșc și intrarea era cu bilete...

— Mă gîndeam că nimeni nu mai ține minte aceste lucruri.

— Cum să nu le țin minte! Uneori le și spun celor din jurul meu că cel care citește așa frumos la radio e nepotul meu. Toată lumea te știe pe aici din povestirile mele. Astăzi ne ducem în grup la Casa de Cultură. N-ai să mă crezi, dar azi-noapte te-am și visat.

Lukasz se așeză lîngă masa veche, pe locul lui preferat. Ce plăcut e să te înapoiezi la mobilele de altă dată! Omul se amăgește că se întoarce la el însuși, la cel care a fost cu ani în urmă, cînd era și mai tînăr și mai liniștit și, fără doar și poate, mai fericit pentru că așteptarea este o mai mare fericire decît împlinirea. Îl emoționară chipurile cunoscute ale sfinților de pe pereți, lampa de gaz, acum inutilă, cuțitul de tăiat pîine cu lama atît de subțiată încît părea asemeni unui stilet. Bătrînul prepelicar îi puse capul pe genunchi. Lukasz îl mîngîie aspirîndu-i cu plăcere mirosul, emoționat că îl întîmpinase ca pe unul de-al casei.

Mătușa Klimcea aduse ceai și dulceață, vorbind necontenit, nelăsîndu-l să scoată o vorbă. Și acest lucru i se păru agreabil, îl dispensa de a vorbi despre el însuși. Era plăcut să fii obiectul grijii cuiva, iar ție să nu-ți pese de nimic.

— Nu vrei să tragi un pui de somn înainte de spectacol? Arăți cam obosit, spuse apucîndu-l cu două degete de bărbie. Nu te jena, somnul are să-ți prindă bine. Pentru trăncăneală avem timp destul, că doar ai să înnoptezi aici, mîine are să-ți vină mai ușor să pleci la Varșovia. Poftim un prosop curat, spală-te și întinde-te niței pe divan. Eu mă duc jos în grădină.

Abia acum privi în jur mai desmeticit, mirosea a mere și a ierburi uscate puse îndărătul icoanei. Odăița era văruită și cam micuță. Încăpuse în ea doar divanul, masa, fotoliul de sub fereastră și niște scaune din nuiele împletite.

Lukasz întredeschise fereastra. Venea un aer proaspăt dinspre cîmpuri și grădini. Se spălă pe față, își scoase haina și, cu un sentiment de mare ușurare, se întinse pe

sofaua tare. Casa părea pustie, cu toate că nu întru totul lipsită de zvonuri. Prepelicarul se foia prin antreias, pe acoperiș parcă foșnea ceva, păsările ciripeau ca înnebunite. O căruță trasă de cai se auzi trecînd pe drumeagul dintre cîmpuri. Lukasz ațipi liniștit ca la părinții lui.

9

CHIAR DIN CURTE ÎȚI PUTEAI DA SEAma că nunta are loc la prima scară a celui de-al treilea bloc. Două crengi de mesteacăn, împodobite cu hîrtie albă creponată, stăteau la ușa de la intrare, prin fereastra de la etajul doi răzbăteau sunetele răzlețe ale unei orchestre, exersînd o melodie duioasă, tradițională. Ușa apartamentului era larg deschisă, muzicanții nu încăpuseră în vestiarul micuț și ieșiseră în capul scării. Gienia, îmbrăcată cu o rochie de brocart, cu un voal de mireasă lung și o parură din mirt, îi dăscălea lovind măsura cu piciorul și murmurînd cîntecul ca să-l învețe exact și ritmul necesar. Fără să-și întrerupă repetiția, ea îi saluta din cap pe oaspeții care începeau să se adune. Abia atunci cînd îl zări pe Lukasz întrerupse exercițul, își îndreptă parura și-l rugă în șoaptă :

— Vă rog să luați loc lîngă mătușa mea. Ea este cea care mă mărită. Uite-o acolo pe recamier, șade lîngă socri.

Intrară în sufrageria cu mobilă din lemn de nuc, cu o colecție de cristaluri în partea superioară a bufetului. Gienia făcu prezentările, iar Lukasz se așeză lîngă o femeie în vîrstă, cu părul vopsit castaniu ; judecînd după obrazul uzat, plin de zbîrcituri și cute, i-ai fi dat peste șaptezeci de ani, deși știa de la Gienia că avea cu zece ani mai puțin. Avea un nas proeminent, ca de uliu, și ochi mari negri, care-și păstraseră vioiciunea și strălucirea. În tinerețe trebuie să-și fi fermecat cu ei adoratorii și astăzi încă își cucerea astfel simpatia celor din jur. Lukasz constată cu plăcere că-și păstrase suplețea picioarelor, deși era destul de împlinită ; nu arăta prea rău

în taiorașul bleumarin cu o floare la butonieră, dar în schimb probabil că murea de cald, ziua fiind neobișnuit de călduroasă pentru acea perioadă a anului, iar în apartament era îngrămădeală și zăduf. Mătușa Gieniei își ștergea într-una fruntea palidă, presărată cu nenumărate pete cafenii, care, la fel cu pungile de sub ochi, dovedeau că o duce rău cu sănătatea. Cu mult mai tînără și mai sănătoasă se înfățișa soacra Gieniei, o blondă cu părul strîns împletit la ceafă. Era emoționată, gura îi tremura ușor, ochii îi fulgerau spre ușa dormitorului, îndărătul căreia surorile ginerului îl împodobeau pe acesta pentru ceremonia nupțială. Li se zăreau siluetele îndărătul sticlei mate, atrăgînd și privirile tatălui, care, îmbrăcat într-un costum negru, ședea cam țeapăn, cu mîinile sprijinite de bastonul cu măciulie de aramă. Avea obrazul bărbierit cu grijă, fruntea mult mai albă decît obrajii puternic arși de soare. Buzele strînse deasupra cărora sta țepoasă mustața tunsă scurt, trădau marea lui încordare și neliniște, era limpede că această solemnă așteptare îl scotea din sărite.

În sfîrșit, ușa dormitorului se deschise și o fată tînără, cu părul excesiv tapat, o chemă pe Gienia :

— Vino încoace și vezi dacă e totul în regulă.

Gienia își foșni rochia de brocart și dispăru în dormitor. Mătușa continua să-și facă vînt cu un ziar.

— Ce zăpușeală ! Acum se fac niște apartamente atît de joase ! N-am cu ce să respir.

— S-a aranjat frumos Gienia, continuă Lukasz apreciind cu un ochi de cunoscător perdelele, covorul și mobila. Poate un pic de modă veche dar frumos.

— O ! exclamă mătușa, dormitorul să-l vedeți. Ca al prințesei de Monaco !

Ușa se deschide larg și Gienia intră în încăpere solemn, însoțită de logodnicul ei. Nu era prea frumos, avea un nas lat și turtit, părul blond rărit mult pe fruntea brobonită de sudoare, dar zîmbea emoționant, dezgolindu-și două rînduri de dinți puternici, ușor îngălbeniți. Bucuria i se citea în ochii cenușii, astăzi era gata să dăruiască oricui luna de pe cer.

Lukasz aruncă o privire curioasă spre interiorul așazis princiar. Un pat dublu cu două noptiere de o parte și de alta, totul din lemn alb lăcuit. Pe noptiere, lămpi de alabastru cu abajururi roz. Cuvertura de pe pat și draperiile de la ferestre din mătase roz. Pe perete o reproducere a Madonei cu pruncul de Rafael, în ramă aurită.

— Lusia, pune pe masă crucea, mătăuzul și apa sfințită, ordona Gienia. Iar dumneavoastră veniți aici, îi chemă pe muzicanți. Cîntați „Blagoslovește taică și tu măicuță dragă...".

Orchestra execută fără greș cîntecul învățat doar cu un sfert de oră în urmă. Gienia și logodnicul ei îngenunchiară în fața părinților. Aplecară capetele, iar mireasa cu un glas emoționat le ceru binecuvîntarea. Mătușa se sculă în picioare, făcu semnul crucii deasupra tinerei perechi, îi stropi cu apă sfințită, apoi întinse mătăuzul mamei ginerelui. Muzicanții continuau să cînte aceeași melodie tînguioasă, cu emoție. Oaspeții brusc înduioșați se foiau, cineva își șterse pe furiș ochii.

Cea dintîi se sculă în picioare Gienia. Aruncă o privire la ceas.

— Ne putem duce acum. Du-te și vezi, Lusia, dacă au sosit taxiurile.

— Au sosit! anunță cu satisfacție Andrzej, fratele ginerelui.

— Noi doi, eu și Władek, ne ducem cu primul taxi. În al doilea, mătușa cu domnul Lukasz și cu Lusia. În al treilea, socrii cu Andrzej. Ceilalți oaspeți, cum preferă fiecare. Taxiuri sînt destule, pentru toată lumea. Ascultă, Andrzej! Tu să ieși ultimul și să încui casa. Controlează dacă ai închis bine ușa și vezi să nu pierzi cheia. Iar dumneavoastră, li se adresă celor din orchestră, vă duceți direct la „Sasanka". Lusia, dă-mi buchetul.

Își îmbrăcă mănușile lungi de nailon și apucă delicat buchetul din jerbere multicolore. Ținîndu-și cu a doua mînă marginea rochiei de brocart, coborî maiestuos scara.

Cîteva mașini „Warszawa“ așteptau în față, Gienia le scrută cu privirile.

— Și florile unde sînt ? Lusia, dă o fugă pînă sus și adă florile. Sînt într-o găleată, în baie. Trebuie împodobit automobilul.

Îi porunci logodnicului să se urce în mașină, ea însăși se așeză în dreapta lui, potrivindu-și cu grijă cutele rochii. Lusia veni în goană, gîfîind. Șoferul o ajută cu mînă de specialist să împodobească masca mașinii. Gienia făcu un semn cu brațul și cortegiul de nuntași o porni spre biserică.

— Cine și-ar fi închipuit că Gienia are să aibă parte de o asemenea nuntă ! spuse mătușa oftînd. I se cuvenea, nu-i vorbă, ca la nimeni. Mult a mai tras în viață. În timpul războiului, a umblat desculță prin zăpadă. Are picioarele degerate, vai de lume. Am trecut prin multe amîndouă. A fost mai bună cu mine decît propria mea fiică.

— Cum așa ?

— Cum vă spun. Am venit aici la fii-mea, vreau să zic ca repatriată. O lună, două, am dus-o cum am dus-o. Dar mai tîrziu, ginerele a început să cîrnească din nas, că nu-i loc, că băieții n-au unde să-și facă lecțiile. Și încearcă să mă scoată de bolnavă. A început cu faptul că aveam un ceas de aur, pe care l-am ascuns bine în dulapul de rufe. Îl caut eu într-o zi, îl caut și ce naiba, i-au făcut farmece ori pe unde o fi ? Îl întreb pe ginere-meu, o întreb pe fată, unde e ceasul meu de aur. Ce fel de ceas ? mă întreabă ei. Noi nu am văzut niciodată nici un fel de ceas. Ți s-o fi năzărit dumitale. Ce spuneți de asta ? Cum să mi se fi năzărit cînd eu, pentru ceasul ăsta, am muncit o jumătate de an, am strîns bănuț cu bănuț, după fiecare plată îi număram cîți sînt și cît îmi mai trebuia. Dar asta nu e tot. Într-o zi, ginerele meu îmi zice că arăt rău, că am pete pe tot obrazul și că are el un cunoscut doctor care are să vină la noi „să te vadă pe dumneata, măicuță“. Eu nu-i cerusem doctor, petele de pe față le am de pe vremea războiului. Dar, mă rog, n-are decît să vie. Și ce să vezi ? Vine unul cu o bărbiță neagră și cu niște ochi de te

sfredeleau pe dinăuntru. Înainte de război, la noi la Lida, era unul ca ăsta, un magician, scotea iepuri dintr-o pălărie, dar doctorul lor, făcea alte scamatorii, mai dihai. A stat de vorbă cu mine, m-a ciocănit la genunchi și mi-a zis să vin la spital pentru investigații. Știți dumneavoastră la ce spital ? La nebuni. Pe cuvîntul meu ! Nu mi-a spus-o așa, pe față, dar am bănuit. Ce altceva putea să fie acolo unde e endocrinologia, neurologia și așa mai departe ? Dar nu m-am lăsat. Încă de pe atunci îmi căutam un serviciu, că-mi dădeam seama că n-am să mă îngraș din ce-mi puneau ei în farfurie. Chiar a doua zi m-am dus la birou și am aflat că pot să încep lucrul de la întîi. Foarte frumos, chiar grozav, o să am din ce trăi, dar unde să stau, unde să locuiesc ? Mi-am împachetat lucrurile pe ascuns, le-am dus la birou și le-am pus într-un fel de magazie pentru maculatură. După lucru, luam masa la cantină, apoi mă înapoiam și, cînd terminau femeile curățenia, puneau scaunele unul lîngă altul și dormeam destul de bine. Dar s-a aflat unde nu trebuie și a ieșit un hai de toată frumusețea. Știți ce-am făcut ? M-am dus la director, i-am spus că sînt repatriată, că la fiică-mea nu-i chip să stau, salvați-mă ! Și m-a salvat. Am căpătat o repartiție pentru o cameră. Într-o clădire veche, încă nerenovată, dar mi-au dat. Mai tîrziu m-am descurcat. Cînd a sosit Gienia, aveam o cameră cum se cuvine cu bucătărie și baie. Am luat fata la mine, i-am făcut rost de serviciu. Cine a cunoscut sărăcia știe că omul supraviețuiește numai dacă îl ajută ceilalți oameni. Cunoașteți zicala, nu o sută de ruble să ai, ci o sută de prieteni. Mi-e rușine s-o spun, dar cei de la Varșovia nu înțeleg acest lucru. Aici omul e față de celălalt ca un lup, sau și mai rău. Ei, dar cum vă spuneam, eu am ajutat-o pe Gienia și ea mi-a fost recunoscătoare...

În biserică, mulțimea nuntașilor era adunată lîngă altarul lateral, în fața icoanei Maicii Domnului din Ostrabrama. Mirii îngenuncheară pe scăunelul de rugăciune, altarul era împodobit cu plante verzi și crengi de scoruș. În dreapta se afla o strachină mare de pămînt plină cu

fructe și legume frumos aranjate. Lui Lukasz i se păru grozav de ciudat acest lucru. Era și cald, abia putea să respire din cauza plantelor care începeau să se ofilească, iar slujba părea să dureze la infinit. Răsuflă ușurat atunci cînd, în sfîrșit, mirii schimbară verighetele și se îndreptară spre ieșire, pentru ca în fața bisericii să primească felicitările și florile pe care Andrzej, fratele mirelui, le lua repede.

— Iar acum, vă rog să vă urcați cu toții în taxiuri, rosti Gienia tare și răspicat. Sînt douăzeci. Dacă nu ajung, vă rog să așteptați, vor veni pentru a doua oară. Privi în jur, căutînd-o pe mătușa. Îi șopti : mătușică, du-te cu domnul Lukasz la „Sasanka".

Se urcară împreună în același taxi cu care veniseră la biserică. Mirii o cotiră pe o stradă laterală...

— Șoferul lor n-a greșit cumva drumul ? întrebă Lukasz.

— Nu, n-a greșit Acesta e obiceiul. Vor sosi mai tîrziu, după ce toți oaspeții s-au adunat la „Sasanka". Iar noi o să-i primim cu pîine și sare. Soacra Gieniei a copt chiar ea o pîine din făină albă de grîu și din integrală. Așa cum se întîmplă să fie și în viață : odată e albă, odată e neagră.

În fața intrării la restaurant, cînta orchestra. Fiecare dintre cei care intrau îi dădea vioristului douăzeci, cincizeci și chiar o sută de zloți. Marșul nupțial răsuna pe toată strada, îl ascultau o grămadă de copii de pe trotuarul de peste drum.

Mesele erau aranjate în potcoavă. Oaspeții se uitau să vadă ce era de mîncare și de băut, se făcuse o asemenea îmbulzeală, încît Lukasz se îndoia că vor încăpea toți.

Dar a fost de ajuns să apară Gienia, să sărute pîinea pe care i-au întins-o, ca să stăpînească stihia nunții. Indica fiecăruia unde să se așeze, făcea prezentările, adică le prezenta oaspeților familia și familiei pe oaspeți. Trebuie să și le fi stabilit în minte dinainte, pentru că nu era lucru ușor să-i plaseze pe toți în așa fel încît să nu se supere nimeni și toți să se simtă bine.

Nuntașii aparțineau unor medii diferite. Cei mai numeroși erau cei înrudiți cu ginerele și proveneau din satul Glina, dar și între ei existau deosebiri de vîrstă, avere și cultură. Colegii de la lucru se țineau aparte. Inginerul, de la uzina unde lucra Władysław, ce-i drept glumea și pălăvrăgea cu ei, dar se simțea mai atras de cei așezați la mijlocul mesei, „șefii" Gieniei : doctorița Przerębska, soții Lichoccy, ambii geologi, o oarecare socioloagă și doi funcționari de la Ministerul Comerțului. La capătul mesei erau colegele Gieniei, femeile de serviciu de la Sfatul Popular. Primul toast îl rosti inginerul. Cel de-al doilea urma să-l țină Lukasz. Gienia îl rugase din timp să pregătească o cuvîntare cît mai frumoasă. Vorbi deci ca pe scenă, cald, amuzant și emoționant în același timp. Umplură paharele și, în sfîrșit, se putea trece la mîncare.

— Ați băgat de seamă că la parastase ca și la ospețe de nuntă toată lumea are poftă de mîncare ? îl întrebă pe Lukasz vecina lui. Și asta pe toate meridianele geografice. Am stat zece ani în Algeria...

— Serios ? Vă invidiez, răspunse Lukasz umplîndu-și farfuria.

— N-aveți de ce mă invidia. Exotismul te amuză scurtă vreme. Cîștigul s-a dovedit mult mai mic decît presupuneam. Am îmbătrînit cu douăzeci de ani. Am pierdut contactul cu progresul și la înapoiere a trebuit s-o iau iarăși de la capăt. În general, o mare pierdere din punct de vedere profesional. Fără să mai vorbesc de problemele personale...

— Ce specialitate aveți ?

— Sînt chirurg. Și vă rog să mă credeți că n-am avut acolo o viață ușoară.

— Vreau să închin pentru împlinirea viselor dumneavoastră, spuse Lukasz căutînd un pretext pentru a pune mîna pe pahar,

— O, pufni doctorița. Nu mai visez la nimic. Nici măcar la tinerețe veșnică. Dealtminteri, de curînd am avut un caz destul de trist în familie. Un domn foarte vîrstnic, după ce a citit în presă despre metoda doctoriței

Aslan și după ce a auzit și fel de fel de zvonuri pe această temă, a plecat în România ca să-și recapete tinerețea. Și-a făcut o serie de injecții cu gerovital, s-a supus unui tratament...

— Și cu ce rezultat ?

— Mi-e teamă să nu moară.

— Chiar așa ?

— Chiar așa, natura nu se lasă înșelată.

Muzicanții, care apucaseră să mănînce și să bea, executau acum tangouri vechi și șlagăre răsuflate.

— Orchestra de unde ați luat-o ? întrebă Lukasz pe ginere, care ședea chiar în fața lui.

— De la uzină. Sînt amatori. Cîntă de la caz la caz. Unul dintre ei e de la mine, din sat. Vioristul. Nu știe notele,dar cîntă cel mai bine dintre toți. E de-ajuns să audă o dată un șlagăr, că-l și memorează. Cel care cîntă din acordeon a făcut școala de muzică. Lucrează împreună cu mine în același schimb.

— Acum desigur o să urmeze și alte nunți în familie. Surorile dumitale sînt atît de frumoase încît nu vor avea de așteptat prea mult.

— În ziua de azi fiecare vrea mai întîi să-și facă un rost. Ele ar putea să se mărite imediat dar fac mofturi. Marysia, știți dumneavoastră, a terminat Universitatea, și-a luat doctoratul. Lusia a urmat școala tehnică financiară. Au pretenții.

— Au dreptate,

— Ba n-au deloc dreptate, se băgă în vorbă tatăl mirelui. Unde o să ajungem după ce o să termine școala toți ? Cine o să mai întindă pe ogor gunoiul ? Credeți dumneavoastră că mașinile pot face totul ? Mai întîi că nici nu sînt destule mașini din astea mici, și apoi pe lîngă ele trebuie să pui mîna și să tragi tare.

— Las-o baltă, ce-ți veni să le spui ! îi șopti soția, punîndu-i în față farfuria cu castraveciori murați. Asta-i nuntă, nu adunare la colectiv.

— În sănătatea părinților tinerei perechi, salvă situația Lukasz. Să ne trăiască o sută de ani și să joace la nunta nepoților.

Zarva la masă se înteți, spori și bunăvoința unora față de ceilalți, cîteva priviri se încețoșară, dar toți se țineau bine, cu excepția uneia singure, o femeie care părea cuprinsă de dorința de a cînta. Profitînd de o pauză a orchestrei, se sculă de pe scaun și începu un cîntec de nuntă :

Măi hameiule, hamei...

Cîteva femei o acompaniară cu sfială, cam jenate, pentru că deși cîntecul era cît se poate de potrivit, conducătoarea corului părea ușor ridicolă. Grasă, pieptoasă, cu părul platinat, se strîmba în tot felul, ca interpretele proaste, convinsă că farmecul ei e irezistibil.

După două strofe, Gienia strigă în direcția ei :

— Mai e pînă ce, după datină, mi-oi scoate vălul de mireasă și-oi pune în loc basmaua de femeie măritată. Atunci ai să ne cînți. Acu lasă orchestra să ne zică ceva mai vesel.

Aruncă o ochire orchestrei și o melodie săltăreață acoperi ultimele cuvinte ale cîntăreței, care se așeză jignită, întinzînd mîna după pahar. Era gol.

— Imediat, imediat îți toarnă, îi făgădui Gienia făcînd în același timp un semn lui Andrzej să lase femeia să-și vină în fire, și abia după aceea să-i toarne votca.

Doctorița băgă de seamă manevra Gieniei și-i șopti lui Lukasz :

— Ați văzut ? Strașnică muiere Gienia. Oricînd stăpînă pe situație. Și stăpînă peste noi, adăugă rîzînd și arătînd cu privirea grupul „șefilor" Gieniei. Ce ne-am face fără ea ? Eu n-am vreme să mă ocup de casă, fiicămea a afișat în vestiar un grafic cine și cînd trebuie să aducă copilul de la grădiniță. Dintre noi toți Gienia este aceea care își execută obligațiile exemplar.

— Și cine le execută cel mai prost ?

— Ginerele meu. Poate pentru că nu are niște ore precise de lucru, prin urmare veșnic intervine ceva. Dealtfel o să am plăcerea să vi-l prezint, va veni după mine, să mă conducă acasă,

— Locuiți împreună ?

— Din nefericire ! Dar peste o săptămînă tinerii se mută în apartamentul lor. Jurek a cumpărat un apartament din două camere și bucătărie. Nici nu-mi vine să cred. Ultimii ani au fost un coșmar. De nu era Gienia n-am fi rezistat. Scutecele în baie, mîncarea arsă în bucătărie, jucăriile risipite prin toată casa, copilul parcă ar avea o mie de mîini, apucă toate, fiica veșnic nemulțumită că nu le dau bani destui. E drept că la laboratorul ăla al ei nu cîștigă prea mult, dar ar putea ginerele...

— Cu ce se ocupă ?

— Aș vrea și eu să știu ! S-ar părea că compune cîntece. E un băiat extrem de înzestrat. De familie bună. A urmat Școala superioară de muzică, clasa de pian, i se prezicea un viitor strălucit, pentru că deși nu prea exersa, avea talent, ureche, memorie muzicală, știa să execute în așa fel încît ți se tăia răsuflarea. Firește, cu unele lipsuri tehnice. Un timp s-a strecurat. Mai tîrziu au început să-l piseze. Trebuie să faci eforturi, îi spunea profesorul, altminteri nu te trec. Dacă e nu, e nu ! Băiatul a încetat să mai meargă la școală. S-a combinat cu un ansamblu de tineri, l-a părăsit, s-a angajat la un altul. Compune pare-se ceva, face niște aranjamente muzicale, Dumnezeu știe ce face. Azi e la Varșovia, mîine la Sopot, peste o săptămînă la Zakopane. Se înapoiază la cele mai bizare ore din zi și din noapte, adesea gata făcut. Fiicămea e moartă după el, n-ai voie să zici o vorbă rea despre el. Pentru ea e o minune pe pămînt.

— Vă rog să trecem în încăperea alăturată, unde ne vor aduce cafeaua. Cine dorește, poate să danseze, spuse Gienia sculîndu-se de la masă.

— Cu mireasa ? întrebă un coleg de-al lui Władysław.

— De ce nu... răspunse Gienia plecînd ochii.

— Atunci, în primul rînd cu mine, o invită inginerul.

— Dar nu pe degeaba ! spuse rîzînd celălalt. Pentru un asemenea dans se plătește !

Luă un coș de pîine, îl scutură pe masă și era gata să se apropie de inginer, cînd o femeie mai în vîrstă îl opri zîmbind :

— Așteaptă puțin. Nu merge fără o floare. Cavalerii de onoare trebuie să poarte o rămurică de mirt.

Se apropie de Gienia, rupse din buchetul ei de mireasă o jerberă și puțin asparagus, apoi o mică rămurică de mirt din spatele parurei. Le împleti pe toate cu mare îndemînare cu o panglicuță și prinse buchețelul la pieptul tînărului. Oaspeții aplaudară. Orchestra se mută în încăperea alăturată cîntînd un vals, iar inginerul se aplecă în fața Gieniei. Noul cavaler de onoare se apropie dintr-un salt ținînd coșul de pîine în mînă,

— După dans, după dans, spuneau oaspeții.

Nuntașii stăteau lîngă pereți cînd pe parchetul lustruit, inginerul începu să danseze cu mireasa. O conducea ușor, în ritmul unui vals lent, preocupat de rolul său. Ea zîmbea fericită, voalul se desfășurase larg, iar rochia foșnea atingînd podeaua.

— O nouă versiune a basmului cu Cenușăreasa, îi spuse lui Lukasz socioloaga. V-am adus și cafeaua.

— Mulțumesc foarte mult. Obiectul studiilor dumneavoastră sînt basmele contemporane ?

— Acum li se spune mituri. Sună mai științific.

— Strîngeți observații și aici ?

— Da.

— Și care sînt concluziile ?

— Sînt atît de creatoare pentru stat, încît mi-e și rușine să le mărturisesc în prezența unor intelectuali.

— Credeți că toți au o poziție atît de critică ?

— Au în orice caz un cîmp de observație îngustat. Nu pot cuprinde marile transformări. Se plîng de cultura de masă, că este imperfectă, fără să-și amintească ce răspîndire mare are.

— Dacă dumneavoastră ați fi nevoită să vă mulțumiți doar cu ea...

— Nu există o asemenea obligativitate. Cine vrea poate să se desfete cu muzica, plastica, literatura de elită. Poate chiar să le și creeze.

— Climatul nu e propice.

— Cu atît mai bine pentru arta de elită. Se evită astfel facilul.

— Toate astea le spuneți în serios ?

Îi privi ochii cenușii, batjocoritori, gura strînsă într-un zîmbet ironic. Avea obrazul plin, parcă ușor buhăit, părul cărunt lins, vinișoare subțiri îi pulsau pe tîmple. Nu-i răspunse la întrebare. Valsul se întrerupse, inginerul sărută mîna Gieniei și aruncă în coș cinci sute de zloți. Orchestra începu iar să cînte și Lukasz își spuse că s-ar cuveni să danseze și el cu mireasa.

— Sînteți fericită ? o întrebă.

— O, da, răspunse Gienia mijind ochii. E cea mai frumoasă zi din viața mea.

Cînd Lukasz se înapoie la locul lui, de lîngă fereastră, socioloaga nu mai era acolo. Cîteva perechi începură să danseze. Orchestra trecu la ritmuri mai sprintene. Nu se știe de unde răsări un bărbat de statura unui băiețel de zece ani, cu un cap mare și un chip nătîng. Zîmbea prostește, plimbîndu-și privirile peste sală. În cele din urmă își descoperi o parteneră. Era o fată voinică, mică de statură, într-o rochie roșie îngrozitor de strîmtă. Nătîngul o invită la dans. Alcătuiau o pereche de coșmar, grotescă în timp ce se clătinau și se zgîlțîiau în tactul muzicii. Lukasz întoarse capul.

— Cine e individul ? o întrebă pe Gienia.

— Asta ? îl arătă cu ochii. Habar n-am. Umblă pe la botezuri, pe la nunți. Bine că a venit și aici. Să aibă parte și el de puțină bucurie în sărăcia lui.

Și Gienia trecu mai departe bucuroasă că la nunta ei n-a dus lipsă de nimic, a venit pînă și nătîngul.

— Mai stați mult ? îl întrebă doctorița. A sosit ginerele meu să mă ia și am putea merge împreună. Dați-mi voie să vă prezint : Jerzy Dziadysz, domnul Lukasz Wilczyński.

— Renumitul actor Wilczyński, spuse zîmbind un tînăr înalt și brun cu ochii ca smoala.

— N-aveți cumva o rudă la Komorowa ? îl întrebă Lukasz, neluînd în seamă lauda.

— Ba da, e bunicul meu. Îl cunoașteți ?

— Puțin.

— Sărmanul, s-a îmbolnăvit rău după ultimele emotii. Vreau să spun după ce a pierdut opera la care lucra de o viață.

— Hai să mergem cît se dansează, îl trase de mînă doctorița. Cînd o să tacă orchestra, are să fie mult mai greu să ne strecurăm neobservați.

Și totuși Gienia îi surprinse chiar în fața ușii.

— Ați și plecat ? îi întrebă dojenitor.

— Știi doar, draga mea, că astăzi sînt de gardă, îi răspunse doctorița. Aș fi stat din toată inima, dar vezi că nu pot.

— Și dumneavoastră, domnule Lukasz ?

— Fumul îmi face rău, am și început să tușesc... Dar m-am simțit foarte bine. Și încă o dată vă urez mult noroc și fericire în viața cea nouă.

— Oricum, vă mulțumesc că ați venit. Vă mulțumesc mult de tot.

Se urcară tăcuți în mașină. Tînărul Dziadysz ședea la volan. Doctorița își netezi părul negru, își pudră nasul. Lukasz n-ar fi fost în stare să-i precizeze vîrsta. Era subțire, zveltă, iute în mișcări, avea tenul încă neted, fără zbîrcituri. Doar două cute care coborau spre colțurile gurii îi dădeau o expresie amară și bătrînicioasă.

— Revenind la bunicul lui, spuse arătînd cu degetul spre ginere, vă rog să mă credeți, că în primul rînd i-a făcut rău cura aceea de întinerire. Natura nu poate fi înșelată. După cîteva săptămîni de euforie, trebuie să plătești cel mai mare preț.

— Mama e o pesimistă, spuse rîzînd tînărul Dziadysz, aprinzîndu-și o țigară. A propos, cunoașteți bancul cu cei doi gemeni ?

— Care banc ?

— Despre cei doi gemeni care semănau atît de tare încît nici proprii lor părinți nu puteau să-i deosebească. Numai că unul dintre ei era optimist, iar celălalt pesimist. Părinții hotărîră să verifice această trăsătură de caracter cu ocazia sărbătorilor Crăciunului. Cum era obiceiul în Franța, îi puseră pe copii să-și așeze la ușă pantofii. A doua zi băieții se repeziră să-și vadă darurile.

Geamănul pesimist găsise o mașină splendidă gata să circule și începu să bombăne că nu e marca pe care și-a dorit-o. În schimb, optimistul găsește în pantoful său niște balegă de cal și este cuprins de o nemaipomenită bucurie. „De ce te bucuri așa?“ îl întreabă uimit tatăl. „Pentru că eu am primit în dar un cal adevărat, viu, numai că a plecat“.

10

LUCRUL CEL MAI RĂU ERA CĂ NU SE întîmpla nimic. Zilele treceau una după alta, liniștite și plicticoase. I se întîmplase de cîteva ori lui Lukasz să citească la radio o bucată de proză, de două ori interpretase cîte un rol în niște piese pentru copii. Pentru o toamnă întreagă era cam puțin, mai cu seamă pentru o toamnă atît de neplăcută și de ploioasă. Chiar și plimbările în parcul Lazienki care-l bucurau în zilele însorite, se preschimbaseră acum într-un soi de datorie obositoare. Lui Lukasz îi venea să nu se mai dea jos din pat și să nu mai iasă din casă, dacă nu l-ar fi cuprins plictiseala și un simțămînt al inutilității. Orice s-ar fi apucat să facă, renunța întrebîndu-se : la ce bun ? Cine avea nevoie ca el să-și rînduiască hîrtiile în sertare sau să transcrie numerele de telefon într-un nou repertoar ? Pe vremuri se bucurase că va avea vreme de citit, iar acum n-avea chef nici măcar să ia o carte în mînă. În legătură cu călătoriile pe care avusese de gînd să le întreprindă împreună cu Bronek, hotărîse în primăvară să-și împrospăteze cunoștințele de limbă franceză și se abonase la caietele ajutătoare pentru cursurile transmise prin radio. Dar după primele lecții, constatase că îi vine greu să învețe, că noile expresii și cuvinte îi zboară din memorie. Așadar se lăsă păgubaș, iar caietele pe care le primea prin poștă le arunca, fără să le mai deschidă, la coș. La scrisori răspundea sec și cu efort ceea ce nu îndemna pe nimeni să continue corespondența cu el. De

la teatru nu-i telefona nimeni, în ciuda atîtor promisiuni pornite sigur din inimă. Nu era de mirare: repetiții, turnee, veșnica goană după cîștig, numai să-ți ajungă pînă la întîi, să poți merge la restaurant la o masă, să-ți poți cumpăra ceva ce ți se pare a fi o ocazie. Cum să extragi din această existență ca o morișcă un ceas pentru cineva care nu-ți mai poate fi de folos la nimic, prin care nu ai nimic de cîștigat, care nici n-a auzit măcar de ultimele bîrfe și nici nu poate șopti cuiva o vorbuliță într-o problemă care te privește. Lukasz nu se plîngea de soartă, se gîndea doar cu teamă la anii lungi de viață deșartă, la procesul lent dar inevitabil de transformare într-un om ciudat. Își amintea cum cu vreo zece ani în urmă întîlnea în troleibuz un bărbat în vîrstă cu fața ușor rujată și dată cu pudră, purtînd un costum dintr-un material Prince de Galle — călcat cu grijă și mirosind a benzină, cu un fular de mătase la gît și o batistă albă. Purta o pălărie melon cenușie și o umbrelă neagră cu mînerul de sidef. Întotdeauna ceda cu amabilitate locul femeilor, iar atunci cînd putea să stea jos, punea picior peste picior așa încît i se vedeau ghetele negre, cu elastic sau ghetrele cenușii închise cu năsturei. Nu intra în vorbă cu nimeni și de fapt nu întreprindea nimic ce-ar fi justificat zîmbetele ironice ale călătorilor, înveseliți de vederea lui. Părea să nu-i vadă, se uita afară pe fereastră sau sta cu ochii ațintiți înaintea lui și atît de nemișcat, încît putea fi luat drept un exponat într-un muzeu al figurilor de ceară. Lukasz ar fi avut chef cîteodată să intre în vorbă cu el, să se ducă împreună să bea un păhărel, dar amîna mereu pînă la întîlnirea viitoare, pentru că întotdeauana se grăbea, pînă ce, în sfîrșit, domnul cu melonul cenușiu dispăru din cîmpul său vizual. Într-o zi, pudrîndu-și nasul înainte de a ieși în oraș, Lukasz se uită în oglindă vrînd să constate dacă întîmplător n-a început să semene cu acel ins ciudat. Încă nu, răsuflă el ușurat, dar cu timpul poate totuși?

Ca să se mai distreze își făcu diverse investigații de control. Nu cumva i se decalcifiase ceva în plămîn și are să fie nevoit să se ducă la sanatoriu? Ar fi fost din

nou printre oameni, s-ar fi întîmplat ceva. Din păcate, comparînd ultimele analize și radiografii cu cele anterioare, doctorul nu găsi nimic amenințător. Îi recomandă ca de obicei : liniște, o existență cumpătată, evitarea eforturilor și, în primul rînd, a alcoolului.

Lukasz nu bea mult : o cinzeacă la prînz și din cînd în cînd una seara. Dealtminteri, de ce și le-ar fi refuzat ? Ca să prelungească o existență la care nu prea ținea din cale afară ?

Gienia venea acum la el numai de două ori pe săptămînă, pentru că ea avea mai puțin timp și el mai puțini bani. Se străduia să mîntuie treaba cît mai repede, accepta cu neplăcere convorbirile, care pentru Lukasz ar fi putut constitui o distracție. Poate că îi lipsea timpul pentru o curățenie mai atentă, poate că era prea obosită sau cozile la magazine se mai lungiseră, fapt e că Lukasz constata cu părere de rău după plecarea ei toate consecințele acelei superficialități. Praful rămînea nesters pe polițe, cada din baie nespălată, covorul nescuturat. Își făgăduise că data viitoare îi va atrage atenția, dar nu prea era în stare s-o facă. Abia peste o lună îi arătă cu sfială amănuntele cele mai supărătoare ale neglijențelor ei, Gienia oftă nici mînioasă, nici cu părere de rău și, timp de două ceasuri se învîrti prin casă, mînuind cu furie cîrpa și peria. În schimb, data viitoare nu veni deloc și abia peste o săptămînă telefonă anunțîndu-l că este bolnavă și că nu știe cînd își va putea relua lucrul. Lukasz se simți fără apărare și nedreptățit. Îi lipsea energia pentru a căuta pe altcineva și apoi maladia Gieniei nu putea fi decît trecătoare. Așadar se puse să aștepte pînă s-o face bine, încercînd să facă singur curat în draga lui locuință, măcar pe deasupra. Această ocupație i se păru totuși obositoare și deloc ușoară.

Gienia se ivi din nou, abia prin noiembrie, ca să-i aducă la cunoștință că așteaptă cu copil și că nu mai poate lucra. Îl mîră faptul că i-o spuse fără un zîmbet, de parcă nu s-ar fi bucurat defel cu ceea ce trebuia s-o umple de mîndrie.

— Presupun că sînteți fericită ? o întrebă oferindu-i niște bomboane de ciocolată.

— Fericită ? repetă ea oftînd și vîrîndu-și o bomboană de ciocolată în gură. Apăi, da !

O mai întrebă dacă n-ar putea să-i recomande pe cineva pentru curățenie, dar ea refuză, scuturînd din cap.

— Astăzi nu poți pune mîna în foc pentru nimeni. O să vă trimit o femeie și după aceea are să iasă că e hoață. Nu vreau să fiu eu răspunzătoare. Mai bine căutați-vă singur.

Rosti aceste cuvinte cu o neobișnuită îndîrjire. Pînă atunci era mai degrabă binevoitoare față de cei din jurul ei, iar pentru Lukasz avea o vădită simpatie. Poate socotea că o plătește prea puțin și nu îndrăznea să i-o spună ?

— O să vă înapoiați la mine peste un an sau doi, nu-i așa ? În condiții mai favorabile..., o întrebă Lukasz cu un fel de speranță ascunsă.

— Destul am umblat pe la casele altora ! bombăni mînioasă. Acum am să stau la mine acasă. Îmi păstrez numai jumătatea de normă de la Sfatul Popular ca să am o dovadă că lucrez și dreptul la pensie. De rest să se îngrijească bărbatul. Că n-o să-l slujesc pe degeaba.

— E atît de pretențios ? întrebă Lukasz în glumă.

Gienia ridică din umeri. Brusc o podidiră lacrimile. Și le șterse cu stîngăcie cu dosul palmei.

— Îmi pare rău, doamnă Gienia, n-am vrut să vă supăr !

— Știu, știu. Eu doar așa... E foarte bine cum e.

Aruncă o privire circulară în jur, luîndu-și parcă rămas-bun de la toate mobilele și obiectele pe care atîția amar de ani le curățase și le ștersese de praf. Se sculă cu greutate de pe scaun.

— O să-mi iau și boarfele. Nu fac prea mult, dar dumneavoastră oricum n-aveți ce face cu ele.

Își strînse halatul de lucru și îl vîrî într-o pungă de plastic, împreună cu papucii și cu basmaua. Își aduse din baie pieptenul și punguța cu obiecte de cosmetică pe care

o folosea de obicei înainte de plecare. Acum nu-i aruncă nici măcar o privire.

— Vă mulțumesc și vă cer scuze dacă ceva n-a fost așa cum ați dorit. Vă urez sănătate și toate bune.

Lukasz îi sărută mîna. Ea își șterse nasul și ieși repede fără să se uite îndărăt.

Lukasz se gîndi că are să fie nevoit să-și caute pe altcineva, să dea anunț la ziar sau să se intereseze printre cunoștințe. Dacă ar fi trăit Bronek n-ar fi fost nici o problemă. Bronek avea darul ciudat de a descoperi pe cei mai buni meseriași și întreprinderile particulare care te serveau cel mai bine. El îl descoperise pe zugravul care își împărțea timpul între cultivarea ciupercilor la Zielonka și renovarea caselor la Varșovia. Era un om cu inima plină de blîndețe, moale și foarte exact în munca lui, profund rușinat ori de cîte ori era surprins cu țigara în gură, cu „iarba dracului". Acestui zugrav i se dădeau cheile pentru două săptămîni și puteai pleca în concediu. La înapoiere îți găseai apartamentul proaspăt, curat și dichisit ca pentru Paște, iar în bucătărie o pungă plină cu ciuperci albe și frumoase.

Tot Bronek a fost acela care l-a condus pe Lukasz la o dugheniță într-un subsol unde, un vopsitor gras și cărunt oficia primirea fiecărei piese de îmbrăcăminte. Desfăcea cu nemaipomenită grijă sacoul ponosit sau puloverul stricat, netezea cu gesturi mîngîioase toate rosăturile de parcă prin această atingere ar fi putut să le redea vechea prospețime și îi zîmbea clientului, jenat de starea proastă a garderobei sale : „Mă întrebați dacă merită ? Cum să nu merite ? După vopsit are să arate ca nou. E un material foarte bun. Decît că este puțin obosit, dar cine nu este obosit astăzi ?"

În acea seară îl chemă la telefon pe neașteptate Tosiek, excelentul lord Buckingham din *Richard al III-lea*. Se scuză că nu-l căutase de atîta vreme. — Doar știi și tu, bătrîne, cum e.

— Știu exact.

— Și acum tot cu un interes te chem. N-ai putea să mă înlocuiești miercuri la Uniunea Literaților ? S-a în-

timplat că am altceva, la Televiziune, și n-aș vrea să-i las în pană.

— Miercuri ? întrebă Lukasz. Stai să mă uit în agendă, să văd dacă n-am ceva, o clipă.

Foșni cu foile agendei.

— E în regulă. Sînt liber. Despre ce e vorba ?

— Trebuie să citești un fragment de proză. Cam de o jumătate de oră. Am s-o rog pe secretara de la Uniune să se înțeleagă cu tine telefonic și să-ți trimită textul. Știi cît plătesc ?

— Știu. Am mai citit cîndva acolo.

— Cu atît mai bine. Și în genere cum îți merge ?

— Aproximativ.

— Atunci toate bune. Te salut, bătrîne !

— Îți mulțumesc că nu m-ai uitat.

— Fleacuri, tu-mi faci mie un serviciu.

Lukasz nu prea lua parte cu plăcere la serile literare, socotind că această formă de întîlnire cu cititorii era cam depășită în epoca Televiziunii și a grabei generale. E necesar un nume foarte răsunător ca să umpli sala. La numeroase întîlniri de acest fel oamenii vin din obligație sau din întîmplare. Atunci cînd în toată Polonia era evocată sărbătorește figura lui Petöfi, Lukasz urma să citească la o bibliotecă din versurile lui. Se ivise punctual și era primul în sala micuță. Cam la cinci minute după șase apăru o băbuță care întrebă : „Despre cine e vorba astăzi ? Că pe afiș nu e clar. Despre Yeti ?“ „Nu, despre Petöfi“. — „Dar ăsta cine e ?“ „Un poet“. „Și eu care credeam că are să fie despre omul zăpezii. E mult mai interesant.“

În acea seară literară la Casa Literaților veniră în mod neașteptat mulți spectatori. Lukasz era bucuros că arată bine în haina lui de catifea reiată, verde, cu o panglică de catifea neagră în loc de cravată. Dornic de contactul cu publicul, își puse tot sufletul în prezentarea textului, care parcă se însufleția de umor și emoționa cu un lirism ascuns. Îl răsplătiră cu aplauze frenetice. Autorul îi mulțumi lui Lukasz cu entuziasm și convingere.

— Ați făcut din acest text o monodramă. A fost un adevărat recital de virtuozitate !

Lukasz zîmbi cu modestie, făcu un semn cu capul, chipurile că era neimportant, și se pregătea să plece cînd se apropie de el o femeie tînără într-o rochie cenușie, închisă pînă la gît.

— Puteți să-mi acordați cinci minute ?

— Cu plăcere. Ce-ar fi să coborîm la cafenea ?

Era într-o dispoziție grozavă, ar fi fost gata să ofere o cafea întregului public, ba chiar și un coniac de cea mai bună calitate,

— V-am văzut și altă dată... La înmormîntarea lui Bronek. Cineva mi-a spus că erați prieteni.... Dar nu vă știa numele.

— A, da !

Comandă două cafele mici. Despre coniac, firește nu putea fi vorba.

— Am dorit foarte mult să vă întîlnesc.

— Ca să vorbim despre Bronek ?

Femeia roși pînă în albul ochilor.

— Nu... am vrut numai să vă întreb dacă sînteți autorul lucrării pe tema diverselor religii.

— De unde știți de această lucrare ?

— Bronek mi-a dat-o s-o bat la mașină. Fără pagină de titlu și fără numele autorului. Era înainte de concediu și aveam mare nevoie de bani...

— Sînt gata să vă plătesc pe loc !

— Nu-i nevoie ! Bronek mi-a plătit dinainte. Doar că nu știam cui să-i restitui lucrarea.

— V-ați ivit ca o minune din cer ! Credeam că lucrarea este pierdută.

— V-o aduc chiar mîine. Să-mi spuneți numai unde. Lucrez la birou pînă la ora patru. Știți la aceeași „Uniune“ la care a lucrat și Bronek. Poate v-a pomenit despre mine. Mă numesc Teresa.

— Bineînțeles, mi-aduc aminte, minți Lukasz. Era foarte legat de dumneavoastră.

— Credeți ? Mie mi se părea că el o face doar din bunătatea inimii. El era bun cu toată lumea. Iar eu... într-adevăr...

Acum cînd o privea de aproape constata că nu mai era tînără deloc. Îl înșelase faptul că era nefardată și simplitatea pieptănăturii. Doamne Sfinte, își spuse, un biet șoricel de arhivă. Și ea și-a făcut iluzii privind afecțiunea lui Bronek !

— Sînt bucuros că v-am cunoscut, îi spuse cu căldură. Puteți veni mîine, tot aici, la aceeași cafenea ? Să zicem la ora cinci.

— Foarte bine. Și încă ceva... N-aveți cumva o fotografie ?

— Am să caut, doamnă dragă. Deci pe mîine,

Duse la gură mîna ei ofilită. Brr ! Oribil. Și pe deasupra obligația morală de a scotoci prin sertarul în care pînă atunci nu se încumetase să umble.

De ani de zile arunca în acest sertar scrisori, fotografii, pixuri stricate, ochelari sparți și niște ascuțitori grozave de creioane, pe care le folosea cînd învăța rolurile. În aceeași seară cînd trase sertarul, constată cu uimire că avea în el o grămadă de nimicuri, dăruite de Bronek. Începînd cu tocul pentru ochelari avînd pe el un desen turcesc, de la stiloul cu peniță de aur, pînă la cărți de joc pentru pasiențe și calendare expirate. Brusc își dădu seama cîtă grijă și simpatie delicată însoțeau fiecare asemenea cumpărătură a unor obiecte pe care Lukasz le primea cu o anume desconsiderare, pentru că ori îi erau nefolositoare, ori nu corespundeau gustului său. Poate că Bronek se așteptase de fiecare dată să fie primite cu mai multă căldură sau cu un zîmbet de adevărată bucurie. Ori poate că el exista tocmai prin această dăruire, gîndind necontenit la ceilalți ?

Pentru prima oară de la moartea lui Bronek, Lukasz își dădu seama că nu-i arătase suficient atașament. Considerase întotdeauna prietenia lui Bronek drept un lucru atît de natural și care i se cuvenea, încît nu socotea că are obligații față de el. Acum cînd ar fi dorit să-l răsplătească, era prea tîrziu.

Fotografiile pe care le găsi nu erau prea numeroase. Spălăcite, nedatate, pretindeau un efort de memorie pentru a-ți aminti cînd și în ce împrejurări fuseseră făcute. Aproape pe toate aceste fotografii, Bronek avea aceeași expresie : ochii ușori mijiți și gura zîmbitoare sub mustața țepoasă. Sfială ascunsă sub grimasa ironiei.

Era gata să pună de-o parte o fotografie pentru Teresa, cînd, chiar pe fundul sertarului, găsi una pe care o uitase cu desăvîrșire. Fusese făcută cu prilejul unei manifestații de 1 Mai. Steaguri, pancarte, lozinci. În urma lor, printre primii patru, iată-l pe Bronek, și lîngă el, firește ! chiar ea, șoricelul de arhivă. Dar era tînără pe atunci, cu pletele date pe spate și strălucitoare ca o zi însorită. Vin ținîndu-se de mînă. Bronek e cu capul întors în direcția ei și rîde cu toată gura !

Această porțiune a fotografiei putea fi mărită și pusă pe birou. Dar lui Lukasz nu-i plăcea să exteriorizeze simțămintele și nici să confrunte imaginarul cu realitatea. Poartă în el chipul lui Bronek, mai mult chiar, uneori îi simte prezența fără s-o comenteze, firește, în modul în care o face bătrînul Dziadysz din Komorowa, la care trebuie să se ducă, și cît mai repede, cu opera regăsită.

Se bucura dinainte la gîndul acestei întîlniri. Dar n-avea motive de bucurie. Profesorul mai stătea încă în pat după recentul accident vascular și era paralizat pe partea dreaptă a corpului. Vorbea cu greu, lungind cuvintele.

— Ar fi trebuit să-mi închipui. Bronek mă îndemnase de multe ori să dau la transcris aceste mîzgăleli, iar eu tot amînam, vrînd să fac corecturi și completări. Acum n-aș fi în stare de nimic. Să rămînă lucrarea în stadiul în care este. Ați citit-o ?

— N-am avut vreme.

— Vă rog să luați un exemplar. S-ar putea să vă dea de gîndit. Bronek s-ar bucura. M-a ajutat mult în timp ce lucram. Mă îndemna să continui, îmi aducea cărți de la bibliotecă. Îmi făcea pînă și cumpărăturile ca să nu mă întrerup din lucru. De cîte ori mă îmbolnăveam, dormea aici, pe canapeluță, și mă veghea ca o infirmieră.

— Cine vă poartă de grijă acum ?

— O asistentă de la Asigurări. Vine zilnic pentru două ore.

— Și după aceea ?

— Mă descurc cum pot. Încerc să mă mișc oricît de puțin.

— Nu era mai bine să fi rămas mai multă vreme la spital ?

— Vai, domnule Lukasz, n-au locuri pentru epave ca mine.

— Poate că cineva din familie ?

— V-am mai spus că fiica mea s-a stabilit în străinătate, fiul a murit, iar nora mea s-a recăsătorit și are alte obligații. Uneori se abate pe la mine vecina.

— Și cu mîncarea ce faceți ?

— Omul are nevoie de atît de puțin. Altădată, cînd aveam un cîine, era o problemă. Dar cîinele nu mai trăiește.

— Am să mai trec pe la dumneavoastră, peste cîteva zile. Ce să vă aduc ?

— Un trandafir frumos. De mai multe zile m-a cuprins această dorință stranie. Zac și mă gîndesc că aș vrea să am în fața ochilor un trandafir frumos, roșu. Bronek îmi aducea cîteodată unul.

11

LUKASZ SE ÎNAPOIA ACASĂ PE JOS, fiindcă la acea oră era aglomerație în autobuze, și mai ales acum, pe o vreme atît de rea ! Toată dimineața a fost zloată și o mîzgă murdară acoperise străzile. Pe înserate se făcuse mai rece, începuse să ningă, dar fulgii mari de zăpadă se topeau în noroi. Lukasz mergea iritat. În timpul imprimării la Radio se bîlbîise de cîteva ori, fusese nevoit să repete, dar cel mai rău era că toată emisiunea nu ieșise așa cum și-ar fi dorit, deci, se întreba acum cu mîhnire dacă mai putea conta pe o nouă cola-

borare la Radio. De fapt, redactoarea îl asigurase că era mulțumită și că are să-i telefoneze săptămîna viitoare, dar poate c-o spusese numai din politețe. Fetele astea tinere au față de oamenii vîrstnici un comportament politicos dar lipsit de sinceritate. Se străduiesc zadarnic să-ți facă complimente. Poate că totuși de data asta spusese adevărul și că Lukasz era prea exigent cu el însuși ? Ori de cîte ori se simțea mai rău sau era obosit, se aprecia pe sine cu excesivă severitate, era cuprins de spaimă că n-are să mai reușească nimic, că nu va putea să citească un text nici măcar corect. Ceea ce era o prostie. Ascultase o audiție de-a sa de curînd : ieșise, putea spune, chiar excelent. Ca în cei mai buni ani din tinerețe. Sau chiar mai bine. Ușoara voalare a vocii îl face chiar mai interesant. Atunci, de ce naiba să-și facă griji dinainte ?

Lumina roșie a semaforului îl opri la încrucișarea străzilor Krucza cu Piękna. Era nevoit să se strecoare prin îmbulzeala trecătorilor, ca picăturile de apă de pe umbrelele străine să nu se scurgă pe umerii lui. Toți se grăbeau, chiar și această clipă de nemișcare impusă pulsa de grabă. Brusc scîrțîi frîna unei mașini. Cotind, automobilul azvîrlise o femeie care coborîse prea curînd de pe trotuar. Căzuse și nu mai dădea semn de viață. Șoferul sări afară din mașină, iar oamenii îl împresurară din toate părțile.

— A murit ! strigă cu glas isteric o fată cu o bască din vulpe pe cap.

— Da de unde ! Trebuie chemată Salvarea. Vă rog să n-o atingeți pe rănită !

— Nu sînt rănită ! șopti femeia. Unde mi-e valijoara ? Trebuie să fi căzut acolo.

— Este, este aici ! Nu vă faceți griji. Puteți să vă rdicați ?

— Am să încerc.

Se sprijini în cot, se așeză în noroi, încă ametită de șocul căderii. Cineva o ajută să se scoale. Stătea clătinîndu-se pe picioare.

— Vă mulțumesc. Nu am nimic. M-am lovit puțin.

Oamenii își văzură de drum iar Lukasz se pomeni lîngă femeia care căzuse. Arăta îngrozitor, haina muiată în mîzga neagră, fața și părul mînjite cu noroi. Stătea sprijinită de felinar, ținînd într-o mînă valijoara și în cealaltă o bască murdară de lînă.

— Ar trebui să vă spălați puțin și să vă odihniți, îi spuse. Locuiesc aproape. Dacă ați vrea să intrați o clipă la mine...

Îl privi năucită. Abia acum o recunoscu.

— Halina ! Dumnezeule !

— Mi-e rău... Mă tem să nu cad.

— Sprijină-te de mine. O să-ți treacă. Poate găsim un taxi, spuse Lukasz căutînd cu o privire disperată în jur. Sau o să ne tîrîm cumva pînă la mine.

— Nu știu cine sînteți...

— Cum nu știi ? Sînt Lukasz Wilczyński.

— A, da, Lukasz.

— Iată un noroc în acest ghinion, că mă aflam aici. Ți-e mai bine ?

— Da.

— Atunci hai, dragă, să mergem. Dă-mi mie valiza și sprijină-te tare de umărul meu,

Înaintau încet, pas după pas, oprindu-se mereu.

— M-am lovit foarte rău. Mă doare totul, se plîngea Halina.

— E aproape. Ai să faci o baie fierbinte și ai să te simți mai bine. După aceea ai să bei un ceai cu rom, așa ca odinioară. Hai, nu mai plînge.

— Nu pot să mă stăpînesc. Nu știu nici eu ce m-a apucat.

— Ești șocată, dar are să-ți treacă... Uite, locuiesc în casa aceea. Hai, dragă, curaj.

De abia urcară scările. În vestiar își scoase haina și cizmele dar din rochia ei udă picau stropi de apă murdară. Privea jenată podeaua, temîndu-se să se miște ca să nu sporească murdăria pe care o făcea. Lukasz o conduse la baie, îi pregăti apa și-i aduse un halat și papuci.

— Nu era nevoie. Am ale mele în valiză, protestă timid.

— Nu-i nimic. Acum fă baie, iar eu am să-ți aștern patul. Vezi să nu-mi leșini.

— Am să mă străduiesc, îi răspunse cu un zîmbet slab. Cine ar fi presupus că am să ajung la tine acasă?

În schimb Lukasz nu părea deloc surprins. Scoțînd cearceafurile din dulap și desfăcînd păturile își spunea chiar, că această odaie micuță era parcă în așteptarea unui asemenea oaspete. Pereții tapetați cu o pînză în desene specifice creiau o atmosferă de confort aproape feminină. Blana maronie cu pete albe fusese adusă tocmai de la Zakopane. Pe polița de lîngă divan stăteau înșirate cărțile lui cele mai frumoase, printre care și un faimos ghid de care Lukasz n-avea să mai aibă nevoie niciodată.

— Mi se pare că nu arăt prea grozav, spuse Halina stînd în prag. Vînătăile astea nu-mi sporesc farmecul.

O vînătaie mare roșietică îi acoperea o jumătate de obraz. Ochiul stîng nici nu se mai vedea din cauza umflăturii. Abia acum, uitîndu-se la ea, Lukasz se sperie cu adevărat.

— N-ar fi totuși mai bine să chem Salvarea?

— Cel mai bine am să mă simt culcată. Ce desfătare să te întinzi în pat. Mai dă-mi un pled, vrei? Am frisoane.

— Am să-ți aduc un ceai.

— Ești grozav.

— Stai liniștită și nu-ți mai da aere. Ai dreptul să te vaiți și să te arăți capricioasă.

— S-a făcut.

Cînd se înapoie de la bucătărie, Halina zăcea cu ochii închiși. Lukasz se sperie că a leșinat. Dar ea îl privi cu ochiul drept și izbucni în rîs.

— Nu te teme. N-am să-ți dau bătaie de cap. Pînă mîine mă adun eu într-un fel.

— Îmi face plăcere să te îngrijesc.

— Chiar așa?

— Zău că da.

Halina sorbi cîteva înghițituri de ceai, apoi începu să-i povestească.

— Știi de ce am nimerit sub automobil? Pentru că eram nervoasă. O întîmplare stupidă. De fapt nimic important. Dar pe mine m-a scos din sărite. M-am dus la farmacie. M-am bucurat să găsesc medicamentul după care umblam de mult. M-am așezat la casă cu rețeta în mînă. Eram înghețată de frig, mîinile îmi înțepeniseră. În timp ce scoteam banii din portmoneu, mi-a căzut pe jos o sută. Am dat s-o ridic, dar în aceeași clipă am scăpat pe jos o mănușă. Un domn amabil îmi atrase atenția. Prin urmare m-am aplecat să ridic mănușa dar între timp altcineva ridicase suta și o depusese la casă. M-am prezentat să-mi iau suta, dar domnul cel amabil rosti cu glas tare că eu am pierdut mănușile și nu o sută, că doar a văzut cum a fost cu ochii lui. Casierița m-a tratat ca pe o hoață și nici ceilalți nu m-au cruțat de remarcile lor usturătoare. Nu aveam cum să dovedesc că am dreptate. Mi-am numărat încă o dată banii și într-adevăr îmi lipsea o sută. Dar asta nu constituia o dovadă pentru nimeni. Știi, îmi pasă mai puțin de bani, deși au importanță pentru mine, cît de sentimentul acela îngrozitor de neputință...

— Te înțeleg, dragă. Mai bea și nu te mai gîndi la lucruri neplăcute. Acuși îți fac o compresă.

— Mi se pare că am și febră.

— Nu e de mirare. Te-ai lovit zdravăn.

— Am ieșit de la farmacie năucită. Nu mai știam încotro s-o apuc.

— Dormi acum. Eu sînt alături. Dacă ai nevoie de ceva cheamă-mă.

— Îți mulțumesc, Lukasz.

Nu mințise spunîndu-i că îi face plăcere s-o îngrijească. De la moartea lui Bronek, nu mai avusese cui să-i arate solicitudinea. Statul la rînd la prăvălia unde se vindeau legume, la alimentară, sau la magazinul cu delicatese îl obosea și-l umplea de nerăbdare. Acum se gîndi aproape cu plăcere că a doua zi avea să se scoale mai devreme ca să-i cumpere Halinei cornuri proaspete și lapte. După aceea trebuie să gătească prînzul, în halul în care era nu putea ieși pe stradă. Desigur are să

stea la el cîteva zile. Luă de pe poliță cartea de bucate nefolosită de luni întregi, ca să compună un meniu gustos și ușor, iar după aceea se cufundă în această lectură plăcută ca pe vremea cînd împreună cu Bronek celebrau prînzul de duminică.

A doua zi, Halina se trezi fără febră dar o durea totul atît de tare, încît la îndemnul lui Lukasz hotărî să rămînă culcată toată ziua. Pînă la prînz moțăi, abia după-amiază și după un ceai tare se simți mai înviorată și cu chef de vorbă. Lukasz își trase fotoliul mai aproape, aduse o sticlă de coniac. De mult nu mai avusese cu cine vorbi. Halina asculta cu răbdare, cu deplină înțelegere și cu interes. Amintirea unui trecut îndepărtat, a celor cîteva clipe de apropiere creeau iluzia unei prietenii vechi, înlăturau reticențele din discuție sau mai degrabă din destăinuirile lui Lukasz care, spre surpriza lui însuși, începu să vorbească despre ceea ce îl neliniștea mai mult. Că numai dimineața, cînd este odihnit, nu se grăbește și are toată ziua înaintea lui, mintea îi funcționează bine și îi trec prin gînd idei mai pline de miez și mai originale decît altădată, dar la prînz îl cuprinde oboseala, iar pe seară pînă și lectura îl obosește din cale afară. Că din ce în ce mai des află o adevărată desfătare în a nu face nimic și a sta lîngă fereastră, deși nici măcar nu se uită să vadă ce se întîmplă afară, ci îngăduie gîndurilor să curgă libere, în voia lor, iar el se cufundă în sfîrșit într-o negrăită euforie. Atunci timpul trece fulgerător, zilele trec repede unele după altele. Asta să fie bătrînețea? Cu totul altfel și-o închipuia cu cîteva luni în urmă, în timpul vacanței de vară, cînd se bucura de sprinteneala minții sale și era plin de planuri pentru viitor. Se aștepta că Halina are să-l consoleze, punînd toate fenomenele ce-l nelinișteau pe seama vremii schimbătoare, a toamnei, a scăderii presiunii atmosferice sau a unei stări proaste trecătoare — și ea îi îndeplini așteptările cu un zel exagerat, ceea ce îi trezi o oarecare neîncredere, dar îi și dresc dispoziția, deoarece dacă își dădea atîta osteneală, atunci poate că lega de persoana lui oarecari speranțe nedeslușite. El, la rîndul său, era pre-

gătit pentru o aventură sentimentală, mai ales că deși timpul n-o cruțase nici pe ea, avea farmecul unei cunoștințe vechi, aproape a unei prietene, în fața ei nu se simțea stînjenit, nu era nevoie să facă eforturi, reintra într-o convenție mai veche așa cum îți pui halatul și papucii. De altminteri, după cîteva păhărușe și în penumbra prietenoasă arăta destul de atrăgător, urmele contuziilor aproape că dispăruseră, ochii ei își recăpătaseră luciul calm, aveau o căutătură plină de bunătate pe care odinioară nu o observase. Trebuie să se fi schimbat în acești ani, viața nu o menajase. Lukasz se gîndi că era timpul s-o facă și pe ea să se destăinuiască.

— Cu tine ce s-a întîmplat, după ultima noastră întîlnire la Zakopane ? o întrebă. Nu mi-ai mai dat nici un semn de viață. Nu mi-ai scris nici un rînd.

Halina zîmbi, omițînd prin tăcere faptul că nu-i dăduse niciodată adresa lui. Dar acum lucrul acesta nu mai avea nici o importanță. Ca totuși el să nu-și închipuie că vrea să se învăluie în mister, îi răspunse somnoroasă.

— Am să-ți povestesc mai tîrziu, dacă te interesează cu adevărat. Trebuie să mă mai odihnesc.

Lukasz nu stărui. Cele prin care trecuse nu puteau modifica întru nimic relația între ei doi, constituiau o paranteză închisă care ar fi fost bine s-o elimine pentru a nu da de lucru imaginației. Înțelegea totuși că și ea trebuie să spună ce are pe suflet, să elimine ceea ce fără îndoială tăinuise de-a lungul multor ani.

— Știi pentru ce am venit aici ? Ca să mă operez. Luni trebuie să mă prezint la spital.

— Ceva grav ?

— Asta se va vedea. Dar să nu discutăm acuma. Mai avem cîteva zile înaintea noastră.

— Cîteva zile... repetă el. Dar mai tîrziu, după operație ? Te-ai putea odihni aici...

Nu-și sfîrși fraza, speriat de consecințele unei asemenea invitații. Nu se simțea în stare să îngrijească o vreme mai îndelungată un bolnav în convalescență și

să renunțe la tabieturile sale. Îi era deci recunoscător că respinse cu un zîmbet propunerea. Recunoscător, deși ușor neliniștit, dacă nu cumva din nou renunță la o șansă în viață.

12

ÎN PREZIUA PLECĂRII LA SPITAL, HAlina era foarte însuflețită, seara îi ceru lui Lukasz un coniac și glumi cu el, pe cînd el o băgase pe mînecă de teamă că își va pierde cumpătul și că are să izbucnească în plîns. Din două rele, prefera să o audă confesîndu-se. La început Halina se codi, după aceea cînd alcoolul și vechile șlagăre își făcură efectul se înapoie cu gîndul la anii tineri, petrecuți la Zakopane.

— Ți-l amintești pe tatăl meu? Mai știi ce fel de om era? Cu adevărat deștept, un ins care cunoștea viața cu toate dedesubturile ei, cu părțile ei cele mai urîte, pe unde scot capul sărăcia, boala, micimea de caracter și incapacitatea. Și pe lîngă asta era un om bun, în stare să le arate celor din jurul său multă duioșie. Chiar și acum, după atîția ani, îl mai visez uneori. E singurul dintre morții mei, care parcă nu a murit de tot, pentru că păstrez în mine pentru el un sentiment de apropiere și o mare duioșie. Cu moartea lui tata am pierdut și casa, locul unde te întorci întotdeauna, un port unde să te poți adăposti și sentimentul că sînt în siguranță. Am rămas cu totul singură pe lume.

— Cred că exagerezi,.. încercă s-o întrerupă Lukasz.

— Atunci cînd ai fost la noi, nu știam despre el aproape nimic. Și ție probabil că mariajul părinților mei ți s-a părut exemplar. Poate că și era într-o măsură. Cel puțin pînă la un moment dat. Nu știu exact cînd s-a îndrăgostit tata de soția colegului său, un strălucit chirurg din Varșovia, care venea deseori la Zakopane. Era un sentiment fără speranță și care nu făcea decît să ne umilească pe toți. De la femeia asta am primit pentru

prima oară în viață o lenjerie splendidă pe care am fost cît pe ce să o arunc într-un acces de ură. În timpul cînd cei doi erau în munți, tata își neglija lucrul, făcea datorii, își petrecea serile prin localuri deși de fapt nu-l atrăgeau. După plecarea lor, totul reintra într-o stare cvasi-normală. Cum crezi, de ce primea mama mea băieți în pensiune ? Ca să-și sporească veniturile necesare conducerii gospodăriei, altminteri nu putea să lege cele două capete. Mie mi se părea mărginită, preocupată prostește numai de bucătărie și de treburile casei. Nu-mi dădeam seama pe atunci de eroismul ei tăcut, fiindcă așa aș putea s-o numesc fără să exagerez. Era doar o femeie instruită, avusese cîndva aspirații mai înalte dar viața o strivise, constrîngînd-o la o existență banală. Îți amintești probabil, că după înapoierea de la spital, tata se închidea la el în cabinet, își avea acolo chilia lui în care putea să citească, să gîndească, să viseze. Pe cînd mama se înapoia în dormitor unde mai avea ceva de cusut sau de cîrpit. Iar mai tîrziu s-a întîmplat istoria aceea stupidă cu scrisorile. Nu mai știu prin ce minune, cineva a pus mîna pe scrisorile pe care respectiva doamnă le-a scris ani întregi tatălui meu. Era amenințată acum cu scandalul, cu divorțul, mai știu eu cu ce. Îmi amintesc cum a venit la noi îngrozită, cum s-a închis cu tata în birou. După aceea mama a ieșit în oraș și a adus de la cunoscuți banii necesari pentru răscumpărarea acelei nefericite corespondențe. Bani grei. Tata nu a izbutit să-și plătească datoriile pînă la moarte. De aceea a trebuit vîndută casa, mama păstrîndu-și în viager două camere, baia și bucătăria în comun. Coabitarea cu noii chiriași s-a dovedit a nu fi bună, dar mama suferea în primul rînd pentru că încetase să mai fie utilă. Oricît de departe aș merge cu memoria în trecut, întotdeauna mi-o amintesc ocupată pînă peste cap. După plecarea mea la Cracovia, nu mai avea de fapt nimic de făcut. Să-ți amintești și să te gîndești zile întregi este ucigător. Firește, mă repezeam deseori la Zakopane, dar nu prea ședeam cu mama, plecam în munți. De fapt nici-

odată nu am avut cu ea o relație spirituală strînsă. Abia în ultimele zile ale vieții ei... Dar s-o iau la rînd.

Cînd te-am întîlnit la Poiana Gasienicowa, eram căsătorită de cîțiva ani. Soțul meu avea toate calitățile care, cum mi se părea pe atunci, sînt o garanție a trăiniciei și siguranței unui menaj. E originar din Poznan, ținea seama de fiecare bănuț, econom, gospodar, plin de grijă pentru confort și bună stare. Un bun specialist și un bun organizator și foarte conștiincios. După cum vezi, numai calități. Din cauza locului său de muncă locuiam la Plock. Am găsit fără efort un post la liceul de acolo. Urma să căpătăm un apartament într-un bloc nou dar și cel pe care-l ocupam de la început nu era rău deloc, într-o căsuță fără etaj și cu grădină. Ei, și viața începu să se scurgă în mod normal. Acum, cînd mi-o amintesc, mi se pare cu totul suportabilă, nu mai bună și nu mai rea decît existența a milioane de polonezi. Lucrul, casa, vizite pe la cunoscuți, nu prea numeroase de altfel, pentru că soțul meu era ocupat pînă seara tîrziu sau pleca în interes de serviciu la Varșovia. Profesiunea mea nu-mi plăcea. O alesesem numai ca să am vacanțe cît mai lungi. Cu adevărat fericită, mă simțeam doar la munte.

După întîlnirea cu tine, m-am înapoiat la Plock și am intrat în morișca treburilor zilnice. Programul de predare al limbii polone nu lasă profesorilor prea multă inițiativă, este după părerea mea depășit, plicticos și fără sens. Mă înapoiam de la școală cu sentimentul că îmi pierd vremea și că îmbîcsesc memoria elevilor mei. Găteam prînzul și-l așteptam pe soțul meu să vină de la lucru. Supa se răcea, carnea se usca iască. El se înapoia acasă atît de obosit, încît imediat după masă se ducea să se culce. Despre un schimb de idei nu putea să fie vorba. Cînd se trezea, citea presa, revistele de specialitate. Uneori juca bridge. Eu nu pot să sufăr cărțile. Ori de cîte ori le lipsea al patrulea și mă sileau să joc, mă simțeam îngrozitor. Jucam și foarte prost, niciodată nu reușeam să țin minte cărțile sau licitația.

De Crăciun m-am dus s-o văd pe mama, începuse să se simtă prost. Nu se mai dădea jos din pat. Insuficiență

cardiacă, înțelegi ? Și tocmai atunci, în acele ultime zile ne-am simțit foarte aproape și ne-am înțeles perfect. Ea mă trimitea cu schiurile, deși regreta fiecare clipă petrecută fără mine. Atunci l-am cunoscut pe Bohdan. Era cu foarte puțin mai tînăr decît soțul meu dar reprezenta aproape contrariul lui. Trăia liber ca pasărea cerului. Ilustra cărți pentru copii și făcea afișe. Aparținea, cel puțin după opinia mea de atunci, categoriei creatorilor, care duc o viață mult mai atrăgătoare decît muritorii de rînd. Mi se părea că acea strălucire de excepție mă va acoperi și pe mine. Nu te mira, am fost crescută aproape în cultul artei. Pînă și dentistul care-mi trata dinții, foarte prost dealtfel, avea pe pereți fotografii ale unor poeți și imagini de la *Balonul Verde.*[1] Stînd pe fotoliul tapisat cu pluș roșu și tremurînd de teama bormașinei, mă uitam la chipurile lui Przybyszewski și Boy, Witkiewicz și Kasprowicz. Fotoliul acela de dentist, tapisat cu pluș, și colecția aceea de fotografii și-ar afla bine locul într-un muzeu.

Dar să revin la Bohdan. Schia minunat, era un bărbat superb și un tovarăș inegalabil. M-am îndrăgostit de el „pe viață și pe moarte". Definiția aparține tot acelor ani. Astăzi sună ușor ridicol, la fel cu goliciunea sufletului sau chemarea sexului. Cuvintele se demodează la fel ca îmbrăcămintea sau modelul de viață.

Trecură sărbătorile și vacanța și s-ar fi cuvenit să mă înapoiez la Plock. Am trimis la școală o cerere de prelungire cu două săptămîni a concediului meu în legătură cu starea critică a mamei. A murit în brațele mele. M-am simțit singură și fără nici un sprijin. Soțul meu nu a putut veni la înmormîntare, dar mi-a trimis o scrisoare caldă și emoționantă. A trebuit să lichidez toate problemele de la Zakopane. Printre hîrtiile mamei am găsit pecetluit cu ceară pachetul cu scrisorile adresate

[1] Primul cabaret polonez, înființat în 1905, la Cracovia. Găzduit de cofetăria lui Jan Michalik, cunoscută pînă azi sub numele de *Borta lui Michalik*, și frecventat de principalii literați și pictori ai vremii, a exercitat o influență importantă asupra vieții artistico-literare și sociale a epocii.

tatălui meu. Nu știu dacă mama le-a citit, dar eu, mai lipsită de scrupule, le-am citit pînă la ultimul cuvînt. Și m-am mirat văzînd cît erau de simple, chiar naive. Frumoasa soție a doctorului nu excela prin inteligență, scria ca o elevă de pension despre sentimentele ei și repeta cu destulă stîngăcie bîrfele varșoviene. Prin urmare, de ce păstrase tatăl meu cu atîta pietate aceste scrisori, de ce deveniseră aproape motiv de scandal ? Ce abur de poezie acoperise în fața ochilor tatălui meu realitatea și făcuse ca acest om lucid care tratase aproape în exclusivitate țărani de la munte, deprins cu colibele cele mai sărace, să adore o snoabă purtînd rochii de la o casă de modă renumită, și care se ivea la Zakopane odată cu afluxul de turiști sezonieri ? Mi-amintesc cum venea în vizită însoțită de soțul ei. Beam cu toții ceaiul în sufragerie. Odată, renumitul chirurg i-a adus mamei mele un buchet de mimoze. Era încă înainte de istoria cu scrisorile, dar simțeam de pe atunci cum creștea încordarea și mă uitam cu ură la florile acelea care, sub ochii mei, se chirceau, devenind niște gheme tari și galbene.

Bohdan nu veni nici el la înmormîntarea mamei mele. Îmi explică dinainte că o face ținînd seama de mine, ca să nu dea loc la bîrfe, deși știam că evită comentariile din pricina propriei sale soții. Cine ar fi putut să-i ia în nume de rău că urmează coșciugul unei femei bătrîne, văduva unui medic cunoscut ? A fost prima umbră asupra dragostei noastre. Soțul meu obținu pentru mine o săptămînă de concediu și-mi trimise bani să mă pot odihni în liniște și să-mi revin după acea experiență grea. Sub influența scrisorii lui, eram gata să mă înapoiez la Plock. Dar a căzut o zăpadă abundentă și ne-am dus cu Bohdan în munți.

Peste o săptămînă am cerut unui medic pe care-l cunoșteam un certificat fictiv. L-am expediat direcției liceului rugînd să mi se prelungească concediul. Îmi era de fapt tot una dacă mi-l acordau sau nu. Ne iubeam cu Bohdan de parcă în afară de noi n-ar mai fi contat nimic. Scrisorile venite de la soțul meu le aruncam în foc, fără să le mai deschid. Au urmat niște zile splendide, însorite, de martie, au înflorit brîndușele. Și brusc ceva

între noi începu să se deterioreze. Bohdan se arăta gelos prostește, îmi făcea scene josnice fără nici un motiv, ne-am certat de cîteva ori, pînă cînd, în sfîrșit, cum se zice m-am ambiționat și — fără rămas-bun — am coborît la Zakopane. Cu primul tren am plecat la Plock.

Soțul meu m-a primit rezervat, așteptînd explicații. I-am mărturisit totul, asigurîndu-l că am rupt-o cu Bohdan. De la școală m-au concediat pentru neglijarea obligațiilor. Eram pe apă, la discreția înțelegerii soțului meu. S-a arătat generos, îmi descoperea circumstanțe atenuante și îmi declară că vom lua viața de la început. Așa se spune în asemenea împrejurări. Și poate că totul ar fi mers bine, dacă pur și simplu obligațiile de soție n-ar fi devenit pentru mine de-a dreptul insuportabile. Convinsă de bunătatea soțului, l-am rugat să-mi permită ca un timp să dormim separat. Revăd scena și acum. Roși, se înfurie, izbi cu pumnul în masă și zbieră că este o nerușinare din partea mea, că am întrecut orice măsură! Doar nu-mi închipui că el, un bărbat în putere, are să trăiască în abstinență sau că își va găsi niște partenere întîmplătoare punîndu-și în primejdie sănătatea și renumele! Ori în car ori în căruță: îi voi fi soție adevărată sau divorțăm.

Peste un ceas m-a sărutat ca să-și ceară scuze și mă luă cu el în dormitor. Am rămas în continuare un cuplu adevărat. Cu atît mai unit, cu cît aproape că nu mai ieșeam din casă, doar după cumpărături sau pentru o plimbare, duminica, dar tot împreună. Dereticam, găteam, spălam, trăiam ca într-un vis, nimic nu ajungea pînă la mine. Soțul meu își dorea neapărat un copil. Eu nici nu voiam să aud! Nu i-o spuneam, de fapt încetasem să mai vorbesc cu el, îi ascultam cu atenție monologurile și zîmbeam în tăcere. Ne duceam în vizită, primeam musafiri acasă. Cîteva zile a stat la noi și mama lui. Era uimită de armonia care domnea în mariajul nostru. Ofta doar socotind că a venit vremea pentru un urmaș. Oftam și eu cu fățărnicie și astfel treceau săptămînile.

Într-o dimineață am primit niște flori însoțite de un bilețel într-un plic închis. „Te aștept la ora douăsprezece

în fața catedralei.“ Nu cunoșteam caracterul acelui scris, semnătură nu avea, dar știam cu certitudine că a venit Bohdan și că vrea să mă vadă. Am stat pe gînduri doar în privința rochiei pe care să mi-o pun.

L-am zărit pe fondul cerului cenușiu ; plouase timp de cîteva zile și abia cu o clipă în urmă se mai luminase, vîntul aducea dinspre Vistula mireasma aceea îmbătătoare și specifică pe care o simți doar cînd e primăvară timpurie, și deodată o rază de soare țîșni printre nori, iar noi ne sărutarăm în această atmosferă transparentă, fără să ținem seama de nimic. Bohdan mă luă de mînă și mă duse înăuntru în catedrală, unde domnea un întuneric rece și solemn ; ne-am oprit în nava principală, numai noi doi în fața altarului celui mare. Bohdan cu un glas plin de emoție îmi jură că are să mă iubească pînă la moarte.

Cînd am ieșit afară, se ivise soarele și ni s-a părut aproape un semn ceresc, că trebuie să mergem așa ținîndu-ne mereu de mînă, pe malul înalt, printre tufișuri înverzite, să mergem astfel fără să știm încotro și fără să ne gîndim la viitor.

Pe o stradă laterală aștepta Fiatul lui Bohdan. Ne-am urcat în el, ca înțeleși, și ne-am dus la Varșovia, unde urma să locuiesc într-o cameră pe care o închiriase pentru mine. Primele două zile n-am ieșit în oraș, neputîndu-ne sătura de dragostea noastră regăsită. Abia în a treia zi, cînd am rămas singură mi-am dat seama în ce situație fără ieșire m-am băgat.

I-am scris soțului, rugîndu-l să înainteze acțiune de divorț și să-mi trimită la Varșovia lucrurile mele personale. Mi-a răspuns imediat că pornește divorțul, dar că trebuie să vin personal după lucruri. Mi se părea ceva peste puterile mele, dar Bohdan afirmă că nu aveam încotro, nu era să rămîn într-o singură rochie.

Am fost nevoită să mă întîlnesc încă o dată cu soțul meu. Era stăpîn pe el și mă sfătuia să mă gîndesc bine, înainte de a lua hotărîrea definitivă. „Ești cam zurlie, îmi spunea, te lași ușor stăpînită de diverse porniri. Ai să pieri, dacă nu vei găsi un sprijin. Gîndește-te bine, pînă nu e prea tîrziu.“ Am ridicat din umeri, mi-am luat

din lucruri atît cît încăpea într-o singură valiză și am refuzat banii pe care Tadeusz voise să mi-i dea „de drum". Urma să ne revedem la tribunal la procesul de divorț. M-a condus la autobuz. Cunoscuții pe care îi întîlneam întîmplător pe drum, întrebau dacă plec în vacanță. El le răspundea evaziv. La despărțire m-a rugat un lucru : să-mi caut cît mai repede un serviciu, altminteri am să pier. Am făgăduit, dar nu era simplu deloc. N-aveam buletin de Varșovia și în afară de asta Bohdan trecea pe la mine cînd se nimerea, așa încît, dacă nu voiam să-l pierd, trebuia să-i aștept apariția sau telefonul. Timp de o lună am locuit la o gazdă care îmi dădea și pensiune completă. Cînd mi-a făcut socoteala, cifra se dovedi astronomică. Bohdan se strîmbă, dar plăti. Nu mai aveam nici un bănuț pentru cheltuielile mele mărunte. I-am cerut bani. Mi-a dat cîteva sute de zloți. Nu mai mîncam la gazdă, cumpăram doar ce era indispensabil : pîine, lapte, brînză de vaci, ceva fructe. Bohdan nu mă întreba dacă am din ce trăi. Înainte de a pleca în concediu, îmi lăsă iarăși cîteva sute de zloți. Nu mi-au ajuns nici două săptămîni, pentru că a trebuit să plătesc convorbirile lui cu provincia pe care le făcuse de la telefonul meu. Am vîndut la bazar o parte din îmbrăcăminte. Am început să caut de lucru. Bohdan îmi scria scrisori scurte și duioase, că îi era foarte dor de mine și numără zilele pînă la întoarcere.

În sfîrșit, am găsit de lucru în apropiere de Varșovia, la Casa de cultură a unei întreprinderi industriale. Directorul avea speranța că am să pot organiza un ansamblu muzical, un cerc de recitatori, o secție de arte plastice, bibliotecă și o secție de sport, fără să mai pun la socoteală diversele concursuri artistice. Începeam lucrul la ora două, terminam pe la zece și mă înapoiam acasă după miezul nopții. Bohdan nu-și ascundea nemulțumirea. Aveam o zi liberă pentru el, luni, dar atunci întotdeauna se nimerea să aibă alte ocupații. Ne întîlneam dimineața, uneori eram nerăbdătoare, devenisem morocănoasă și nervoasă. Succese aveam doar cînd lucram cu copii, care veneau silitori la repetiții și făceau progrese mari la dansuri și cîntece. Adulții în schimb voiau rezultate rapide și

vizibile, se pregăteau pentru acțiuni sau reprezentații succesive, țineau nu atît la satisfacțiile lor personale cît la recunoaștere din partea persoanelor de care depindeau primele, excursiile, avansările. Întreprinderile rivalizau între ele, direcția era sensibilă la diplomele și premiile obținute în diverse competiții. Cele mai bune ansambluri aveau drumul deschis spre festivaluri în țară sau străinătate, ceea ce îi tenta atît pe participanți cît și pe organizatori.

În toamna aceluiași an, luă ființă la noi o filială a Universității muncitorești. S-au înscris cam o sută de persoane, conferențiarii veneau săptămînal de la Varșovia, trebuia să procur lecturile suplimentare și să mă îngrijesc de excursii la muzee și la spectacole teatrale. Munca mi se părea interesantă, folositoare. Și tocmai atunci am constatat că sînt gravidă.

Nu știam ce să fac. Lui Bohdan nu i-am spus nimic ca să nu-l sperii. Mi-am căutat o cameră mai ieftină. Bohdan îmi lăsa cîteodată două-trei sute de zloți pe măsuță sau mi le vîra pe furiș în poșetă. Mă simțeam stingherită și doream să-mi redobîndesc independența. Cîștigam destul de mult, dar nu atît cît să-mi permit închirierea unei case, nemaivorbind despre eventuala îngrijire a unui copil. Cel mai rău era că nu aveam la Varșovia nici un sprijin. Nu cunoșteam pe nimeni. Colegele mele de la Universitate se stabiliseră pe lîngă Cracovia. Iar cu prietenii cu care mă întîlneam în munți, puteam cel mult schimba niște cărți poștale glumețe.

Mă gîndesc astăzi că, de fapt, n-am dorit acel copil și că greutățile materiale aveau o importanță secundară. Mi-era frică să nu-l pierd pe Bohdan, care nu se potrivea deloc cu rolul de tată. Dacă tot amînam să iau o hotărîre, era de frică sau poate datorită instinctului care-și cerea drepturile. În cele din urmă a avut loc totuși discuția hotărîtoare. Bohdan n-avea nici un fel de îndoieli, m-a întrebat doar de cîți bani aveam nevoie și mi i-a lăsat a doua zi după-amiază, împreună cu o scrisoare în care îmi explica faptul că era nevoit să plece urgent, pentru două săptămîni, la Gdansk.

M-am dus la o doctoriță care m-a sfătuit să renunț, sarcina fiind prea avansată. Era o femeie plăcută, încă tînără, lucra la o policlinică a căilor ferate. M-a descusut cu privire la condițiile mele personale de viață, hotărîtă să mă ajute dacă m-aș fi aflat în fața unor greutăți de netrecut. Trebuie să recunosc însă cu sinceritate că nu mi-a surîs deloc șederea în Casa Mamei și a Copilului.

M-am adresat unei policlinici medicale de care aflasem datorită reclamei pe care și-o făcea. Acolo astfel de intervenții se făceau la grămadă. Pacientele așteptau pe coridor ca la dentist, infirmierele alergau de colo pînă colo cu instrumentele, femeile de serviciu scoteau gălețile însîngerate. Medicii se grăbeau, nu aveau vreme să se arate politicoși, dar respectau principiile medicale. „Nu, drăguțo, îmi spuse rîzînd un grăsan, congestionat la față. Nu sînt zorit să înfund pușcăria. Trebuia să vii cu o lună mai devreme. Următoarea, vă rog."

O prietenă de suferință îmi șopti pe coridor că știe ea o doctoriță, care se încumetă la intervențiile cele mai primejdioase. Poți avea încredere în ea, e mai vîrstnică, are experiență, e șefă de secție la un spital, e docentă. M-am dus în aceeași zi la ea. Avea un cabinet cu chirie în centrul orașului. De locuit se pare că locuia într-o vilă splendidă. Cel puțin așa m-au informat pacientele care-și așteptau rîndul.

Niciodată pînă atunci nu întîlnisem o persoană atît de avidă de bani. Încă înainte de a mă consulta, îmi fixă prețul intervenției, de cinci ori mai mare decît cel obișnuit. Firește, banii plătiți înainte. Și să nu am nici un fel de pretenții în caz de complicații, să nu-i divulg numele, dacă voi fi nevoită să chem Salvarea. Am acceptat orice. A doua zi am adăugat la salariu banii pe care mi-i lăsase Bohdan și m-am prezentat.

Te cruț de relatarea exactă a celor petrecute după aceea. Mă voi rezuma la a-ți spune că am ajuns la spital, unde, timp de o lună, m-am luptat cu moartea. Cînd m-am înapoiat în odaia mea, proprietăreasa m-a anunțat foarte jenată că neavînd nici bani, nici știri de la mine a închiriat camera altcuiva. Valiza cu lucruri mi-a restituit-o abia după ce i-am plătit ce-i rămăsesem datoare.

Pentru prima oară am încercat să-i telefonez lui Bohdan. Nu era acasă. Un glas feminin foarte plăcut m-a întrebat dacă am ceva de transmis și cum mă numesc. Am răspuns că nimic deosebit și am pus jos receptorul.

Mai mult moartă decît vie, înghețată de frig, pentru că vremea se răcorise și nu aveam o haină mai groasă, am plecat la gară. Singura mea salvare putea fi întreprinderea. M-am dus la Consiliul de conducere, le-am spus ce și cum, că abia am ieșit din spital, că nu am bani și nici unde locui. Mi-au dat o sumă, una din femei m-a luat la ea acasă și mi-au făgăduit să rezolve ceva, că doar n-o să mă lase în stradă.

Peste cîteva zile aveam o odăiță la un cămin muncitoresc. Era destul de frumos aranjat, avea și radio, din păcate în afară de mine locuiau acolo doar bărbați. Cît erau treji — buni și de treabă. Dar în zilele de leafă, ce să mai vorbim, iar baia și instalațiile sanitare erau comune.

Cu toate acestea m-am făcut bine și mi-am reluat lucrul. Spre marea mea mirare, relațiile cu colegii s-au îmbunătățit. Mă compătimeau că am pățit-o, mă considerau una de-a lor și nu o înfumurată cu nasul pe sus și care nu vrea să se amestece cu ceilalți. M-am ales chiar și cu un spor la salariu. Se străduiră să-mi caute și o locuință. Și să vezi atunci ghinion !

Bohdan m-a găsit la întreprindere și m-a vizitat de cîteva ori la cămin. Îmi reproșa că nu i-am dat de știre ce se întîmplase cu mine, că a fost grozav de îngrijorat de sănătatea mea, că m-a căutat la vechea locuință, dar nimeni n-a știut să-i spună unde am plecat. Era din nou duios și iubitor. Îmi povestea că lucra la decorurile pentru o piesă nouă la a cărei premieră ne vom duce împreună. În ultima clipă însă își retrase invitația : era nevoit să meargă cu soția. Mă consolă însă că după Anul Nou ne vom duce împreună la Paris. Trebuia să capete acolo o bursă, suficientă pare-se pentru întreținerea a două persoane, deci nimic mai simplu decît să-mi scoată și mie un pașaport. Firește, nu credeam în aceste planuri prea frumoase, dar nu mă lipseam de întîlnirile cu Bohdan.

Tocmai pregăteam atunci o manifestare literară cu prilejul aniversării eliberării Varșoviei. Doream să fie

ceva interesant și nu schematic. Mă obișnuisem cu instituția mea, mă legasem de oamenii care-mi arătaseră atîta bunăvoință. Directorul îmi spuse în mod confidențial că la spectacol vor veni și „autoritățile", cu atît mai mult dorea să fie o manifestare reușită.

Stabilisem că în prima parte, un coleg de la postul de radioficare local va lua un interviu cîtorva persoane: directorului nostru tehnic, sociologului care studia structura angajărilor, reprezentantului editurii pe tema publicațiilor consacrate Varșoviei, în sfîrșit unui scriitor preocupat de această temă. Doream ca sub o formă ușoară, chiar glumeață, să prezint realizările întreprinderii, să subliniez schimbările petrecute în ultimii ani și să le leg de reconstrucția capitalei. În intervalele dintre interviuri urmau să apară corul de copii și cîțiva dintre interpreții de muzică ușoară. După prima parte, publicul ar fi avut prilejul să viziteze în hol o expoziție de carte și să-și cumpere de la diversele standuri ultimele apariții. În a doua parte a programului, avea să prezinte un spectacol de varietăți un ansamblu al unei alte întreprinderi dintr-un alt oraș.

Trebuie să recunosc că prima parte a adunării festive a depășit toate așteptările. Interviurile au reușit, un ansamblu de copii întotdeauna înduioșează pe adulți, iar cei doi cîntăreți, deși foarte emoționați, au interpretat frumos cîntecele despre Varșovia. Reprezentanții autorităților, datorită atmosferei plăcute care domnea în sală, au hotărît să participe și la a doua parte, rugîndu-ne doar să renunțăm la pauză, pentru că se grăbeau să se ducă la un alt spectacol cu același caracter. Hotărîrea lor mă cam încurca, pentru că librarii așteptau zadarnic în hol clienții. Dar n-aveam ce-i face. Am poftit pe estradă acel ansamblu de varietăți, pasămite excelent. Trei băieți și două fete.

Acțiunea primului scheci se petrecea... într-un W.C. Doi tineri așezați pe scaunele respective făceau diverse remarci asupra vieții, apucîndu-se din cînd în cînd de burtă și gemînd, spre bucuria unora dintre spectatori. După aceea era prezentat un blackout. Într-un compartiment intra un pasager cu o valiză. „De ce miroase așa

de urît ?“ îl întrebau ceilalți călători. „Nimic important, duc hîrtie de toaletă la spălat.“ Din nou publicul izbucni în rîs. Al treilea număr reprezenta interiorul unei cîrciumi, în ea doi beți, două fete de moravuri ușoare și un chelner descurcăreț. Convorbirea suna aidoma cu mii de asemenea convorbiri care se poartă în asemenea împrejurări. Reprezentanții autorităților se strîmbau dezgustați.

Următorul punct din program prezenta un post de miliție cu un funcționar cam prostănac la telefon. Autoritățile n-au împărtășit deloc veselia generală. Nu uita că eram prin anii cincizeci, cînd și simțul umorului se distribuia prin repartiție. De fapt era un spectacol cu adevărat ordinar și de prost gust. Cînd unul din beți începu să cînte un cîntec deocheat oaspeții s-au sculat în picioare și au plecat pe ușă. Iar de pe scenă răsuna un cîntec al unei fete care purta o centură de castitate. „Purta chiloți de fier“, urlau megafoanele, spectacolul fiind transmis prin stația de radioficare. Am fost nevoită să întrerup emisiunea, spre părerea de rău a spectatorilor. A doua zi mi s-a înmînat scrisoarea de concediere. Nimeni nu voia să creadă că nu cunoșteam ansamblul, că mă bazasem doar pe părerea unor persoane care îl văzuseră, că nici n-aș fi avut cum să-l văd, pentru că „artiștii“ veniseră cu o oră înaintea spectacolului. Cu acest prilej, mi s-au reproșat păcatele trecutului — că-mi neglijasem obligațiile la școală, a fost comentată pe larg fișa mea de la spital unde diagnosticul fusese subliniat cu roșu, au fost enumerate vizitele pe care mi le făcuse Bohdan la cămin. Era aproape de mirare „că un element descompus ca mine“ se bucurase atîta vreme de încrederea direcției și de sprijinul sindicatului. Ba chiar circulau anumite presupuneri cum că cineva m-ar fi ținut sub aripa sa ocrotitoare. Mi s-a făcut un mare hatîr, permițîndu-mi-se să locuiesc la cămin pînă la întîi.

Mi-am amintit de cuvintele soțului meu, că am să pier dacă nu voi găsi pe cineva pe care să mă sprijin. Bohdan tocmai pleca în străinătate. Nici măcar nu și-a luat rămas-bun de la mine înainte de plecare. Eram în căutarea unei munci corespunzătoare, dar nu mă puteam duce decît ca muncitoare într-o fabrică sau vînzătoare

într-o prăvălie. Pe deasupra, nimeni nu se obliga să-mi asigure o locuință. Mă gîndeam să mă duc la Zakopane și să încerc o carieră de instructor de schi. Dar nu aveam bani de călătorie și nici ca să mă întreținlaînceput pentru că de la întreprindere mi s-au făcut tot felul de reținieri, Dumnezeu mai știe pentru ce.

În această stare de spirit i-am scris din nou soțului meu. Era o scrisoare calmă, glumeață, fără nici un fel de aluzii sau văicăreli. L-am întrebat pur și simplu dacă n-ar vrea să se întîlnească cu mine la Varșovia ca să stăm de vorbă în problema divorțului. Îmi spuneam că, dacă îmi va propune să mă înapoiez acasă, voi accepta. În comparație cu cele prin care trecusem în ultimele luni, viața cu el mi se părea aproape o fericire.

Îmi răspunse la scrisoare repede, stabilind întîlnirea la o cafenea. M-am dus plină de speranță. M-a salutat cu prietenie. Mă uitam în ochii lui plină de încredere. „Mă bucur că mi-ai scris", îmi spuse. „Înseamnă că dorești să-ți recapeți libertatea. Sper că prietenul tău dorește și el să vă reglementați legătura. Dacă e așa, nu vei avea nimic desigur împotrivă să mă recăsătoresc și eu. Am tocmai pe cineva în vedere... Ești de acord să cer urgentarea divorțului și pronunțarea lui în baza înțelegerii părților fără stabilirea culpabilității ? Ne vom referi la diferență de caracter, preferințe deosebite, lipsa copiilor. Asta ne va cruța de diferite neplăceri, deși te avertizez în mod loial că nu vei avea dreptul să pretinzi pensie alimentară."

Ce puteam să răspund ? Mîndria m-a oprit să mă lamentez. Am recunoscut că doresc desfacerea nefericitei noastre căsnicii. S-a arătat bucuros. A constatat că arăt rău, m-a întrebat dacă nu am nevoie de bani. I-am mărturisit că am niște încurcături temporare și că mi-ar prinde bine un împrumut pe termen scurt. Mi-a dat cu mult mai mult decît i-am cerut. A mai adăugat că a căpătat o locuință nouă și că are o leafă mai mare decît cea dinainte. Îmi ura și mie noi succese.

Banii aceia mi-au adus noroc. M-am dus la Opole, unde o colegă a mea de Universitate lucra la Biblioteca Voievodatului. Fără nici o dificultate mi-a găsit de lucru

la o bibliotecă sătească, aproape de Olesno, asigurîndu-mă că voi găsi acolo și o locuință. Am luat cu mine valiza, care conținea tot ce aveam, și m-am dus cu autobuzul la destinație.

M-am cazat într-o casă țărănească, destul de curată și caldă, dar fără nici un fel de confort. Gazdele s-au dovedit inimoase și asta compensa multe. Într-un local al bibliotecii nou-construit și frumos de-ți lua ochii, pereții erau atît de subțiri, încît vîntul sufla prin ei ca printr-o rogojină, iar singurul rînd de ferestre nu ferea clădirea de frig. Cine avusese ideea unor asemenea economii la construcție nu se știe. Toată iarna cititorii stăteau în sala de lectură cu cojoacele pe ei, eu înghețam, strănutam, febricitam pînă cînd, în sfîrșit, m-am deprins, m-am călit și de cîțiva ani nu mai răcesc.

— Și n-ai putut să găsești o muncă mai bună?

— N-am vrut. Poate că o să ți se pară ciudat, dar tocmai acolo, în satul meu și la Olesno, m-am simțit ca acasă. Un merit mare l-au avut în această privință etnografii din Katowice, care veneau pentru cercetări pe teren și care m-au cooptat. Ne duceam împreună prin vreo treizeci de sate din raionul Olesno în căutarea unor vestigii din domeniul costumului, mobilierului și ornamentației. Francziszek Ligendza care se trăgea din Olesno ne-a ajutat să imprimăm pe bandă de magnetofon peste 400 de cîntece vechi rituale, istorice sau de luptă. Pentru mine, s-a șters astfel granița dintre istorie și contemporaneitate, au dispărut împărțirile teritoriale și a rămas vie doar o unică noțiune: cea a patriei poloneze. Am dat o mînă de ajutor la organizarea muzeului din Olesno și am găsit în cam demodata Asociație a Iubitorilor raionului Olesno un grup de oameni interesanți! Să nu-ți închipui însă că am scăpat de griji și necazuri. Aveam eu doctoratul în filologie polonă, dar nu aveam habar nici de munca de bibliotecară și nici de etnografie. Trebuia deci să mă apuc din nou de învățătură. Mai întîi am urmat niște cursuri scurte pentru bibliotecari, au urmat reciclări și conferințe. După aceea m-am înscris iar la Universitate, firește la fără frecvență. De spus e simplu. Dar nu

știi ce a însemnat, cîte ieșiri pe teren, seminarii, toceală noaptea, enervări.

Firește, cîteva materii mi-au fost recunoscute. Dar oricum a fost nevoie de multă perseverență... Știi ce m-a făcut să rezist ? Că eram singură. Alții o duceau și mai greu, aveau casă, copii, Eu renunțasem la viața mea personală... Știi despre ce mi-am făcut lucrarea de diplomă ? Despre opera lui Józef Lompa [1], originar din Olesno, ale cărui lucrări au rămas risipite în reviste, iar unele s-au păstrat doar în manuscris. Din legendele lui sileziene, din fabule, cîntece se ivea o imagine a acestei populații inimoase care mă adoptase ca pe una de-a lor.

Zîmbești ironic ? Crezi că am devenit una dintre fetele acelea entuziaste și ușor naive de pe la bibliotecile sătești din întreaga Polonie ? Dacă e așa, atunci să știi că sînt mîndră de asta. Munca mea a fost luată în considerație și apreciată. Am fost avansată ca instructoare raională, după aceea am devenit directoarea bibliotecii. Am obținut și o garsonieră într-un bloc nou. Și toate ar fi fost bune, dacă nu începeau necazurile cu sănătatea...

— Și pentru a ta, Lukasz ! A fost un adevărat noroc ca să-ți meargă bine și pentru sănătatea ta !

— Și pentru a ta, Lukasz ! A fost un adevărat noroc că te-am întîlnit.

El răspunse cu unul din zîmbetele sale cele mai duioase, deși nu mai era deloc sigur că îi împărtășește bucuria. Ceea ce îi povestise sporise distanța dintre ei, Halina îi devenise aproape străină, oricum cu totul alta decît aceea pe care și-o amintea din anii tineri. Eliminarea celor întîmplate în decurs de douăzeci de ani, ca pe o paranteză, era cu neputință, trebuia să le mai pritocească în minte pe toate și să ia atitudine în fața lor, un efort de care nu se simțea în stare. Cel puțin în seara aceea. Privi deci în direcția ceasului și afirmă convențional:

---

[1] *Lompa Józef Piotr* (1797—1863), a contribuit prin lucrările sale de popularizare din domenii diferite la păstrarea limbii și a obiceiurilor populației poloneze stabilite în Silezia.

— Ne-a apucat miezul nopții ! Trebuie să te odihnești. Mîine ai o zi grea.

Halina îi zîmbi stingherită, ușor dezamăgită de felul în care Lukasz primise spovedania întregii ei vieți, dar imediat se străduí să facă față situației, să fie curajoasă ca întotdeauna și să conteze numai pe puterile proprii atît de împuținate acum.

— Noapte bună, dragul meu. Și mulțumesc pentru această seară încîntătoare.

13

ÎN DRUM SPRE KOMOROWA, LUKASZ SE gîndea de ce nu reușise Bronek să creeze o operă mare, cu adevărat originală. Îi lipsise oare talentul ori fusese realmente atît de îndrăgostit de arhitectura veche, încît nu reușise să se elibereze de ea, să răzbată cu gîndul spre viitor ? Ori poate că insuccesele lui profesionale își aveau sursa în felul lui ciudat de viață, în modul cum își irosea puterile cu lucruri mărunte și neimportante, făcînd servicii prietenilor, purtînd corespondență cu necunoscuți în căutare de prietenii prin radio ? Inovația și inventivitatea în orice domeniu cer timp și concentrare asupra unei singure probleme, eliminarea a tot ceea ce duce la risipirea ideii. Așadar o anume nepăsare față de cei din jurul tău. Un om moale, care cedează ușor și nesigur de propriile sale convingeri nu poate impune lumii modul său propriu de a vedea lucrurile, chiar dacă se nimerește să aibă o idee genială. Cîte genii necunoscute zac în mormînt ! Mecanismul succesului nu e deloc simplu. Și apoi puțini sînt în stare să aprecieze în mod corect raportul dintre propriile înfrîngeri și realizări. Biata Halina, de pildă. O seară întreagă vorbise despre insuccesele ei timp de un an întreg, pentru ca după aceea, în cîteva fraze, să-și marcheze biruințele obținute treptat în mai bine de zece ani. Nici măcar nu se laudă, socotind cele petrecute drept cursul firesc al lucrurilor și spunîndu-și desigur că s-a aflat cîndva chiar la fund și

că de acolo a reușit să se ridice la suprafață. Ar fi putut să coboare și mai mult, sub orice prăpastie se poate găsi alta mai adîncă. Ea o știe desigur, vremea nebuniilor și a avînturilor a rămas undeva în urma ei, existența ei actuală e mai strîns îngrădită decît aceea din care încercase să se smulgă în tinerețe, dar acum nu mai năzuiește să spargă zăgazurile ci, dimpotrivă, află în ele un sprijin și sentimentul amăgitor al stabilității. Mai are puțin și va ieși la pensie. Și atunci ce se va întîmpla? O vreme are să mai lucreze cu o jumătate sau cu un sfert de normă, își va înlocui colegele aflate în concediu de maternitate, dacă, firește, sănătatea i-o va îngădui. Și după aceea? Cei mai grei sînt ultimii ani.

Pentru prima oară se gîndea la ea de pe poziția celui mai puternic. Ea pierduse tot pentru ce o invidiase odinioară, minimalizîndu-l în proprii săi ochi. Resimțea pentru ea o mare duioșie, căreia amintirea intimității de odinioară îi adăuga o tentă de erotism. Faptul că pe vremuri fusese îndrăgostit de ea îi îngăduia o anume familiaritate, măcar în gînd. În jurnalul lui Andrzejewski, citise afirmația că atunci cînd încerci prima iubire ai conștiința primei iubiri, în schimb, aproape niciodată nu poți avea o certitudine similară la ultima dragoste; banalitatea acestei afirmații nu înlătură faptul că prin extinderea acestei cunoașteri se descoperă o sferă de sentimente complexe și confuze.

„Dacă am ști de la început că ne e dat pentru ultima oară să iubim și să fim iubiți, poate că ne-am strădui să ferim acel sentiment de orice rău, iar elementele de tandră credință și recunoștință ar dobîndi aceeași forță nestăvilită care răsună în strigătul lui Faust înainte de a muri: „Frumoasă ești! Nu trece-n zbor!“ Dar nu este exclus, ba e chiar foarte probabil că darul prevestirii, contrar soartei muritorilor, ar apăsa în mod fatal asupra acelei iubiri, intensitatea vieții ar fi contaminată de răsufletul morții și am fi lipsiți de curajul de a alunga deznădejdea. Nu! E totuși mai bine să nu știi dinainte că, atunci cînd această dragoste se va stinge și va dispărea, nu va mai exista niciodată o alta. E mai bine să-ți păstrezi speranța că, la un moment dat, îți vor crește

iarăși aripile, iar atunci cînd în jurul nostru întunecimea va deveni tot mai densă și mai apăsătoare, e mai bine să pîndești licărul luminii decît să te pleci în fața resemnării."

Zîmbi la amintirea acestor cuvinte, că doar nu se mai aștepta să-i crească aripi noi, iar luminița slabă și abia pîlpîitoare o considera un dar al sorții. În femeia obosită și îmbătrînită continua să o vadă pe cealaltă, pe fata în pulover roșu, alergînd peste zăpada sclipitoare, iar vechile sentimente le muta asupra ei odată cu dorul după tinerețea pierdută. Avea nevoie mai mult ca oricînd de cineva căruia să-i prindă bine duioșia lui, căruia să-i poarte de grijă. Nu toți devin la bătrînețe niște egoiști. Există dintre aceia care deschid pentru aproapele lor și inima și punga. Atunci nu mai este o fanfaronadă care impune atît de des oamenilor un comportament nobil, ci nevoia adevărată de a da ajutor cuiva, o nevoie cu totul dezinteresată.

Cufundat în aceste gînduri era gata să depășească Komorowa. Coborî în ultimul moment. Sub învelișul de zăpadă proaspătă, toată lumea arăta altfel. Lukasz se uita cu plăcere la copacii albi și la acoperișurile ninse. Era timpul să se gîndească la Crăciun, la pomul de iarnă, la cumpărăturile din preajma sărbătorilor. Dacă Halina va ieși din spital înainte de Ajunul Crăciunului, vor lua loc împreună la masă, vor rupe între ei ostia și vor asculta colinde.

Cu atît mai jenat intră în camera bătrînului Dziadysz, condamnat la singurătate. Dar minune! Îl găsi așezat în fotoliu la biroul său. Infirmiera terminase toaleta pacientului și se pregătea de plecare. Cabinetul profesorului se prezenta mult mai îngrijit decît altă dată, iar Lukasz o constată cu plăcere.

— Am scuturat ce am putut, spuse oftînd infirmiera. Domnul profesor nu-mi îngăduie să mă ating de cărți, prin urmare mi-e greu să fac cu adevărat ordine. Vai, ce trandafir frumos! Vă aduc numaidecît un vas de flori.

— Văd că vă simțiți mai bine, domnule profesor. Ce vă face mîna?

Bătrînul strînse cu efort pumnul. Era atît de mîndru de performanța sa, încît chipul lui se lumină de un zîmbet.

— Bravo ! Minunat ! Și piciorul ?

— Șchiopăt sprijinit în baston,

— În curînd o să uitați accidentul vascular.

— Asta în nici un caz. Credeți că mi-a venit ușor să-mi birui neputința ? Zăcînd în pat zile întregi, mă concentram asupra mișcării degetelor. Să fac măcar atît. La început nu mergea, dar nu m-am lăsat. Mi-am încordat voința, spunîndu-mi trebuie, trebuie, trebuie pînă ce, într-o zi, degetul a mișcat. Tocmai era sora Klara de față și i-am spus. Cred că nu m-a crezut. A dat doar din cap și mi-a cerut să continui. Iar eu din nou...

— Am să plec, domnule profesor. Pe mîine,

— Pe mîine.

— Ce vă spuneam, a, da, despre sora Klara. Aș vrea să-i fac un dar de Crăciun. Puteți să-i cumpărați ceva ?

— Cu multă plăcere.

— Dar, vedeți dumneavoastră, există un impediment. Aveam pe aici, dosite pe undeva, niște bonuri pentru *Shop*. Chiar destul de multe. Mi le trimite cu regularitate fiica mea din Statele Unite. Înainte de a mă îmbolnăvi am vrut să le scot din ascunzătoare și, ce să vezi, nu le-am găsit.

— Dar unde le-ați ascuns ?

— În cărți, firește. E ascunzătoarea cea mai sigură. Nici unui hoț nu i-ar da prin gînd, și chiar dacă i-ar da, n-ar ști în care carte să caute.

— Iar dumneavoastră știți ?

— Tocmai, aici e aici, dragul meu, Aș fi putut să jur că le-am pus în *Istoria civilizației grecești*. În conformitate cu ce scrie în Biblie : „Acolo e comoara unde e și inima ta.“ Am frunzărit amîndouă volumele, filă cu filă, bonurile nici urmă. Mi-am zis atunci, om bătrîn, m-a lăsat memoria, le-oi fi pus în altă parte. M-am uitat la toate cărțile de pe rafturile de jos. Bonurile ia-le de unde nu-s ! Să le fi mutat mai sus înainte de a

pleca la București ? Atunci am avut eu nevoie de bani și am vîndut o bună parte din bonuri.

— Cui le-ați vîndut ?

— Nu știu, nepotul meu a rezolvat totul. E un băiat foarte drăguț, foarte serviabil.

— Știa că aveți o cantitate mai mare de bonuri ?

— Nu m-a întrebat nimic, niciodată. Îl văd foarte rar. A venit atunci vrînd să împrumute o carte de cîntece. Eu am avut un caiet cu imnuri vechi patriotice, transcrise de mînă, încă de mama mea. Jurek avea intenția să le utilizeze la o audiție la radio, să prelucreze aceste cîntece pentru un ansamblu de-al lui. Minunată idee, nu-i așa ? Ei, și cu acel prilej am discutat și despre bonuri. I-am dat doar atîtea cîte să-mi acopăr cheltuielile de călătorie. A efectuat tranzacția în decursul unei singure după-amieze, n-a vrut să-mi ia nimic pentru osteneala lui, deși de la bunicul lui ar fi putut să accepte.

— Le-ați pomenit ceva despre această întîmplare la anchetă, atunci cînd vi s-a luat interogatoriul ?

— Doamne ferește. Ar fi putut să bănuie niște oameni nevinovați. Banul este ochiul dracului. Și uite așa m-am îmbolnăvit din cauza efortului, cînd am luat la rînd carte cu carte.

— Ați strîns multe.

— E agoniseala întregii mele vieți.

— Și bonurile ?

— Bonurile le-am primit în dar. Dacă ați vrea, ați putea să le căutați dumneavoastră.

— Poate altădată, e o treabă care cere mult timp. Pînă una alta, am să vă avansez din banii mei.

— Cumpărați-i ceva care să-i facă plăcere. E foarte bună cu mine. Și vă mulțumesc pentru trandafir. Cînd am să mă uit la el, o să-mi amintesc de dumneavoastră amîndoi.

— Am să vin peste cîteva zile. Acum am pe cineva apropiat la spital și trebuie să-l vizitez.

Ceea ce spusese nu era chiar conform cu adevărul, pentru că o săptămînă după operația Halinei, lui Lukasz nu i s-a îngăduit să o viziteze. Nu avea voie să-i aducă

nici flori, nici fructe. A fost nevoit să se mulțumească să-i transmită scrisori prin intermediul unui cerber ultrasever care, cu o mînă lua plicul cu scrisoarea și cu cealaltă bacșișul. Prima scrisoare Lukasz o mîzgălise în grabă în holul spitalului. Cele următoare le scrisese deacasă și această formă de înțelegere cu Halina îi făcu o plăcere tot mai mare, permițîndu-i să-și poată exprima mai exact gîndurile și cu mai multă sinceritate. Brusc se treziră în el veleități literare latente. Pregătea întîi ciorna scrisorii, apoi o transcria pe curat. În căutarea expresiilor celor mai frumoase pentru niște sentimente încă neprecizate, își construia frazele fără să-și dea seama, după modelele cele mai bune și era convins că propriile lui sentimente prind aripi. Seri întregi stătea cu o foaie de hîrtie în față în căutarea acelor cuvinte care i-ar fi putut înlocui Halinei vizitele și florile. Singurătatea lui se preschimbă în așteptare, timpul se scurtă brusc, umplut acum cu diverse ocupații.

Într-o după-amiază, îi telefonă redactoarea de la Radio propunîndu-i lui Lukasz rolul principal într-o piesă radiofonică ce urma să fie difuzată drept premiera lunii.

— Autorul ține foarte mult să acceptați acest rol, spunea redactoarea cu un glas alintat. A fost încîntat de modul cum ați interpretat textul lui la o serată literară. Vreau să sper că nu mă refuzați.

— Dimpotrivă. Accept cu plăcere.

— Pot să vă trimit textul mîine înainte de masă ?

— Am să aștept pînă la ora douăsprezece.

— Mulțumesc și la revedere.

A doua zi i se îngădui s-o vadă pe Halina. Se afla într-un salon cu patru paturi, încă foarte palidă, deși i se făcuseră două transfuzii, vînătăile de pe fața ei dispăruseră și arăta chiar drăguță.

— Îți sînt recunoscătoare pentru scrisori, îi spuse ea încet. E cea mai mare plăcere pe care ai fi putut să mi-o faci. Le-am citit de nenumărate ori.

— Nu exagera ! Cum a mers operația ?

— Bine, din moment ce stăm de vorbă. Peste două săptămîni voi avea și rezultatul investigațiilor anatomopatologice.

— Sună grozav de savant. Dar sînt sigur că nu vor găsi nimica rău. Arăți foarte bine.

— Pentru că mă privești fără ochelari...

— Urît obicei să-ți bați joc de infirmitatea altora. Uită că sînt miop !

— Am și uitat !

— Cînd te lasă să pleci de la spital ?

— Înainte de sărbători, dacă nu apar niște complicații.

— Vom petrece sărbătorile împreună. Presupun că nu te grăbești să te duci nicăieri.

— Am dreptul la o lună de concediu după operație.

— Splendid !

— Știi, uneori am impresia că nu s-a schimbat nimic de la prima ta venire la Zakopane, spuse Halina zîmbind cu înțelegere. În adîncul inimii ai rămas același băiat care.,.

— Care ce ? Termină ce ai de spus !

— Nu știu s-o exprim.

Pe coridor se auzi sunînd. Infirmiera aducea la cunoștință vizitatorilor că trebuiau să plece.

— Pe duminică, Lukasz.

— Mîine ai să primești o scrisoare.

Era emoționată ca o fată tînără. Lukasz îi mai aruncă o privire cînd ajunse la ușă. Halina zăcea cu ochii închiși și cu o expresie de mare liniște pe fața ei obosită.

14

NINGEA ATÎT DE TARE ÎNCÎT IUREȘUL fulgilor de zăpadă te făcea să crezi că dispăreau casele și vehiculele, iar picioarele se afundau într-un puf moale. O stare de spirit înălțătoare, sărbătorească, îl cuprinsese pe Lukasz care reacționa cu întreaga lui făptură la fenomenele naturii, atribuindu-le o semnificație mai mare decît era cuprinsă în premisele raționale. Cuvintele simple : aerul, apa și focul îi stîrneau o emoție irațională, se asociau cu ceva veșnic și imuabil. Cu toate că focul,

de pildă, dispare ca noțiune din scrierile științifice iar capitolele care îi sînt consacrate în manualele de fizică și chimie devin tot mai scurte în cazul în care se mențin totuși, cuvintele flacără și foc nu-și pierduseră pentru el tenta emoțională, poate tocmai pentru că în jurul focului se adunau de-a lungul secolelor vieți umane. Întotdeauna îi făcuseră plăcere lumînărelele aprinse în pomul de Crăciun, ba chiar și miile de lampioane de pe străzi, deși nici un om cu mintea întreagă nu socotește că ghirlandele de lumini multicolore care împodobesc magazinele fac să sporească vînzările !

În adîncul sufletelor noastre sîntem niște sălbatici, își spunea Lukasz, înaintînd în lumina neoanelor, care colorau zăpada ca în filmele lui Disney despre Crăciun. Avea dreptate Dubos să scrie că sărbătoarea Crăciunului, cea de Anul Nou, obiceiul de a închina un pahar de casă nouă, ritualul nunții sau petrecerea organizată cu ocazia nașterii unui copil, toate iau forma unor mituri camuflate sau denaturate. Miturile și ritualurile omului modern ies necontenit la suprafață sub înfățișarea jocurilor sau a cărților, precum și prezentarea în filme și pe ecranele televizoarelor a tărîmurilor mult-visate. Luptele diverșilor eroi cu monștri, peisajele edenice și coborîrea în infern sînt în romanele moderne la fel de populare ca în Antichitate sau în Evul mediu. Cititul cărților și vizionarea de spectacole îndeplinesc funcții mitologice, permițîndu-i omului să scape de contemporaneitate la fel cum o făcea odinioară prin intermediul vechilor ritualuri.

Cîte din gesturile noastre, se gîndea el în continuare, au în afara sensului lor nemijlocit unul mai adînc, mai ascuns, prin care se exprimă adevăratele sentimente de mînie, dorință sau dor. Nu ne dăm osteneala să descifrăm acest sens în comportamentul nostru personal și cu atît mai mult, în comportamentul altora. Ne mulțumim cu aparențele. Întreaga noastră viață este un amăgitor joc al aparențelor. Privind chipurile calme ale colegilor așezați la birourile lor, nu vom afla niciodată căror pasiuni le-au căzut pradă cu o noapte în urmă. Așadar, poate că invazia de filme de groază și atrocități,

a filmelor pornografice are ca scop nu numai să umple buzunarul producătorilor, ci și pe acela de a înlătura vălul minciunii și al insensibilității ? Dar oare prin aceasta, omenirea va avea de cîștigat ? Teritoriile sentimentelor și ale trăirilor nu se cuvine oare să rămînă tăinuite ? Existența tabu-ului nu este oare o necesitate absolută ?

Se opri în fața unei „Consignații" unde niște cești de porțelan alb-albastre îi țintuiseră privirea. Fără să stea pe gînduri, intră înăuntru, cerînd să-i fie arătate. Doar cîteva rămăseseră intacte dintr-un vechi serviciu. Erau niște albastru de China dinainte de război, o imitație germană stîngace a porțelanului chinezesc. Doar unui ignorant puteau să-i placă acei dragoni desenați cu stîngăcie pe cești-tile grosolane.

— Cît costă ?

Vînzătoarea spuse un preț foarte pipărat care pe bună dreptate îl făcu pe Lukasz să se indigneze.

— Astea nu sînt decît rămășițele unui serviciu !

— E un veritabil albastru de China, îi răspunse cu demnitate vînzătoarea. Uite e scris aici. De altminteri, dacă nu vă place...

— Nu-mi plac chiar deloc, dar vă rog să mi le împachetați.

— Vă rog. Să nu țineți de sfoară findcă e din hîrtie.

Cu pachetul incomod sub braț, Lukasz se înghesui în tramvai. Perforarea biletului presupunea o întreagă echilibristică. Reuși totuși să-și facă datoria și satisfăcut se așeză pe un loc care tocmai se eliberase. În fața lui ședea o fată cu o căciuliță de lînă și cu un șal violet înfășurat în jurul gîtului. Dar din bucata de obraz neacoperită, Lukasz o recunoscu pe fata de la Ciechanów.

— Majka ? Ce cauți la Varșovia ?

— Cum ce caut ? Studiez.

— Ai reușit la Institutul de Teatru ?

— Din fericire !

— Te felicit ! Și mă bucur foarte mult.

Se uita la el cu ochii ei calzi căprui, cu buzele-i frumoase întinse într-un zîmbet.

— Duceți un cadou pentru pom ?

— Da... cam așa ceva.
— Pentru cine ?
— De fapt pentru mine însumi.
— Păi atunci, sărbători fericite. Eu cobor aici.
— Sărbători fericite. Și toate cele bune.
— O să vă telefonez într-o zi, îi mai spuse chiar din ușă. Ca să vă mulțumesc.
— Pentru ce ?

Probabil că nu-i auzi întrebarea. Sări sprintenă în zăpadă și-o porni zorită, cu cojocul descheiat, spre un magazin. Capetele violete ale șalului fluturau în viforniță. Lukasz își aminti cum alergase și el odată tot într-o seară de decembrie, fugind dintr-un Magazin Universal.

Era pe atunci în anul întîi de studiu și închiriase o căsuță la portarul Institutului de Teatru care, în cele cîteva zile dinaintea sărbătorilor, își realiza visul major al vieții sale : interpreta un rol, îi amuza și îi impresiona pe copii, întrupîndu-se în Moș Crăciun.

La alte magazine, Moș Crăciun își punea o barbă din hîrtie sau din vată, purta o haină roșie de pînză, se mișca asemeni oricărui muritor de rînd, și rostea niște vorbe la întîmplare. Portarul de la Institutul de Teatru însă era un bătrîn plin de gravitate și foarte zîmbitor, îmbrăcat într-un minunat costum cu broderii aurite, iar glumele pe care le spunea erau înțelepte și pline de bunătate, întrucît Antoni, așa îl chema, își îmbogățea an de an repertoriul.

Soarta însă se arătă neîndurătoare. Luni după ce apăruse prima dată, bătrînul Antoni se înapoie acasă cu un guturai strașnic. Ceaiurile, hapurile și alcoolul rămaseră fără efect și a doua zi strănuta mai abitir. O adevărată nenorocire ! Cine a mai văzut un Moș Crăciun cu guturai ? Nemaivorbind despre faptul că ar fi putut să-i contamineze și pe copii, care întotdeauna voiau să i se urce în brațe ! Ce era de făcut ? „Trebuie să te înlocuiască cineva, hotărî soția lui. Mă duc la Direcție și le spun..." „Să nu te prind ! o repezi Antoni. Dacă vor găsi un înlocuitor, data viitoare sînt în stare să renunțe la mine." „În halul ăsta nu poți să te duci." „O să vă țin eu

locul, se oferi Lukasz. Am să-mi pun o perucă și am să mă deghizez cum ați făcut dumneavoastră ieri. Nimeni nu are să observe. Mîine vă trece guturaiul și o să vă luați în primire rolul."

Antoni drept răspuns strănută sonor și își șterse multă vreme nasul. Propunerea lui Lukasz i se părea cam riscantă, dar nu vedea altă ieșire. Prin urmare îl supraveghe chiar el ca să se deghizeze după toate regulile artei. Timp de un sfert de oră îl învăță cum să se miște, ce să spună, în ce fel să se comporte cu copiii. Mai mult timp tot n-avea pentru învățătură.

„Hai mai repede, îl zori soția portarului. Acolo desigur se întreabă cu toții de ce ai întîrziat." „Mă duc numaidecît!" Lukasz era gata să plece din casă așa cum era îmbrăcat pentru acea festivitate. „Stai puțin. Ninge tare. O să strice costumul. Ia o umbrelă!" „Asta nu s-a mai pomenit de cînd e lumea, lume, spuse oftînd Antoni. Moș Crăciun sub umbrelă!"

Magazinul Universal se afla în apropiere. Dar cele cîteva minute de drum fură de ajuns ca Lukasz să-și piardă siguranța de sine și să regrete că s-a lăsat atras în acea istorie neghioabă. De ce naiba s-a băgat? Oricine o să recunoască în el, chiar și așa deghizat, că e un om tînăr, deși are să-și îngroașe vocea. S-ar putea ca unii să-l acuze de înșelăciune. Are să se facă de rîs și are să-l compromită pe bătrîn. Colegii își vor bate joc de el. Ce idee ca un student să se amuze în felul ăsta? Și pe deasupra gratis, numai din bunătatea inimii? De ce or fi aducînd pe Moș Crăciun la Magazinul Universal? Mai bine ar renunța!

Era cît pe ce să se înapoieze acasă dar îi era rușine. Cum să-i explice lui Antoni? Un om de treabă, deși privește viața în alt mod. Războiul nu l-a dezvățat de sentimentalism. Îl înduioșează orice. Se ducea de mai multe ori să vadă aceleași piese de teatru, își transcria niște versuri într-un caiet gros, ba chiar compunea el însuși niște poezii. Provenea dintr-un sat de lîngă Kielce. Erau cinci copii acasă, săraci lipiți, era bine dacă de sărbători mîncau pe săturate și puteau ieși din casă încălțați. Dacă în anii copilăriei Antoni voia să umble cu steaua, era nevoit să-și procure singur și foiță colorată și pan-

glici și lumînarea. Cîtă bătaie de cap ca să facă rost de cei cîțiva groși !

Pe cînd aici, la Magazinul Universal, bradul se înălța pînă în tavan, mamele și bunicile veneau cu copiii gătiți, le cumpărau daruri de o sută sau două sute de zloți, mai luau și niște dulciuri și îl rugau pe Moș Crăciun să le înmîneze copiilor odată cu îndemnul : „Dragă Tadek, să-ți așezi frumos lucrurile !“ „Kasia, să mănînci frumos la masă și să nu faci mofturi !“, „Romek, să cedezi surioarei tale mai mici !“ de parcă micuții le-ar fi făcut un serviciu adulților prin existența lor !

După cum îi spusese Antoni, Lukasz intră la Magazinul Universal dinspre curte și urcă în goană la primul etaj. Lîngă brad, două vînzătoare cu coșurile pline de pachete se și uitau neliniștite în jur, întrucît grămada de copii își așteptau darurile, iar adulții întrebau cu glas tare de Moș Crăciun.

Debarasîndu-se pe furiș de umbrelă, Lukasz își luă plin de demnitate rolul în primire. Avea emoții, dar atunci cînd vînzătoarele începură să-i predea cu multă îndemînare pachetele pe care erau scrise diferite nume, totul se desfășură cum scrie la carte. Nimeni nu puse întrebarea cine era cel care făcea pe Moș Crăciun. Asta nu interesa pe nimeni și nu avea nici un fel de importanță. Erau sub vraja basmului, sub farmecul poetic al legendei.

Lukasz își venise în fire, glumea vesel cu cei mici, distribuia sfaturi și dojeni, într-un cuvînt se lăsase atras în joc. În jur licăreau globurile colorate, mirosea proaspăt a brad, o muzică izvora dintr-un loc neștiut, copiii rîdeau iar bunicile aveau în ochi lacrimi de duioșie.

Peste un ceas, Lukasz începu să vadă mai exact ce se întîmplă în jurul lui. Rămînea în continuare cucerit de farmecul punerii în scenă a basmului, dar printre chipurile zîmbitoare, distingea tot mai des un gest de nerăbdare, o schimă de mînie sau o bruscă întristare. Atunci își îndoia strădania ca să înveselească sau să-i emoționeze pe spectatori, să le dea iluzia că trăiesc ceva neobișnuit. I se relevă sensul jocului actoricesc, al jocului de scenă.

Deodată zări în grupul de copii pe un băiețel ca de vreo zece ani, însoțit de o femeie mai în vîrstă cu o

haină tare ponosită. Era limpede că băiatul se plictisea și stătea bosumflat, pe cînd bunica părea să fie în al șaptelea cer. Tot distribuind pachetele, Lukasz se întreba oare ce va primi băiatul în dar ? Dar nu presupunea că era vorba de perechea de schiuri puse în coșul de alături pentru că erau niște schiuri micuțe, de copil mic, care se fixează direct peste șoșoni.

Cînd le ridică în mînă căutîndu-l cu privirea pe cel care urma să le primească, Lukasz zări de aproape chipul trist al băiatului. Nu-i mulțumi lui Moș Crăciun, dar nu-și manifestă în nici un fel dezamăgirea. Stătea cu schiurile în mînă, stînjenit, ca și cum i s-ar fi făcut o mare nedreptate. Bunica nu pricepea de ce nu se bucură băiatul și zîmbea cu zîmbetul ei cel mai duios. Acest zîmbet îl făcu să-și piardă stăpînirea de sine și băiatul se întoarse cu spatele ca să nu-l vadă bunica lui că plînge.

Lukasz se întrerupse din distribuirea darurilor. Spuse că se înapoiază peste o clipă, dar că mai înainte vrea să lămurească o neînțelegere. Îl pofti pe băiat să vină cu el la raionul de schiuri. Surprinsă bunica nu protestă.

Oamenii se trăgeau la o parte din fața lui Moș Crăciun, care înainta tot mai grav și tot mai demn. Profitînd de deghizarea care-i asigura anumite onoruri, îndepărtă lumea adunată în acel loc și i se adresă vînzătorului :

— Vă rog să schimbați perechea asta de schiuri cu alta mai potrivită pentru acest voinic !

Vînzătorul nu se miră. Alese o pereche de schiuri și niște bețe corespunzătoare.

— Trebuie să plătiți diferența, spuse. Imediat vă fac bonul.

Bunica rămase încremenită,

— Nu am atîția bani la mine, șopti. Și oricum nu eram pregătită pentru o asemenea cheltuială...

Băiatul se uita cu ochi mari la Moș Crăciun, iar vînzătorul puse de o parte bonul.

— Aranjez eu, mormăi Lukasz. Vă rog să-i dați imediat pachetul băiatului.

— Cris, mulțumește-i... Bunica nu știa ce să mai facă. Sper că o să pot cîndva,.. adică...

Lukasz zîmbea cu bunăvoință, așa cum îi șade bine lui Moș Crăciun, și se înapoie la locul lui, lîngă brad. Blestema în sinea lui că se vîrîse într-o situație ridicolă, pentru că, cine avea să plătească acum diferența ? Antoni ? N-avea de ce ! El însuși ? Pentru bugetul lui era o sumă enormă și pe deasupra nici n-o avea la el. Ce trebuia să facă ? Acuși o să vină vînzătorul să reclame că n-au fost plătiți banii la casă. Oare cum s-o șteargă ?

Îl zări pe Cris îndreptîndu-se spre scară. Bucuria i se citea nu numai pe față, dar era evidentă în fiecare din mișcările lui.

N-am încotro, gîndi Lukasz. Voi plăti.

Dar pe măsură ce scădeau pachetele, era cuprins de noi îndoieli. Nu cumva s-a lăsat sedus de un basm ? Nu trebuie depășit hotarul dintre joc și realitate.

Se duse la casă, dorind să lămurească toată problema și să ceară o amînare. Își închipui totuși că în felul acesta se vor ivi complicații și că ponoasele le va trage Antoni. Îl bucură vederea mulțimii stînd la coadă în fața casei. Se așeză ultimul dar îi făcură loc să treacă în față. Dădu din cap și se îndepărtă fără să-l oprească nimeni. Se pomeni lîngă scara de serviciu.

Într-o clipă se hotărî s-o ia la sănătoasa. Nu-l urmărea nimeni. Nimănui nici prin minte nu-i trecea să-l urmărească. Mototoli între degete bonul și aruncă biluța de hîrtie. O luă la fugă prin viforniță. Vîntul îi flutura poalele mantalei roșii. Ai fi zis că Moș Crăciun își ia zborul din mijlocul nămeților spre cer.

15

INTRÎND ÎN VESTIAR, LUKASZ SE GÎNDI cu plăcere, că în scurt timp are să fie aici împreună cu Halina, care îi va aștepta venirea într-o atmosferă caldă de familie. Aprinse lampa cu abajurul ca un vitraliu și o mută în altă parte, vrînd să vadă unde se potrivește mai bine. Poate că de aici încolo Halina se va așeza în fotoliul preferat al lui Bronek și în felul acesta fotoliul îi va aparține ei !

Scoase din hîrtia de ambalaj ceștile albăstrui, le spală cu mare grijă și le așează pe o tavă acoperită cu un șervețel brodat de mînă și scrobit, pe care i-l dăruise mătușa din Ciechanów. Nu mai rămînea decît să toarne cafeaua și să i-o servească la pat.

Și brusc se înspăimîntă. Avea să renunțe la singurătatea lui, la tabieturile lui, ca acum la sfîrșitul vieții să caute fericirea în doi, deși încercările de acest fel în ce-l privește se terminaseră întotdeauna cu un eșec?

Avusese ghinion chiar de la început. Cînd sosise la Varșovia și luase locuința colegului său decedat, era plin de speranțe. Locuința aceasta se afla deasupra unui atelier de cutii din carton, la mezanin, desigur vechiul birou al firmei, un perete constînd dintr-o fereastră mare care dădea spre o curte din zona centrală a orașului, avînd în mijlocul ei doi arțari și o capelă mică a Maicii Domnului. Apă era doar pe coridor, iar toaleta în curte.

Toamna camera arăta deosebit de atrăgătoare, soarele strecurîndu-se printre frunzele arămii. Aici se putea locui fără să fii înregistrat în cartea de imobil, deoarece clădirea, prevăzută pentru demolare, nu figura în registrele spațiului locativ. Mai prost era că atelierul de cutii își încălzea localul doar în orele de lucru, după-amiază țevile se răceau, iar noaptea era frig de-a binelea, Lukasz fiind nevoit să facă focul într-o sobiță de tuci lîngă care pe un taburet se afla un lighean ciobit. Un paravan caraghios făcea invizibil acest „lavoar" din partea mai reprezentativă a camerei; un divan acoperit cu un pled, o masă, un fotoliu și cîteva scaune alcătuiau tot mobilierul. Lîngă fereastră se mai afla un scrin micuț cu sertarele încuiate. Lukasz nu se decidea să-l deschidă și să umble prin lucrurile răposatului, să-i scormonească secretele. Deasupra patului era fotografia unei fete cu părul tăiat scurt. Lăsă și fotografia la locul ei, ba chiar se obișnui cu ea ca o tovarășă tăcută a nopților lui singuratice.

Totuși, într-o noapte auzi scîrțîitul cheii în broască. Se trezi mai degrabă mirat decît speriat de neașteptata vizită, deoarece un hoț sigur nu avea ce face acolo. La

lumina felinarului din curte zări o femeie care, cu cea mai mare liniște, își scoase haina și se apropie de sobiță, turnîndu-și un ceai din ceainicul aflat acolo. Se așeză apoi în fotoliu, încălzindu-și palmele la căldura cești. Lukasz se mișcă pe pat.

— Dormi ! îi spuse femeia. Am să mă culc și eu numaidecît, Am înghețat grozav.

— Pîinea e pe poliță, îi răspunse Lukasz pe același ton. E și puțin salam.

— Grozav ! se bucură întinzînd mîna după mîncare. E foarte frig azi.

— De unde vii ?

— De la cercetările pe teren. Nu te necăji, peste cîteva zile plec iar. Deocamdată trebuie să locuiesc aici, fiindcă n-am unde mă duce. Am să mă spăl puțin.

— Fă-ți lumină.

— Nu-i nevoie. Dormi. Mă descurc.

Își turnă apă în lighean, se foi în întuneric, în spatele paravanului. După aceea se opri lîngă Lukasz.

— Trage-te mai încolo. Prefer să dorm lîngă perete. Te rog să mă ierți. Noapte bună.

Se înfășură cu pledul și în curînd îi auzi respirația egală, aproape copilăroasă. Nu putu să adoarmă multă vreme, uluit de această situație neobișnuită. Cînd se făcu ziuă, constată că o avea în fața lui pe fata din fotografie. Se trezi parcă sub influența privirii lui. Se uită la ceasul aflat pe măsuță.

— Trebuie s-o întind ! spuse ea cascînd. Am să-ți fac ceai.

Trecu desculță după paravanul pe care era atîrnată rochia ei și lenjeria. Își lua lucrurile pe rînd cu o mînă slabă și albă.

— Ai o țigară ? îl întrebă. Ale mele s-au isprăvit.

— Ia de pe măsuță.

Apăru îmbrăcată și apucă pachetul de abia început. Se așeză în fotoliu, așteptînd să clocotească apa pe reșou.

— Cum te cheamă ? o întrebă Lukasz.

— Janka. De fapt odaia asta mi-a aparținut mie, l-am primit pe Zbyszek la mine, ne-am înțeles foarte bine,

și eu și el eram numai musafiri la Varșovia. Nu știam că i-ai luat locul.

— Toniek mi-a dat cheia.

— E în regulă. Sper că n-ai nimic împotrivă să mă abat și eu pe aici din cînd în cînd. Am niște lucruri de-ale mele în scrin. Cînd n-am încotro, mai spăl cîte ceva. Bineînțeles, cît mai rar cu putință.

Turnă ceaiul, apoi îl întrebă :

— Să ți-l servesc la pat ?

— Prea multă amabilitate !

— Zi mulțumesc și nu te plînge !

Abia acum putu s-o privească cu mai mare atenție. Avea părul negru, mai lung decît în fotografie. Nu era frumoasă, umerii obrajilor mult ieșiți în afară, ochii cenușii, dinții neregulați, îngălbeniți de tutun. Nu se farda deloc, în mod evident nu-i păsa cum arată.

— Stau pînă luni, îi făcu cunoscut cu un glas răgușit. După aceea plec iar pentru cîteva săptămîni.

— Poate vrei să mă mut pentru aceste cîteva zile la un coleg ?

Fata ridică din umeri, trăgînd fumul adînc în piept.

— Nu mă deranjezi. După Auschwitz totul mi se pare oricum ca în rai.

Trase puțin mîneca rochiei ca Lukasz să poată vedea numărul lagărului imprimat pe antebraț.

— Ai stat mult acolo ?

— Trei ani. Pînă la sfîrșit. După aceea, șase luni la spital. Dar după cum vezi trăiesc și prosper. Și niciodată nu povestesc prin ce-am trecut pe acolo, spuse rîzînd batjocoritor. Nu privește pe nimeni.

— Prieteni ai ?

— Firește. Cu droaia. Dar tu ?

— Nici unul.

— Și Toniek ?

— E un coleg bun și nimic în plus.

— Ești foarte pretențios.

— Nici măcar.

— Deci i-ai luat locul lui Zbyszek ?

— Îhî.

— Ce caraghios. Nici măcar n-ai dat jos fotografia de pe perete.

— Aveam tot timpul impresia că sînt aici doar provizoriu.

— Nu merită să te legi de nimic.

— Poate că nu merită, dar pînă la urmă, omul se atașează de lucruri.

— Eu nu. Aproape că nu am nimic, mi-e indiferent unde dorm, numai să nu fie prea frig. Țin în pușetă pieptenul și peria de dinți. Dacă întîrzii pe la prieteni, rămîn la ei peste noapte.

— Dar diseară, întoarce-te aici. O să petrecem seara împreună.

— Vezi, nu-ți făgădui prea multe.

— Nici n-aș îndrăzni.

— Trebuie să plec! Am să cumpăr ceva haleală. La revedere, dragă.

Chiar și acum, după atîția ani, Lukasz își amintea atmosfera plăcută a așteptării pe care o resimțea întorcîndu-se acasă și întrebîndu-se dacă o va găsi pe Janka și ce are să iasă din prietenia lor. Se dovedise a fi o fată deosebit de inteligentă și cu totul iresponsabilă. Era cu neputință să te înțelegi cu ea pentru o oră anumită, pentru că avea o sută de justificări cu privire la întîrziere. Nimeni nu putea să prevadă în ce dispoziție are să fie, ce-ar fi putut s-o înfurie și ce s-o amuze. Povestea niște lucruri abracadabrante și totuși adevărate sau cu totul verosimile deși scornite, un singur păhăruț de votcă îi stîrnea o fantezie dezlănțuită. Mințea de fapt fără nici un motiv, doar pentru a face viața mai ciudată, de parcă existența ei n-ar fi fost și așa alcătuită în mod straniu. I se părea lui Lukasz nemaipomenit de feminină și de pătimașă pînă în clipa în care se convinsese că era în stare să acționeze și să judece ca un bărbat, fiind de felul ei rece ca o șopîrlă. De fapt, nu se atașa nici de lucruri, nici de oameni, deși avea o grămadă de cunoscuți care se considerau prietenii ei.

Erau cu toții niște oameni parcă dați peste cap de război, care recuperau anii de inactivitate impusă cu o acti-

vitate febrilă, niciodată sătui de impresii, experiențe, sentimente complicate. Sub aparența simplității și a unui comportament firesc aveau mii de complexe și își creeau cele mai dificile relații la lucru și în viața particulară. Discuțiile intelectuale se prelungeau uneori pînă în zori, susținute de alcool și de muzica de pe discuri. Erau la modă clasicii, firește „interpretați în mod creator", dar și existențialismul repurta triumfuri. Lukasz nu avea timp pentru lecturi aprofundate, toate noutățile le extrăgea din a doua mînă, își însușea opinii și concepții străine cu zelul provincialului care are impresia că a izbutit să cucerească saloanele din capitală. Printre prietenii lui Janka lipseau oamenii banali. Toți izbutiseră să se evidențieze sau măcar se făcuseră remarcați în știință, artă sau politică, Lukasz prețuia mai mult contactele cu ei decît legătura cu colocatara lui întîmplătoare, de altminteri îi luau atît de mult timp, încît și teatrul și sentimentele erau trecute pe un plan secundar. Se întîlneau la cafeneaua „Hades" de lîngă Universitate, se vizitau în apartamente înghesuite din cartierul Zoliborz, întotdeauna foarte numeroși, întotdeauna într-o mare aglomerare de probleme și preocupări, de parcă s-ar fi temut cu toții de singurătate și tăcere. Atunci cînd relațiile lui Lukasz cu Janka se rupseră brusc, cunoscuții ei încetară să-l mai invite, lipsindu-le temele comune de discuție. Nu era din partea lor nici un fel de ostracizare, nu intenționau să-și exprime astfel dezaprobarea, pur și simplu Lukasz existase pentru ei doar în calitatea sa de prieten al Jankăi și fără ea nu prezenta nici un interes. Drumurile lor se despărțiseră pe la jumătatea anilor cincizeci și de atunci nu se mai întîlniseră niciodată. Doar rareori își mai vedea Lukasz foștii prieteni pe stradă sau la teatru, cel mai adesea citea despre ei prin ziare și le privea fotografiile, mirîndu-se că au îmbătrînit așa de repede.

Pe vremea aceea făcu cunoștință cu o studentă foarte tînără care se pregătea să devină jurnalistă, dar pînă una, alta juca pe scena unui teatru studențesc. Fermecat

de prospețimea ei, se lăsă atras într-un mediu în care se simți mereu străin. Deosebirea de vîrstă nu justifica o atare deosebire de gusturi și concepții. Lukasz era mai degrabă legat de teatrul clasic, de accepția tradițională a rolului teatrului. Nu putea recunoaște activitatea STS[1]-ului ca o expresie scenică nouă, îl trata drept un teatru de amatori, ca o agitație politică, la antipodul artei adevărate. De altminteri nu avea înțelegere nici pentru Beckett, Ionesco și Dürrenmatt. Da, obișnuia el să spună, sînt căutări, poate interesante, dar nu pentru cercurile largi ale publicului, care trebuie educat în baza repertoriului clasic.

Acest fel de afirmații au făcut imposibilă trecerea lui la un alt teatru pentru că se creease opinia că Lukasz are concepții înapoiate și posibilități modeste. El însuși nu se zbătea să obțină ceva, obosit de necontenitele deplasări pe teren, surmenat, tot mai acrit, dîndu-și seama că nu găsește un limbaj comun cu tineretul, cu criticii teatrali și nici cu tovarășii săi de lucru. Nu întreprindea nimic pentru a se împotrivi acestei situații, ba chiar sublinia anume rezervele sale, pentru a dobîndi faima de ins ciudat dar cu caracter, ceea ce o vreme o amuză pe Cristina, care se lăuda cu prietenul ei de modă veche în rîndul tineretului de avangardă. O situație chinuitoare pentru amîndoi și tot mai incomodă, astfel încît Lukasz răsuflă ușurat cînd în sfîrșit se pomeni singur. Mai tîrziu îl cunoscuse pe Bronek și se deprinsese cu deliciile vieții liniștite de bătrîn becher.

Se gîndea la toate astea acum, ascultînd un concert de vioară, tolănit comod în fotoliu, cu picioarele sprijinite pe un scăunel moale. Oare prezența Halinei n-are să-i tulbure acest *dolce far niente*? N-are să-l silească să interpreteze un rol greu în viața casnică? Rolul unui tovarăș iubitor, a unui partener plin de încredere, mai degrabă a unui frate decît a unui iubit?

---

[1] *Teatrul Satiric Studențesc* în care s-au format și din care ulterior s-au desprins numeroase și însemnate talente actoricești

În primul moment nu reacționă la soneria de la ușa de intrare, nu aștepta pe nimeni. Doar țîrîitul stăruitor îl determină să se scoale de la locul lui.

— Vin, vin ! bombănea îndreptîndu-se spre vestiar. Că doar nu arde !

Deschise mînios ușa. În prag, albă toată de zăpadă, stătea o femeie măruntă, într-o blană cenușie.

— Vă rog să mă scuzați, dar sun și sun...

— Iertați-mă și intrați înăuntru, dragă doamnă Kazia,

— Am venit pentru o clipă doar, să vă aduc ceva, ca pe vremuri cînd eram colegi la teatru.

— Mulțumesc frumos că nu m-ați uitat ! Dar ce mi-ați adus ?

— Nu mare lucru ! Deși sînt convinsă că nu muriți de foame, m-am gîndit că, din cînd în cînd, e plăcută o prăjitură de casă. Se spune că Or-Ot [1] scria cel mai bine în timp ce mesteca o prăjitură, deci poate că un cozonac o să vă prindă bine și dumneavoastră. Fusese vorba că o să vă scrieți memoriile...

— Sînteți deosebit de drăguță, m-ați emoționat. Luați loc să vă fac un ceai.

— Știți cum beau eu, cît mai slab și cît mai diluat. Sînt o persoană fără pasiuni.

— Întotdeauna am regretat-o.

— Ei, cum stați cu memoriile ? Eu mi-am închipuit că acum, cînd aveți vreme suficientă, o să descrieți istoria teatrului nostru, toate plecările pe teren, întîmplări, oameni, ultima noastră călătorie cu autocarul, vă mai amintiți ? Cum ni s-a stricat rezervorul de apă și Tomek se tot ducea într-una în sat după apă fiindcă se scurgea. Și în cele din urmă a cioplit un dop dintr-un băț..,

— Le țin minte pe toate, foarte bine, dar cu timpul stau cam prost. Sînt mereu ocupat. Mai ales acum. Am să vă fac o destăinuire, aștept pe cineva care are să-mi facă o vizită mai lungă.

— Întotdeauna ați avut succes !

---

[1] Pseudonimul literar al unui poet liric polonez *(Artur Oppman)*, cunoscut și prețuit în epocă pentru versurile sale consacrate vechii Varșovii.

— Să nu exagerăm. Și dumneavoastră, mai sînteți sufleoră ?

— Urma de la 1 ianuarie să mă pensionez și iar m-au păsuit cu un an. Eu le suflu ca și mai întainte, dar cred că în curînd o să mă sufle ei între patru scînduri de brad.

— Să nu vă grăbiți, n-aveți pentru ce.

— Dumneavoastră o duceți bine. De tînăr sînteți încă tînăr, banii curg, apartamentul ca în filme și iată că o preafrumoasă doamnă se va ivi în curînd la ușă...

— V-am adus ceaiul și niște bomboane.

— Dar fără alcool. V-am mai spus, eu n-am pasiuni.

— Ba chiar și fără ciocolată. Sau preferați să gustați cozonacul propriu ?

— O, nu ! Acela e pentru sărbători. Și pentru frumoasa doamnă.

— Ce mai e pe la teatru ?

— Un director nou și belele vechi. Pregătim trei premiere pentru sezonul acesta. Avem și cîțiva actori tineri. Foarte talentați, ba chiar și drăguți. Dar mie nu-mi place cum joacă. Să vă spun sincer, pentru mine, nimeni nu ar fi în stare să vă înlocuiască. Atunci cînd spuneați :

Doar frumusețea ta a fost pricina,
Căci frumusețea ta mă chinuia
În somn, și-aș fi ucis o lume-ntreagă
Spre a trăi un ceas la sînul tău.

mă treceau fiorii. Și asta de fiecare dată, cînd de fapt ar fi trebuit să-mi devină indiferent.

Lukasz o privea înduioșat, deși i se părea ciudat de schimbată. Clar ! Își pusese o perucă, ascunzînd părul cărunt sub o coafură platinată.

— Vă vine foarte bine, îi spuse cu tonul lui Richard al III-lea cînd se adresa Annei.

— Vă place ? De cînd o port, nimeni nu mai vrea să-mi cedeze locul în tramvai.

— Pentru că arătați foarte tînără.

— Mă bucur. Acum trebuie să plec. Numai bine și sărbători fericite.

Fugi pe scară, de parcă o mîna cineva din urmă. Iar Richard al III-lea despachetă cozonacul pe care găsi un pachețel de ostii prins pe o rămurică de brad.

Deschise fereastra. Ningea în continuare. Zgomotul îndepărtat al tramvaiului îl ducea cu gîndul la clinchetul zurgălăilor, la noaptea geroasă licărind de luminile aprinse la ferestrele caselor din Zakopane. Nu știa nici el dacă ceva din viața lui se isprăvea sau abia stătea să înceapă. Era fericit și trist totodată, ca întotdeauna cînd aștepți ceva cu nerăbdare.

VACANȚĂ
LA
PARIS

1

— VREȚI SĂ POFTIȚI LA MINE NUMAI-decît ?

Glasul din receptor suna cald, chiar îmbietor, ceea ce nu prevestea nimic bun. Decanul avea obiceiul acesta de a îndulci neplăcerile pe care le pricinuia subalternilor săi. Cuvîntul *numaidecît* nu putea însemna altceva decît amînarea concediului pe care Anna urma să și-l ia peste doar cîteva zile.

— Vin chiar acum, spuse Anna și puse jos receptorul. Nu-i plăceau convorbirile inutile, drept care i se atribuia o anume asprime în relațiile cu colegii.

Se pudră pe nas, își trecu cu pieptenul prin păr, mai mult dintr-un soi de obligație socială decît din dorința de a plăcea cuiva. Nu avea o părere prea bună despre propria-i înfățișare, nu conta pe succes la bărbați, anii de neliniști amoroase erau undeva în urmă. Acum prețuia îndeobște succesele științifice, vacanțele petrecute în străinătate, o stare psihică bună, o modestă independență materială și participarea la viața culturală. Îi plăceau expozițiile și spectacolele de teatru. Inima și-o încuiase cu cheia, iar simțurilor nu le dăduse niciciînd frîu liber.

Biroul decanului era aranjat cu mult bun gust, așa cum se și cuvenea unui ins care întreținea relații dintre

cele mai strînse cu elita oamenilor de știință din lume. Cîteva obiecte de artă veche, cîteva tablouri de preț, perdelele prinse frumos, un singur trandafir în vasul de pe biroul confecționat din lemn de mahon — toate alcătuiau fundalul potrivit pentru un bărbat cărunt, cu ochi minunați, metalici, trăsături regulate și un zîmbet încîntător. Își păstrase silueta zveltă, își ascundea cu grijă orice semn de oboseală, probabil că și în somn își stăpînea fiecare gest și fiece expresie a feței. Multe femei îl adorau, dar nu i se știa nici o legătură amoroasă, soția lui deșteaptă și deosebit de elegantă fiind chezășia statorniciei sale.

Se ridică de la birou, îi sărută mîna Annei și indicîndu-i fotoliul de lîngă măsuța rotundă, după ce se așeză și el de cealaltă parte, o întrebă din obișnuință :

— Ceai sau preferați cafea ?

— Vă mulțumesc. Nimic.

Acceptă cu un zîmbet răspunsul ei sever, dar înainte de a începe convorbirea o cîntări din ochi evaluînd-o. Pentru o femeie singură, trecută de patruzeci de ani, nu se prezenta prea rău. Se aplecă ușor pe spate, ridică pînă la înălțimea buzelor mîinile cu vîrful degetelor împreunate și rosti cu un glas mîngîietor :

— După cîte știu, în acest concediu vă pregătiți să plecați în străinătate. În Franța dacă nu mă înșel !

— Așa este, domnule decan.

— Am la dumneavoastră o imensă rugăminte, rosti cu o ardoare de parcă ar fi fost vorba de a salva viața cuiva. N-ați vrea să consacrați cîteva din zilele dumneavoastră de concediu Congresului de la Strasbourg ?

— Parcă urma să vă duceți dumneavoastră ?

— Așa e. Dar plecarea mea în Statele Unite, unde urmează să țin niște prelegeri, a intervenit mai curînd decît m-am așteptat. Iar absența noastră de la Congres ar isca comentarii inutile... Dumneavoastră pașaportul l-ați obținut deja, deci n-ar mai fi nici un fel de formalități de făcut.

— E un pașaport particular.

— Pentru francezi nu contează. Înțeleg că vă referiți la cota de devize necesară, adăugă iute, ca și cum ar fi

vrut să-i preîntîmpine obiecțiile. Vom reglementa lucrurile după înapoierea dumneavoastră. Doar dispuneți de ceva mijloace...

— Destul de modeste, din păcate.

— Veți fi invitată la Congres. Organizatorii asigură referenților cazarea și întreținerea.

— Dar eu nu am nici un referat.

— Ba da, cel pe care l-ați ținut la ultima noastră sesiune științifică.

— În polonă.

— Într-o seară îl puteți traduce.

— Teamă mi-e că nu se poate traduce oricum.

— Cu cunoștințele dumneavoastră de franceză și cu talentul literar,..

— Douăzeci de pagini ?

— Îl mai scurtați nițel. Fiecare luare de cuvînt nu poate depăși douăzeci de minute.

— Va trebui să-l redactez din nou.

— Merită acest sacrificiu. Referatul dumneavoastră este extrem de interesant. Vă rog să mă credeți. Iar Congresul se anunță a fi la înălțime. Cei mai de seamă cercetători din toată lumea... Sînt sigur că nu veți regreta.

— Și cînd începe ?

— Peste trei zile. Poimîine aveți un avion care pleacă la Frankfurt pe Main. De acolo mergeți cu trenul la Strasbourg. Pașaportul vi l-ați ridicat ? Vă rog să i-l dați secretarei mele, să vă rezerve biletele. O să-i anunțe telefonic pe organizatori. Vă urez succes. Raportul o să-l depuneți la înapoierea din concediu.

Se ridică din fotoliu, strînse mîinile Annei în ale lui cu multă căldură, dînd bunului-rămas aproape un caracter personal. Anna ieși din biroul decanului buimăcită de această schimbare a planurilor ei, care avusese loc împotriva voinței și a propriilor ei interese. Avea în poșetă biletul de avion pentru Paris, în schimb va fi nevoită să se ducă după Congres, de la Strasbourg la Paris cu trenul și, ce era cel mai rău, să plătească drumul în franci. Concediul ei se scurta în acest fel cu o săptămînă, pentru că data înapoierii era legată de începerea lucrărilor în învățămînt. Trebuia să se pregătească

și în ce privește ținuta vestimentară în fața preadistinșilor participanți la Congres, și avusese de gînd să ia cu ea cît mai puține lucruri, ca bagajul să nu-i stingherească deplasările. Iar Congresul în ce-o privea nu-i aducea nici un folos. Prin urmare de ce naiba se învoise cu oferta decanului ? Păi nu se învoise în nici un fel ! El, cu abilitatea lui obișnuită, condusese discuția de așa manieră, încît nu putuse să-l refuze ! Era furioasă pe ea pentru această supunere idioată care de multe ori în viață îi încurcase planurile, deși nimic n-o obligase la asemenea concesii. Nu avea nici un fel de obligații deosebite, nu ținea să facă neapărat carieră și nici la foloase personale nu ținea. Își putea permite o destul de mare independență. Ce o determina să fie atît de docilă și de ascultătoare ? Oare numai lipsa prezenței de spirit ? Incapacitatea de a face față unor situații surprinzătoare ? Sau poate că se lăsa mînată de o speranță subconștientă că în existența ei stabilizată, în atitudinea pasivă față de cei din jur, se va ivi ceva la ce nu s-a gîndit nicicînd și n-a încercat vreodată să-și închipuie ? Fusese totdeauna adepta principiului, moștenit din casa părintească, de a nu pomeni de propriile realizări și a nu se lăuda cu propriile cunoștințe. „Stai cuminte, la locul tău..." Mulți colegi de-ai ei mai puțin capabili, mai prost pregătiți și mai hărțuiți de probleme familiale, i-o luaseră înainte de mult în cariera științifică, pentru că știau să-și facă reclamă, să se autoprezinte într-o lumină cît mai favorabilă. Nu le-o lua în nume de rău, mai degrabă le admira tupeul, abilitatea de a face cunoștințe, ușurința cu care știau să profite de relații, felul de a trișa în știință și în viața socială, dar nu se aștepta că cineva o va prețui în sfîrșit la justa ei valoare și nici n-o chinuia dorința succesului.

Imediat după-amiază se apucă de traducerea referatului care trata despre modul în care starea emoțională se reflectă în vorbirea curentă, trădînd relația vorbitorului cu mediul, fenomenele politice, persoanele cele mai apropiate și cu autoritățile. Una din tezele referatului era că cuvîntul își pierde tot mai mult funcția consfințită, că în mod conștient este degradat și transformat sub

influența sentimentelor care își află expresia în neologisme, calambururi, jocuri de cuvinte și zicale, caracteristice unor grupuri anume și utilizate în medii bine determinate.

Se poticni însă la primul exemplu extras dintr-un text literar :

„Patronul veni — ca de obicei — punctual și pus la punct și le vorbi punctînd pasajele de trecere... pentru pletonii grăbiți să pună pe roate întreprinderea cu mașinile de cusut gulerele halbelor. Iar ei stăteau în capul mesei, fără s-o ia la picior și ascultau ce spune punct cu punct, deoarece unde nu e cap vai de picioare. Berea nu le plăcea, *de gustibus non disputandum est*, nici în vest, la nord sau la sud, iar în rest preferau vinul vechi și aromitor, deorece *in vino veritas* și astfel au pus punct. Iar patronul care era pe punctul de a pleca și-a luat picioarele la spinare și a plecat, punînd punctul pe i."

Ce-i drept exemplul acesta putea fi omis, era mai mult un joc decît dovada une atitudini față de realitate (deși cine știe dacă nu mărturisea veșnica ebuliție a deriziunii, necontenitul persiflaj, permanenta nevoie de bufonadă pe seama vieții). Dar cu cît înainta, cu atît sporeau greutățile, textul era plin de expresii intraductibile. Păstrînd deci considerațiile teoretice, omitea exemplele, revenind ulterior la ele și încercînd să găsească echivalente într-o limbă străină, în alt context de relații și uzanțe. Abia în zori îi veni într-un fel de hac textului și puse dactilograma în valiză.

Cînd peste cîteva ceasuri se apucă de împachetat, constată că lucrurile nu-i încăpeau în ea. O porni deci spre centru, să cumpere o alta, mai încăpătoare. Într-un magazin pe care îl știa, pe strada Mokotowska, găsi o geantă de voiaj de mărime potrivită, e drept, destul de ușoară, dar făcută dintr-un material în culori țipătoare, roșu și verde, imitînd cumva caroul scoțian. Anna evita dintotdeauna lucrurile bătătoare la ochi, culorile prea vii și modelele pretențioase. De astă-dată însă ridică din umeri și se duse la decanat după pașaport și bilete. A doua zi de dimineață urma să plece la Frankfurt, mai trebuia să se ducă la coafor și la cosmeticiană. Se înapoie

seara acasă obosită și nemulțumită de sine. Își călcă taioraşul bleumarin, o bluză albă de mătase, își curăță pantofii cu tocuri înalte și-și pregăti și o rochie de după-masă, pentru un eventual coctail. Mai avea nevoie și de o poșetă potrivită și de un pardesiu ușor pentru că serile ar fi putut fi răcoroase sau ar fi putut să plouă. Ei, și n-ar strica să ia și umbrela pliantă.

Cu mare efort închise geanta de voiaj, constatînd iritată că era destul de grea. Carourile țipătoare o scoteau din sărite, mai ales că nu i se potrivea cu nimic, distona și cu pantalonul și cu canadiana. Și pe deasupra va fi nevoită s-o care după ea pînă la Paris și îndărăt!

Concediul mult-așteptat acum o bucura mai puțin, neplăcerile imaginare ocupaseră primul plan, pasivitatea ei înnăscută o făcea să dea proporții greutăților și sîcîielilor dintr-un oraș străin, unde n-o aștepta nimeni. Totuși, îndată ce avionul decolă de pe aeroportul Okęcie, îi reveni curajul, și înfulecă micul dejun în cea mai bună dispoziție. Aeroportul din Frankfurt pe Main o cam sperie cu dimensiunile lui și cu înfățișarea sa modernă. Se trezi din nou în ea complexul de provincială. Nesigură, rămase în fața benzii mobile prin care soseau bagajele, în așteptarea genții ei viu colorate. De astă dată culorile țipătoare îi prindeau bine. Printre bagajele maro sau negre, carourile verzi cu roșu atrăgeau imediat atenția.

Plină de emoție se apropie de biroul de informații, ca să afle cum poate ajunge la gară. O îndrumară spre trenul electric care pleca peste cîteva minute. O luă la picior, încît și geanta în carouri părea mai ușoară. Cu toate asigurările pe care i le dăduse secretara decanului, nu prinse legătura pentru trenul de Strasbourg și rămase în gară așteptînd cîteva ceasuri. Nu exista sală de așteptare și nici bănci pentru pasageri nu erau. Firește, putea intra la o cafenea sau la un snack-bar, dar nu se îndură de bani, și se învîrti prin centrul comercial al gării, privind vitrinele magazinelor. Admira mai cu seamă florăriile. Nu mai văzuse plante atît de frumoase și atît de ingenios prezentate. Cu toate astea, timpul trecea greu, așa încît ieși pe peron unde găsi și o bancă.

Răsuflă ușurată cînd se văzu în sfîrșit în vagon, iar atunci cînd veniră cu sandvișuri, băuturi răcoritoare și cafea, Anna nu rezistă ispitei. Cafeaua fierbinte îi dădu o bună-dispoziție și se simți egală cu ceilalți pasageri, gata de discuție. În zori coborî din tren la Strasbourg.

Piața uriașă din fața gării era desfundată, se făceau diferite reparații și modernizări. Ploua mărunt, Anna își trase gluga canadienei pe cap, tramvaiul se lăsă așteptat îndelung, în stație oamenii umblau încoace și încolo, așteptînd. Întrebă pe o femeie cu ce tramvai putea ajunge la Universitate, verificînd ceea ce citise singură mai înainte pe tăbliță. Își veni în fire, sentimentul de nesiguranță dispăruse. Tramvaiul înainta lent. Cineva dintre pasageri îi indică unde să coboare. Clădirea întunecată a Universității se vedea limpede ca în palmă.

Abia acum îi dădu prin minte că la o asemenea oră biroul Congresului putea fi închis. Într-adevăr, poarta masivă a Universității era închisă, toate ferestrele erau întunecate. Nu putea face nimic altceva decît să caute un hotel ieftin prin apropiere.

Intră într-un bistro minuscul de pe străduța alăturată. Patronul îi aruncă o privire neîncrezătoare, dar după ce îi explică faptul că venise la Congres și este în căutarea unui hotel ieftin, îi indică o adresă, ieși cu ea în stradă și îi repetă de mai multe ori cum putea ajunge pînă acolo, gesticulînd totodată de parcă ar fi avut de-a face cu o surdo-mută.

Era un hotel destul de obscur, locuit mai ales de arabi și de negri. Recepționera îi dădu o odăiță la etajul trei. Mobilele erau ponosite, așternutul cenușiu, din chiuvetă emana un miros dezgustător. Nu li se dădea oaspeților hotelului nici prosoape și nici săpun. Deci Anna deschise geanta mare de voiaj ca să-și scoată obiectele de toaletă — și rămase cu gura căscată.

Deasupra văzu o pijama bărbătească și o poșetă cu cosmetice, iar dedesubt un pachet mare învelit în hîrtie cenușie. Era limpede că nu era geanta ei. N-avea nici cartonașul de la bagaje. L-o fi rupt chiar ea imediat acolo, la eliberarea bagajelor pe aeroportul din Frankfurt, sau

nici nu l-o fi avut prins de mîner ? O cuprinse panica. Ce are să facă la Congres fără referat ? Îmbrăcată cu pantalonii șifonați și cu adidașii în picioare ? Așa, fără să se schimbe ?

Se așeză pe patul acoperit cu o pătură subțire și roasă. Îi era frig, oboseala se făcea resimțită, iar prin fereastra întredeschisă pătrundea un frig umed.

Ce avea să facă acum ? Evident trebuia să telefoneze la Frankfurt, dar asta abia a doua zi. De la poștă sau de la biroul Congresului. Cît ar putea să coste ? Oare are să-și recupereze geanta proprie ? Oricum cu întîrziere. În cel mai bun caz i-o vor trimite la Paris.

Și iar o cuprinse descurajarea. La ce naiba, i-o fi trebuit Congresul ăsta ? Ba chiar toată călătoria în străinătate ? Nu era mai bine să-și fi petrecut vacanța undeva la munte sau la mare în țară ? Atîtea eforturi, atîta bătaie de cap, ca să se convingă chiar de la început cît e de nedescurcăreață ! Avusese de gînd să se spele pe cap în seara aceea ca să arate a doua zi proaspătă și curată. N-avea nici foen și nici șampon. Dar dacă totuși ? Cu un fel de jenă interioară se uită în poșeta străină cu cosmetice. Răsuflă ușurată găsind un șampon străin. Ce să-i faci, o să-și aranjeze părul fără foehn. Apa era călduță, Anna se spălă pe cap și își șterse părul cu pijamaua necunoscutului. Abia acum desfăcu intrigată sfoara pachetului de pe fundul genții. Și rămase cu adevărat uluită.

Pachetul conținea bancnote de o sută de dolari. Cîți ori fi fost și cui or fi aparținînd ? Oare fuseseră scoși din Polonia în mod legal, sau... Primul ei gest reflex a fost să lege pachetul la loc așa cum fusese. După ce se mai gîndi, îl vîrî totuși nu în geanta de voiaj ci în propria ei poșetă pentru cumpărături, de care putea să nu se despartă deloc. Cum era să lase atîția bani la garderobă sau la hotel ? Stînd astfel, așezată pe patul înalt, de metal, se gîndea la modul cel mai nimerit de a ieși din această situație neplăcută. Timp de o lună, cît urma să stea în Franța, n-avea cum să se lipsească de acel minim de obiecte personale, pe care le pierduse prin confundarea bagajelor. Va fi nevoită să facă niște cum-

părături pe care nu le prevăzuse în nici un fel. Oare avea dreptul să se atingă de dolarii proprietarului străin ? Dacă va reuși să-l găsească în R.F.G., unde probabil a rămas, cum avea să-i înapoieze banii ? Doar ea nu-i declarase la vamă, trecînd în Franța. Nu cumva se vor ivi dificultăți la scoaterea lor din țară ? Și-apoi cine știe dacă proprietarul banilor n-a făcut doar o escală la Frankfurt și nu se află acum pe cealaltă emisferă a globului ? La drept vorbind chiar un om bogat nu se dispensează de o sumă atît de mare de bani, deci poate că a și cerut informații la aeroport cu privire la geanta lui de voiaj ? Dar, care om bogat călătorește cu o asemenea sumă la el, cînd există conturi în bancă și travelcecuri ? Prin urmare, dacă banii sînt obiectul unor afaceri ilegale sau, mai știi, urmează să slujească — de pildă — la sprijinirea unor acțiuni teroriste, în mod sigur nimeni n-o să-i revendice. Cel puțin pe cale oficială. Poate că totuși are s-o caute pe ea direct și are să-i pretindă ca fiind ai lui, dacă ea are să anunțe aeroportul despre această nefericită confuzie și care este adresa unde poate fi găsită ? Altminteri, nimeni nu i-ar da de urmă și banii i-ar aparține... Nu, nici vorbă de așa ceva ! Se indignă doar la gîndul unei asemenea incorectitudini. Mai deschise o dată pachetul, mai numără o dată bancnotele și mută zece hîrtii de o sută în portofelul propriu. Pentru orice eventualitate, pentru cheltuieli mărunte — se justifică în sinea ei. Va găsi ea un mod de a înapoia banii celui căruia îi aparțin. Și-apoi ce reprezenta o mie față de suma aceea enormă ?

Se întinse pe pat încercînd să adoarmă. Pătura veche și subțire nu-i ținea de cald. Puse deasupra și canadiana, dar nu-i era de prea mare folos, continuă să dîrdîie. Închise fereastra, chiar dacă duhoarea chiuvetei deveni insuportabilă. Își trase pătura peste cap, căutînd inconștient perna. Dar în locul ei, era doar un sul tare, înfățat în ceva mirosind a săpun de proastă calitate. Se strînse ghem, apăsă pleoapele. Știa că trebuie neapărat să doarmă, ca să se poată descurca a doua zi cît mai bine dintr-o situație tare încîlcită.

2

LA ORA OPT ȘI JUMĂTATE ÎNTRĂ ÎN biroul Congresului, plasat la etajul întîi al Universității, într-o încăpere cu ferestre înalte ce ajungeau pînă în tavan. Pereții erau îmbrăcați pînă la jumătate cu boazerie de culoare închisă. În dreapta, lîngă o masă lungă, ședeau de vorbă cîteva femei. Zărind-o intrînd pe Anna, una dintre ele se despărți de colegele ei și-o îmbie cu un zîmbet, așteptînd-o să se apropie. Deși în ținuta participanților la Congres domnea o mare libertate, totuși înfățișarea persoanei din fața lor era surprinzătoare. O canadiană cam decolorată, pantaloni șifonați, niște adidași ponosiți în picioare — mă rog, treacă, meargă. Dar pieptănată ! Adică de pieptănătură nici nu se putea vorbi, mai degrabă o claie de păr creț și pe deasupra o geantă de voiaj în carouri verzi cu roșu, oribilă.

— Vă salut, spuse, uitîndu-se lung la Anna. Care este numele dumneavoastră, ca să vă pot trece pe lista oaspeților.

— Anna Dowgird, din Varșovia.

Franțuzoaica se aplecă peste șirul lung de nume, apoi fața i se înseninâ, un zîmbet îi înflori pe buze și adăugă :

— Mă bucur foarte mult să vă cunosc. Ne temeam că n-o să reușiți să ajungeți la timp. Ați întîmpinat dificultăți ?

— Nu... decît că la Frankfurt...

— Ne temeam cu atît mai mult cu cît referatul dumneavoastră e prevăzut în programul zilei de azi, imediat după pauza de prînz. Primul în dezbaterile Congresului... Dimineața vor avea loc doar cuvîntările de salut.

— Primul ? se sperie Anna. Cum așa ?

— Inițial fusese programat referatul domnului decan, în calitatea sa de vicepreședinte al societății noastre, și cum dumneavoastră îi țineți locul, era cît se poate de firesc ca...

— Dar nu am referatul !

— Cum așa ? se miră franțuzoaica încordată.

— Pe Aeroportul din Frankfurt s-a întîmplat un incident regretabil, am luat din greșeală geanta de voiaj a altcuiva, identică la înfățișare, iar referatul meu a rămas în cealaltă.

— Foarte neplăcut ! Problema e cu atît mai complicată cu cît, în conformitate cu regulamentul de funcționare al Congresului, nu putem asigura cazare și întreținere decît persoanelor care depun la biroul Congresului un referat în scris...

— O, lucrul acesta nu are nici o importanță ! Vă rog să-i rețineți doamnei o cameră la hotel pe socoteala mea.

Cea care vorbise se uita cercetător la Anna.

— Hotelurile sînt destul de scumpe...

— Nu-i nimic.

— Nu ați putea cumva să prezentați referatul din memorie ? se amestecă în vorbă alta. Ar fi grozav !

Anna zări privirea complice pe care o schimbară între ele. Era limpede că se îndoiau, socotind că nu are nici un fel de referat și că încearcă să scape printr-un vicleșug, ca un student oarecare.

— Cum să nu, răspunse Anna cu un zîmbet prefăcut. Poate că nu are să iasă grozav, dar voi încerca s-o fac, cu plăcere. Mai am doar o singură rugăminte. N-ați vrea să telefonați la Aeroportul din Frankfurt și să întrebați de bagajul meu ? Poate că între timp a apărut. Să mi-l expedieze la Paris. Poftim, acesta este biletul meu de avion și acesta e bonul de la bagaj.

O a treia dintre cele așezate la masă se sculă fără grabă, cercetă hîrtiile ce-i fuseseră întinse și rosti.

— De asta mă ocup eu. Sper să am după pauză o știre pentru dumneavoastră. Vă rog să treceți în încăperea de alături, unde vă oferim o cafea. Iar geanta o puteți lăsa la noi.

— Vă mulțumesc foarte mult. Regret că vă dau atîta bătaie de cap.

— Nici vorbă ! Pentru asta ne aflăm aici, răspunse cu un zîmbet acru cea dintîi. De altminteri, toul e bine, cînd se termină cu bine !

Anna știa din proprie experiență cît de dezagreabile erau pentru organizatori orice dorințe ale participanților care nu se înscriau în rutina Congresului. O simplă compensație! N-aveau decît s-o răsplătească acum pentru grijile pe care le avusese la rîndul ei cu oaspeții străini, care ba vroiau să facă tot felul de cumpărături, ba să se întîlnească cu persoane care nu participau la programul Congresului, sau să-și schimbe ruta la înapoiere, fără să aibă valuta necesară, ba o solicitau chiar să intermedieze în chestiuni de relații erotice. Față de toate aceste servicii, acela pe care îl cerea ea acum era floare la ureche.

Trecu în încăperea alăturată unde la măsuțe erau așezate vreo paisprezece, cincisprezece persoane bînd cafea, și luă loc la geam, deloc intimidată că nu cunoștea pe nimeni. Majoritatea celor de față aparțineau desigur participanților obișnuiți la diferite congrese și simpozioane internaționale, care se întîlneau pentru a schimba între ei păreri de mult statornicite și a împărtăși considerații putîndu-i interesa doar pe niște novici în asemenea tip de acțiuni. Dările de seamă, rezumatele referatelor și contribuțiile lor erau expediate în toată lumea, mereu repetate, anumite nume se imprimau în conștiința cititorilor, risipiți prin mii de institute. În felul acesta luau naștere autoritățile în materie, erau citați în lucrări pentru examenele de stat și în cele de doctorat. Cu mulți ani în urmă, pe vremea cînd Anna mai făcea demersuri pentru a participa la congrese, oamenii pe care îi întîlnea acolo o intimidau puțin și în orice caz îi trezeau respectul. Acum îi privea ca pe o societate de tămîiere reciprocă, iar gesturile lor de ploconire față de maeștri și zîmbetele protectoare destinate adepților i se păreau o pantomimă plină de haz pentru spectatorii din afară. În jurul personajelor principale, actorii spectacolului, roiau regizorii și avertizorii, suflerii și personalul tehnic. Fiecare dintre participanți se simțea important în felul său și ardea de dorința să obțină avantaje pe măsura rolului și a posibilităților sale. În aburul cafelei și în fumul țigărilor se înfășurau ca niște albine

harnice, sorbind nectarul din discuțiile cele mai plate, din întîlnirile întîmplătoare.

Așezată chiar în fața ușii, îi observa pe cei care intrau scrutînd cu atenție din prag chipurile, pentru a da din timp semne de bucurie și a înainta grăbiți, cu mîna întinsă, spre diverși cunoscuți. Se alăturau celor gata așezați la mese, dar zgomotul scaunelor nu putea acoperi strigătele voioase de bun-găsit, cîte unul sărea cu o grabă exagerată să-i aducă altuia ceașca de cafea, sau scotea din servietă extrasul articolului său spre a nu rata ocazia a-l înmîna stimatului domn profesor sau iubitei doamne doctor. Centrul interesului general, punctul principal al misterului reprezentat de Congres era o pereche : un bărbat micuț de statură, rotunjor, chel, cu gura ca de copil depravat prea curînd și o femeie subțire cu părul cărunt și tenul proaspăt, dozînd infailibil dovezile de amabilitate. Pe unii îi saluta doar cu un zîmbet agreabil, pe alții cu un potop de laude sau cu o strîngere de mînă prelungă și grăitoare, pe cîțiva numai îi lua de după umeri și-i săruta, toc, pe obrajii proaspeți, dar de la o distanță care să nu-i amenințe machiajul. Din timp în timp, cei doi soți schimbau între ei priviri atît de fugare, încît un străin n-ar fi putut cu nici un chip să le ghicească sensul. Se simțea că își joacă partida ca niște parteneri, străduindu-se să nu piardă nici un punct.

Brusc îi atrase atenția un bărbat pe care desigur îl cunoscuse cîndva. O zărise și el și se îndreptă spre masa ei, înconjurat de zîmbete și saluturi. Era de statură mijlocie, o burtă proeminentă îl făcea să pară mai scund, părul pieptănat într-o pare nu izbutea să-i acopere chelia, dar un zîmbet atrăgător, ivindu-se mai mult în ochi decît în mimica obrazului, îți cîștiga simpatia.

— Bună ziua, doamnă Anna, o interpelă cu accentul lui latin, și vocea lui caldă îi aminti Annei întîlnirea lor care avusese loc cu zece ani în urmă la un congres în Jugoslavia. Ce-i drept, pe atunci era un brunet zvelt și înota excelent.

— Arătați minunat, mai bine decît pe atunci pe cînd ne duceam să înotăm înainte de ședințe. Ce călduri erau,

vă amintiți ? Iar acum sînteți înfloritoare, în deplinătatea feminității. Vă cunoașteți puterile ! Perfect deconectată. Splendid, pe cuvîntul meu.

N-o lăsa să deschidă gura, iar complimentele, chiar dacă erau exagerate, îi făceau plăcere. Nu i se întîmpla prea des ca un bărbat să-și dea pentru ea atîta osteneală.

— Nici nu știți cît de mult mă bucur să vă revăd, vă rog să mă credeți. Să vă mai aduc o cafea ?

Pînă să apuce să răspundă se și repezise, strecurîndu-se printe ceilalți participanți, se și înapoia triumfător, răspunzînd cu privirea lui aprinsă ochilor femeilor din jur. Prezența lui o extrase pe Anna din neant și-i revelă existența.

— Aveți un referat ?

— Da. Vorbesc imediat după pauza de prînz.

O clipă păru să ezite și ea înțelese motivul. A lua cuvîntul imediat după prînz nu prea-ți asigura succesul. O parte dintre participanți încă nu se vor fi înapoiat de la masă, alții, cuprinși de o dulce toropeală, nu vor asculta prea atent ce spune o poloneză oarecare. Dar argentineanul nu-și trăda obiecțiile, dimpotrivă, califică momentul drept excelent, o dovadă a unei deosebite considerații, ce mai, o adevărată pleașcă. Prima luare de cuvînt la un atît de strălucit Congres ! Are să dea tonul celor ce-i vor urma. Oamenii sînt încă proaspeți, nu s-au ghiftuit cu prea multă hrană intelectuală. Strașnic, minunat ! Pe cuvînt de onoare !

Cît pe ce să-l creadă. Oricum se mai liniști sau poate dobîndi distanța necesară față de acest spectacol la care urma să țină locul decanului.

— Poftiți, vă rog, în sala de dezbateri ! strigă cu un glas tineresc de bariton președintele Congresului, profesor la Strasbourg, care își făurise cariera din contacte internaționale.

Anna se sculă. Argentinianul o învălui cu privirea.

— Ce siluetă suplă aveți ! Ar trebui să umblați întotdeauna cu pantaloni, șopti îndeajuns de tare ca bărbații așezați la masa alăturată să-l audă. Cu claia de păr creț nepieptănat, cu canadiana decolorată, pantalonii necălcați și adidașii ponosiți, Anna păși zîmbind și si-

gură de ea, avînd pe umăr o poșetă din petice de antilopă cenușie pe fundul căreia dormitau niște dolari străini. Argentinianul venea cu un pas în urma ei, dar zăbovind ușor, așa încît puhoiul participanților să i-o ia înainte, el salutîndu-i cu un zîmbet, o glumă sau o strîngere de mînă. Cînd Anna vru să înainteze o opri luînd-o de braț și, profitînd de faptul că ajunseseră în dreptul cuplului care se vede reprezentau fala Congresului, o prezentă doamnei cu părul cărunt. Se opriră o clipă toți patru, schimbînd amabilități convenționale, fără să se grăbească. Intrară în sală aproape ultimii, cînd ceilalți se așezaseră și doar primul rînd mai era liber. Se așezară vorbind în continuare, de parcă locurile fuseseră rezervate anume pentru ei. Anna s-ar fi dus bucuroasă mai în fund, dar argentinianul îi indică scaunul dintre el și doamna cărunță. Nu era politicos să refuze, mai ales că între timp președintele urcase pe podiu, se înclinase, potrivise microfonul, aruncînd o privire protectoare asupra sălii. Ură în cîteva cuvinte bun-venit participanților și trecu cuvîntul președintelui societății științifice.

Dezbaterile se desfășurau după tipic. Cuvîntările de întîmpinare se succedau unele după altele, iar în pauzele scurte dintre ele, participanții șopteau între ei, schimbau impresii sau se înțelegeau unde vor lua masa.

— Sper să luăm masa împreună, spuse argentinianul făcînd un semn discret spre vecinii Annei. Doamna și domnul profesor Mercier sînt niște oameni minunați; îi veți îndrăgi, sînt sigur.

Anna aprobă din cap, amuzată de comportamentul lui, exagerat și calculat totodată, determinat de nevoia irepresibilă de a acționa, a-i manipula pe cei din jurul lui, a declanșa și a descîlci diverse situații. Oamenii de acest tip sînt de obicei supranumiți sufletul societății. Și la Congresul din Jugoslavia tot așa făcuse, agitîndu-se să-i lege pe participanți cu firul invizibil al simpatiei. Organizase pe atunci niște excursii suplimentare, escapade nocturne pe plajă, băi în mare la lumina lunii, sau dans pe iarbă cu acompaniament muzical executat de ansambluri de la țară. Oare să fi avut vreun

profit personal de pe urma acestor lucruri? Nu știa. Un lucru era sigur, că acel Congres și-l aminteau cu toții peste ani ca foarte plăcut.

De n-ar fi fost dolarii din poșetă, Anna sigur nu s-ar fi dus la prînz la un restaurant scump. De fapt nu avea de gînd să se atingă de ei, ci să plătească din francii destinați pentru sejurul parizian — dar deși pentru nimic în lume n-ar fi mărturisit-o — se lăsase în voia norocului, își spusese că are să se aleagă într-un fel, va vedea ea cine are să plătească. Se simțea liberă ca niciodată, nu mai căuța în meniu felurile cele mai ieftine și nu ezită să ceară vinul și brînza care îi plăcuseră cîndva cu deosebire. Nu făcea mare caz de acești onorabili Mercier, dar cum i se păreau amuzanți, discuta cu ei pe un ton degajat și glumeț, precum cu niște rude mai în vîrstă, față de care se cuvine să ai toată înțelegerea. Cu un interes simulat o întreba pe doamna profesor unde locuiește și cu ce se ocupă, ce-i place să citească pentru divertisment, ce muzică preferă și ce filme. Îl eliberă astfel pe soț de obligațiile lui de sociabilitate la masă, îngăduindu-i să-și concentreze toată atenția asupra gustului bucatelor alese și preparate anume pentru el de șeful bucătăriei. Cu deosebită gravitate și ochii mijiți gusta sosurile, se delecta cu salata. Argentinianul îl privea îngăduitor, intervenind doar din cînd în cînd cu cîte o observație asupra vreunui fel de mîncare sau a vinului. Îi făcea întruna semn chelnerului să umple paharul Annei, care protesta glumind:

— Doar sînt prima la cuvînt, imediat după masă.

— Cu atît mai bine! O să vă simțiți degajată, în vervă. Oamenii sînt atenți în primul rînd la cum arăți. Bărbații dezbracă femeia cu privirea, iar femeile își critică semenele. Conținutul celor spuse abia dacă le ajunge la ureche. Cei interesați de problemă — și aceștia nu sînt niciodată prea mulți — oricum vor avea la îndemînă ulterior materialele Congresului, își vor nota cu creionul roșu ceea ce le-ar putea folosi. Ceilalți nu vor face decît să repete opiniile de mult acceptate, cum că X este un ins sclipitor, că profesorul Y este un bătrîn cu păreri învechite, pedant și erudit, care niciodată n-a comis

vreo greșeală în materie de citate, iar opiniile lui Z sînt foarte discutabile, deci nu se cuvine să te referi la ele, chiar dacă aparent ar avea dreptate, în fine, știți doar cum e... În ce-l privește pe profesorul docent N, acesta e un tip extrem de interesant, aproape un geniu. S-ar părea că știe peste zece limbi și opt dialecte din Patagonia...

— Atunci dumneavoastră de ce veniți la Congres?

— Unii se duc la concursuri, alții la licitații ale operelor de artă, pe mine mă amuză Congresele. De altminteri, din timp în timp, aprofundez o problemă. De pildă motivul crinului în literatură. Vă mulțumesc încă o dată pentru balada lui Mickiewicz și versiunea ei spaniolă. N-am apucat să vă scriu că un motiv similar apare în cîntecele populare argentiniene: soția ucigașă sădește crini pe mormîntul soțului, iar florile dau în vileag pe cea care a comis crima. Cu un adevărat gest de prestidigitator scoase din servietă un extras și-l înmînă profesorului Mercier. — Poate că are să vă intereseze!

Anna își reținu cu greu zîmbetul.

— Ce vreți? îi spuse argentinianul aplecîndu-se spre urechea ei. Totul nu-i decît circ. Un imens circ. Vă rog să țineți minte acest lucru, cînd vă veți afla pe podium.

Pentru prima oară de cînd se știa lua cuvîntul în public fără emoții. Aruncă o privire circulară, ironică, asupra sălii pe jumătate goală, ca o cîntăreață insuficient de apreciată de public, dar care are convingerea că toți cei care nu au venit sau vor întîrzia puțin la apariția ei, se vor căi amarnic că au ratat un lucru fără precedent, imposibil de relatat, fiind o improvizație, o monodramă irepetabilă. Abordă *Problema degradării cuvîntului,* care odinioară era zeu, forță magică, lucru sfînt, iar acum este material de frămîntat, unealtă ordinară necesară înțelegerii. Ordinară — pentru că în limbajul cotidian nu e loc pentru subtilități și rafinamente, iar vigoarea expresiei nu înseamnă și precizie, dimpotrivă, în același sac sordid sînt vîrîte mai multe înțelesuri. Și totuși, cuvîntul acesta compromis, discreditat, eliminat pînă și din teatru, se răzbună asupra celor care îl necinstesc, le dezvăluie adevăratele sentimente, e

sincer chiar și în fraze mincinoase, dă pe față găunoșenia ideii în cărți prețuite drept transcrierea nemijlocită a vorbirii spontante.

Ascultătorii nu reacționau la aceste considerații, nepăsarea și plictisul li se așternuseră pe chipuri ca un strat de ceară. Cu ochii ațintiți la Anna, rătăceau cu gîndul cine știe pe unde. Simți ca o uscăciune în gît și un gol în cap, ar fi fugit de acolo oriunde ar fi dus-o picioarele. I se păru chiar că peste o clipă nu va mai avea nimic de zis. Cuprinsă de panică, se uită la primele rînduri de scaune și întîlni privirea argentinianului, concentrată, aprobativă, interesată. Înclină capul, ca semn că trebuia să vorbească liniștită mai departe, în orice caz i se păru că se află pe calea cea bună. Atunci începu să toarne cu exemplele. Corespondentele străine ale unor expresii sau cuvinte nou create îi veneau pe buze parcă de la sine, introducea întorsături de frază englezești, nemțești și rusești într-un șuvoi de fraze franțuzești desăvîrșite. Oamenilor, spunea ea, nu le plac discuțiile fără rost, de aceea le numesc : apă de ploaie, trăncăneală, pisălogeală, a bate apa în piuă. Naivilor disprețuiți, ușor de tras pe sfoară și de manevrat li se spune : ageamiu, nepricopsit, boboc, stan-păpușă, mălăiet, mălai-mare. Iată-l și pe mezelic sau de preferință în varianta mizilic, preschimbîndu-și sensul din fleac, lucru de minimă importanță, în acela de apelativ injurios, însoțit uneori și de amenințarea „acuși te fac basorelief", care nu mai necesită explicații.

Prin sală trecu un freamăt. Avînd încă din anii studenției oarecari experiențe cu scena, întrucît jucase cîndva în cabaretele tineretului, Anna îl prinse ca pe un vînt în pînze și o porni voioasă înainte. La început, ascultătorii zîmbeau discret, dar cu cît exemplele deveneau mai drastice, cu cît pătrundeau mai direct în sfera politicului sau a sexului, cu atît reacționau mai viu, trădîndu-și cunoașterea perfectă a expresiilor vulgare aparținînd străzii. Nici chiar doamnele pline de distincție nu mai ascundeau că se amuză copios. Ori de cîte ori Anna le arunca o nouă momeală, în sală se isca un zumzet vesel. Îl potolea cu un gest al mîinii, luînd tot-

odată o mutră plină de gravitate. În sfîrșit, aruncînd o privire la ceasul de pe mînă, conchise, încheindu-și considerațiile, că degradarea limbajului, răspîndită de mass media, constituie o amenințare întru nimic mai puțin primejdioasă decît infectarea mediului natural.

Coborî de pe podium în mijlocul aplauzelor puternice, pășind cu pas ușor, degajat, și ca o actriță cu experiență părăsi sala de dezbateri. Pe culoar simți o ușoară ameteală, se opri în dreptul scării mirată de liniștea care domnea aici. Ușile masive de stejar înăbușeau eficient răsunetele venind din sala în care desigur un alt vorbitor își expunea referatul.

Gata, s-a isprăvit, am scăpat, își șoptea obosită, incapabilă deocamdată să-și aprecieze luarea la cuvînt, dar bucuroasă că e în urma ei, că greul a trecut, că în curînd va fi iar o persoană particulară, una din milioanele de turiste care în acest anotimp bat drumurile Franței. Încet, încet ajunse la biroul Congresului. Tînăra pe care o cunoscuse dimineața îi ieși înainte.

— Am luat legătura cu Frankfurtul, ciripea fata. La biroul de reclamații nimeni n-a anunțat confuzia genților de voiaj. Nu s-a găsit nici bagajul dumneavoastră, conform chitanței pe care ne-ați dat-o. E posibil să fi rămas în avion sau pe aeroportul din Varșovia. V-am rezervat și o cameră la același hotel la care stau majoritatea oaspeților noștri. Iar acestea sînt invitațiile pentru viitoarele trei seri. Astăzi, după dezbateri, avem chiar aici o întîlnire la un pahar de vin, mîine e un cocteil la domnul rector, iar poimîine ne întîlnim la prînz la restaurantul din parc,..

— Vă mulțumesc pentru zelul cu care mi-ați îndeplinit toate rugămințile, domnișoară...

— Ritter, mă numesc Anne-Marie Ritter. O să vă rog să expediați referatul pe numele meu. Am primit însărcinarea să mă ocup de materialele Congresului.

— Cu plăcere, imediat după înapoierea mea acasă.

— Și încă un lucru. S-a prevăzut o excursie cu autocarul în împrejurimile Strasbourgului. Va fi un prilej de discuții amicale cu ceilalți participanți.

— Grozavă idee! V-ați gîndit într-adevăr la toate.

Frazele de politețe îi zburau din gură ca niște fluturi. Își recăpătase siguranța de sine și degajarea în comportament. Iar o oră mai tîrziu primea felicitările soților Mercier pentru luarea ei la cuvînt, cu un pahar în mînă și cu o detașare, de parcă toată viața ei n-ar fi făcut nimic alta decît să participe la atari întîlniri. După exemplul acestui cuplu și alții veniră s-o felicite. Un gazetar îi ceru un interviu iar reprezentanta unei edituri pariziene îi ceru îngăduința să-i publice referatul.

— Din păcate nu am textul.

— O să iau imprimarea de pe banda de magnetofon.

— Va trebui s-o revăd,

— Mă voi ocupa s-o primiți mîine.

— S-a făcut!

— Ați fost încîntătoare, se băgă în vorbă argentinianul. Domnul profesor Mercier a afirmat că a profitat foarte mult de pe urma referatului dumneavoastră și că dorește să-l aprofundeze. Sînt convins că l-ați inspirat să scrie un eseu plin de vervă, care o să apară într-o revistă serioasă, în vreun mensual. Așa se petrec lucrurile cu gloriile, o firimitură ciugulită în treacăt și scot din ea un briliant.

— Asta vrea să fie o remarcă răutăcioasă sau un compliment?

— O glumă nevinovată. Nu vă simțiți obosită?

— Ba da. Soții Mercier mi-au făgăduit să mă ducă la hotel cu mașina.

— S-ar părea că locuim cu toții la Odeon.

— Așa e!

— Doar n-o să vă culcați la ora nouă?

— Și de ce nu?

— Pentru că trebuie să cinăm: de astă dată numai în doi. La ora nouă o să vă aștept în hol.

Anna aceceptă invitația ca pe ceva ce se înțelege de la sine. La cîte plăceri nu renunțase în viața ei, din pricina a tot soiul de ezitări și rezerve. Dar acum parcă nu mai era aceeași. Conducîndu-o la hotel, doamna Mercier remarcă încîntată:

— V-am ascultat cu reală plăcere. Știți să vă opriți la limita a ceea ce se poate spune tare în public. E un lucru tot mai rar astăzi. Mai ales femeile cad în păcatul extremelor : ori sînt mortal de plicticoase, ori vulgare.

— Dumneavoastră personal sînteți un model de tact și-măsură.

— Sînt cu mult mai în vîrstă decît dumneavoastră.

— Nici nu se vede, nici nu se simte.

— În schimb pretinde un necontenit efort, pe cînd la dumneavoastră e spontan.

La intrarea pe ușa hotelului, se poftiră una pe cealaltă, Anna voia s-o lase să treacă prima, iar doamna Mercier îi cedă locul. Recepționerul trebuie să fi observat scena, și le primi pe amîndouă cu mare deferență. Cuplul Mercier își luară cheia și-o porniră spre lift, Anna trebuia să mai zăbovească și să-și prezinte pașaportul.

— Oare aș putea preda acest pachet la depozitul hotelului ? întrebă scoțînd din poșetă pachetul legat cu sfoară.

— Ce conține ?

— Bani.

— Ar trebui să-i număr.

— Mai simplu ar fi să-mi dați o chitanță pentru pachetul primit.

— Cum doriți ! Dar în acest caz, nu se iau în seamă eventualele reclamații.

— Știu acest lucru ! O spuse cu o asemenea expresie de oboseală, că recepționerul nu mai stărui. Pe cînd îi întocmea chitanța, zări în oglinda din spatele lui barul și la o măsuță un bărbos roșcat bînd bere.

— Poftiți chitanța și cheia. Camera e la etajul doi. Să vă ducă bagajul ?

— Am numai această geantă, răspunse arătînd-o. Mă descurc singură.

— Liftul este acolo, în fund.

— Mulțumesc.

Așteptînd liftul, observă că roșcatul se apropiase de recepționer și sta cu el de vorbă. Deși nu auzea nici un cuvînt din ce spuneau, ar fi putut jura că despre ea era vorba. Se simți cam stînjenită și hotărî să scape de geanta în carouri.

3

RESTAURANTUL ALES DE ARGENTINIAN pentru cină se dovedi un loc atît de plăcut, încît Anna uită de oboseală și se bucură să petreacă acolo cîteva ore.

— Ați mai fost cîndva în acest local ? îl întrebă. Cunoașteți Strasbourgul ?

— Vin aici pentru prima oară. Dar dacă vii anual în Europa și călătorești în diverse locuri, ajungi în fapt să te simți peste tot ca acasă.

— Vă invidiez. Eu călătoresc rar în Occident și fiecare călătorie e pentru mine plină de emoții.

— Femeile n-ar trebui să călătorească singure. O, nu vreau să vă supăr ! Știu că se descurcă perfect, că le displace să fie tutelate de bărbați, ceea ce le-ar diminua independența. Dar femeile de felul dumneavoastră sînt făpturi delicate, sensibile, au nevoie de o atmosferă potrivită, ca să zic așa de temperatura spirituală corespunzătoare.

— Vai cît sînteți de demodat. De fapt, ce vă aduce în Europa ? Numai Congresele științifice ?

— Nu numai.

Chiar atunci se apropie de ei chelnerul cărunt și binevoitor, gata să ia comanda.

— Am vrea să luăm o cină cu adevărat bună, ne-am reîntîlnit după zece ani, spuse argentinianul, arătînd spre tovarășa lui de masă, deci evenimentul se cuvine cinstit. Vreți să mă ajutați ? Abia de trei zile am venit de la Buenos Aires.

— Ne face plăcere că ați venit la noi... Dacă îmi îngăduiți să vă recomand,..

În ciuda aparențelor, argentinianul știa perfect ce dorea, și din propunerile chelnerului alegea cu mare iscusință felurile preferate, ceea ce îi făcea plăcere și acestuia, pentru că înțelesese că rugămintea inițială fusese doar un semn de politețe, o luare de contact cu un om care avea să contribuie într-o măsură însemnată la reușita serii lor, și nu o ignoranță autentică, fie ea și scuzabilă la un străin, dar nefăcîndu-i cinste. Cu cele cîteva cuvinte de la început, argentinianul introdusese între ei ca o intimitate, dar chelnerul în schimb prin desăvîrșita cunoaștere a lucrurilor, îi servea cu multă grijă. Vorbea cu chelnerul permițîndu-și o mare degajare și păstrînd totuși o imperceptibilă distanță și o totală stăpînire de sine. Anna urmărea cu încîntare mimica ambilor bărbați și conversația lor atît de fină despre lucruri atît de oarecari. Era nevoie de multă artă pentru a o purta și nu mulți s-ar fi ostenit s-o poarte astfel. Or, poate că argentinianul nici nu depunea vreun efort, poate că acest fel de a fi și de a conversa devenise pentru el o a doua natură ? Doar în aparență era demodat. În fapt, ținea întotdeauna seama de interlocutorul său, încerca să-i descifreze gîndurile și sentimentele, să-i facă o plăcere, să-l stîrnească să se comporte în direcția în care intenționa.

— Vă amintiți ultima noastră excursie ? i se adresă din nou Annei, după plecarea chelnerului. Aceea de la sfîrșitul Congresului. În mod ciudat nu reușesc să-mi amintesc numele acelei insulițe. Era și o mănăstire foarte veche acolo, iar de la ferestrele pensiunii unde fuseserăm găzduiți aveam o priveliște nemaipomenită. Pe întinsul mării ca de safir, insulițele semănau cu niște spinări de balenă care s-ar fi ivit din ape. Iar mănăstirea se înălța în vîrf, în mijlocul unor cedri minunați.

— Trebuie să vă mărturisesc că nici n-am vizitat-o.

— De ce ?

— Nici nu-mi plac vizitele în grup și eram și foarte obosită. În primul rînd de oameni. Insula mi se părea un paradis, așa că rătăceam pe drumurile ei singură, visînd să am parte să mă mai întorc acolo cîndva. Vă

amintiți cum se cobora de pe o ulicioară cotită pe niște trepte pînă la marea care licărea printre pini? Și ce miresme dulci! Iar jos erau numai stînci, rîpe, steiuri și golfulețe...

— În ziua plecării noastre m-am dus și eu spre unul din golfulețe. Era în zori... Nici pescarii nu se treziseră încă. În piață încă nu se iviseră vînzătorii de lavandă și rozmarin. Am trecut pe lîngă niște vii de pe care fuseseră culeși strugurii, doar ici, colo mai rămăseseră niște ciorchini uitați. Am ajuns în dreptul rîpii în clipa în care soarele suia luminînd adîncul golfulețului și un trup de femeie goală. Razele îi învăluiau trupul făcîndu-l să pară străveziu. Erați dumneavoastră.

— Nu mi-ați pomenit niciodată nimic despre această întîmplare...

— N-am vorbit pe atunci despre noi și despre trăirile noastre. Eu îmi luam rămas-bun de la tinerețe. Mă mai despărțeau mulți ani — ce-i drept — de bătrînețe, dar începea perioada dificilă cînd ne răzvrătim împotriva trecerii, a involuției. Cînd omul se preface că e tînăr, fără succes însă, cînd nu-și află locul, îl rod tristețea și amărăciunile. Mai presus de orice dorește o experiență minunată care să dea sens vieții sale, recompensîndu-l pentru trecut și luminîndu-i viitorul. Pentru mine ați fost întruparea acestei tentații. O poloneză misterioasă, rezervată și pătimașă. Un sloi de gheață în care mocnește jarul încins. Dar dumneavoastră nici nu mă băgați în seamă.

— Cum așa? Nu mergeam noi doi zilnic să înotăm înainte de dezbateri?

— Într-o seară am și dansat pe terasa din fața hotelului... Dar eu nu la asta mă gîndeam. Ci la faptul că nu vă dădeați seama deloc ce se petrecea cu mine.

— N-ați întreprins nimic în acest scop.

— N-ar fi avut nici un rost. Eu voiam să vă obțin ca pe un dar al sorții, ca pe un fatum de neocolit. Ca să nu am mustrări de conștiință, să nu mă jenez că, avînd o soție reușită și două fiice, o casă în Argentina, umblu după o aventură banală.

— Ca atîția alții.

— Asta nu-i nici consolare și nici justificare. Și dumneavoastră la fel, nu vreți să fiți una din multe, ci unică și irepetabilă.

— O, în ce mă privește nu am ambiții exagerate!

— Ei aș! Sînteți inteligentă și chiar excesiv de critică față de sine însăși. În toți acești ani am discutat cu dumneavoastră în gînd. Îmi imaginam aceste convorbiri ca fiind extrem de atractive. Mai ales după ce s-au măritat fetele și casa mi s-a părut prea mare pentru mine și soția mea. Plină de mobile, tablouri, amintiri. Dar soția mea a refuzat să se mute. Poate c-a avut dreptate. Într-o casă nouă, relațiile s-ar fi schimbat fără nici o îndoială. Am fi avut mai puține odăi, mai puțini servitori, mai puțini musafiri, s-ar fi creat alte deprinderi și viața noastră ar fi fost împinsă pe alte făgașe. În casa veche, părintească, totul se desfășoară după același tipic, ceea ce te dispensează să iei zilnic hotărîri noi, mărunte, viața își păstrează aspectul ei neschimbat și nu resimțim trecerea timpului. Vă amintiți de florile roșii de bougainvilia pe zidurile albe ale mănăstirii? La mine în *patio* cresc la fel și le privesc în timpul siestei.

— De ce?

— Pentru că acolo, pe insulă, păreați fascinată de ele. Nu v-ați exprimat cu glas tare încîntarea, dar le priveați cu ardoare și deznădejdea că nu pot fi transplantate în Polonia, asemeni mării azurii, cedrilor și balcoanelor înfășurate cu plante agățătoare. Într-un cuvînt — întreaga frumusețe a lumii. Iar eu, privindu-vă, eram gata să strig că toate astea n-aveau nici un fel de importanță, că unicul lucru care conta era sentimentul ce-i leagă pe doi oameni. Eram pregătit pentru o mare dragoste. Nu, să nu mă înțelegeți greșit. Nu eram îndrăgostit de dumneavoastră. Doream să mă îndrăgostesc, ceea ce nu-i același lucru. Hai să ciocnim pentru amintirile noastre.

— Vinul acesta are același buchet cu cel de pe insulă.

— Se poate... Întotdeauna resimt mai intens amintirile decît clipa prezentă. Abia atunci cînd întîmplarea capătă consistența insectei din chihlimbare, are o valoare pentru mine. Mi-e milă de cei care nu au amintiri sau nu vor să-și amintească.

Chelnerul le aduse mîncarea și discuția își schimbă caracterul. Înghițitul dumicatelor de pește nu favoriza efuziunile sentimentale, sațietatea îi făcea să se simtă greoi, se ivi și oboseala.

— Beți o cafea ?

— Nu, mulțumesc, n-aș mai dormi la noapte.

— Atunci, în Jugoslavia, nu sufeream nici unul de insomnie.

— Probabil pentru că ne sculam în zori, iar acum nu ne mai arde.

— Sîntem cu zece ani mai în vîrstă.

— Nu are prea mare importanță.

— Pentru unii are.

Îl contrazise cu politețe dar era nevoită să recunoască faptul că bărbatul corpolent și cu început de chelie din fața ei era cu totul altcineva decît brunetul plin de foc de odinioară. Și totuși, de ce oare atunci nu-i trezise interesul, iar acum i se părea cineva drag și apropiat ?

Ieșiră din restaurant și se pomeniră în noaptea răcoroasă de vară. O ploiță recentă primenise văzduhul, picuri lucioși tremurau pe frunzele platanilor. O mireasmă amăruie, de plante străine îi zăpăcea, amețiți cum erau de vin și oboseală. Pe sub copaci domnea întunericul nerisipit de lumina felinarelor. N-ar fi știut să nimerească de aici singură la hotel, iar liniștea străzilor pustiite de trecători o speria. Nici propriile ei gînduri nu erau mai limpezi. Nu știa dacă argentinianul așteaptă un cuvînt, un gest oarecare, sau dorește să se vadă cît mai iute în pat și să doarmă. O mira mai ales simțămîntul că nu ar fi avut nimic împotrivă s-o ia de mînă, s-o sărute în întunecimea nopții și să petreacă împreună ceasurile care urmau. Era gata să se ofere unui străin numai pentru că petrecuseră o seară plăcută împreună ? Era ceva cu totul potrivnic principiilor, deprinderilor și

obișnuințelor ei. Dar azi în mintea ei domnea o asemenea harababură, încît își lepădase toate principiile, deprinderile și obișnuințele ca odinioară hainele cînd înotase goală. Era un simțămînt atît de nou și de desfătător, încît amețită de această neștiută libertate nu s-ar mai fi dat în lături. Argentinianul avusese dreptate, din motive necunoscute se produsese în ea o stranie metamorfoză, se trezise capacitatea de a comite o nebunie, o ușurință. Era gata să fie mai frivolă decît oricare dintre studentele ei cele mai neserioase.

Argentinianul însă tăcea și tăcerea lui devenea tot mai stînjenitoare. Cum să-i dea curaj, cum să-l degajeze de complexe? Poate că emoționîndu-se cu amintirile, acum de fapt nici măcar n-o dorea? Se temea grozav să nu fie ridicolă, și ce putea fi mai ridicol decît să faci avansuri unui bărbat dispus să-ți recunoască toate meritele, farmecele și puterea de atracție, dar care nu te dorește?

Căuta febril o temă utilă convorbirii, dar nu-i trecea prin minte nimic. Reluarea temei precedente i se părea o lipsă de tact, a vorbi despre ziua următoare însemna că-i impune niște obligații. A se entuziasma de farmecele acelei nopți era banal și stupid. În cele din urmă îl întrebă la obiect:

— Nu știți unde aș putea face niște cumpărături?

— Probabil în centru... Cîteva stații cu tramvaiul...

Glasul lui suna acum cu totul altfel, poate că-l smulsese din visare, ori îi stricase starea sufletească? Continuă totuși:

— La Aeroportul din Frankfurt mi-au schimbat geanta de voiaj cu a altcuiva și efectiv nu am nimic de îmbrăcat.

— E neplăcut, chiar foarte neplăcut. Sper că n-ați pierdut nici un obiect de valoare?

— Nu, nimic.

— Cel mai bine e să vă duceți într-un mare magazin universal. Trebuie să fie pe aici filiale ale unor firme pariziene. Acolo veți putea găsi totul. Poate să vă dea doamna Mercier o mînă de ajutor, eu nu mă prea pricep.

Tăcu încurcat parcă, apoi o întrebă codindu-se :

— Probabil nu erați pregătită pentru asemenea cheltuieli. Aș putea să vă ajut ?

— Am o grămadă de bani ! spuse Anna. Mai mulți decît vă puteți închipui.

Grăbi pasul, supărată pe ea însăși că s-a apucat să vorbească despre ce nu trebuia. Cotiră într-o stradă laterală, pe care se afla Hotelul Odeon. Ușile mari de sticlă se traseră în lături. La recepție li se înmînară cheile fără o vorbă. Liftul aștepta cu ușile deschise, intrară odată nespunînd nimic.

La ora aceea luminile de pe coridor ardeau slab, covorul gros le înăbușea pașii. Ai fi zis că în afară de ei doi pe etajul acela nu se mai afla nimeni. Anna auzea doar bătăile propriei ei inimi. Puse cheia în broască și se întoarse cu fața spre argentinian. Stătea foarte aproape de ea, îi simțea pînă și mirosul apei de colonie. Aștepta să audă ce-i va spune.

— Vă urez vise plăcute, rosti, aplecîndu-se să-i sărute mîna. Noapte bună, doamnă Anna.

4

LENJERIA SPĂLATĂ SEARA TRECUTĂ SE uscase cumva, blugii puși sub saltea își recăpătaseră înfățișarea mai îngrijită, coaforul de la hotel apucase s-o pieptene pe Anna înainte de începerea dezbaterilor, intră deci la bar să bea o cafea și un suc de grepfruituri pentru a începe bine dispusă o zi de lucru.

— V-ați schimbat pieptănătura, i se adresă roșcatul pe care îl mai zărise și în ziua precedentă, e mai adecvată pentru o persoană tobă de carte. Vă stă bine, deși mie mi-a plăcut mai mult cea de ieri.

— E greu să le fii pe plac tuturor, îi răspunse veselă, luîndu-l drept unul din participanții la Congres. Azi vor lua cuvîntul persoanele cele mai marcante.

— Și o s-o suportați ?

— Chiar foarte bine !

— Ce-ar fi s-o ștergem. E o vreme atît de frumoasă.

Refuză cu un semn din cap. Putea să aibă vreo treizeci de ani, dar arăta și mai tînăr cu cămașa lui albă și blugii prea strîmți. O privea stăruitor cu ochii lui albaștri, licărind șmecherește. Era ars de soare, iar barba pufoasă și roșcată i se armoniza cu culoarea pielii.

— Ne-am duce la bazin, stărui.

— Nici vorbă.

— Dar mîine ?

— Nici mîine !

— Voi muri de inimă rea, în afară de cazul c-o să vă răzgîndiți.

Se descotorosi de el cu un zîmbet, cum se procedează cu un puști. Coborî de pe scaunul înalt al barului și-o porni spre ușă.

— Hallo, doamnă !

Întoarse capul, roșcatul era chiar în spatele ei.

— Nu mi-ați spus la revedere,

— Salut, îi spuse din mers, ca să scape.

E ridicol, gîndi, băiatul trebuie să aibă vîrsta pe care o aveam eu în Jugoslavia, cînd l-am cunoscut pe argentinian, acesta fiind cu zece ani mai mare decît mine. Sistemul din zece în zece... Se simțea minunat, sări sprintenă ca o adolescentă în tramvaiul care se pusese în mișcare. Soarele se revărsa peste străzi, aerul încă mai păstra prospețimea nopții.

Sala de ședințe arăta altfel decît în ziua precedentă. În primele rînduri aproape toate locurile erau ocupate de persoane în vîrstă, cărunte, mai încolo stăteau tinerii, care dislocaseră împingîndu-i spre ultimele locuri pe cei elegant îmbrăcați. Anna se întreba unde să se așeze, cînd doamna Mercier o invită să șadă pe scaunul alăturat.

— Am oprit locul pentru dumneavoastră, îi șopti. Soțul meu își va prezenta referatul primul. Aș dori să-l auziți bine. Acustica sălii lasă întotdeauna de dorit. E un referat excelent, de altminteri o să vă convingeți singură. Din nefericire, soțului meu nu-i place să ia cuvîntul în public, e prototipul omului de știință care se încuie în liniștea biroului său, puțin îi pasă de popularitate, ca mulți dintre colegii săi. Dacă nu l-aș împinge,

doar un cerc foarte restrîns de cercetători ar ajunge să-i prețuiască rezultatele muncii. Consider că publicarea acestui referat în vreun periodic polonez de specialitate ar deschide noi perspective colegilor dumneavoastră.

Anna nu apucă să-i explice că publicarea unor asemenea texte științifice nu era o chestiune simplă, deoarece mereu alte persoane veneau s-o salute pe doamna Mercier.

— Unde este iubitul nostru domn profesor ? întrebă un jovial bavarez. Oare se pregătește în culise să iasă pe scenă ?

— Putem să-i zicem și așa, punctă doamna profesor gluma, care nu-i prea plăcuse, cu un zîmbet. Întotdeauna e nevoit să se concentreze înainte de a lua cuvîntul.

— Iată că vine președintele ! Fug la locul meu...

Doamna Mercier înclină capul cu politețe. Purta o rochie roz deschis, subliniindu-i părul alb și prospețimea tenului scoasă în evidență de un machiaj excelent. În ciuda degajării pe care o dovedea în discuțiile cu toată lumea, se simțea în ea o ușoară încordare, o anume neliniște, ca la curse cînd ai mizat mult pe un favorit.

Profesorul urcă pe podium. Părea și mai mărunțel, mai ponosit, semănînd cu un broscoi holbat și cu gușă. Coborî microfonul, mută paharul cu apă, scoase agale din servietă textul referatului, își scoase ochelarii și-i șterse, apoi îi puse din nou, își scutură gîtul, sorbi puțină apă. În tot acest răstimp nu se uită în sala în care domnea o tăcere desăvîrșită. Scoase din buzunărelul de la piept batista, își atinse cu ea buzele în repetate rînduri, o puse la loc, tuși ușor și în sfîrșit începu să citească, încet, pe un ton lipsit de culoare, aproape fără să ia în seamă punctuația, așa încît era greu să prinzi sensul frazelor lungi și meșteșugite, alcătuite din expresii abstracte.

Anna se căzni să urmărească atent cursul urmat de ideile referatului, dar foarte curînd renunță. Înțelegea de fapt toate cuvintele, dar deși recunoștea termenii nu putea deloc să priceapă ce ținea să dovedească acel om de știință și dacă emulii lui îi împărtășeau concepțiile.

O grămadă de asistenți și de adjuncți se adunaseră lîngă fereastră, sub aripa ocrotitoare a doamnei Mercier, și se ațineau acolo într-o liniște totală. Fruntea vorbitorului se broboni de sudoare, iar el și-o atinse de cîteva ori cu batista împăturită. În sală se făcuse cald, un bărbat se apropie de fereastră, smuci clanța încercînd s-o deschidă, dar doamna Mercier sîsîi admonestîndu-l, și omul intimidat renunță, înapoindu-se pe vîrfuri la locul său. Parchetul scîrțîi. Profesorul își întrerupse expunerea, ridică fruntea și privi la cei adunați prin lentilele groase ale ochelarilor. Arăta jalnic, neajutorat, încît doamna profesor strînse cu putere brațul scaunului. Totuși bărbatul ei își reveni și reluă lectura. Din spate se auzi un chicotit nu mai puternic decît un bîzîit de țînțar, dar și asta îi fu de ajuns doamnei Mercier să întoarcă fața plină de demnitate și să învăluie cu o privire mustrătoare grupul de studenți. De astă dată liniștea profesorului a fost salvată.

După patruzeci de minute, ascultătorii răsplătiră cu o furtună de aplauze pe vorbitor. Profesorul își scutură capul chel și fără un zîmbet se duse în direcția biroului alăturat. Nu se mai ivi pentru a doua oară, deși aplauzele continuară încă îndelung.

Doamna Mercier ieși din sală, iar pe podium urcă următorul vorbitor. Era tînăr, energic, cuvintele lui electrizară ascultătorii care cu o clipă mai înainte se gîndeau să se evapore. Brusc, Congresul își recăpătă sensul, oamenii încetaseră să se mai uite la ceas, Anna îl căuta din priviri pe argentinian. Zadarnic. Abia cînd ieșiră pentru pauza de prînz, îl zări în biroul Congresului. Discuta cu tînăra blondă care cu o zi în urmă îi reținuse o cameră la hotel. Era atît de preocupat de această convorbire, că n-o zări sau poate nu dorea s-o mai vadă. Nu se întristă din cauza asta, se gîndea cum să ajungă în centru și să-și facă niște cumpărături. Nu schimbase dolarii, dar avea proprii ei franci, și-apoi nu intenționa să fie nesăbuită. Banii străini vor trebui poate restituiți. Se surprinse la gîndul acelui „poate", dar avea tot mai puține scrupule. Dacă proprietarul banilor n-are

să dea semn de viață în viitorul apropiat, banii vor fi ai ei, chiar dacă, dintr-un anume punct de vedere, nu era un lucru pe deplin corect. Probabil că n-o să dea nimeni semn de viață... Și la urma urmei,..

Se afla într-un oraș străin, pe o vreme însorită, într-o stare de spirit frivolă și lipsită de orice grijă, nu avea nici un fel de obligații și dorea să se bucure de farmecele vieții. Pentru prima oară își putea permite să cumpere fiind în străinătate tot felul de boarfe și de cosmetice, să aleagă din sutele de obiecte, de obicei, pentru ea, inaccesibile. Trecea de la un raion la altul, încerca rochii și pantaloni, multă vreme își alese culoarea rujului de buze și a pudrei, toate astea în sfîrșit fără complexe de rudă săracă. O bucura mulțimea mărfurilor, politețea vînzătoarelor și muzica discretă de pe etaje. Cu uimire constată că se făcuse timpul să se înapoieze la hotel. Vîrî toate cumpărăturile în geanta nou cumpărată și ieși în stradă consolîndu-se cu ideea că, odată înapoiată în odaia ei, are să-și probeze iar cele cumpărate și că într-una din rochii are să se îmbrace chiar în acea după-amiază. Zică argentinianul ce-o vrea, nu poți umbla toată viața în blugi și canadiană.

Prima dovadă de apreciere pentru înfățișarea ei schimbată și-o manifestă recepționerul căruia îi înmînă cheia la plecare. Îi aruncă o privire atît de grăitoare, încît fără să-și dea seama se îndreptă, înălță capul și o porni legănîndu-se pe pantofii cu tocuri înalte. Dintr-o întîmplare fericită îi întîlni pe soții Mercier, tocmai cînd urcau în mașină și plecă odată cu ei spre sala de dezbateri, profitînd de prilej pentru a-l felicita pe profesor pentru referatul său. O privi foarte atent prin ochelarii lui cu lentile groase și mormăi :

— Aș prefera să mi-o spuneți, după ce veți fi citit textul. Încape în poșeta dumneavoastră ?

— Bineînțeles. Încape sigur și vă mulțumesc foarte mult.

N-avea nici un fel de reticențe în a face complimente, se simțea bine și era dispusă să facă plăcere la toată lumea.

— Arătați minunat, o răsplăti în numele soțului său doamna Mercier. Veți fi podoaba cocteilului de azi.

— Cît privește traducerea în polonă a referatului, așa cum ați discutat cu soția mea, continuă profesorul, aș fi bucuros să vorbim mai înainte, pentru că s-ar putea ca unele chestiuni să vi se pară neclare. V-aș rămîne îndatorat dacă l-ați citi din vreme, ca să apucăm să discutăm.

— Cu cea mai mare plăcere, e pentru mine o mare cinste.

Era surprinsă chiar ea de ipocrizia care îi dictase acele cuvinte și de nonșalanța străină firii ei, deși profesorul începea să-i fie simpatic, iar cu soția lui s-ar fi putut și împrieteni. N-ar fi fost, desigur, prietenia cea mai dezinteresată posibil, dar de fapt cele mai trainice sînt relațiile utile ambelor părți. Protecția doamnei Mercier îi și modificase poziția la Congres, iar pe viitor ar fi putut deveni chiar prețioasă.

Intrară toți trei odată în sală, președintele părea să fi așteptat doar acest moment. Anunță că în ziua aceea trebuiau să termine sesiunea foarte punctual pentru că altminteri vor întîrzia la cocteil, și dădu cuvîntul unei cercetătoare germane. Anna ședea acum în stînga profesorului, simțind aproape cum alunecă peste ea privirile celorlalți. Vru să-și scoată carnetul de notițe, dar profesorul Mercier îi șopti fără să-și miște buzele :

— N-are nici un rost, veți primi referatul dimpreună cu celelalte materiale ale Congresului. De altfel nu-s nici un fel de revelații.

Ascultătoare, puse carnetul la loc, ușor nedumerită de atitudinea profesorului. Să fi intrat în joc vreo rivalitate sau era doar o antipatie pentru referentă ?

Și la cocteil se duseră tot în trei. Anna se felicita în gînd că apucase să-și cumpere o rochie. A se înfățișa în blugi aici, în marea sală cu coloane, putea trece drept o insolență. Chiar și fetele care lucrau la biroul Congresului se preschimbaseră în doamne elegante, trezind interesul foarte viu al domnilor participanți. Oaspeții cei mai marcanți se strîngeau în grupuri și grupulețe, spre care veneau plutind persoane mai puțin cunoscute,

în căutare de hrană spirituală. După ce își astîmpărau curiozitatea, își reluau cursa mai departe, evitînd vîrtejurile primejdioase în centrul cărora se aflau străinii, zgomotoși și necunoscuți aici, plăcuți la înfățișare și extravaganți. Grupurile acestea pestrițe de tineri se ațineau în centrul sălii, pe cînd vîrstnicii stăteau mai în preajma coloanelor și a ferestrelor întredeschise, prin care adia un vînticel înviorător, alinîndu-le inimile obosite.

Doamna Mercier o ținea pe Anna în preajma ei, conștientă de farmecul acesteia plin de atracție, mînîndu-i pe diverșii specialiști spre plasa profesorului ca pe muște spre pînza de păianjen. Îi prezenta grăbit tinerei poloneze, după care îi acapara pentru el însuși, însetat de laude și dovezi de considerație. Doamna Mercier descoperea victimele de la distanță și le chema cu o privire amabilă, pentru a le împinge numaidecît spre soțul ei, care le devora. Descoperindu-l pe argentinian în societatea domnișoarei Ritter, folosi toată puterea magnetică a privirii sale, apoi i se adresă întrebător Annei :

— Nu-i domnul Ramirez ? Pun pariu că te caută, fă-i te rog un semn că ne aflăm aici.

Anna ridică paharul docilă, de parcă ar fi dorit să ciocnească, iar argentinianul, cu cel mai fermecător zîmbet cu putință pe obraz, își părăsi partenera și vîsli în direcția soților Mercier. Îi prezentă profesorului felicitări pline de zorzoane, sărută mîna doamnei, privi adînc în ochii Annei și deșertă paharul pînă la fund, evident în sănătatea doamnelor. Executîndu-și toastul și debarasîndu-le pe doamne de pahare pentru a le depune la un loc mai ferit, dispăru, făcîndu-se nevăzut pentru tot restul serii.

— Un ins agreabil, spuse domnul Mercier.

— Da. Dar după cum știi, meritele lui științifice sînt foarte reduse și nimeni nu-l ia în seamă.

În aceeași clipă se apropie de ei un bărbat tînăr și înalt, pe care doamna Mercier îl prezentă Annei :

— Domnul profesor Hugues de la Harvard.

Americanul îl salută reverențios pe colegul său francez și i se adresă Annei :

— Am auzit că ieri ați luat cuvîntul în locul decanului. Înseamnă că dînsul nu vine, nu-i așa ?

— E plecat în Statele Unite.

— Așa ! Țin foarte mult la el, deși ne deosebim în toate privințele. E adevărat că e mason ?

— N-am nici cea mai mică idee.

— Clar. Despre asta nu se vorbește, cel mult se bîrfește. Mă iertați, sînteți membră de partid ?

— Nu, dar nu văd legătura.

— Se discută în alt fel. Știți, eu am fost în Polonia.

— Cînd ?

— Acum un an. Mi-a plăcut foarte mult referatul pe care l-ați ținut. Cu multă spontaneitate și o bună cunoaștere a lucrurilor, numeroase ipoteze interesante.

— Vă mulțumesc.

— Și foarte feminin. În sensul bun al cuvîntului. Pentru că polonezele sînt un soi deosebit de femei. Cu totul altfel decît americancele.

— V-ați convins personal ?

— O, da !

— În sensul bun al cuvîntului ?

Rîse arătîndu-și dinții albi și puternici. Nu lua în seamă defel pe profesorul Mercier.

— Ce-ar fi să veniți la Harvard ?

— Cu plăcere, dar nu-i chiar atît de simplu.

— Fără îndoială. La revedere !

Se înclină cu grație și depășindu-i pe aproape toți ceilalți prin statură, o porni spre alte grupuri și insulițe umane.

— Nu vi se pare că americanii sînt întotdeauna cam neserioși ? o întrebă doamna Mercier pe Anna. Mai ales cei tineri. Dacă o țin tot așa, vor ajunge să fie profesori băieți sub treizeci de ani.

— Ar fi foarte bine, bombăni caustic profesorul, asta le va înlesni să aibă relații de la egal la egal cu studenții.

— Și cu prestigiul profesorului cum rămîne ?

— Nici acum nu-i decît de ochii lumii.

Cineva lovi cu un obiect metalic într-un pahar. Un bărbat cu înfățișare impunătoare și profil expresiv luă

cuvîntul spre a-și exprima bucuria că erau prezenți aici, la Congres, atîtea figuri proeminente de savanți, bucurie cu atît mai mare cu cît printre ei se afla și profesorul Mercier, care tocmai își serba splendidul jubileu al activității de patruzeci de ani pe tărîmul științei, făcîndu-l renumit în toată lumea. Vorbitorul nu economisea superlativele, tămîierea urcase pînă sus în tavan, iar vorbele înflorite și ghirlandele laudative se așterneau la picioarele sărbătoritului. Nu apucă bine să isprăvească și mulțimea de participanți se văluri în direcția profesorului. Anna nu apucase să se tragă mai într-o parte, așa încît fiecare dintre cei care veneau să strîngă mîna profesorului Mercier schimba și cu ea cîteva cuvinte sau zăbovea lîngă ea cîteva clipe prezentîndu-i și ei felicitări. La un moment dat, îl zări într-un colț al sălii pe argentinian care o privea amuzat. Ea îi zîmbi, dar cînd o porni în direcția ei, doi străini îl împresurară începînd o discuție plină de însuflețire, așa încît îi lansă numai o privire cu înțeles. Se pomeni și ea atrasă de vîrtejul obligațiilor sociale, în vreme ce cocteilul se apropia de sfîrșit. Laolaltă cu soții Mercier și înconjurată de cunoscuții acestora începu să coboare treptele de marmură ale scării, continuînd convorbirile. Brusc se zări în oglinda mare de cristal care împodobea un întreg perete. Nici nu-i venea a crede că e aceeași persoană care doar cu cîteva zile în urmă sosise aici flămîndă, cu blugii șifonați și canadiană, și găsind poarta Universității încuiată rătăcise prin oraș în noaptea ploioasă în căutarea unui hotel ieftin. Acum pășea ca o prințesă într-o rochie de culoarea safirului și în pantofi cu toc înalt, iar domnii cu ghiocei în păr se întreceau în a-i face complimente, spunîndu-i lucruri agreabile. Îi veni în minte morala poveștii lui Perrault : *Cenușăreasa.*

Chiar dacă darnica natură
Ți-ar da de toate pe măsură,
Înțelepciune, frumusețe
Și altele să te resfețe,
Mai bine e, o știe oricine,
Să ai drept nașă — o zînă bună.

5

LA EXCURSIA ÎN ÎMPREJURIMILE STRASbourgului veniseră doar unii dintre participanţi, care încăpuseră cu toţii într-un singur autocar. Spre mirarea Annei se afla printre ei doamna Mercier, de astă dată fără soţ şi evident obosită de obligaţiile îndeplinite pînă atunci. În lumina nemiloasă a acelei după-amieze timpurii, arăta cu zece ani mai în vîrstă decît la începutul dezbaterilor Congresului, dar se comporta mai liber, o trata pe Anna aproape amical, fără distanţa impusă de prezenţa soţului ei, aşa încît şi deosebirea de vîrstă devenea mai puţin sensibilă. Se aşezară alături, ambele mulţumite de această întîlnire, ambele dorind să se destindă în această excursie lipsită de griji. Orăşelele cu căsuţe îngrijite a căror tencuială albă era colorată de nenumăratele flori din balcoane, ferestre, coşuri atîrnate deasupra uşilor îi umplea pe toţi de bună dispoziţie. Putea să pară că aici, la poalele acelor munţi pitoreşti, locuiesc cei mai fericiţi oameni din lume. Ghida le dădea din cînd în cînd informaţii despre situaţia economică a alsacienilor şi a provinciei acesteia, despre perspectivele ei de dezvoltare. Participanţii la excursie, în majoritate străini, ascultau reculeşi, poate nu atît din curiozitate, cît pentru a evita convorbirile. După doar cîteva zile petrecute împreună în acelaşi grup, părea că le-a ajuns contactul cu ceilalţi, se închideau în sinea lor, sorbeau pitorescul peisajului, îşi lăsau gîndurile să cutreiere în voie. Peisajele idilice le alinau neliniştile de tot felul începînd cu primejdiile legate de poluarea mediului natural şi terminînd cu acelea despre distrugerea atomică. Printre acele cîmpuri fertile şi păduri verzi era greu să dai crezare prezicerilor Casandrei. Iar atunci cînd intrară într-un han vechi cu tavanul din grinzi întunecate şi se aşezară la mesele grele de stejar, avînd în faţă cafeaua aromată şi paharele cu vin, uitară cu desăvîrşire despre orice probleme apocaliptice. Tinerii se adunau între ei, doamnele mai vîrstnice îşi găseau partenere pentru destăinuiri. Alcoolul le dădea

o senzație de libertate, locurile necunoscute îi eliberau de convenienţe, la fel ca în tren, se putea vorbi despre orice, pentru că sporovăiala asta era lipsită de consecinţe. Mîine se vor risipi în diverse colţuri ale lumii, ceea ce spuneau va fi cu desăvîrşire uitat. Cunoscuţii întîmplători sau amorezii de o noapte îşi permiteau cea mai deplină sinceritate, ori ceea ce se întîmpla mult mai frecvent, minteau fără nici o reticenţă, înălţîndu-se în proprii lor ochi. În spiritul zicalei „e aşa cum vi se pare", ascultătorii luau moneda calpă drept una bună, comportîndu-se şi ei în acelaşi fel.

— Aţi citit referatul soţului meu ? o întrebă doamna Mercier pe Anna.

— N-am apucat pînă acum.

— Sînt curioasă să vă ştiu părerea. A mea a încetat de mult să mai fie valabilă. Îl ajut pe soţul meu, transcriindu-i toate lucrările. Evident aş putea s-o las pe seama secretarei, dar din anii studenţiei m-am obişnuit să-l ajut în munca lui ştiinţifică. Pot să afirm fără falsă modestie că îmi datorează foarte mult. L-am cunoscut în primul an de Facultate, pe cînd era un doctorand timid, care căuta un post de asistent. L-am ajutat să-l obţină şi, ulterior, l-am dus zi de zi de mînă. De n-ar fi fost această obligaţie pe care mi-am asumat-o, poate că aş fi realizat eu însămi mai mult. La noi e destul de greu să-ţi faci drum ca femeie, în plus părinţii mei s-au împotrivit să studiez pentru că aceasta aducea după sine mutatul meu la Paris. Aveau o mică proprietate la poalele Alpilor, lîngă mare, ţineau să mă mărit cît mai repede. Le-am îndeplinit dorinţa şi m-am măritat cu domnul Mercier. Au considerat-o o partidă proastă, pentru că într-adevăr, în afară de salariu nu avea nimic. Dar cu timpul... S-au arătat destul de înţelepţi ca să ne ia o locuinţă şi multă vreme ne-au ajutat băneşte. În felul acesta am reuşit să încropesc nişte relaţii sociale, să clădesc o bază... Aveam încredere în capacitatea soţului meu, în viitoarele lui succese. Aşa cum vă puteţi închipui n-a fost un mariaj din amor. Am jucat o carte şi am cîştigat.

— Ce anume ?

— O situație socială și materială. Toți consideră că mi-am organizat bine viața.

— Sînteți sigură de asta ?

— Uneori mă cuprind îndoielile. Dar nu poți pretinde prea multe de la viață. Dumneavoastră aveți mai multe motive de mulțumire ?

— O, nu ! Uneori mi se pare că mi-am ratat șansele.

— Sînteți căsătorită ?

— Am divorțat acum cîțiva ani. Poate că m-am grăbit. Ori poate că nu eram făcută pentru căsătorie. Mi-e greu să mă pliez pentru o coabitare cu cineva. Cel puțin pentru un timp mai lung.

— N-ați vrea să veniți cu noi în sud ? De fapt, după moartea părinților mei, am arendat proprietatea, dar am păstrat pentru noi o casă cu grădină. Modestă, dar suficientă pentru vacanțe. Casa e locuită de o rudă a mea mai îndepărtată, o persoană vîrstnică și singură. Avem o cameră de oaspeți și ne-ar face plăcere să vă avem la noi.

— Accept cu plăcere...

— Ați avea și timpul necesar pentru traducerea referatului. Ei, și ați face cunoștință cu tainele bucătăriei franceze, pentru că pentru perioada cît stăm acolo o luăm cu noi pe bucătăreasa noastră de la Paris. Este inegalabilă. Trebuie să vă previn că cea mai mare pasiune a soțului meu este mîncarea. Stabilirea meniului cotidian a devenit pentru el un ritual. Francisca, bucătăreasa noastră, celebrează mesele, iar domnul Mercier este adeptul ei înflăcărat. Vor fi fericiți dacă o să vă alăturați sectei lor, pentru că în ce mă privește respect un regim foarte sever, trebuie să am grijă de siluetă și de sănătate.

— S-ar cuveni să fac și eu la fel...

— O săptămînă sau două nu vor fi cine știe ce. Pe cînd eu sînt nevoită să înfrunt ispita necontenit... Prin urmare, ne-am înțeles ?

— Ne-am înțeles, acceptă Anna, renunțînd fără a mai sta pe gînduri la proiectele ei anterioare.

Înapoierea la Strasbourg, într-o stare de ușoară toropeală, după acele ore petrecute atît de plăcut, neliniștea cu privire la ce se întîmplase între timp acasă, îi amin-

teau de chiulul din anii tinereții. Se înserase, șoferul pusese o casetă cu o muzică blîndă, melancolică, fundal excelent pentru rememorări sau somnolență. Convorbirile se potoliseră. Stînd lîngă geam, Anna se uita la peisajul cuprins de umbre, dar era cu gîndul la Frankfurt, la răspunsul care o aștepta poate la hotel. Din fericire nu se atinsese încă de dolarii străini, deci i-ar fi putut înapoia, deși pe măsură ce trecea timpul dorea tot mai mult să-i păstreze pentru sine, ba începuse chiar să-i considere ca pe ai ei. Tocmai acest simțămînt o neliniștea, o făcea să înceapă să se îndoiască de propria-i cinste pînă atunci ireproșabilă, pe care se sprijinea buna ei părere despre ea însăși. Oare fermitatea principiilor decurgea doar din lipsa tentațiilor ? Se poate oare vorbi de virtute, cîtă vreme lipsesc prilejurile de a păcătui ?

Intrînd în hotel observă numaidecît două plicuri groase puse în despărțitura ei pentru cheie. Se despărți de doamna Mercier și le ceru recepționerului. Era același căruia imediat după venirea la hotel îi încredințase pachetul cu bani. Ciudată potriveală, își spuse ea, bucuroasă că nu se atinsese de bani. Cu plicurile în mînă, se duse la bar, neîndrăznind să le deschidă. Se afundă într-un fotoliu, ceru un suc de grepuri, și deschise încetișor primul plic. Conținea materialele Congresului, textele referatelor precum și numele și adresele participanților, oaspeților, gazdelor. Depuse materialele pe masă și deschise cel de-al doilea plic. Conținea un exemplar al gazetei locale cu un interviu cu „învățata poloneză". Nu-și recunoștea deloc spusele, gazetarul dovedise o mare capacitate de invenție, dar în ansamblu interviul era coerent și trezea simpatie, deși evident, pe plan științific era o trăncăneală popularizatoare. Din fericire, nimeni dintre cunoscuții ei din țară nu-l va citi și nu va privi fotografia reprezentînd o femeie cu o claie de păr ciufulit în cap și cu o bluză cam strîmbă.

— Sînteți mulțumită ? i se adresă roșcatul luînd loc de cealaltă parte a mesei. E drăguț !

— Da.

— Excursia a fost reușită ?

— Da. De ce n-ați mers și dumneavoastră ?

— Cunosc pe dinafară acest traseu, dar m-aș fi dus dacă aș fi știut că am să vă întîlnesc acolo. Nu v-ați simțit însingurată ?

— M-am simțit excelent în societatea doamnei Mercier.

— Unde vă duceți după Congres ?

— În sud, chiar la familia Mercier.

— Cum se numește localitatea ?

— Habar n-am.

— Pentru multă vreme ?

— Nu știu. Vreau să păstrez cam două săptămîni pentru Paris, iar data înapoierii e stabilită dinainte.

— O puteți schimba.

— Nu pot. Am de lucru.

— Aveți dreptul totuși la o vacanță.

— Tocmai că sînt în vacanță.

— V-ați mira din cale-afară dacă v-aș căuta la familia Mercier ?

— Ar fi o purtare total lipsită de sens.

— Dar n-ați avea nimic împotrivă ?

— Nu-mi plac glumele nesărate. Noapte bună.

— Am să vă conduc pînă la lift. S-a întîmplat așa stupid de nu ne-am cunoscut mai îndeaproape, aș fi ținut foarte mult.

Nu-i răspunse, îndreptîndu-se grăbită spre lift. Apăsă pe buton, dar liftul nu porni. Roșcatul îi puse mîna pe umăr. I-o dădu în lături indignată.

— Vă rog să mă iertați, șopti, dar dacă totuși...

Ușa de la liftul alăturat se deschise și Anna intră fără să-i răspundă. „Agățatul" tînărului îi era neplăcut, simțea în el o necinste sau un joc. Prostii, n-avea de ce să-și bată capul cu aceste lucruri.

Ajunsă la ea în cameră, constată că avea doar plicul cu interviul. Pe cel de-al doilea desigur îl lăsase la bar. Iritată, coborî din nou. Îl zări de departe pe roșcat la măsuța pe care se aflau materialele Congresului. Văzînd-o, se sculă în picioare și-i spuse zîmbind :

— Am vrut să vi le aduc, dar m-am temut c-o veți lua drept pretext...

— Mulțumesc pentru buna intenție.

— S-ar fi cuvenit să mă prezint mai de mult. Filip Delaunay. Nu vă spune nimic acest nume ?

— Absolut nimic.

— Îl veți găsi pe lista participanților la Congres. Poate îmi veți trimite cîndva un extras al lucrării dumneavoastră.

— M-ar mira. Public doar în periodice poloneze și asta foarte rar.

— Poate aș reuși să vă public articolul într-o revistă belgiană, locuiesc la Bruxelles. În orice caz...

— Noapte bună ! îi reteză spusele îndreptîndu-se spre liftul din care tocmai ieșeau soții Mercier.

— Nu veniți cu noi la masă ? Cinăm cu niște amici foarte plăcuți.

— Nu mulțumesc, trebuie să mă odihnesc puțin.

— Sper c-o să vă țineți făgăduiala făcută soției mele și c-o să veniți cu noi la Genlis. Poimîine dimineața.

— Cu multă plăcere. Vă urez o seară plăcută.

După ce trase draperiile la geamuri și așternu patul, Anna aruncă o privire în căutarea unei prize în care să-și pună de ceai. Dar fierbătorul rămăsese în geanta ei varșoviană, iar cît privește priza nici urmă. Și-ar fi putut permite să comande un ceai la hotel, deși nu prea avea chef. Dacă pînă în momentul plecării sale de la Strasbourg nu va veni nici o știre de la Frankfurt, pachetul cu dolari putea fi considerat drept proprietatea ei legală.

Făcu un duș și stînd în odaia în care stinsese lumina cumpănea ce trebuia să facă cu o atît de mare sumă de bani. Mai întîi să se îmbrace, dar în așa fel încît să nu bată la ochi trezind vigilența vameșilor. Să-și cumpere un inel sau o brățară ? Cît trebuia să declare la graniță ? În Franța există o reglementare care interzice scoaterea unor sume mari din țară pentru a le depune în cont în străinătate. Urma să afle despre ce sumă era vorba și care erau prevederile legii. N-ar fi mai bine să-și ia o mașină ? Nu-și luase cu ea permisul de conducere și nici vameșii polonezi n-ar lua-o în serios cînd le-ar spune că a primit mașina cadou. De la rude ? Care rude ? Cum îi

cheamă, unde stau? De ce n-a pomenit de ei completînd formularele pentru pașaport? Să zicem că sînt niște rude îndepărtate din Statele Unite pe care le-a întîlnit întîmplător. Cine să creadă asemenea povești? Mașina a primit-o în dar de la un iubit! Arată ea atît de atrăgătoare încît să justifice un asemenea dar? Baliverne.

Gîndurile acestea o duseră la concluzia deprimantă că era dispusă să comită o înșelăciune pentru a păstra niște bani dobîndiți ilegal și ce era mai rău, că nici învoindu-se cu o înșelăciune nu era deloc sigură că avea să se descurce înapoindu-se în țară. Poate că o persoană cu mai puține scrupule nu s-ar fi frămîntat astfel, dar Anna se și vedea cu ochii minții supusă la interogatorii, suspectată de cine știe ce abuzuri și ilegalități. Oare s-ar fi putut bucura nestingherită de această neașteptată înavuțire, ori ar fi tremurat mereu că i se vor face reproșuri pe care nu le va putea justifica? Somnul îi pieri cu totul. Întinse mîna după un somnifer. Nu-i chiar atît de ușor, constată cu ironie, s-o apuci pe o cale greșită.

6

OBOSITĂ DE LUNGA CĂLĂTORIE, SE TREZI tîrziu, într-un pat vechi din lemn de mahon, avînd în fața ochilor o fereastră joasă, care făcea camera să pară mai mare decît era în realitate. Razele soarelui se strecurau prin coroana frunzelor de platan și se așterneau ca o pată tremurătoare pe parchetul bine lustruit. Dincolo de a doua fereastră a acestei odăi de colț, de la etajul casei de piatră, se zăreau parcelele de lavandă albastre-cenușii și viile de un verde întunecat coborînd domol spre miazăzi. Vîntul umflase perdeaua de tul în care se prinsese o albină. Bîzîitul ei apărea ca un zgomot în liniștea desăvîrșită a dimineții. Patul foarte lat îndemna la trîndăveală și la desfătări. Tapetul de pe pereți reprezenta flori de măr și în partea de sus era împodobit cu un

brîu din porumbei cu panglici roz în ciocuri. Dulapul masiv și toaleta cu trei oglinzi care puteau fi mutate după voie, pentru ca stînd pe scăunelul dintre ele să te poți vedea și din profil, în sfîrșit cîteva scaune tapițate cu atlaz roz alcătuiau mobila din camera de oaspeți în locuința de țară a familiei Mercier. La același etaj se afla dormitorul profesorilor, la sud, și camera mătușii Matilda, la nord, baia, scara care ducea de la parter la mansardă, unde locuia Yvette, bătrîna servitoare, iar acum și Francisca, bucătăreasa adusă doar pentru turneu. Cea mai mare parte a parterului, de-a lungul peretelui de sticlă, aparținea odăii de zi și sufrageriei de lîngă bucătărie, ale cărei ferestre dădeau spre nord. În odaia de zi se aflau mobile lipsite de stil, fotolii și canapele asigurînd maximum de confort pentru a urmări spectacolele de televiziune sau a primi oaspeți. Casa respira liniște și îndestulare, nu lux, dar o îndestulare statornică și durabilă. Probabil că nu se făcuseră prea multe schimbări după dispariția vechilor stăpîni. Mătușa Matilda era singura relicvă vie din vremea copilăriei doamnei Mercier. Femeia aceea subțirică, îmbrăcată într-o rochie de culoare închisă, care în seara precedentă ieșise să-i întîmpine pe oaspeții sosiți cu întîrziere, arăta mai degrabă a stăpîna casei decît doamna Mercier. Sprijinită într-un baston cu măciulie de argint, cu părul cărunt și capul tremurîndu-i, emanînd un parfum demodat, trezea respectul cu distincția și farmecul ei sever. Doamna Mercier, care își trata atît de autoritar semenii, se purta cu ruda ei bătrînă ca o elevă venită de la un pension de călugărițe.

Cina modestă o servi Yvette, întrucît Francisca se și culcase. Obosiți de drumul lung doreau cu toții să se culce. Convorbirea nu se lega deloc. Profesorul trona pe locul de onoare, avînd-o la dreapta lui pe mătușa Matilda și la stînga pe Anna, iar în față pe soția sa. În lumina lămpii atîrnate chiar deasupra mesei părea și mai pirpiriu, mai nevolnic, dar se comporta ca un patriarh, dădea importanță fiecărui gest și pretindea să fie servit. Nu în-

tindea brațul nici măcar după coșul cu pîine, așteptînd să-i fie oferit, nu se aplecă să-și ridice șervetul care îi lunecase de pe genunchi și Yvette, deși nu mai era tînără, se lăsă în genunchi ca să i-l dea. Se ridică primul de la masă, făcu un semn din cap, mormăi noapte bună. Abia după ce ieși pe ușă, femeile se ridicară grăbite de la masă și o zbughiră spre odăile lor.

Stînd culcată în așternutul cu miros de lavandă, Anna lenevea cu o imensă plăcere. Atmosfera de constanță, de stabilitate pe aceleași locuri, îi dădea un simțămînt de securitate. Cu o singură excepție. Trebuia să plaseze pachetul cu banii într-un loc în care nici unul din cei ai casei să nu aibă acces. Anna nu se temea defel că vreunul dintre ei i-ar fi putut lua din bani, dar nu era deloc sigură că măcar din curiozitate față de poloneza străină nu-i vor scotoci prin lucruri, iar o sumă atît de mare de bani pe șin putea să le stîrnească cele mai bizare presupuneri.

Își mai roti odată privirile prin odaie. Mobilele i se păreau transparente : nu aveau secrete față de servitoare sau de mătușa Matilda. Dar după aceea își aminti că geanta de voiaj cumpărată la Strasbourg avea o încuietoare cu un lăcățel. Hotărî să-și plaseze acolo comoara, iar cheița s-o poarte asupra ei. Geanta o puse în dulap să nu bată la ochi.

Mireasma de pîine proaspătă o ademeni spre sufragerie. Profesorul mînca niște brioșe calde, frunzărind ziarul. Îl puse deoparte cu evidentă părere de rău și o chemă pe Yvette, să aducă cafeaua.

Schimbară cuvinte banale despre vreme și despre farmecul casei de țară, după care profesorul se mută pe canapea, explicîndu-i că o așteaptă pe Francisca pentru a stabili împreună meniul pentru ziua aceea. Apăru și ea peste un minut. Îmbrăcată cu o rochie albastră, voinică, robustă, rumenă la față, Annei i se păru că aduce mai degrabă cu o moașă decît cu o bucătăreasă. Pe cap avea un fileu foarte subțire care îi ținea părul ondulat cu mare

grijă. Se așeză cu mare demnitate în fotoliu, întrebîndu-l pe profesor pe un ton care nu admitea împotrivirea :

— Ce părere ați avea de niște pui gătiți în vin alb ? După o călătorie socotesc că se cuvine să mîncați ceva ușor.

— Desigur. Dar cum ai de gînd să-i prepari ?

— De ieri am pregătit sosul din morcovi, praz, ceapă, un pumn de busuioc, fierte în vin alb și un strop de apă. Azi am să tai morcovii prazul, ceapa și gulia, am să adaug niște ciuperci, presar o linguriță de *curry*, pun niște smîntînă și le dau în clocot pe un foc scăzut. Puii — știți dumneavoastră — din aceia micuți, îi fierb în zeama de la legume. Apoi îi așez pe un platou fierbinte, îi acopăr cu legumele înnăbușite cu smîntîna, mai pun felioare de cornișoane și torn peste toate sosul.

— Dar ne servești și vin alb la masă ?

— Același vin pe care l-am folosit la prepararea puilor. Un alt soi ar dăuna gustului puilor.

— Busuiocul era proaspăt sau uscat ?

— De-a dreptul din răzor.

— Și ca desert ?

— M-am gîndit la doamna Mercier, să poată mînca și dînsa ceva bun fără să încalce regimul. Vom avea spumă de ananas.

— Fără zahăr ?

— Fără zahăr !

— Păcat.

Francisca făcu un gest de neputință cu brațele și zîmbi semnificativ.

— Am cumpărat ananas exact pentru șase persoane. Am să mixez miezul și am să-l pun în congelator, în vasul de înghețat. Trebuie scuturat din sfert în sfert de oră, dar în trei ore vom avea o spumă ușoară și elastică. Vă amintiți doar, domnule profesor, am mai făcut spumă din asta din căpșuni, fragi și zmeură.

- N-ai să uiți desigur salata și brînzeturile.

— Domnule profesor, e oare nevoie să spunem același lucru în fiecare zi ?

— Dar sortimentele de brînză vor fi atrăgătoare?

— Da-ți-mi voie să vă fac o surpriză. N-o să fiți dezamăgit. Mai ales după mîncarea aceea oribilă din Alsacia.

— Să știi că n-a fost rea deloc.

— Domnul profesor în bunătatea dumnealui ar fi gata să laude pînă și scrumbiile în dulceață.

— Scrumbii în dulceață! Ce idee, dragă Francisca.

— Acum mă duc, am o grămadă de treabă!

— Mai înainte să ciocnim un păhărel. Are să ne prindă bine la amîndoi.

— N-aș îndrăzni să vă refuz.

— Beți și dumneavoastră cu noi, nu-i așa? i se adresă profesorul Annei. Poftiți mai aproape.

Se duse la bar, scoase o sticluță, privi la etichetă, aduse păhărușele și le umplu cu luare-aminte.

— Nu-i rău, lăudă Francisca băutura.

— Repetăm?

— Nu mă dau în lături. În sănătatea dumneavoastră, i se adresă Annei.

— Francisca este podoaba casei noastre, spuse profesorul.

— Doamna Mercier mi-a vorbit cu multă căldură de talentele dumitale.

— Ce poate să știe dînsa despre ele? spuse Francisca strîngîndu-și buzele cu dispreț. Aproape niciodată nu mănîncă ce pregătesc. De n-ar fi domn profesor n-aș sta pe aici nici o clipă. Cînd îți pui tot sufletul în arta ta vrei să fii prețuită.

— Te prețuim, cum nu, îmi și lasă gura apă cu gîndul la pui!

— I-am cumpărat direct de la arendaș. Sînt pui adevărați, care au alergat pe suprafața pămîntului, au ciugulit ce le-a plăcut. I-am spus doamnei Mercier că ar putea să-i guste măcar, că puii ăștia înseamnă sănătate, dar s-a și apucat să postească.

— La Strasbourg s-a îngrășat cu o jumătate de kilogram.

— Știu. Se vaită de azi-dimineață. Am sfătuit-o să bea ceai de ierburi, dar s-a uitat la mine să mă înghită nu alta. În casa asta ți-e și frică să deschizi gura.

— Sînt sigur că doamna Anna are să aibă poftă de mîncare. Ce ziceți, doamnelor, mai bem un păhăruț ?

— Ce-i prea mult strică, spuse Francisca sculîndu-se din fotoliu. Masa o servesc la ora unu. Și cu un mers măreț o porni spre bucătărie.

— O persoană minunată, spuse profesorul oftînd. De n-ar fi ea aș mînca mai rău decît călugării din ordinele cele mai severe. Legume fierte în apă, carne slabă fără pic de sos, salată fără condimente... Trebuie să recunoașteți că în felul acesta viața și-ar pierde mult din farmec.

— Ador mîncarea bună, spuse Anna în glumă coborînd glasul a taină. Sper să încerc multe plăceri datorită capodoperelor pregătite de Francisca.

— N-o să fiți dezamăgită, Mai bem unul ?

Turnă fără să-i aștepte răspunsul. Era gata amețit, mai revărsat ca de obicei. Stătea cu ochii ațintiți la Anna, gîndurile îi păreau răzlețite.

— Aveți foarte mult farmec, rosti pe neașteptate. Mi-ar place să rămîneți cu noi cît mai mult.

— Îmi face plăcere că mi-o spuneți.

— Și pe deasupra nici nu trebuie să faceți foame ca să vă mențineți silueta. Adevărat ?

— Adevărat.

— Faceți gimnastică dimineața cu fereastra deschisă înainte de baie ?

— Nu, deși ar trebui.

— Ce ți-e și cu obligațiile astea ! Să te mortifici toată viața ca să-ți prelungești existența un an sau doi...

— În primul rînd să fii în condiție bună.

— De-aia nu mai pot eu !

— Totuși te simți bine atunci cînd...

— Vă rog să-mi răspundeți sincer, poți să te simți bine, cînd ieși din patul cald, deschizi larg fereastra și te pătrunde frigul ? Faci un guturai pe cinste !

— Trebuie să te oțelești...

— O spuneți fără convingere. Da, da, încă din copilărie ni se vîră în cap o grămadă de principii severe care nu servesc la nimic, în schimb îți fac viața amară, și nici așa nu-i prea dulce. Vă place viața ?

— Îmi place !

— Adică ce anume ? Amorul, haleala, *dolce far niente ?*

— Toate împreună și încă altele pe deasupra.

— Dar amorul în primul rînd.

— Depinde.

— De ce anume ? Presupun că nu aparțineți categoriei de femei care pretind un cadru romantic și jurăminte că dragostea va dura veșnic, pînă la moarte. Sexul în sine nu e de ajuns ?

— Depinde cu cine.

— Doriți un Hercule sau un Adonis ?

— În momentul de față nu doresc pe nimeni, spuse Anna sătulă de această conversație. Mă duc să mă plimb puțin.

— Bine faceți. Vă rog însă să vă amintiți că urîții pot oferi mai multe satisfacții decît alții.

— Bine. Am să țin minte, răspunse, dînd să scape de privirea lui lipicioasă. Am să mă înapoiez la unu.

Profesorul își umplu din nou paharul.

Sper că nu se cherchelește pînă la masa de prînz, gîndi. Poate că din cauză că îi place să bea, soția lui nu-l părăsește nici o clipă, cînd sînt printre străini. La urma urmei, puțin îmi pasă.

Ieși în fața casei. Nu-și dăduse seama că era o zi atît de călduroasă, în casă domnea o răcoare plăcută. Căldura aceea binefăcătoare o învălui, respira ușor, ca și cum adierea Alpilor ar fi ajuns pînă acolo. În fața portiței metalice se opri, neștiind încotro s-o apuce. Spre stînga se înșirau case cu acoperișul din tablă și se înălța turnul bisericii. Spre dreapta se întindea pădurea, iar în vale se deschidea larg priveliștea unor cîmpii cu holde. Pîlcuri de arbori înalți, risipite ici colo, ascundeau vederii acareturile. Mireasma de lavandă și rozmarin îi aminti de Jugoslavia și de argentinian, cu care Anna nu mai avusese prilejul să se întîlnească, spre a-și lua rămas bun.

Coborî povîrnișul pe un drum de cîmp, apoi o luă printre arături pe o potecă îngustă pînă la un nuc înalt, care creștea singuratic la o margine de luncă. Se întinse în umbra lui pe iarba moale, simțindu-se fericită cum nu mai fusese de mult. Se cufundă în acest peisaj, înrudită cu natura, liniștită, gata să se împărtășească din acest calm cu toți semenii. Nu dorea nimic, nici chiar ca această clipă minunată să mai dureze, gata să accepte noi întîmplări și noi situații, plină de-o încredere ce nu se întemeia pe nimic față de universul întreg, care i se dezvăluia sub o înfățișare senină, cerîndu-i în schimb doar atît, să nu se afunde prin labirinturi întunecate, deși știa bine că acestea există. Dacă deplinătatea umanității se putea obține cu prețul suferinței, n-o rîvnea, așa cum renunțase la mari ambiții profesionale și se mulțumea cu puțin în viața ei personală. Nu invidia pe nimeni, îi ajungeau firimiturile a ceea ce alții socoteau indispensabil, dar mulțumirea ei era statornică și echilibrată, pe cînd ceilalți tot schimbau obiectul dorinței și sufereau neputînd să-l obțină. Hotărîtoare în confortul ei psihic nu era modestia dorințelor, ci fericirea care se ținea în adîncul făpturii ei. N-o putea stăvili nimic, nici chiar boala sau insuccesul. Un medic o numise ganglion sanghinar, cel ce introduce hormonul fericirii în circuitul sanghin. Respectivul medic susținea că seninătatea și capacitatea de a ne bucura de viață le datorăm unor predispoziții genetice, că starea psihică bună depinde mai mult de anumite combinații hormonale decît de efortul de a-ți schimba caracterul. Tot ce e mai bun — spunea — prin urmare sănătate, bună-dispoziție, frumusețe, acești favorizați le obțin pe degeaba, ca pe o minunată jucărie. Nici măcar nu-i acordă atenția cuvenită, pe cînd ceilalți, tratați cu vitregie, își încordează puterile să înduplece vitregia sorții. Cel mai ciudat e, că prea puțini sînt cei în stare să-și dea seama de avantajul de a fi sănătos, de a fi fericit. Conștiința fericirii este un privilegiu suplimentar.

Un ceas lăuntric îi indică Annei ora înapoierii. Casa soților Mercier se zărea pe deal ca un liman de liniște

lîngă un țărm de verdeață. Se îndrepta într-acolo cu un pas ușor, în ciuda soarelui încins care îi îmbrobonea ceafa cu picuri de sudoare. Se gîndea cu plăcere la dușul rece dinaintea prînzului.

O luă pe aleea cu mirt, ducînd la veranda acoperită cu viță. Soții Mercier se odihneau pe două șezlonguri parcă despărțiți de un zid invizibil. El privea drept înainte cu ochi fără expresie, ea se uita nostalgic la pomi și la răzoarele cu flori. Sosirea Annei stîrni în ea flăcăruia îndatoririlor de gazdă.

— Cum a fost plimbarea? o întrebă. E o plictiseală de moarte pe aici, dar te poți odihni.

— E minunat! Cred că aș putea petrece aici toată viața.

— O, nu! Vara mai poți schimba cu cineva cîteva vorbe, dar cînd trece sezonul, e un adevărat pustiu. Am invitat doi prieteni pentru mîine seara. Veți face cunoștință cu un pictor, destul de la modă acum la Paris, și cu foarte interesanta șefă a Clinicii de Regenerare Biologică. Poate veți dori să-i vizitați institutul.

— Încetează, spuse profesorul, întotdeauna ții să dirijezi oamenii. Nu lași pe nimeni să trăiască în voie.

— Mă îngrijesc doar să nu se plictisească.

— Plictisul e cel mai dulce lucru de pe lume.

— Depinde pentru cine.

— Pentru mine în orice caz.

— O, tu te mulțumești cu o mîncare bună și o partidă de șah.

— Tocmai că n-am partener.

— Dacă vreți puteți juca o partidă de șah cu mine, îi propuse Anna. Nu sînt o maestră, dar îmi place să joc.

— Adevărat? E o calitate rară la femei. Soția mea...

— Soția ta nu poate avea chiar toate calitățile, spuse doamna Mercier, intrînd în casă. Sper că n-ai s-o obosești pe Anna și că ai să te mulțumești cu o singură partidă.

— Dă-i voie să hotărască singură.

Se străduí din greu să se ridice de pe șezlong. Anna îi dădu mîna ajutîndu-l să se scoale, el acceptă recu-

noscător, un zîmbet sfios îi înflori pe buze. O cuprinse pe Anna cu brațul pe după umeri și, sprijinit de ea, o porni spre sufragerie. În gestul lui nu era nimic altceva decît neputința unui om bătrîn și nevoia de puțină tandrețe. Dar zărindu-i, mătușa Matilda strînse din sprîncene și strigă în direcția bucătăriei :

— Francisca, poți să servești.

7

NU DIN CAUZĂ CĂ DOAMNA MERCIER O întrebase în treacăt seara, cînd intenționează să se apuce de traducere, ci mai degrabă ca să scape de acea obligație supărătoare, Anna coborî a doua zi de dimineață la cinci pe verandă, în odaia ei neavînd o masă la care să poată lucra. Era o dimineață radioasă, proaspătă și înmiresmată, roua încă nu se uscase pe trandafirii de sub geamuri. Se simțea foarte bine după o noapte de somn adînc.

Din păcate, lectura atentă a referatului îi confirmă întru totul impresia încercată la Congres. În fraze meșteșugite erau cuprinse idei debile, parcă extrase din sfere diferite, luate de la alții și plămădite astfel încît propriul lor autor nu le-ar mai fi putut recunoaște, dar pentru cititor de nedigerat. Se afla deci în fața dilemei : să traducă textul în mod fidel, ceea ce l-ar fi descalificat din capul locului în ochii oricărui redactor, sau pe canavaua celui de față să scrie un altul mai în măsură a fi tipărit. Firește, nu-i putea împărtăși aceste îndoieli doamnei Mercier, fără să și-o facă dușmană pe veci. Mai citi o dată articolul și ajunse la concluzia că era aglutinarea mai multor articole, scrise fiecare într-un alt stil, desigur de către un alt autor. Nu pricepea motivul pentru care profesorul se bucura de acea unanimă recunoaștere și nici elogiile ce i se aduceau. Poate că într-adevăr activitatea lui de-o viață era vrednică de toată lauda, pe cînd elucubrațiile din fața ei ieșiseră de sub pana unui bătrîn bolnav ?

Fie că lucrurile stăteau în felul acesta, fie în altul, se cuvenea să transpună textul în limbajul științei contemporane, să scoată în relief anumite probleme sau chiar să introducă unele noi. Nimeni n-are s-o afle vreodată, nici n-ar fi avut cum, iar sejurul la Genlis merita sigur efortul.

Abia pe la șapte se ivi mătușa Matilda cu o ceașcă de cafea. O așeză în fața Annei și luă loc de cealaltă parte a mesei.

— Traduceți referatul domnului Mercier ?

— Da.

— Merită ?

— Firește.

— Chiar așa de firește nu e pentru mine. Deși nu am studii superioare și nu am frecventat oamenii de știință, mă pricep la oameni mai bine decît oricare membru al unei Academii. Iar atunci cînd cunoști omul poți aprecia de ce e în stare. Nu-i așa ? Iată, de pildă nepoata mea de soră. Mă numește ruda ei îndepărtată, deși am fost verișoară bună cu mama ei. Și probabil spune că mă ține aici de milă, cînd de fapt am o pensie viageră și, la drept vorbind, puteam avea toată moștenirea, întrucît mama Teresei voise s-o dezmoștenească și avea motivele necesare s-o facă. Ei, nu vă mai reții, înțeleg că trebuie să vă terminați lucrul, și-o luă iute din loc auzind pași în casă.

Anna se aplecă iar peste text, convinsă că doamna Mercier o supraveghează de la distanță, ceea ce i se părea de tot hazul. Glasuri înnăbușite de femei veneau din bucătărie, profesorul fluiera în baie la primul etaj. La ora opt, Yvette o pofti pe Anna la micul dejun.

— Îmi fac reproșuri că v-ați sculat în zori pentru a traduce lucrarea soțului meu, ciripi doamna Mercier. Zău că nu-i chiar atît de urgent...

— Traduc cu plăcere,

— Ai auzit, Leon ?

— Doamna Anna e întotdeauna amabilă.

— Am apucat s-o cunosc pînă într-atît, încît să știu perfect că spune întotdeauna adevărul și nu ține să îndruge complimente.

— Eu o cunosc mai bine.

— În baza a două partide de șah și a unui interviu în presă ?

— Să presupunem.

— Întotdeauna ai vrut să deții patentul infaibilității. Asemeni majorității bărbaților. Doamnă Anna, hai să facem front comun și să ne ducem la bazinul de înot.

— Asta nu-i apărare, ci fugă.

— Retragere strategică pe niște poziții dinainte stabilite. Vă place să înotați ?

— Da, dar...

— Nu există nici un fel de dar. Am să vă împrumut un costum de baie. La ora asta nu e lume multă. Hai, să nu pierdem vremea.

Bazinul nu era mare, dar comod și modern aranjat. Vreo cincisprezece persoane stăteau întinse pe saltele. Erau în majoritate tineri, sub douăzeci de ani. Apariția a încă două doamne mai mature a fost primită cu zîmbete ironice. Doamna Mercier părea să n-o observe, Anna se simți stînjenită. Cu mirare constată că gazda ei păstrase o siluetă impecabilă și un corp ciudat de viguros. În costumul de baie arăta la fel de proaspătă ca în rochie. Înota foarte bine, fără să se obosească, se cățăra sprintenă pe scărița din marginea bazinului și alerga cîțiva metri ca să se încălzească.

— Bazinul acesta mă împacă întotdeauna cu șederea la Genlis, spuse întinzîndu-se pe saltea. Sigur, nu se poate compara cu marea, dar și aici te poți dezmorți.

— Vă admir condiția fizică,

— Am grijă s-o păstrez. Presupune, ce-i drept, multe sacrificii și renunțări, dar altfel nu se poate. Femeia de azi nu are dreptul să îmbătrînească sau să se îmbolnăvească, dacă vrea să se mențină la suprafață.

— Aveți o poziție consolidată.

— Nici vorbă ! Toți vor să se descotorosească de soțul meu, să-l preschimbe într-un obiect de muzeu. Vă amintiți

elogiile de la cocteil ? Sunau a discurs funerar. Erau lăudate lîngă mormînt meritele celui decedat, sau parcă l-ar fi arătat cu degetul : luați-l de aici cît mai iute pe acest cadavru !

— Mie mi se păruse că profesorul Mercier era mulțumit !

— Păi sigur, el n-ar avea nimic împotrivă să fie lăsat în pace. Are jocul de șah, alcoolul și pe Francisca. Cum s-ar prezenta atunci viața mea ? Eu ce m-aș face ? Poate socotiți că toate aceste întîlniri, congrese, intrigi, nu sînt nimic decît un joc al aparențelor. Dar jocul acesta reprezintă conținutul vieții mele.

— Nu aveți copii ?

— Nu am și nu i-am dorit niciodată. E ridicol ca femeilor care îmbătrînesc să le rămînă drept unic țel grija de copii sau de nepoți. Că alte aspirații li se par celor din jur absurde.

Anna simți în glasul doamnei Mercier o iritare care o făcu să schimbe tema,

— Mă duc să beau. Să vă aduc și dumneavoastră ?

— Nu, mulțumesc.

Anna se îndreptă spre bar. În grupul tinerilor gălăgioși îl zări pe Filip Delauney. Și el o zărise și se apropia de ea zîmbind.

— V-am spus eu c-o să ne mai întîlnim, dar nu bănuiam că atît de repede.

— Ce faceți pe aici ?

— Mă odihnesc. Dar dumneavoastră ? Vă plictisiți de moarte în societatea familiei Mercier ?

— Nu mă plictisesc deloc.

— N-ați prefera s-o ștergem la mare ? Sînt cu mașina, ne-am putea duce chiar acum.

— N-am nici un chef.

— Cu mine sau în genere ?

— Mă simt foarte bine aici.

— Asta să-mi fie răsplata că am venit după dumneata ?

— Într-o societate cît se poate de agreabilă.

— Una n-o exclude pe cealaltă.

— Văd că vă amuzați foarte bine,

— De ce-ar trebui să mă întristez ? Dar mi-a fost dor de tine. Crede-mă.

— Lasă !

— Vino diseară la discotecă. O să dansăm !

— Asta-i pentru cei de pînă-n douăzeci de ani.

— E pentru toată lumea o mare plăcere. Doar nu trebuie să te justifici în fața doamnei profesor. Nici dacă ar muri de curiozitate. Hai, spune, vii ?

— Nu !

— Ești aici singură sau cu baba ?

— Nu vorbi de ea astfel.

— Răspunde-mi !

— Sîntem împreună, mă așteaptă lîngă bazin.

— Atunci du-te să nu bănuiască, și vino diseară la discotecă, n-o să-ți pară rău.

Brusc o trase spre el și o sărută pe gură. I se smulse uimită, furioasă pe sine că îi permisese să ajungă la o asemenea intimitate. Uitase cu desăvîrșire că venise să bea un suc. Se înapoie descumpănită lîngă doamna Mercier,

— Ați pățit ceva neplăcut ? o întrebă aceasta.

— Nu... Vreau să spun că l-am văzut pe Filip Delaunay.

— Și ce caută aici ?

— Habar n-am. S-o fi ducînd la Saint Tropez...

— Delaunay ? Imposibil ! Nu suportă marea, are nu știu ce alergie și o mie de boli pe deasupra.

Era limpede, cei doi nu se simpatizau. Dar ce-i păsa Annei ?

— Intru în apă să mai înot puțin, spuse.

— Nu mai mult de o jumătate de oră, dacă vrem să ne înapoiem pentru micul dejun, răspunse doamna Mercier pe un ton matern, trăgîndu-se la umbră, sub umbrelă.

Anna înota pentru prima oară în vara aceea, așa încît obosi repede, dar continua cu încăpățînare să măsoare bazinul în lungime, vrînd să-și alunge gîndurile neplăcute. Se găsea ridicolă, ce trebuiau să gîndească ceilalți

văzînd cum îi face ochi dulci un bărbat atît de tînăr unei femei coapte ? De ridicol se temuse întotdeauna, cel puțin pînă acum. Cînd ieși din apă și începu să se șteargă cu prosopul de parcă ar fi vrut să înlăture atingerea acelei mîini de bărbat, îi trecu prin minte că tare s-ar mai duce la discotecă și-ar dansa pentru toți anii cîți stătuse acasă. Viața ei se desfășurase în așa fel, încît n-avusese parte de prea multe petreceri, întotdeauna o împiedicase ceva, învățătura, doliul, munca, pînă și căsătoria cu un bărbat mult mai în vîrstă decît ea, care în ruptul capului n-ar fi mers la un dancing sau la un zaiafet. Nici măcar nu mai ținea minte cînd dansase pentru ultima oară. Și iată că se ivise un prilej. Zică tinerii ce-or zice. Iar Filip n-are decît să rîdă în sinea lui de ea, din moment ce ea se va supune magiei ritmului, va uita tot și toate și lepădînd orice reticențe, își va lua revanșa pentru anii pierduți !

Deprinsă cu autocontrolul trebuia totuși să recunoască în sinea ei că nu numai dansul îi stîrnise aceste gînduri, ci și bărbatul care o tratase fără prea multe fasoane. Sărutul acela care nu însemna nimic, îi stîrnise imaginația și-i ațițase simțurile. În Polonia s-ar fi constrîns să alunge orice ispită, aici însă se simțea liberă, nimeni dintre cei ce o cunoșteau n-ar fi avut cum să afle ce nebunii făcuse, deci își putea permite orice. Chiar și să fie ridicolă.

Gîndurile acestea îi dădură tîrcoale toată după-amiaza, pe cînd oaspeții familiei Mercier jucau bridge. Anna trebuia să participe la joc a patra, dar cum habar n-avea de cărți, o înlocui profesorul, în timp ce ea se plimba prin grădină, sau simula că citește pe verandă. Abia la cină fu nevoită să converseze cu pictorul și cu prietena doamnei Mercier, doamna Breyten.

Pictorul avea șaizeci de ani bătuți pe muche, dar făcea pe tinerelul, purta blugi și o scurtă din același material, cu o mulțime de buzunărașe încheiate cu fermoare. O chelie mare încercuită de un păr lung, de culoarea tutunului, obrazul brăzdat, dinți falși, o expresie de lehămiseală în ochii de un albastru spălăcit și obiceiul de a-și tot umezi buzele tumefiate cu vîrful limbii. Mai ales ticul

acesta era neplăcut, în timpul mesei, cînd făcea impresia că-și linge sosul de pe gură.

Doamna Breyten fusese colegă de școală cu doamna Mercier, deci trebuie să fi fost de aceeași vîrstă, dar arăta cu mult mai tînără, poate pentru că avea părul frumos vopsit în blond deschis. Știa să converseze în mod fermecător. Părea că a face cunoștință cu Anna era pentru ea o plăcere deosebită, auzise atîtea despre Anna, interviul cu ea era extraordinar de interesant, s-ar bucura nespus dacă i-ar putea arăta institutul. Să zicem poimîine. Ar trece s-o ia dimineața și ar petrece împreună toată ziua. Cum să te împotrivești unei asemenea propuneri ?

După cafea bridgiștii se înapoiară la roberul lor întrerupt, regretînd că nu-i țin societate, ceea ce, îi asigură ea, n-o deranja întrucît o plimbare va fi pentru ea cum nu se poate mai plăcută.

Era de altminteri purul adevăr. Seara, deși caldă, avea un farmec deosebit, ca de obicei înainte de furtună sau de o ploaie torențială, cînd florile miros mai tare, luna are o culoare roșietică și în văzduh plutește o neliniște. Nimic nu o oprea să se ducă pe furiș la discotecă. Nimic — în afară de ea însăși. Brusc văzu scena din exterior : pe sine țopăind în ritmul unui rock și pe Filip aruncînd priviri ironice fetelor cu care venise, poate aceleași care le priviseră piezîș și la bazin. Prea tîrziu, își spuse, nu e cazul să mă amăgesc, s-a terminat cu dansul și cu flirturile trecătoare. Trebuie să te stăpînești și să nu te faci de rîs.

Se înapoie pe verandă, unde mătușa Matilda făcea o pasiență. În ciuda vîrstei înaintate, avea mîini frumoase, cu degete subțiri. Se ținea cu spatele drept, șalul de dantelă îi aluneca pe umeri. Capul îl avea ridicat, se lipsea de ochelari, iar profilul cu trăsături regulate merita și acum să fie tăiat într-o camee.

Din interiorul casei se auzea muzică de Mozart, sigur inutilă jucătorilor de bridge, dar alcătuind cadrul acelei seri, despre care ulterior se va spune că a fost ferme-

cătoare. Nori deși acoperiră luna. Grădina era cufundată în întuneric.

— Are să plouă, spuse mătușa Matilda. E mare nevoie de ploaie. Aia — arătă cu un gest al capului spre jucători — o vor considera desigur drept o nenorocire. Orășenii sînt cu totul rupți de natură. Nepoata mea a fost crescută aici, la țară, dar nu mai are nimic comun cu ea. E chiar de mirare. Nici măcar nu-și amintește cum se numesc unele flori. Prin gînd nu-i trece că ar putea să lucreze puțin în grădină. Parcă a picat din lună.

— N-o iubiți !

— Nu, n-o iubesc, dar din fericire o lună trece repede. Voi rămîne iar singură cu Yvette. E o fată de treabă. Cîte nu îndură de la Francisca ! Indiferent ce-ar face, nu-i poate intra în voie. Îi scoate sufletul. Vai de ea ! Nu zic, îmi place și mie să mănînc o mîncare gustoasă, dar să-ți faci din mîncare un scop în viață ! E un păcat. Pe ea și pe profesor a tunat și i-a adunat, Zile întregi sînt în stare să discute despre prepararea unor feluri mai deosebite. Iar după aceea, el de-abia de gustă, pentru că nu-i mai permite sănătatea să înfulece. Teresa nici nu se atinge măcar, platourile se înapoiază pline la bucătărie și Francisca are ce să hăpăie. E grasă cît un butoi și tot nu se mai satură !

— Dacă doamna și domnul Mercier ar avea copii..

— Ei ! Doamnă, cum... se opri la mijlocul frazei, pentru că în odaia de zi răsună zgomot de scaune împinse și musafirii se îndreptau spre verandă. Bătrîna strînse cărțile și se apucă să le amestece.

— A ieșit pasiența ? o întrebă pictorul.

— N-a ieșit, domnule Bécart, îi răspunse posomorîtă, De altminteri e o pasiență care iese foarte rar, și atunci trebuie neapărat să se întîmple ceva bun. Or, în zilele următoare nu se anunță nimic bun.

— Are să plouă, se amestecă în vorbă Anna, e și acesta un lucru bun.

Matilda zîmbi imperceptibil și cu o înclinare a capului dispăru în casă.

8

DIN ZORI PLOUA, DE ASTĂ DATĂ O PLOAIE măruntă și deasă, șiroaie argintii lunecau pe geamuri, apa gîlgîia în burlane și bubuia în acoperișuri. Anna ieșise pe terasă, dar înainte să se apuce de lucru, aspiră îndelung mireasma grădinii. În nopțile ploioase de vară își visa uneori morții, dar ca și cum ar fi fost vii, de parcă ar fi întinerit. Erau îndeobște vise erotice, deloc întristătoare. Și le reamintea adesea în cursul zilei, ca acum. Cei duși n-aveau ce rău să-i facă, se supuneau preschimbărilor exercitate de memorie. Le atribuia diverse calități, reproșîndu-și că s-a purtat rău cu ei, că i-a nedreptățit sau că n-a stat lîngă ei pînă la urmă. Căința se preschimba în recompensă, cu atît mai ușor cu cît timpul care trecuse justifica vechile păcate mărunte. Dacă se arătase cumva egoistă și nu-i prețuise pe cei care o iubiseră, acum le da dreptate, era încredințată că dacă morții ar învia, s-ar arăta pentru ei cu mult mai bună.

În zilele ploioase lucra cu mai multă plăcere, ca și cum apa sorbită de pămînt și de plante, apa schimbînduse în aburi și modificîndu-și înfățișarea, ar fi sprijinit efortul oamenilor. Crescută la țară, se simțea întotdeauna mai bine în afara orașului și reacționa viu la toate schimbările în natură. În ziua aceea se mulțumi numai cu cafeaua adusă de mătușa. Matilda și stătu aplecată deasupra referatului pînă la prînz, cînd fu poftită la masă.

Urmau să ia masa în trei, deoarece doamna Mercier plecase într-o vizită la niște cunoscuți și toți erau în cea mai bună dispoziție. Profesorul îi propuse o partidă de șah și Anna nu refuză, vrînd să-i facă o plăcere, dar atunci cînd se așezară la masa de joc, chiar lîngă fereastră, pentru că se întunecase și umbrele invadaseră jumătate de odaie, după-amiaza i se păru deosebit de plăcută. Mătușa Matilda făcea pasiențe, undeva în fundul odăii, iar prezența ei tăcută îi evoca atmosfera casei părintești. Anna se împăcase întotdeauna bine cu cei mai în vîrstă decît ea, poate și pentru că în copilărie fusese

lipsită de o legătură mai strînsă cu părinții ei. O iubeau nespus, nici vorbă, dar ocupați peste măsură cu munca lor, n-aveau răgazul trebuincios pentru problemele ei. Curînd după bacalaureat se pomenise complet singură, se putea bizui doar pe propriile ei forțe. Constată atunci că era cu mult mai simplu să-ți cîștigi existența decît să înțelegi cu adevărat viața. Căuta la alții înțelepciune și experiență, căuta inși cu autoritate, fără să-și dea seama că treptat se îndepărtează de cei de-o vîrstă cu ea, rămîne în urma lor. Dar o băgă de seamă prea tîrziu, cînd tinerețea o părăsise pe neașteptate.

În ziua aceea profesorul chibzuia mai îndelung fiecare mișcare, deși juca mai bine decît Anna și putea fi sigur că are să cîștige. Annei i se părea că după ce plănuise cîteva mișcări succesive, le amîna delectîndu-se cu fiecare clipă. Chipul i se înseninase, priviți de aproape ochii lui nu mai aminteau insistent de cei ai unui broscoi, pînă și brațul ridicat deasupra tablei de șah avea în sine ceva înduioșător. După fiecare mutare, cînd zîmbea simțindu-și superioritatea, Annei i se părea simpatic, ar fi vrut să i-o arate netulburînd prin nimic armonia acelor ore. Fără să vorbească între ei, fără măcar să se privească, se stabilise între ei o reciprocă înțelegere.

Chiar atunci sună telefonul.

— E pentru dumneavoastră, spuse mătușa Matilda, ridicînd receptorul și îndepărtîndu-se cu discreție.

Anna se sperie. Dacă era cineva de la Frankfurt care aflase unde se află și telefonează după bani ? Oare cine putea să fie ? Cum să se poarte cu el ? Și unde să-i dea întîlnire ?

Se apropie cu teamă de telefon.

— Allo !

— Aici Delaunay. Am vrut să vă cer scuze pentru măgăria de ieri. Vă rog să mă iertați. Doresc mult să vă revăd.

— Nu, îi răspunse răsuflînd ușurată.

— Am să vă explic totul. Pot veni cu mașina să vă iau la un *drink*.

— Nu, mulțumesc.

— Ploaia asta care nu mai stă,.. și plictiseala asta nemaipomenită...

— Eu nu mă plictisesc deloc.

— M-am gîndit mereu la dumneavoastră. Sînt furios pe mine, aproape am stricat totul. Și cînd te gîndești că am venit aici anume pentru dumneavoastră.

— Cu totul inutil.

— Vă rog să-mi mai dați o șansă ca să pot ieși cu fața curată. Arătați-vă generoasă, acordați-mi doar o jumătate de oră. Atît cît să luăm un *drink* la cafeneaua din piață.

— Azi în nici un caz.

— Atunci mîine dimineață, sau după-amiază, cînd o să doriți.

— Mîine sînt ocupată.

— Atunci poimîine! vocea lui arăta o hotărîre nestrămutată. O să vă aștept la unsprezece.

Poc. Puse receptorul în furcă.

Anna se înapoie la partida de șah întreruptă. Profesorul aprinse lampa pe o măsuță joasă. Lumina lăptoasă risipi atmosfera plăcută dinainte, creată din cuvinte rostite încet și cu sfială.

Acum domnul Mercier juca repede și eficient, iar atunci cînd o bătea ataca imediat din nou.

— Spuneți-mi, de ce ați prezentat referatul din memorie? o întrebă strîngînd piesele de șah în cutia lor de lemn. A fost de efect, nu zic nu, dar acum cînd am terminat transcrierea lui de pe banda de magnetofon, îmi dau seama că oralitatea i-a redus din valoarea științifică. Firește, ați pornit de la vechile teorii, în primul rînd ale lui Karl Kraus, care a afirmat încă de mult că prin limba vie pot fi definite atît trăsăturile individuale cît și ale unor întregi clase sociale. Respectabilul vienez era ferm convins că slăbiciunile de limbaj îl descalifică atît pe autorul de opere științifice cît și pe acela de opere literare, întrucît o limbă șchioapă și săracă este dovada unei inteligențe mediocre. Cel care nu vorbește corect acela nu raționează în mod just. Dumneavoastră ați mers mai departe totuși, păcat că nu v-ați formulat opiniile sufi-

cient de clar, afirmînd că toate neologismele, pe care Kraus le-a denumit cancerul limbajului, mărturisesc o stare emoțională, trădează opinia celui care vorbește, mai ales opțiunile lui politice, fapt asupra căruia, după cîte știu, nimeni n-a atras pînă acum atenţia. Ați dat și niște exemple excelente. Dar tocmai partea aceasta originală a referatului este prea puțin precisă. V-ați concentrat asupra unor exemple, de altminteri excelente pentru perioada stării de război, dar care nu pot servi la studii ulterioare...

Elocvența nestăvilită a domnului Mercier o dispensă pe Anna de orice răspuns, la care de altfel el nici nu ținteа ; întrebarea pe care i-o pusese la început nu fusese decît pretextul pentru a-și exprima o părere usturătoare. Și-o formase desigur încă din prima zi a Congresului, dar n-o rostise cu glas tare fie din politețe, fie din sentimentul distanței ce-l despărțea de acea poloneză anonimă. Impulsivitatea lui din clipa aceea o surprinsese, dovedindu-i că avea de a face cu un ins mult mai complicat și mai complexat decît presupunea. O îndîrjire ascunsă și răutăcioasă se străvedea pe sub zîmbetele agreabile, înfumurarea răzbătea din orice cuvînt. Omulețul acesta era cu adevărat încredințat de măreția lui și de propria lui infailibilitate, confirmate de inegalabila lui soție. De ce oare dăduse abia acum frîu liber sentimentelor sale ? Oare să-l fi supărat telefonul pe care îl primise Anna, de care socotea că putea dispune în exclusivitate ? Curtoazia de om de lume nu-i permitea s-o întrebe cine fusese convorbitorul, intuiția îi spunea că fusese un bărbat avînd asupra ei unele drepturi. Poate că se simțise înșelat în presupunerea că Anna venise la ei doar numai pentru a fi în preajma lui și a-i traduce referatul. Simpatia născîndă pentru profesor deveni aversiune, o dezgusta fanfaronada amestecată cu lașitate, deși nici ea nu era fără vină, din capul locului se comportase față de el nesincer, făcîndu-i tot soiul de complimente inutile, iar acum îl învinuia că o punea într-o situație străină firii ei. Fără să-l întrerupă, Anna se și gîndea la ple-

care, nimic n-o obliga să stea aici mai mult decît îi era plăcut.

Domnul Mercier se stăpîni, văzîndu-i tăcerea, poate îi ghicea gîndurile, pentru că schimbă brusc atitudinea și trecu la altă temă zîmbindu-i dulce. Mătușa Matilda, care ascultase în tăcere discuția, îl privi cu o ironie abia perceptibilă.

— Ia te uită, zise parcă pentru ea însăși. Și totuși pasiența a ieșit.

— Cea care prezice întîmplări favorabile? întrebă Anna.

— Aceea, spuse mătușa Matilda. Am făcut-o în intenția dumneavoastră. O să aveți parte de ceva plăcut.

9

DORMI ADÎNC PÎNĂ CÎND DOAMNA Mercier veni să bată enrgic la ușă amintindu-i că la ora nouă va veni doamna Breyten s-o ducă la ea, la clinică. Sări în picioare ametită, se îmbrăcă pe fugă și coborî în sufragerie să bea cafeaua.

— După ziua de ieri vi se cuvine puțină destindere, îi aduse la cunoștință doamna Mercier. Mătușa Matilda mi-a făcut reproșuri că-mi neglijez musafirul. S-ar părea că v-ați ocupat de text pînă la prînz. Mai aveți mult?

— Cred că termin într-o zi.

— Aș putea să vă ajut cu ceva? N-aveți ceva neclarități?

— Nu, mulțumesc, mă descurc singură.

— Poate că o să vreți să transcrieți textul la mașină. Știu că înseamnă un efort în plus și pierdere de vreme, dar aș vrea să păstrez o copie pentru orice eventualitate.

— Are să fie greu din cauză că lipsesc semnele diacritice necesare în limba polonă...

— Și dacă le-ați trece de mînă?

— Pe treizeci de pagini... ar fi cam greu.

— E adevărat... Rugămintea mea constituie un abuz, profit de bunătatea dumneavoastră. Dar de dragul soțului meu, care ar fi cu adevărat fericit..,

— Bine, am să le transcriu.

— Am să pun să vă instaleze o măsuță în odaia dumneavoastră. Sper că nu-mi luați în nume de rău insistența.

La fel ca după convorbirea cu decanul, era furioasă pe ea însăși că se lăsase manevrată, că acceptase un lucru de care n-avea nici un chef, că nu fusese în stare să se opună unei dorințe străine. Transcrierea referatului în traducerea poloneză nu numai că-i prelungea șederea la Genlis, dar însemna și o anume primejdie, deoarece domnul Mercier i-ar fi putut cere cuiva care cunoștea polona să verifice traducerea. N-ar fi fost prea grav dacă acel cineva ar fi fost un om inteligent și priceput în domeniul respectiv, în așa fel încît să recunoască modificările Annei drept folositoare textului, dacă însă despre traducere și-ar fi spus cuvîntul cineva necompetent, ar fi putut s-o învinuiască pe Anna de alterări și schimbări abuzive. La drept vorbind era puțin probabil ca profesorul să pretindă o atare verificare, dar posibilitatea nu putea fi exclusă sau minimalizată, mai ales în cazul publicării referatului în Polonia. Profesorul ar putea atunci să ridice pretenții legate de ingerințele ei în text, să enumere abaterile de la original și să dea lucrurilor un caracter politic. Trebuia deci să se țină cît mai strîns de original și să depună traducerea referatului la redacție, știind dinainte că va nimeri la coș. Era o comportare mult mai cinstită, decît aceea de a contribui la făurirea unei autorități false. Anna nu venise la Congres pentru a apăra puritatea științei ci a contribui la dezvoltarea relațiilor reciproce și a netezi calea oamenilor de știință polonezi, iar în această privință profesorul Mercier putea fi sigur de folos.

Mai supărător i se părea faptul că era nevoită astfel să-și prelungească șederea la Genlis. Cine știe dacă Delaunay va accepta s-o aștepte pînă își termină lucrul! Se putea duce și singură pe Riviera, dar ar fi preferat să se ducă însoțită de Filip, nu atît pentru o aventură amo-

roasă, cît pentru că o femeie singură într-o localitate la modă maritimă ca acelea de pe Coasta de Azur nu era prea plăcută. Avusese dreptate Ramirez cînd îi spusese că nu trebuia să călătorească singură. Banii nu-i foloseau în această privință prea mult.

Se ocăra în sinea ei că nici măcar acum, cînd avea bani mulți, nu izbutise să scape de supunerea jenantă în fața altcuiva, izvorîtă nu atît din bunătatea inimii, cît din obiceiul de rudă săracă silită să recurgă la ajutorul cuiva. Mulți dintre colegii ei de studiu își croiseră drumul fără ezitări, pentru că din copilărie se simțiseră siguri pe sine, iar atunci cînd umblau după favoruri sau foloase materiale o făceau de pe poziția celui ce poate conta pe banii sau situația părinților. E mai lesne să obții o bursă, un premiu sau o slujbă, cînd nu ești strîns cu ușa, n-ai un ban în buzunar, iar binefacerile sorții sînt doar un adaos la o existență liniștită. Distribuitorii de binefaceri nu așteptau vreo răsplată, uneori nici nu cunoșteau starea familială a petiționarului, pe care acesta n-o mărturisea în cerere sau formulare, dar tinerii respectivi nu rugau ci pretindeau, și acestor revendicări era greu să li te împotrivești. Modestia, economia, a te mulțumi cu puțin, virtuți deprinse într-o casă săracă, poate că erau utile pentru a obține Împărăția Cerului, dar în ce privește viața și cariera Annei erau ineficiente și pe deasupra mai aderente decît viciile care trezesc compătimirea și înțelegerea. Ca urmare a acelor virtuți își pierdea vremea, pe care ar fi meritat s-o întrebuințeze mai cu folos. Cine naiba o pusese să accepte vizitarea nu știu cărui Institut de Regenerare Biologică, în loc să stea pe plaja însorită, oricum cu mai mult folos pentru propriul ei organism? Nu mai avea încotro : Mercedesul doamnei Breyten se ivi la ora nouă în fața verandei.

Dacă îndemînarea cu care doamna Mercier își lansa bărbatul putea trezi admirație, atunci talentele prietenei sale sigur meritau premiul Nobel în domeniul autoreclamei. Pe drum, îi spuse Annei că era de profesiune doctor în medicină și că își consideră munca o activitate socială, pentru că le redă pacienților ei o stare psihică bună și

bucuria vieții, nemulțumindu-se cu metodele rutiniere de tratament incluzînd și psihoanaliza, ci folosind o terapie proprie și originală, pe care numai invidioșii o pot numi șarlatanie. Institutul trebuie să fie la un înalt nivel, costul tratamentului, din păcate, nu poate fi accesibil, întrucît dînsa, doamna Breyten, nu poate conta pe subvenții și nici chiar pe o reducere de impozite. E nevoită deci să se îngrijească de bunul nume al clinicii, de faima acesteia și de favoarea presei.

— Veți întîlni la mine doi oameni din cale afară de drăguți, o reporteră de la revista pentru femei *Mireille* și un tînăr fotoreporter. Veți vizita Institutul meu, veți sta de vorbă cu pacienții, iar după aceea poate veți accepta să acordați un interviu și să le spuneți cititoarelor ce părere aveți despre metodele mele, mai ales în sfera psihanalizei și a folosirii sugestiilor dumneavoastră cu privire la interpretarea vorbirii vii. Din materialele Congresului știu că ați afirmat că nici chiar *lapsus lingue* nu este întîmplător, ci dezvăluie cele mai intime adevăruri ale făpturii umane și cele mai ascunse momente ale realității omenești. Greșelile dintr-o scrisoare adresată unui iubit, răstălmăcirea unei expresii, chiar înghițirea unor litere — sînt și ele material pentru un psihoanalist. Poate dovada unor tulburări sexuale?

— N-am afirmat acest lucru.

— Poate că nu repet întocmai, o fac din memorie. Dar vă amintiți desigur ce-a spus, cu mult înainte de Freud, Kraft în faimoasa lui *Psihopatia sexuală*? „Ce-ar fi artele și poezia fără elementul sexual? Ele sorb din dragostea senzuală acel jar al imaginației, fără de care adevărata creație artistică ar fi cu neputință, și tocmai flacăra atracției sexuale le păstrează jăraticul."

— Astea sînt foarte departe de afirmațiile mele din referat.

— Știu, știu. Reproduc aceste cuvinte poate inexact, dar cu intenția să cunoașteți și preocupările mele științifice. Cît privește interviul...

— Nu cred să pot aprecia valoarea tratamentelor pe care le aplicați.

— Nu-i nevoie de nimic în plus decît de impresia dumneavoastră. La fel de bine m-aș putea adresa unei actrițe sau scriitoare celebre. Importantă este personalitatea și nu cunoștințele de specialitate.

— Nu sînt o personalitate, nu mă bucur de notorietate.

— Interviul apărut la Strasbourg a stîrnit interesul. A fost citat și de unele ziare din Paris. Tocmai pentru că veniți dintr-o țară în care, după cîte știu, psihanaliza nu se bucură de trecere; iar aici nimeni nu vă poate bănui că vreți să lansați activitatea practică sau teoretică a cuiva, opinia dumneavoastră devine credibilă. Luarea dumneavoastră de cuvînt în prima zi a Congresului i-a cam șocat pe conservatori, dar în schimb a obținut aprobarea nonconformiștilor, exemplele pe care le-ați oferit din sfera emoțiilor politice sau erotice au circulat ca niște zicale amuzante în cercurile intelectualității tinere.

— Cu atît mai rău.

— Vă rog să nu mă refuzați. Fotoreporterul va face un pliant *în Mireille*. E foarte priceput în a fotografia femei. Pe fotografiile lui veți arăta mult mai interesant decît o stea a ecranului.

— Nu intenționez să devin actriță de cinema.

— Știu. Dar vă garantez că acest interviu va avea ecou și oricui îi prinde bine puțin *publicity*. Veți lua cîteva numere ale revistei *Mireille* cu dumneavoastră în țară, niște reviste feminine îl vor reproduce sau măcar vor pomeni de el... N-are ce să vă strice. De altminteri, doamnă dragă, eu nu cer nimic gratis. Institutul meu va suporta cheltuielile dumneavoastră pe o săptămînă la Saint Tropez. Firește nu la un hotel pentru americanii snobi, ci la o pensiune onorabilă, unde își petrec vacanța artiști din Paris... Vedeți parcul acesta? Peste o clipă am ajuns la mine la clinică.

— E înconjurată de un zid înalt și poarta e închisă... de ce?

— Intrarea în orice spital este supravegheată, de ce ar constitui clinica mea o excepție? Pacienții au nevoie

de liniște și de certitudinea că nu-i va tulbura nimeni nedorit. Nici soțul, nici iubitul, nici copiii adulți.

Portarul deschise și Mercedesul porni spre parcul vast cu pavilioane rare, unite printr-o rețea de poteci din beton, care se opreau la intrarea în clădirea principală avînd două aripi laterale. Doamna Breyten lăsă mașina în parking și intră cu Anna într-un hol mare, unde se afla recepția. Ușa din stînga ducea la secretariat, o fată tînără într-o rochie albastră se afla la birou, alte două păreau s-o aștepte pe doamna Breyten. Le dădu ordine cu glas scăzut, după care o pofti pe Anna la ea, în cabinetul aranjat modern și impersonal. La fel de bine ar fi putut să aparțină unui director de la liniile aeriene sau de la o firmă de computere.

— Am rugat-o pe salariata însărcinată cu primirea oaspeților să-i anunțe pe reporteră și pe fotograf că-i așteptăm la o cafea, ori poate că doriți un *drink*? Noi în principiu evităm alcoolul... dar...

— Nu, mulțumesc.

— Reporterii au și făcut cunoștință cu terenul. În clădirea centrală se află administrația. Aripa stîngă este ocupată de clinica propriu zisă, laboratoarele analitice, cabinetele pentru proceduri și un mic ansamblu chirurgical. Avem vreo cincisprezece rezerve postoperatorii. În aripa dreaptă veți vedea sufrageria și încăperile rezervate clubului, cu biblioteca și sala de spectacole. Printr-un culoar subteran sînt legate de bazinul de înot și sălile de gimnastică. În spatele clădirii principale se află terenurile de sport: pentru tenis, alte jocuri, bazinele descoperite și așa mai departe.

— Frumos gîndit.

— Da. După ce vine la noi, pacientul se duce în apartamentul lui dintr-una din căsuțe pe care le-ați văzut pe drum. Avem apartamente cu una, două sau trei camere, firește cu baie. Fiecare apartament are și o mică anexă, bucătărioară și frigider, ca pacientul să se simtă ca acasă, avînd la dispoziție telefon, radio, la nevoie o mașină de scris. Fiecare căsuță are maximum trei apartamente, cu intrare separată. Ne-am gîndit să prote-

jăm intimitatea și totodată să facilităm viața de societate în încăperile destinate recreerii.

— Cum s-ar spune, confortul complet.

— Da. Începem cu un control medical foarte serios al pacientului și stabilim comportamentul. Fixăm regimul alimentar, de obicei hipocaloric, sau chiar înfometare, apoi tipul de gimnastică și ocupațiile sportive sub îndrumarea unor instructori. La nevoie folosim medicamente, terapia fizică și psihică. Recomandăm renunțarea la fumat și la alcool, dar evităm interdicțiile formale. La cererea pacientului, executăm intervenții chirurgicale cosmetice, înlăturăm riduri, surplusul de grăsime, negii sau tumorete. Nu-i nevoie să adaug că în asemenea cazuri, precedăm operația de biopsie și examen histopatologic.

Salariata însărcinată cu primirea oaspeților îi aduse pe reporteră și pe fotograf. O alta într-o ținută identică aduse cafele și sucuri de fructe, Doamna Breyton făcu prezentările, indicîndu-le locurile la măsuța rotundă.

— Ei, ce impresie v-a făcut ? îi întrebă așteptînd laudele.

— Minunat ! spuse gazetărița oftînd. Aici poți într-adevăr să-ți redobîndești tinerețea.

— Am să vă arăt și interioarele unor căsuțe, firește nelocuite, sînt foarte plăcute. În momentul de față toți pacienții sînt antrenați în diferite activități, îi veți putea vedea. Vom lua masa împreună cu cei internați și în timpul siestei veți avea prilejul să stați de vorbă cu ei.

— În ce constă originalitatea tratamentelor folosite aici ? întrebă Anna.

— Ne străduim să-i eliberăm pe pacienți de tot soiul de spaime, care după părerea mea sînt una din bolile cele mai rele, izvorul altora. Deci a spaimei de moarte, de războiul atomic, de crahuri financiare, în ultima vreme de Sida. Fiecare pacient este sub supravegherea individuală a unui psiholog, poate să-și descarce sufletul cît poftește, găsește ajutor și înțelegere. Știți probabil din proprie experiență cît e de greu să ai parte de un ascultător înzestrat cu răbdare, care — la nevoie — poate

asculta ore întregi confesiuni, plîngeri și fabulări. Pacientul azvîrle din el tot ce-l apasă, pe încetul cuprinde cu privirea întreaga situație, ia o poziție mai critică și învață să biruie greutățile și complexele. La nevoie recurgem la sugestie și hipnoză. Într-un cuvînt, procedăm la o dezintoxicație psihică și creem baza unui comportament rațional, Hipnoza s-a dovedit foarte eficientă în lupta împotriva supraponderii, a fumatului... Iar acum să vă arăt cum arată lucrurile în practică.

Doamna Breyten își conduse oaspeții printr-un labirint de încăperi cu funcții medicale, recreative și sportive, excelent echipate și strălucind de curățenie. La prima privire, institutul trezea cea mai deplină încredere, unind funcția de clinică și pe aceea a unei bune case de odihnă. Totuși Anna nu putea scăpa de impresia că acolo mai era ceva, trecut însă sub tăcere. Întîlnirea cu pacienții pe terenurile de sport nu-i confirmă suspiciunile. Internații de diverse vîrste jucau pur și simplu tenis, înotau sau făceau gimnastică sub supravegherea instructorilor. Erau bărbați tineri și bine făcuți, pricepuți în a-i dezmorți pe cei deprinși cu viața sedentară și excesul de mîncare.

— Practicați și tratamente de dezintoxicare ? întrebă în treacăt.

— Nu, nimic de felul acesta ! Nu-i specialitatea noastră ! Cu excepția țigărilor, firește. Evităm pacienții dependenți de anumite deprinderi.

— Și dacă totuși se nimerește unul, ce faceți cu el ?

— Îl trimitem acasă după primele investigații.

Anna nu era încredințată că așa era. Altminteri la ce-ar fi servit izolarea de exterior, subliniată de doamna Breyten și asigurată de cerberul de la poartă ?

În timpul prînzului, domni atmosfera dintr-o pensiune de bună calitate. Nimeni nu părea să se ghiftuiască. Prevalau ca număr persoanele de vîrstă mijlocie sau chiar mai trecute, înstărite, elegante, îngrijite. Pe cîteva mese se aflau carafe cu vin, dar la cele mai multe serveau sucuri de fructe și apă minerală. Oaspeții doamnei Breyten nu se puteau plînge de calitatea mesei. Doi medici,

în societatea cărora prînzeau, răspundeau cu plăcere la întrebările ziaristei. Anna nu întreba nimic. Totul i se părea prea frumos, prea bine regizat, ceea ce nu era de mirare, din moment ce urma să servească unor scopuri de reclamă. După cafea, doamna Breyten trebui să plece pentru diferite treburi administrative, medicii își luară și ei rămas-bun. Astfel se ivise prilejul de a sta de vorbă cu cei internați, care se odihneau acum pe terasa umbrită. Ziarista profită zeloasă de împrejurarea respectivă, fotograful la fel.

Anna, socotind că se află în antractul spectacolului, se trase deoparte și chibzui la propunerea ultraispititoare a doamnei Breyten. A te duce direct la o pensiune, unde să fii așteptată, nu era deloc același lucru cu a căuta o cameră, expusă la diverse priviri suspicioase. Timiditatea ei obișnuită îi șoptea că în acest fel nu riscă nimic și poate cîștiga mult. O rugă pe ziaristă să-i arate un număr al revistei *Mireille* pe care aceasta îl avea în geantă. O revistă ca multe altele, rubrici consacrate modei, rețete culinare, horoscoape, scrisori adresate redacției. Cîteva reportaje bogat ilustrate, un interviu cu un sportiv renumit și o povestire sentimentală aveau în vedere gusturile mai evoluate. Tonul revistei îl dădeau reclamele, la fel de numeroase ca textele literare. Era foarte puțin probabil ca vreunul din cunoscuții polonezi să descopere în această revistă numele Annei Dowgird. Și chiar de l-ar fi descoperit, nu avea de ce să-i fie rușine. Personalități mai de seamă decît ea dădeau interviuri unor reviste feminine.

Ziarista nu avu de învins nici un fel de rezistență din partea Annei cînd îi ceru să răspundă la cîteva întrebări. Toate erau atît de generale și de nevinovate, încît era de mirare că doamna Breyten stabilise un onorariu atît de ridicat pentru acel interviu. Mai mult timp luară fotografiile, fotoreporterul încercînd mai multe perspective și un fundal cît mai interesant. Deci, se mai înapoiară o dată la clinică, pe terenurile de sport. Eleganța și confortul stabilimentului erau pe deplin demonstrate cititoarelor revistei *Mireille*.

Ca printr-o pură întîmplare, doamna Breyten se apropie tocmai atunci de oaspeții ei. Nu mai contenea cu mulțumirile. Fotoreporterul și ziarista plecară cu mașina lor. Șoferul institutului urma s-o ducă pe Anna la familia Mercier.

— Cînd doriți să vă duceți la Saint Tropez ? o întrebă doctorița.

— Peste două zile, dacă s-ar putea.

— Perfect. Același șofer va veni să vă ia luni la ora nouă. Totul va fi pregătit din vreme. Vă sînt foarte recunoscătoare.

Zîmbete, schimburi banale de amabilități. Anna se urcă în Mercedes, străbate parcul, se opresc o clipă la poartă și în sfîrșit respiră ușurată : peste două zile își recapătă libertatea.

10

UȘA DE LA INTRARE NU ERA ÎNCUIATĂ, dar în casă domnea o liniște ca și cum toți ar fi părăsit-o. Nu se auzeau glasuri venind nici dinspre bucătărie și nici din camera de zi. Obloanele trase fereau interiorul de zăduf, într-o atmosferă răcoroasă, dar ușor înăbușitoare, în care se ofileau florile tăiate chiar în dimineața aceea.

Anna urcă scara spre odaia ei, la fel de întunecată, pentru că în afara obloanelor fuseseră trase și storurile. Observă numaidecît biroul cu mașina de scris, în dezacord cu celelalte mobile vechi. Doamna Mercier nu-și neglijase interesele.

Deschizînd dulapul ca să-și atîrne rochia avu impresia că geanta ei de voiaj e așezată altfel decît înainte. O scoase, o așeză pe scaun. Lăcățelul se deschise pe loc, cum îl apăsă cu degetul, deși era sigură că îl încuiase la plecare. Pachetul cu bani era la locul lui, legat cu sfoară, deși Anna n-ar fi putut să jure că nu încercaseră să-l dezlege. Probabil că în absența ei, cineva controlase conținutul dulapului.

La urma urmei, gîndi, n-ar fi de mirare. De ce s-o creadă, pentru ochii ei frumoși ? Și dacă se află aici cu vreo misiune secretă ? Totuși se simți ușor jignită. Pe de-o parte cea mai mare cordialitate, pe de alta — lipsă de încredere. Sub învelișul amabilității, obișnuita suspiciune.

Deși era obosită, se apucă numaidecît de lucru, ca să termine cît mai repede. Acum cînd renunțase să dreagă textul, traducea direct în mașină, cîștigînd din timp. Transcrisese aproape zece pagini înainte ca Yvette s-o poftească la masă. Intrînd în odaia de zi, simți că doamna Mercier o întîmpină mai puțin protector, poate tocmai datorită controlului efectuat în dulap. Sau poate doamna Breyten apucase să telefoneze și să-i comunice prietenei sale cum se desfășurase vizita, și anume în conformitate cu planurile ei Doamna Mercier se sculă s-o întîmpine cu zîmbetul ei cel mai tandru.

— V-am dus lipsa, spuse. Sper să rămîneți la noi mai mult. Soțul meu abia vă așteaptă pentru partida lui de șah.

— Joc prea slab ca partidele noastre să-i poată face efectiv plăcere. Deși mi-e foarte bine la dumneavoastră, n-aș vrea să abuzez de ospitalitate.

— Și ce alte proiecte aveți ?

— Plec la Saint Tropez.

— Dacă nu mă înșel, aveați de gînd să vă duceți la Paris.

— Da, după o săptămînă de mare, acolo am să mă duc.

— Atunci lucrurile se nimeresc foarte bine. Domnul Bécart pleacă și el acasă. N-ați vrea să vă duceți cu el cu mașina ? Mă gîndeam că ați putea petrece restul concediului în locuința noastră de la Paris. În felul acesta am apuca să ne mai vedem înainte de plecarea dumneavoastră în Polonia.

— V-ați gîndit cum nu se poate mai bine. Nu pot decît să vă fiu recunoscătoare,

— Fleacuri, zău așa. Sînteți mulțumită de vizita făcută la Institutul doamnei Breyten ?

— E impunător.

— Și remuneratoriu, se băgă în vorbă profesorul. Prietena asta a ta are cap de om de afaceri.

— Oricum, e o persoană fermecătoare.

— Nu știu dacă acesta e calificativul cel mai nimerit, doamnă Anna. Aș zice mai degrabă că e al naibii de descurcăreață și lipsită de orice scrupule.

— Vai, Leon, cum poți vorbi așa? Vă rog să nu-l credeți. E un misogin.

— Iar eu eram gata să presupun că domnului profesor îi plac femeile.

— Una n-o exclude pe cealaltă. Pot să-ți placă și în sinea ta să le disprețuiești, să le consideri făpturi de-o calitate inferioară.

— Nu mi se pare logic.

— Doar în aparență, dragă doamnă Anna Habar n-aveți cîți bărbați sînt chinuiți de un complex de inferioritate, dintre cei care își datorează cariera femeii, iar de acolo pînă la ură nu-i decît un pas. Așa-i, Leon? M-ai îneca într-o lingură cu apă?

— Chiar și într-un degetar.

— Nu vreți să jucăm o partidă de șah, domnule profesor?

— Tocmai azi cînd e un film senzațional la televizor?

— Vizionează-l singură și după aceea ni-l povestești cu vorbele tale. Nu-i așa doamnă Anna că e preferabil să joci șah decît să te uiți la o melodramă oarecare?

— Am să joc cu plăcere cu dumneavoastră.

— Ai văzut, Tereso, ce amabilă este doamna? afirmă ironic Matilda. Își îndeplinește în mod exemplar îndatoririle de musafir. Vrea să mulțumească pe toată lumea, e drăguță cu toți. Privește și învață, draga mea.

— Nu crezi, mătușă, că-i cam tîrziu pentru învățătură?

— Ne perfecționăm pînă la moarte.

— Sub îndrumarea părintelui canonic?

— E oricum un mentor spiritual mai bun decît domnul Bécart.

— Depinde pentru cine.

— Ai dreptate, draga mea, mă duc pe verandă. Aici e prea cald și nu-mi plac prînzurile prea copioase.

— Nimeni nu te silește să mănînci, Eu m-am mulțumit cu o salată și suc de grepuri.

— N-are nici un rost ca Francisca să gătească numai pentru două persoane.

— Poate să gătească și pentru una numai. Eu suport cheltuielile.

— Nu de bani e vorba, ci de principii.

— În privința principiilor n-o să ajungem să ne înțelegem niciodată.

Ambele femei se sculară ostentativ de la masă. Anna avea impresia că numai prezența ei le oprise de la un schimb de opinii mai drastic. Se despărțiră bosumflate. Doamna Mercier puse televizorul și se așeză în fața lui cu o mutră atît de resemnată de parcă urma să i se taie capul. Evident, nu suporta aceste seri în familie, plictisul și sila o covîrșeau aproape fizic. Atunci de ce-și petrecea aici vacanța ? Doar se putea duce oriunde voia.

Mătușa Matilda făcea pasiențe sub lampa joasă în jurul căreia se roteau insectele. Și ei i se păreau nesfîrșite serile în mediul familial. Probabil număra zilele pînă la plecarea rudelor, cînd avea să-și reia casa în stăpînire absolută și își va putea primi musafirii proprii.

Anna juca mai prost ca de obicei, profesorul ar fi putut s-o facă mat în numai cîteva mișcări, dar se vede că dorea să prelungească partida și renunțase la o victorie ușoară. Starea de încordare și învrăjbire i se comunicase și ei, precum și plictiseala, din două rele ar fi preferat acum să se uite la pretinsul film revelator. Se întreba cam tîrziu ce o apucase de preferase jocul de șah. Se făcuse aproape zece și cel mai rezonabil era să se ducă la culcare, totuși încremenise în fața tablei de șah, încătușată de căldura acelei nopți.

— Beți ceva ? o întrebă profesorul și, fără să-i aștepte răspunsul, scoase sticla și pahărelele. Turnă în tăcere, înălță pahărelul zîmbind și-l turnă pe gît, îl umplu din nou și iar bău aproape pe nerăsuflate.

— Ei, acum e mai suportabil, mormăi, dumneavoastră mutați. Ce faceți, pentru numele lui Dumnezeu ! Vă rog să vă retrageți.

— N-am încotro, trebuie să suport consecințele neatenției.

— Mai degrabă ale oboselii. Șah și mat.

Sfîrșitul partidei coincise cu sfîrșitul filmului. Doamna Mercier se apropie de șahiști ca să le rezume filmul. Un judecător de instrucție, un ins drept de felul lui și bun profesionist, conducea ancheta împotriva cuiva suspectat de a fi comis un asasinat. Într-un sens amîndoi erau fanatici : judecătorul — al dreptății, cel suspectat — al monarhiei habsburgice. De fapt puteau intra în joc și motive personale mai importante decît ideea monarhică, dar frazele pompoase prin care se apăra îi cîștigaseră simpatia doamnei Mercier, indignată de metodele de investigare ale judecătorului, mai ales că inculpatul era un bărbat bine făcut și amator de femei. Doamna Mercier era indignată împotriva regizorului, care îi ținea partea judecătorului, după părerea ei eroul acțiunii fiind tînărul.

— Dacă apăra monarhia habsburgică în perioada declinului acesteia, atunci era partizanul unui sistem putred și corupt, spuse Anna. În schimb, judecătorul era purtătorul de cuvînt al dreptății și al unei noi ordini.

— Luați apărarea instigatorilor ? se indignă doamna Mercier. Cine a văzut mișcările studențești din șaizeci și opt, acela nu va mai da niciodată crezare lozincilor așazis progresiste.

— Schimbările trebuie introduse cu prudență și treptat, îi ținu hangul profesorul soției sale. Altminteri se ajunge la haos și la dezordine. Cel mai mult rău i-au adus omenirii cei care au vrut s-o dreagă.

— Esențiale sînt stabilitatea și păstrarea ordinii.

— Omul trebuie să știe că nu-i e îngăduit orice.

Anna încetase să mai participe la discuție, dar cuplul Mercier în deplin acord sporeau argumentele împotriva presupuselor ei revendicări, solidari ca de obicei atunci cînd luau apărarea bazelor propriei lor existențe. Reacția

lor atît de disproporționată față de o remarcă a Annei făcută în treacăt, ar fi putut fi comică, de n-ar fi fost mărturia relației dintre ei neavînd nimic comun cu dragostea, dar cu certitudine mai trainică și mai durabilă decît ea. Căsnicia lor amintea mai degrabă de o asociație comercială decît uniunea a două suflete iubitoare,

La același lucru se gîndi și în ziua următoare, atunci cînd îi lăsă singuri pe terasă, condamnați la ei înșiși și profund nemulțumiți de aceasta. Doamna Mercier ținea morțiș s-o însoțească și să meargă amîndouă la bazin, profesorul era oricum împotriva plimbărilor pe căldură, cu mare greutate scăpă de acasă, ca o slujnică atunci cînd are zi liberă, temîndu-se că o vor urmări să vadă ce anume o trăgea într-atît spre Genlis.

Chef din cale-afară nu avea nici să se plimbe nici să-l întîlnească pe Filip, mai ales acum, cînd se ivise o posibilitate să petreacă o săptămînă la mare fără efort sau bătaie de cap. Fuseseră de ajuns cîteva zile ca farmecul tînărului să scadă simțitor și ca rațiunea să-i tempereze simpatia trecătoare pentru străinul despre care nu știa nimic. Nici nu-i venea a crede acum că fusese gata să se învoiască la o călătorie în doi, cu toate consecințele ei. Dacă soții Mercier nu s-ar fi împotrivit atît de mult intenției ei de a se duce în oraș, probabil ar fi rămas acasă, dînd zor să isprăvească traducerea, dar atinsă de stăruințele lor, care îi limitau independența, se hotărî din încăpățînare să se ducă la întîlnire, cu speranța vagă că poate aceasta nici nu va avea loc, că Filip s-a lăsat păgubaș și a plecat.

Cînd încălzită și obosită ajunse în piață, Filip ședea la o măsuță în fața unei cafele făcîndu-și de lucru cu aparatul de fotografiat. Zărind-o, se sculă în picioare și o fotografie, apoi îi făcu semn cu mîna de parcă s-ar fi temut că n-o să-l zărească. O întîmpină, chemă chelnerul să ia comanda, se agita vrînd să-i dovedească Annei cît de mult se bucură de venirea ei. Pentru prima oară părea cam jenat, convorbirea se cam poticnea, oscilînd între curtenie și tachinerie amicală între tineri. Abia după ce-i spuse că se duce la Saint Tropez, își recăpătă

verva obișnuită și pe loc începu să facă planuri pentru a călători împreună și a sta împreună la mare.

— Nici vorbă de așa ceva ! îi temperă ea zelul. Prietena doamnei Mercier mi-a promis să mă trimită acolo cu propriul ei automobil și să mă găzduiască la pensiunea *Diana*. Nu cred că puteți locui acolo și dumneavoastră.

— Văd că în continuare vă lăsați tutelată, constată acru Filip. Ce să fac, voi veni în vizită și o să vă conduc la mare, pe plajă.

— Dacă n-o să vi se urască.

Filip rîse silit.

— Cînd vă pot întîlni acolo ?

— Plec luni la ora nouă.

— Îmi puneți răbdarea la grea încercare. Hai să ne întîlnim în seara asta măcar, să mergem la plimbare.

— Soții Mercier ar fi suspicioși.

— Nu vă scapă din ochi ?

— Ați ghicit.

— Și dumneavoastră acceptați ?

— Ce să fac altceva ?

— Să plecați și să-i dați dracului.

Puse mîna lui peste a ei și rosti cu un glas scăzut :

— Viața este atît de scurtă... Trebuie să ne grăbim...

Fraza o șocă, la fel și stăruința probabil simulată. Ar fi plecat dar el o opri și-i spuse cu reproș :

— Mă tratați ca pe un imbecil. Stau în localitatea asta plicticoasă la culme și vă aștept ca un puști amorezat.

— Nu v-am impus nimic. Dimpotrivă, vă sfătuiesc să renunțați.

— Știu, știu, se stăpîni iar, am citit despre preamîndrele poloneze. Dar timpul fuge...

— La revedere, la Saint Tropez, spuse Anna excedată, sau nicăieri !

Se sculă iute de pe scaun și plecă zorită. N-o urmă, deși ea sperase că avea s-o facă. O luă pe prima străduță care ducea spre cîmpuri, aproape fugind pe carosabilul asfaltat. Întoarse capul abia cînd ajunse în vale. Stătea

sus, în picioare, părul lui roșcat ardea în lumina soarelui. Îi făcea semne vesele cu mîna.

— Salut, Anna !

— Salut ! îi strigă bucuroasă că totuși nu s-a supărat, că ține s-o revadă. Urcă pe trotuar, ferindu-se de un Opel bej care cobora de sus, și se opri chiar lîngă ea. Domnul Bécart deschise portiera.

— Bună ziua ! Hai să vă duc ! Pe o asemenea căldură nu-i plăcut să te plimbi.

— Accept cu plăcere.

— Poate intrați pentru o clipă la mine să bem ceva ?

— Cu condiția să pot ajunge la vreme la familia Mercier.

— Bineînțeles. Locuiesc aproape de ei. Și apoi aici e aproape oriunde te-ai duce.

— Ce întîmplare curioasă că m-ați găsit în drum !

— Nu-i nici o întîmplare. Doamna Mercier mi-a telefonat, rugîndu-mă să vă caut în oraș și să vă aduc la micul dejun. I-a fost teamă să nu vă facă rău căldura. Trebuie să stabilim și data înapoierii noastre comune la Paris.

— Îi admir talentul organizatoric.

— Așa îi spuneți dumneavoastră ?

Percepu ușoara ironie din tonul lui și-i aruncă o privire piezișă. De n-ar fi fost acel tic scîrbos, care-l făcea să-și lingă mereu buzele, ar fi fost un bărbat chiar prezentabil. Părul lung proaspăt spălat nu mai făcea o impresie neplăcută.

Coborîră pe o potecă asfaltată. De la distanță observă o clădire ciudată, cu un acoperiș parțial din sticlă.

— E atelierul dumneavoastră ?

— Da, odinioară am făcut pictură.

— Și acum ?

— Lucrez în reclamă. De pictură aproape am uitat. E un anacronism.

— Nu cred. Cînd eram studentă, îmi doream grozav să am la mine în odaie un tablou de calitate. Pe atunci exista un birou de închirieri, organizat de uniunea plas-

ticienilor. Contra unei sume lunare îți puteai realiza dorința. Mi-am adus acasă tabloul care mă încîntase la expoziție și timp de cîteva luni m-am ruinat ca să-l pot avea. În cele din urmă l-am restituit. Și aflați că peste cîteva luni tocmai tabloul acesta l-am primit în dar de la cineva.

— Și continuați să visați la un tablou anume?

— Mi-aș dori un cap, un fel de icoană dar să nu fie o icoană, una din nenumăratele variante pe această temă, expuse la noi cu ani în urmă. Era o sală plină cu asemenea compoziții ciudate, fiecare în altă gamă de culori. Ajunsesem să le visez noaptea.

— Nu exagerați cumva?

— Nicidecum.

— Păi atunci mi-ar place să vă cunosc visele. Sînt colorate?

— Uneori.

Văzută de aproape, casa domnului Bécart arăta și mai straniu. În interior se afla un atelier uriaș cu acoperiș de sticlă, un mezanin nu prea mare cu acoperiș de țiglă și o anexă pentru gospodărie cu o despărțitură din scînduri vopsite în roșu. Pereții erau văruiți, mobilele metalice tapisate cu *sky* negru. O scară de lemn scrijelat ducea la mezanin. De-a lungul galeriei erau atîrnate tablouri acoperite cu catifea roșie,

— Ciudată idee, spuse Anna.

— Dictată de împrejurări silnice. Le-am pictat de mult, nu-mi mai plac, dar nu vreau să scap de ele. După cum vedeți n-am o încăpere în care să le pot depozita.

— Aș vrea să le văd!

— Nu le arăt nimănui.

— De ce?

— Aparțin trecutului. Ce să vă dau? Un martini cu gheață?

— Da, mulțumesc. E ciudat aici la dumneavoastră.

— E un vechi hambar, transformat cu bani puțini în atelier. Pe vremuri petreceam aici toată vara. Acum mă abat pe aici pentru scurtă vreme, mai mult din mo-

tive sentimentale decît de nevoie, pentru că de lucrat, lucrez numai la Paris, iar vacanțele prefer să le petrec în altă parte.

— Singur vă gătiți aici ?

— În tinerețe, mă și amuza, de fapt rareori eram singur. Cu vîrsta însă devii mai comod, nu mai ai chef nici de gătit, nici de făcut cumpărături. Pentru o perioadă scurtă e greu de găsit pe cineva care să te ajute, Doamna Mercier însă nu mă lasă să mor de foame.

— O femeie încîntătoare !

— Chiar credeți asta ?

— De ce aș minți ?

— Din convenționalism. Sînteți îngrozitor de convențională.

— N-o fi cumva o părere cam pripită ? Ne-am văzut numai o dată și în treacăt.

— Ați preferat atunci societatea unei persoane în vîrstă.

— Iar dumneavoastră ați preferat să jucați bridge.

— Un rău necesar, în lipsa altor propuneri mai atrăgătoare.

— Nu aveam ce să propun altceva.

— Ba cum nu ! Fie și o plimbare în doi sub clar de lună.

— N-aș crede că soții Mercier ar fi fost bucuroși de propunere, erați al patrulea la bridge.

— Sigur că n-ar fi fost, dar dumneavoastră ați cedat convenției care pretinde să te conformezi dorinței gazdelor. Și la ce bun ? Oricum le faceți un hatîr, le mai alungați plictiseala conjugală. Nu vi se cuvine și dumneavoastră ceva de la viață ?

— Sînt timidă de felul meu.

— Nu cred.

— Dovada cea mai bună e că nu vă rog să-mi arătați aceste tablouri,

— Ce găsiți interesant la ele ? Faptul că le țin acoperite ?

— Că v-ați lepădat de ele.

— Dacă era așa, m-aș fi scăpat de ele de mult. Sînt ca niște fotografii dintr-un album de familie. Neinteresante pentru alții.

— Cu atît mai mult mi le-ați putea arăta.

Bécart întinse mîna după țigară.

— Fumați ?

— Mulțumesc, nu fumez.

Anna dădu pe gît paharul în care se loveau pe fund bucățile de gheață.

— Încă unul ?

— Cu plăcere. Ei ? Cum rămîne ?

— Veți fi dezamăgită.

— Chiar de-ar fi așa ? Pentru dumneavoastră tot una e.

— Iar pentru dumneavoastră nu va fi o sursă de bucurie, cel mult o curiozitate satisfăcută.

— Să presupunem.

— Le veți comenta în felul dumneavoastră, pentru că sînt imagini ale unei femei. Aceeași femeie surprinsă în diferite feluri,

— Care aparține și ea trecutului.

— Asta e neesențial. Trecutului îi aparține modul meu de a picta. Am avut și eu perioada mea albastră...

— Reclama poate oferi și ea satisfacții artistice ?

— Uriașe. Dacă o să vreți, am să vă pot arăta la Paris ce am realizat în acest domeniu.

— Splendid. Și totuși...

— Stăruiți să vedeți picturile ?

— Dacă nu constituie un tabu..,

— Atunci poftiți sus. Scara nu-i prea comodă, dar oferă o anumită plăcere vizuală. Interiorul privit din diferite unghiuri creează mereu alte compoziții spațiale. Vă place ?

— Mult.

— Vă rog să priviți o clipă în jos. Am să descopăr toate pînzele odată. Trebuie cuprinse cu aceeași privire simultan.

Pregătirile duraseră atît de puțin, încît Anna nu putea crede că înaintea ei nimeni nu privise acele pînze. Dra-

peria de catifea roșie n-o fi fost un truc menit să trezească numai curiozitatea privitorului ?

— Vreți să vă uitați ?

Bécart se trăsese într-o parte. În cămașa lui de culoare oliv și cu pantaloni verzi de pînză era un element în plus pe fondul draperiei roșii, în armonie cu fondul verzui al tablourilor, reprezentînd fidel trupul unei femei. Chipul ei nu fusese pictat pe niciunul dintre tablouri.

— Să zicem c-ar fi soția mea decedată, îi explică.

Își bătea joc sau își deghiza sub această mască adevăratele sentimente ? Nu era în stare să găsească răspunsul, intrigată de tablouri, Erau aproape niște schițe, căutări ale adevăratei forme de expresie. Pe unele, pictorul încercase să surprindă grația formelor, mișcarea umerilor, aplecarea capului, zvelțețea gîtului, pe altele se străduise să redea minunata carnație a trupului, nici măcar în întregimea sa, ci a unui fragment, care părea perfect în raport cu întregul de-abia schițat. Aceste încercări tinerești, unele insuficient de abile, purtau totuși pecetea unui talent plin de originalitate, dar mai cu seamă vădeau fascinația exercitată de model, probabil de lungă durată, deoarece între primele tablouri și ultimele existau nu numai deosebiri de tehnică, de măiestrie, de meșteșug ci și deosebiri în modelul însuși, trupul se copsese odată cu trecerea timpului și cu împlinirea dragostei. În ce măsură faptul că trupul femeii își pierdea din strălucitoarea-i prospețime, iar formele din perfecțiunea clasică, era reflexul realității, sau dovedea criticismul mereu mai acut al iubitului ei, și în ce măsură exprima privirea mai pătrunzătoare a artistului, noua lui înțelegere a artei, nevoia de a elimina banalitatea frumuseții pure în numele irepetabilului diform ?

— Gata, trebuie să ne ducem. Profesorul nostru ar fi neconsolat, dacă am întîrzia. Repetă adesea că una din calitățile cele mai agreabile ale oaspetelui este punctualitatea. Întrucît ce poate fi mai chinuitor atunci cînd instrumentele digestiei sînt pregătite, stomacul este sen-

sibilizat, sucurile gastrice se produc și nu te poți așeza la masă ? Gazele lăuntrice se mută cu zgomot, gura se umple de salivă, toate sînt în alertă, iar tu stai cu ochii țintă la ușă, așteptînd zadarnic ivirea musafirilor întîrziați.

— L-ați parodiat perfect pe profesor !

— Îl cunosc ca pe un cal breaz. Și el pe mine la fel. Dar vă rog foarte mult să nu-i pomeniți nimic despre zmîngălelile mele.

— Cum ? Nu le știe ?

— Cunoaște modelul.

Soții Mercier așteptau pe verandă, de astă dată sur-excitați nu atît de perspectiva viitoarelor desfătări gastronomice, cît de știrea că în noaptea precedentă fuseseră omorîte în apropiere două americance. Doar cu o seară în urmă își instalaseră cortul în cîmp sub un nuc bătrîn și cumpăraseră legume la arendașul lor. Fuseseră violate și prădate de tot ce aveau.

— Doamne ! Ce liniștit era odinioară pe la noi, spuse oftînd mătușa Matilda, iar acuma ți-e frică să ieși din casă după ce se înserează. Yvette este zguduită, a trecut pe la locul crimei tocmai atunci cînd poliția ridica de sub cort cadavrele. Le-a găsit în zori fiul arendașului nostru.

În timpul micului dejun se discută dacă fuseseră doi ucigași sau crima era opera unuia singur. Teoretic se putea presupune că un ins depravat se strecurase în cortul în care se afla o femeie singură, o sugrumase și o siluise, iar apoi, cînd a fost surprins de a doua, a procedat și cu ea la fel. Dacă însă doi bărbați pătrunseseră împreună în cort cu scopuri criminale, era greu de crezut că amîndoi erau iresponsabili.

Yvette îndrăzni pentru prima oară să se amestece în vorba mesenilor :

— Polițiștii spun că trebuie să fie isprava derbedeilor care își fac vacul lîngă rîu. Aștia sînt mai răi decît hippișii. Umblă rași în cap și se închină la un zeu burtos.

— Străini ? întrebă mătușa Matilda.

— Da, doamnă ! S-au adunat o grămadă de coate-goale, de inși fără căpătîi.

— Priviți-l pe amfitrionul nostru, spuse pictorul, decizînd să abată atenția Annei spre niște teme mai puțin sumbre. Ne consideră fără doar și poate niște mîncăi de rînd, care înghit cu o criminală nepăsare cele mai alese delicatesuri și toarnă în ei vinul acesta aromitor și transparent comițînd un sacrilegiu prin neatenție. Pe deasupra discută despre crime în loc să se desfete cu bucuriile mesei.,.

— Orice realizare de asemenea măreață proporție, cum este acest dejun de azi, răspunse domnul Mercier pe același ton, pretinde un elogiu exprimat în termeni foarte clari. Francisca se va simți atinsă, despre asta nu ne îndoim defel, dacă îi vom precupeți laudele.

— Vai, stimate domn ! strigă pictorul. Bucătăreasa dumneavoastră este inegalabilă. Atît de extraordinar nu se mănîncă decît în casa dumneavoastră.

Doamna Mercier rîse înveselită.

— Nu știu pe care dintre cei doi domni să-l admir mai tare. Ambii merită desigur ordinul de gurmeți, dar mai ales pe acela de oratori.

— Recunoașterea dumneavoastră, doamnă, este pentru mine cea mai de seamă distincție, răspunse pictorul. Propun să trecem totuși la chestiuni mai terestre și anume : cînd voi avea cinstea s-o conduc pe doamna Anna la Paris ?

— Să zicem săptămîna viitoare luni. Vă convine ? Duminică am să vă aduc de la Saint Tropez. În sfîrșit, o să mă pot bucura de dumneavoastră cîteva ceasuri. Văd că literalmente toți trag de dumneavoastră, A propos, dacă îl mai întîlniți pe profesorul Delaunay, vă rog să aveți amabilitatea de a-i aminti că ne-ar face plăcere să-l întîlnim la noi. De douăzeci de ani promite c-o să ne viziteze, dar nu se ține de cuvînt.

— N-am să-l mai întîlnesc aici.

— I-ați dat adresa pensiunii de la Saint Tropez ?

— Da.

Domnul Bécart îi aruncă Annei o privire grăitoare. Ea se tulbură, de fapt fără motiv, dar el observă și-i zîmbi indulgent, ca un om convins că știe să citească în gîndurile oamenilor. Anna stingherită le spuse imediat după cafea că se retrage ca să poată termina traducerea referatului.

— Vă respectați făgăduielile cu prea mare zel, spuse doamna Mercier aproape cu reproș. Mă simt jenată că v-am stricat șederea în casa noastră.

— Nici vorbă. Am petrecut la dumneavoastră zile încîntătoare.

— Eu sînt cel mai păgubit că ne lipsiți de prezența dumneavoastră, fiindcă am avut cel mai puțin prilejul să vă văd, spuse pictorul, sculîndu-se ca s-o conducă pînă la prag. De bun-rămas îi șopti : Recunoașteți că am avut dreptate ! Frazele dumneavoastră par extrase dintr-un ghid de conversație de secol nouăsprezece, de *bon ton*. La revedere, peste o săptămînă !

11

ANNA LUCRĂ PÎNĂ PE ÎNSERAT ȘI SE pregătea să coboare cînd doamna Mercier îi bătu la ușă.

— Vă rog să nu ne-o luați în nume de rău că iar vă lăsăm singură, spuse chiar din prag cu nespusă părere de rău. Ne ducem la niște cunoscuți care au aflat amănunte în legătură cu acea crimă oribilă. Bietele americance ! Au trecut oceanul, au străbătut o jumătate din globul pămîntesc, ca să piară aici de mîna unor nelegiuiți. Mătușa Matilda o să vă țină de urît. Mîine ne scoatem pîrleala. O să organizăm o seară de despărțire.

Ciripea cu o asemenea fervoare încît era cu neputință să intercalezi vreun cuvînt.

— Francisca are să vă servească masa numaidecît. În paranteză fie spus, este neconsolată că profesorul nu va gusta faimoasa *terrine de poisson*, pe care a pregătit-o de ieri. Vă rog să o lăudați neapărat, bine ? La reve-

dere, draga mea. Și noapte bună, fiindcă s-ar putea să întîrziem la amicii noștri.

Coborî în fugă scările de parcă avea o misiune sacră de îndeplinit și peste o clipă mașina demară din fața intrării. Cînd lumina farurilor dispăru, Anna coborî în sufragerie, unde o găsi pe mătușa Matilda muncindu-se cu un dop de sticlă,

— Asta drept consolare că am fost abandonate, spuse, deloc întristată. O să petrecem o seară plăcută. Yvette are zi liberă, așa încît Francisca va fi nevoită să spele vasele și n-are să ne deranjeze. Vom putea sta liniștite de vorbă.

Dopul pocni, mătușa Matilda îl controlă cu luare-aminte, să vadă dacă n-a picat nici o fărîmă în vin și, mulțumită de cele constatate, puse sticla lîngă ea.

— E din pivnița mea personală. Un vin foarte bun, vă veți convinge și singură. Numai potrivit pentru *terrine de poisson*. Nici prea sec, nici prea dulce, nu prea parfumat, dar cu o aromă care deschide pofta de mîncare. Francisco, sîntem gata.

Desfăcu șervetul, și-l puse pe genunchi, bucuroasă că poate face ea însăși pe gazda și să-și pună în valoare elocința.

Francisca aduse cu mutră sumbră platoul cu pește ornat cu creveți și cu bucățele de castraveți. Entuziasmul ambelor doamne nu reuși să-i risipească proasta dispoziție. Abia atunci cînd Anna îi ceru stăruitor rețeta, se opri îmbunată, sprijinindu-se de speteaza scaunului și fața i se mai înseninâ.

— Ia loc cu noi, o pofti politicoasă mătușa Matilda.

— Înainte de desert? Imposibil. Am făcut înghețată Montmorency.

Anna îi dădu dreptate. Era un desert care merita o atenție cu totul deosebită. Pișcoturile de șampanie așezate circular aveau la mijloc straturi de înghețată de vanilie, separate prin gelatină din coacăze în care erau înglobate boabe de vișine stropite cu *kirsch*. Frișca șerpuia peste pișcoturile de culoare mai închisă.

— Ce frumos arată ! exclamă Anna, și ce bună e.

Francisca zîmbi cu superioritate, se duse la bucătărie unde lepădă șorțul, se înapoie cu un aer de demnitate, se așeză pe scaunul pe care i-l indică mătușa Matilda și luă paharul pe care i-l oferi aceasta.

— *Sancerre Chavignol* ? întrebă. E bun !

Anna avea impresia că în absența soților Mercier, cele două bătrînele își declarau armistițiu, ba chiar erau gata să încheie pace.

— Deci așa, începu Francisca, sorbind al doilea pahar cu vin. Scrieți.

Bea reculeasă, Anna încremenise cu pixul în mînă, în sfîrșit începu să vorbească de parcă ar fi recitat un verset din Sfînta Scriptură.

— Se ia miezul de la o franzelă, se moaie în lapte fierbinte și se ține la foc moale, mestecînd întruna cu lingura. Se mixează o jumătate de kilogram de știucă dezosată, se adaugă pîinea muiată, unt, un gălbenuș de ou și două ouă întregi. Se toarnă compoziția într-un vas, adăugînd o jumătate de litru de smîntînă, bătînd necontenit cu telul. Se potrivește de sare, se pune piper, nucșoară și se ține la frigider. Separat, prăjiți în unt fileuri de limbă de mare și felii subțiri de somon. Lăsați să se răcească. Acum urmează momentul cel mai important. Într-o formă unsă, se așază în straturi fileurile de limbă de mare, umplutura, feliile de somon, iar umplutura, după aceea se acoperă cu o scîndurică peste care se pune o greutate. Forma se pune într-o baie de apă și se coace o oră în cuptor, la un foc potrivit. Se lasă să se răcească și se pune la răcitor în aceeași formă. A doua zi se așază totul pe un platou, se pun de jur împrejur bucățele de castravete, muiate în apă fierbinte și răcite bine, se ornează cu creveți. La aceasta se servește un sos preparat în ultimul moment din smîntînă proaspătă bătută și amestecată cu tarhon și pătrunjel.

— Vă mulțumesc foarte mult ! spuse Anna cu emfază, convinsă în sinea ei că niciodată n-o să reușească să adune toate ingredientele necesare pentru a prepara acest fel de mîncare. Francisca, de parcă ar fi bănuit

sau poate neavînd nici un fel de încredere în talentele culinare ale polonezei, se ridică și cu un zîmbet ironic spuse :

— Noapte bună, doamnelor, vă urez o seară plăcută.

Închise încet în urma ei ușa de la bucătărie. Mătușa Matilda, de parcă n-ar fi așteptat decît acest moment, aduse o sticlă de lichior, se instală în fotoliul profesorului, îi indică Annei locul alăturat de pe canapea și, după ce umplu păhărușele, îl privi pe al său în zare.

— Ce culoare frumoasă ! spuse Anna.

— Și ce aromă ! Nici benedictina nu se poate măsura cu acest lichior. Cele mai alese lichioruri franțuzești se fabrică de secole la călugărițele vizitine din La Cote. Gustați. Face bine la digestie. Nepoata mea nu știe s-o prețuiască. Ea are încredere numai în sucurile din fructe proaspete. Nu zic nu, sînt bune și sănătoase, dar un lichior ca acesta, preparat sub privegherea călugărițelor, care cunosc secretele tuturor ierburilor, este un adevărat balsam pentru numeroase suferințe ale trupului și ale sufletului. Te liniștește, alină tristețile, te ajută să rabzi greutățile vieții. De n-ar fi elixirul acesta din plante, sigur m-ar cuprinde uneori disperarea, care este un păcat greu împotriva duhului sfînt, neplăcut Celui-de-Sus, fiindcă ia în deșert cele făurite de El. Măicuțele știu asta și se străduiesc să mîngîie oamenii cu asemenea mijloace nevinovate. Vizitinele din Nicort fac dulceață din anghelică, o mare mîngîiere este și marmelada din flori de portocal, preparată după rețeta măicuțelor din Chateau-Thierry, iar surorile ursuline din Belly cunosc secretul glasării nucilor. Canonicul Delestra, un predicator tare plăcut, nu uita niciodată să înghită o nucă glasată în pauzele dintre diferitele momente ale predicii — în timp ce el bea apă după ce înghițea nuca, le da răgaz enoriașilor să tușească ori să-și șteargă nasul. Bineînțeles, nu e îngăduit să întreci măsura în a te bucura de darurile Domnului, precum face profesorul Mercier, cînd duce sticla la gură. Dar domniile lor vor pleca în scurtă vreme la Paris, și atunci toate vor intra pe făgașul lor. Pentru că această casă îmi aparține mie, eu sînt stă-

pînă aici și nu Teresa, cu toate că se umflă în pene. Întotdeauna a fost hrăpăreață, apucătoare și fără scrupule, întotdeauna. Și imorală.

— Cum așa ?

— Uite așa, doamnă dragă, cum vă spun, uite așa. Cînd a obținut ce și-a pus în minte și a plecat să studieze la Paris, maică-sa, fie-i țărîna ușoară, i-a luat o odaie la o rudă, văduva unui general. N-o să mă credeți, cînd o să vă spun, dar își primea la ea acasă iubitul. Noapte de noapte ! Generăleasa n-a mai putut să rabde și a dat-o afară. Și atunci, închipuiți-vă, Teresa s-a mutat la el. Părinții ei, cînd au prins de veste, au chemat-o încoace. Ea n-a vrut să vină. Abia cînd au amenințat-o că nu-i vor mai trimite nici un bănuț, s-a ivit la Genlis. De căsătorie cu omul acela nu putea fi vorba, n-avea nici un ban și nici un viitor. Teresa le-a comunicat atunci că se mărită cu altul, care are să facă o carieră universitară. Părinții ei s-au învoit, o iubeau ca pe ochii din cap, nu erau în stare să-i refuze nimic. I-au cumpărat o casă drept zestre și i-au trimis bani pînă și-a terminat studiile. Domnul Mercier era sărac lipit, nici frumos nu era, asta o vedeți și dumneavoastră, dar era muncitor și-a ajuns profesor. Iar Teresa în toți anii ăștia a continuat să trăiască la fel ca înainte cu iubitul ei, ba chiar cu știrea lui bărbat-său, poate că l-o fi și întreținut. Pînă ce omul s-a săturat și a plecat pentru cîțiva ani în Statele Unite. Teresa umbla ca nebună. După ce s-a înapoiat la Paris, a început să facă bani. Zice-se că acum ar fi bogat. Poate avea cîte femei poftește, iar Teresei nu-i vine la socoteală. Teresa încă se mai ține bine, nu-l lasă să-i scape, iar el s-a trecut de tot. Muierile umblă după el din cauză că are bani, iar el își dă seama și de aceea se întoarce la Teresa.

— Domnul Mercier nu e gelos ?

— N-a fost niciodată. Oricum a tras lozul cel mare. Casa, casă, mobilă, bani cînd era abia la începutul carierei, relații sociale, pentru că pînă la urmă generăleasa a iertat-o pe Teresa, ba i-a lăsat și o moștenire frumoasă.

Teresa știe să fie dulce ca mierea, să îmbrobodească pe oricine. În felul ei e chiar o nevastă bună, se îngrijește de interesele lui bărbatu-său, de plăcerile lui. Acu douăzeci de ani i-a găsit-o pe Francisca. Îi cumpără alcoolurile cele mai bune. Fără ea n-ar fi nimeni, vă asigur de asta, nu l-ar lua în seamă nimeni.

— La fel ca ea fără el.

— Ar fi putut să nimerească mai bine, cu toate că viața ei s-a desfășurat favorabil. Iar că nu e fericită, asta-i pedeapsa binemeritată că s-a lăsat pradă patimii. Știți ce cred eu despre americancele alea? Că au venit în Franța să-și facă de cap. Yvette zicea că nu mai erau chiar tinerele. Or fi avut bărbați, copii, și n-or fi vrut acasă la ele să intre în gura lumii. Pe cînd aici nu le știa nimeni. Și-au găsit niște băieți... Cîți nu sînt care umblă după femei din astea, bătrîioare și nesătule, le jefuiesc și p-aci ți-e drumul!

— Dar nu le ucid!

— Cunoașteți zicala, cine minte și fură, cine fură e gata să și omoare. Răul crește în om, se umflă ca bobul de fasole pus la muiat. Sînt curioasă totuși să aflu amănunte despre crimă. Teresa o să-mi povestească la cafea. Pot să vă mai torn?

Pe măsură ce deșertau păhărușele și odată cu scurgerea orelor, imaginea femeilor ucise devenea parcă tot mai apropiată și mai reală. Mătușa Matilda vorbea despre ele de parcă le-ar fi văzut cu ochii ei. Motivele de natură sexuală ale crimei îi stîrneau imaginația. Amețită de băutură, începu să compare calitățile și defectele amîndurora, ale soțului și ale iubitului Teresei, folosind expresii vulgare, nedemne de vîrsta și de firea ei. Și ce era mai ciudat, Anna o asculta cu un interes sporit, îi sorbea spusele cu o totală lipsă de reținere, tot sub influența alcoolului.

Trecuse mult de miezul nopții cînd se duseră la culcare. Fără să mai aprindă lumina, în beznă, cu storurile trase, Anna se dezbrăcă smulgînd lucrurile de pe ea și cu pași șovăielnici se aruncă în pat. Noaptea era fierbinte

și domnea o liniște desăvîrșită. Se acoperi doar cu cearceaful și adormi numaidecît. Simți în somn o mînă strîngîndu-i ușor pieptul și trupul cuiva apăsînd-o sub greutatea sa. Se răsuci murmurînd ceva fără nici un înțeles.

— Taci ! Nu vorbi c-or să ne audă ! mormăi domnul Mercier.

— Pleacă, nu vreau ! încercă să se tragă într-o parte. Patul scîrțîi.

— Taci ! Nu există cheie la ușă. Acuși vin muierile.

— Pleacă !

Se luptară un timp în tăcere. Era mai puternic decît presupunea ea. Îi desfăcea picioarele cu delicatețe dar cu hotărîre. Pielea jilavă încă după baie avea un iz plăcut. Dorința care crescuse în Anna în zilele din urmă o imobiliza ca o narcoză, persoana partenerului îi era perfect indiferentă, conta doar actul iubirii. Începu să reacționeze odată cu acela care o pătrundea. Plăcerea de mult dată uitării sporea, urca, se întețea pînă la durere. În clipa extazului cuprinse cu putere bărbatul străin, apucîndu-l cu brațele de grumaz.

Peste puțin, trupurile lor se odihneau alăturate și indiferente. Numai degetele împreunate ale mîinilor mai prelungeau amintirea celor întîmplate. I le strîngea ușor cu duioșie, dar nu o sărută niciodată. Tăceau. Simțea că o biruie somnul. Bărbatul își retrase mîna, se răsuci într-o parte, se sculă din pat și porni desculț spre ușă. Nu scîrțîi cînd o trase după el.

Dimineața era atît de strălucitoare, încît coborî devreme în grădină, să se bucure de răcoarea de sub ulmi. Se anunța o zi foarte călduroasă și se gîndi că o baie în bazin ar fi binevenită. Dar cînd se întîlniră în patru la cafea, doamna Mercier îmbrăcată de ieșire, îi aduse la cunoștință că se duc la slujba de duminică dimineața.

— Veniți cu noi ? o întrebă pe un ton care excludea orice împotrivire.

— Nu obișnuiesc să merg la biserică.

— Nu sînteți catolică ?

— Ba da, dar nu sînt practicantă.

— Înțeleg, probabil că în Polonia practicarea religiei este rău-văzută, dar fiind aici n-o să v-o ia nimeni în nume de rău.

— Și la Varșovia unele cunoștințe îmi reproșează că nu merg la biserică.

— La Paris uneori nu ne ducem nici noi, soțul meu susține că ar fi ateist. Dar aici, slujba de duminică dimineața ține de tradiție. Ori de cîte ori veneam de la Lyon în vacanță, bunica mea mă ducea la biserică și eu, ca multe eleve crescute la călugărițe, mă revoltam împotriva religiei.

— M-aș duce mai degrabă la bazin.

— Cît e slujbă la biserică? Nu se poate, se indignă mătușa Matilda.

— Cum doriți, dar e păcat să nu vedeți și aspectul duminical al orașului nostru, provincia, spuse doamna Mercier. După slujbă de obicei intrăm la cofetărie, mai schimbăm cîteva cuvinte cu cunoscuții,

— Trebuie să vă duceți numaidecît, stăruia Matilda.

— Nu merită să faceți din asta o problemă, interveni și domnul Mercier. Viața trebuie luată așa cum e.

Și Anna acceptă, deși cu mare reținere. Venise în Franța cu speranța să petreacă un concediu liberă de orice constrîngeri și obligații, și cînd colo, la fiecare pas se supunea unei voințe străine. Era într-adevăr inevitabil sau decurgea din slăbiciunea ei? La urma urmei, se consola singură, de a doua zi va fi stăpînă pe sine — și asta pînă la sfîrșitul sejurului.

Prin urmare se duseră în patru și se așezară pe banca din stejar, sub privirile curioase ale cunoscuților. Doamna Mercier le distribuia în mod discret zîmbete grațioase. Matilda în rochie neagră și cu pălărie neagră ședea cu spatele drept, demnă, prefirînd între degete boabele de mătănii. Pe obrazul profesorului era greu de deslușit ce gînduri îi trec prin minte, așa cum stătea cu mîinile lui pline de pete împletite pe burtă. O singură dată aruncă în treacăt o privire Annei. Apoi o ridică spre fereastra înaltă de deasupra altarului central, urmărind rîndunelele dindărătul geamului. Se scula, se așeza și îngenunchea,

în acord cu desfășurarea liturghiei, perfect indiferent și acomodat. Îi făcea silă, Anna ar fi vrut să și-l șteargă din memorie, să-l facă să dispară. De-ar fi avut măcar un dram de credință, spovedania i-ar fi putut aduce o alinare, sila ce i-o inspira nu provenea din scrupule morale, deși cine știe? Sînt mai ușor de lepădat dogmele, decît comandamentele insuflate din copilărie, întipărite nu în rațiune, ci în subconștient. Dragostea putea să constituie o circumstanță atenuantă și, chiar dacă n-ar fi justificat fapta, ar fi scutit-o de trăsăturile ei respingătoare. Modul acesta de a resimți lucrurile nu era oare propriu doar generației mai vîrstnice, oamenilor avînd mentalitatea secolului nouăsprezece, oare n-ar părea ridicol în mediul căruia Anna îi aparținea formal? Faptul că purtarea multora dintre cunoscuții ei era mai reprobabilă, nu schimba fondul lucrurilor, s-ar fi putut să fie și ei dezgustați de anumite comportamente, dar să nu-și dea pe față simțămintele, înecîndu-le în alcool sau acoperindu-le sub un strat de cinism. Or, poate că dimpotrivă, ea, Anna, își făcea probleme din ceva ce pentru alții n-avea importanță, iar profesorul Mercier găsea un perfect confort psihic în nepăsarea sa, pe cînd ea — de modă veche și provincială — făcea din țînțar armăsar.

Gîndurile acestea îi dădură pace doar atunci cînd se așezară toți patru la o masă, sub protecția unei copertine din pînză, sorbind cîte un martini cu cuburi de gheață. O lumină crudă bătea de pe zidurile albite, zăduful îi moleșea pe puținii trecători din piață, o muzică în surdină se auzea venind din cafenea. Mereu se apropia de ei cîte cineva ca să-i salute pe soții Mercier. Crima recentă le furniza tuturor o temă de discuție, fiecare prefăcîndu-se în detectiv și prezentînd propria sa versiune. Crima era aici un lucru curent și totodată ireal, asemeni celor cu care îi hrănea seară de seară televiziunea.

Proprietarul cafenelei, un ins bondoc, chel, cu fața năclăită de transpirație și niște ochi negri, ageri, își avea concepția lui despre crimă.

— De o săptămînă stătea la mine unul, mare pișicher, ți se băga în suflet, ca de vreo treizeci de ani, cu barba roșcată și cu chica roșie. Tot încerca, dar fără să reușească, să le sucească mințile unor muieri mai trecute. A înghițit momeala una din americance. Se vedea că se ține scai de el, s-au întîlnit de cîteva ori aici la mine. Ultima dată vineri seara, iar ieri tipul a șters-o,

— Asta e o bănuială, nu-i o dovadă.

— Oricum, domnule profesor, în ce mă privește am comunicat ce știam poliției. Am considerat că e de datoria mea. Trebuie să vă spun că au luat știrea în serios...

— Ați procedat cum nu se poate mai bine, domnule Malabry, îl lăudă doamna Mercier. Dacă toți ar fi la fel...

Se înapoiară la mașină. Matilda, obosită de căldură, se urcă destul de greu pe locurile din spate. Profesorul, într-o excelentă dispoziție, i se adresă Annei :

— Nu vă e foame, că mie îmi ghiorțăie mațele ? Prietenii noștri ne-au servit aseară o masă destul de frugală, așa încît, înapoindu-ne acasă, mi-e și rușine s-o mărturisesc, împreună cu Teresa am cotrobăit prin frigider, unde din fericire, Francisca ne-a mai lăsat ceva din splendida *terrine de poisson*..,

— Porția era enormă, spuse doamna Mercier.

— Se vede că nu era chiar atît de mare din moment ce azi mi-e foame. Peștele e un aliment care se digeră ușor, în schimb are alte virtuți... dar despre ele o să vă povestesc peste o clipă. E o temă foarte potrivită înainte de masă.

Așezată lîngă mătușa Matilda, Anna nu se simțea obligată să întrețină convorbirea. Profesorul însă nu avea de gînd să renunțe și de cum intrară în camera de zi, își dădu drumul la gură.

— Gastronomia analitică a dovedit că consumul de pește trezește instinctul sexual și influențează fertilitatea. Faptul poate fi observat la animalele hrănite cu făină de pește.

— În loc să vorbești prostii, mai bine ne-ai servi aperitivul, îl întrerupse doamna Mercier.

— La dispoziția doamnelor, răspunse profesorul, și se agită cu plăcere și cu o sprinteneală uimitoare, În lumina acestei teorii, nu poate decît să ne mire hotărîrea legislatorilor bisericii, care au stabilit regimul posturilor mari pentru diferite ordine, șartrezii, franciscanii reformați, trapiștii, carmelitele desculțe, reformate de sfînta Teresa. Nu-mi vine a crede că părinții spirituali ai ordinelor au intenționat să îngreuneze și mai mult legămîntul păstrării curățeniei trupești, și așa potrivnic ordinii sociale. Vă mai pun niște gheață, doamnă Anna ?

— Mulțumesc. Puteți continua.

— Vorbește enormități ! se indignă mătușa Matilda. Nu pot să ascult asemenea lucruri.

— Nu contest că au fost obținute multe victorii asupra slăbiciunilor trupului, o opri de mînă domnul Mercier, cînd dădu să se scoale. Dar au avut loc și înfrîngeri, care au stîrnit mare vîlvă, din moment ce un anume ordin religios a dobîndit o faimă similară cu aceea de care s-a bucurat Hercule la fiicele lui Danaos.

Mătușa Matilda sări ca arsă și plecă la bucătărie, jignită. Domnul Mercier zîmbi răutăcios.

— Teoria pe care v-am prezentat-o o confirmă o anecdotă din timpul cruciadelor. Sultanul Saladin, vrînd să se convingă pînă unde merge abstinența dervișilor, a cerut să fie aduși doi dintre ei la palat și o vreme îi hrăni cu cea mai bună carne. În curînd, de pe trupurile lor dispărură urmele mortificărilor și începură să se îngrașe. Atunci le atribuiră două odalisce, minunat de frumoase și foarte rafinate în arta de a stîrni simțurile. Dar cei doi dervișii se împotriviră tuturor tentațiilor,

Sultanul i-a reținut pe sfinții bărbați la palat și a poruncit să fie hrăniți numai cu pește. Apoi îi supuse unei noi încercări. De astă dată, cei doi asceți sucombară în fața farmecului odaliscelor. În ce mă privește, asemeni maestrului meu Brillat-Savarin, am pentru pești un sentiment similar cu respectul, care se naște din convingerea lăuntrică sigură că sînt fără îndoială ființe antediluviene, întrucît marele cataclism care i-a înecat pe strămoșii noștri, a fost pentru pești o eră de bucurie,

cuceriri și festinuri. Dumneavoastră ce părere aveți ? o întrebă pe Anna privind-o cu ochii lui bulbucați în care licăreau sclipiri maliționse.

— Poftiți la masă, spuse mătușa Matilda, dispensînd-o de răspuns.

12

REACȚIA ANNEI FAȚĂ DE INFORMAȚIILE

mereu altele cu privire la Filip Delaunay (sau mai bine-zis despre bărbatul care se dădea drept acesta) ar fi putut fi numită paradoxală, de n-ar fi fost îndărătnicia ei înnăscută care se manifesta cu atît mai violent cu cît împrejurările îi pretindeau să se supună opiniei generale. Orice femeie rațională, bănuind că Filip nu este un om de știință belgian și că stă și vînează o femeie de vîrsta ei, l-ar fi bănuit, dacă nu de uciderea americancelor, măcar de intenții rele față de niște ființe naive și l-ar fi evitat. Pe cînd ea, deși dădea parțial crezare acestor informații, nu renunța la relațiile cu omul care putea fi un infractor primejdios (în ceea ce refuza să creadă) sau în orice caz un gigolo, iar după cum îl definise domnul Malabry, un play boy. Răul o fascina pentru că niciodată nu avusese de a face cu el nemijlocit, îl știa din filme, din literatură ori din incredibilele istorisiri ale cunoscuților. Nu era pînă într-atît de neprecaută încît să se expună primejdiei cu bună știință, deci lăsă pachetul cu dolari în depozit la doamna Mercier (care nu se mira defel) și hotărî să se ferească de situațiile putînd să faciliteze simpaticului roșcovan o agresiune. Chiar presupunînd că era un seducător profesionist sau un infractor, Anna își supraevalua incontestabil puterile și perspicacitatea, socotind că nu i se poate întîmpla nimic rău. Se ducea la Saint Tropez veselă, de parcă ședereа acolo avea să fie fericirea însăși.

Pensiunea *Diana* din Saint Tropez nu era un hotel de lux pentru străini, amintea mai degrabă o vilă ante-

belică din localitatea poloneză Konstancin, căreia o restaurare recentă i-ar fi redat vechiul aspect și farmec al secessionului. Se afla în afara perimetrului elegant balnear, pe o culme, printre niște trepte de piatră cu o balustradă vopsită în alb, virîte romantic între două șiruri de tufișuri. Fotolii albe de răchită se aflau instalate pe terasă, la umbra unor umbrele multicolore. Sub una dintre ele ședea Filip. Era bronzat tare, iar ochii lui albaștri rîdeau vesel. Era ceea ce se cheamă un bărbat chipeș. Se sculă să-i ajute Annei la bagaje, mirat că nu are decît o geantă ușoară de voiaj.

— Asta-i tot ce v-ați adus ?

— Restul bagajului l-am lăsat la Genlis, nu presupuneam că am să dau de dumneavoastră imediat.

— Nădăjduiesc că nu vă supără. Dealtminteri sînteți așteptată de azi dimineață. Lăsați numai pașaportul la recepție și putem urca. Camera numărul 14, la primul etaj.

— Văd că ați consultat terenul.

— Cît s-a putut.

Stăpîna pensiunii o salută pe Anna cu politețea cuvenită unui oaspete trimis de doamna Breyton, dar și cu o umbră de neîncredere datorită prezenței lui Filip.

— Coborîți la micul dejun ? o întrebă înapoindu-i pașaportul. Peste o clipă ne așezăm la masă,

— Să mă aranjez un pic, după călătorie.

Odaia era foarte modestă, tapete albe, huse de creton pe mobile, toate făceau impresia de sărăcie și curățenie. Filip aruncă pe scaun un *porte-documents* cam deteriorat și așeză geanta Annei pe băncuța de lîngă perete. Îi arătă trandafirii din vasul urît de sticlă.

— Sînt de la mine, de bun-venit.

— Mulțumesc, e frumos că v-ați gîndit la flori. Puteți să deschideți fereastra ? E cam cald aici.

Trecînd pe lîngă scaunul pe care își zvîrlise gentuța, observă prin fermoarul netras pînă la capăt ambalajul unui film. Aruncă o privire pe fereastră, încercînd să-și adune gîndurile risipite. Dacă ar fi avut la ea dolarii, ar fi putut sta la un hotel de lux și s-ar fi învîrtit printre

oameni foarte bine situați. Îi nălucirăprin fața ochilor niște imagini de film, dar în loc să i se pară atractive mai mult o respingeau. Ar fi trebuit să aibă mașină proprie, toalete.., Doar nu s-ar fi instalat într-un hotel de categoria întîi, numai cu o geantă de voiaj atîrnîndu-i pe umăr, ar fi tratat-o de sus și i-ar fi spus că toate odăile erau ocupate. Și chiar dacă ar fi primit-o... Se și vedea cu ochii minții așezată într-un restaurant elegant, îmbrăcată cum dă Dumnezeu... A, nu pentru nimic în lume! Ar fi trebuit să se schimbe cu totul. La ce bun? De ce să-și schimbe înfățișarea și deprinderile, să-și înfrîngă timiditatea și rezervele, să ia chipul și înfățișarea altcuiva, pentru ca la capătul unei săptămîni să reintre în propria-i piele? De nu i-ar fi picat din cer banii aceia mulți, ședereala această pensiune i s-ar fi părut culmea fericirii.

— E frumos aici, nu-i așa? o întrebă Filip. Și-i aproape de plajă.

Se răsuci în direcția lui ușor stînjenită de frumusețea lui juvenilă. Pe scaun, în spatele lui, se afla gentuța cu filmul... Privi în jur, cu o prefăcută îngrijorare:

— Unde mi-oi fi lăsat pardesiul? Poate la recepție? N-ați vrea să vedeți?

— Cum nu?

Cînd ieși din odaie, Anna trase filmul și-l vîrî în buzunarul pantalonului. Trecu apoi în baie să se spele pe mîini. Filip intră fără să mai bată la ușă.

— Din păcate nu e jos. Poate l-ați lăsat în taxi.

— Poate. O săptămînă am să mă lipsesc de el. Sper să nu plouă.

— E o vreme stabilă. Acum vă las singură, să vă bucurați de libertate. Am să vin mîine după micul dejun, dacă îmi dați voie.

Îi era recunoscătoare că nu-și impune prezența și totodată ușor dezamăgită. Se despărți de el cu un zîmbet chiar prea drăguț. Răspunse numai cu un semn din mînă și dispăru după ușă. Covorul așternut pe culoar îi înăbuși zgomotul pașilor.

Cînd coborî în sufrageria în care oaspeții ședeau la măsuțe mici, stăpîna pensiunii îi indică un loc lîngă un cuplu mai în vîrstă și făcu prezentările. Domnul și doamna Ribond o salutară curtenitori.

— Sîntem aici noi între noi, îi explică Annei doamna Ribond. Aproape toți sîntem oameni de teatru. Ne întîlnim în fiecare an. Soțul meu constituie o excepție : e medic.

— Dar iubește teatrul !

— O, nu ! negă doamnul Ribond cu energie. E o lume îngrozitoare ! Niște oameni îngrozitori ! Evident cu excepția soției mele.

— Vorbește așa, pentru că am renunțat la scenă.

— În schimb îmi face scene acasă. E geloasă pe pacientele mele.

— După treizeci de ani de căsătorie, drăguțule !

— A urmat un curs de asistente medicale, numai ca să nu mă lase nici o clipă singur. Ține evidența fișelor, primește telefoanele, Nu pot să-i ascund nimic.

— Se vede că o duci bine astfel, din moment ce lucrăm de atîția ani împreună.

Se mai tachinară o clipă astfel, pînă ce Anna îi întrebă pe unde se aflau în apropiere magazine, fiindcă ar fi vrut după-masă să facă niște cumpărături și să dea un film la developat. Da, exista în apropiere un mic ansamblu comercial, nu atît de elegant și de bogat în mărfuri ca în centrul stațiunii, dar destul de bine aprovizionat. Trebuie s-o ia pe aleea principală spre apus, drumul singur te duce într-acolo.

Anna intră mai întîi la atelierul fotografic, cu vitrina împodobită de fotografii de amator, de pe plajă. În magazin nu era nimeni în afara unei femei tinere și subțiri, îmbrăcată cu un *chemisier* albastru, din pînză. Se sculă în picioare cînd intră Anna și îi zîmbi îndatoritor.

— Vă rog să-mi developați acest film, spuse Anna, și în glasul ei se simțea o ușoară enervare.

— Numai de developat, fără să facem copii ? o întrebă femeia mirată.

— Fără. Cînd pot să-l am ?

— Peste două ore.

— Voi fi punctuală, spuse Anna uitîndu-se la ceas. Ieși speriată, de parcă ar fi prins-o cu mîța în sac. O mulțime îmbrăcată pestriț o înghiți numaidecît, purtînd-o între două rînduri de vitrine atît de atrăgătoare, încît își concentră asupra lor întreaga ei atenție și se simți deconectată. Se mulțumi să cumpere niște fleacuri, lăsînd cumpărăturile mai importante pentru altă dată. O mireasmă îmbietoare de pîine proaspătă o făcu să intre să-și ia o *baguette* crocantă, pe care o rontăi deși nu-i era foame chiar pe stradă, ca pe o specialitate al cărei gust îl păstrase în memorie încă din călătoria precedentă. Se așeză la o cafenea micuță, să frunzărească gazeta de după-amiază. De cîteva zile nu mai citise presa, nu ascultase jurnalele la radio, habar nu mai avea ce se petrece în lume, deși la drept vorbind, nici nu-i prea păsa acum. Comandă o cafea și un coniac. Dădu pe gît coniacul care i se urcă la cap, creîndu-i o foarte bună dispoziție. Se uita la trecători, la cei care se perindau, prin fața mesei ei, la fetele tinere și suple, la băieții zvelți. Umblau veseli, îmbrăcați în culori aprinse, de parcă viața ar fi fost o necontenită petrecere. Găsise în sfîrșit ceea ce dorea. Nu muzeele și monumentele erau scopul acestei călătorii, ci smulgerea din propriul ei cotidian, dorința de a nu mai privi bărbați burtoși, cu pîntecele revărsat peste pantaloni, sau femei obosite ducînd sacoșe cu cumpărături. Nu se iluziona firește că aici viața e ușoară pentru toți, dar dramele străine nu te fac să disperi, iar durerile străine nu dor. Importantă i se părea schimbarea mediului, varietatea anturajului, iluzia că și-a depășit propria neputință, cu toate că era dinainte știut că, peste un timp, euforia va ceda locul tristeții și dorinței de înapoiere la proprii papuci. Desfăcu ziarul, mai bău un coniac, Pe prima pagină citi cu litere mari titlul : *Crima bestială din Genlis,* și văzu fotografiile din pașaport a două femei destul de frumoase

și îngrijite. În josul paginii se afla fotografia celor două leșuri în fața cortului. În spate se zăreau doi polițiști, unul cu mustață tușinată.

Plăti în grabă și se duse la fotograf, împingînd trecătorii. Luă filmul fără să arunce o privire în plic, și, mînată de curiozitate, se înapoie iute la pensiune. Abia ajunsă în camera ei, cu ușile încuiate și storurile trase, scoase filmul, îl desfășură și-l privi în lumină. Clișeele reprezentau femei numai, fiecare în mai multe momente. Se recunoscu și pe sine, venindu-i lui în întîmpinare și urcînd în mașina domnului Bécart. Prin urmare, Malabry nu mințise : Filip se interesa în mod evident de femei în vîrsta balzaciană. Cu ce scop ?

Se mai uită odată cu atenție la fotografiile americancelor din ziar și le compară cu cele luate de Filip. Figurau și pe filmul lui, de la diferite distanțe. Mai mult, Filip se fotografiase pe rînd și cu una și cu cealaltă, mereu vesel, strălucind de bucuria vieții. Deci le cunoștea, fusese cu ele în bune relații. Firește acest lucru nu era o dovadă împotriva lui, dar putea da loc la bănuieli.

Așezată pe un fotoliu incomod, inspirînd mirosul de abia simțit al dezodorantului din baie și mireasma trandafirilor de pe masa din fața ei, se întreba dacă n-ar trebui să dea filmul poliției, bineînțeles după ce-ar fi înlăturat propria ei fotografie. L-ar fi putut expedia prin poștă la Genlis, dar o oprea gîndul colaborării sub orice formă cu poliția, nu dorea să fie implicată în nici un fel în această treabă murdară și prefera să nu arunce bănuiala asupra lui Filip, fiind totuși convinsă de nevinovăția lui.

Dacă el era ucigașul, atunci poate că se afla chiar cu în primejdie. Asemenea infractori nu se mulțumesc doar cu o crimă. În genere sînt niște degenerați, lipsiți de inteligență, stîrnind aversiune din prima clipă. Era cu neputință ca un bărbat tînăr și plin de farmec, fără nici un fel de refulări sexuale, să se dovedească brusc a fi un psihopat. Nu, era exclus. Atunci în ce

scop fotografia diverse femei necunoscute? Și ce rău era în asta? Nu toți imortalizează în poze monumente și peisaje.

Ce să facă deci cu filmul? Să-l distrugă sau să-l păstreze? Nimeni nu știe că este în posesia ei, nimeni în afara fotografului care l-a developat. E puțin probabil să asocieze chipurile americancelor cu fotografiile din ziar, și chiar dacă ar face-o n-are cum să dea de urma Annei. Deși sută la sută nu poate fi sigură. Dacă poliția s-ar interesa de persoana ei, pachetul cu dolari n-ar face decît să sporească bănuielile.

Cuiva neamestecat în toată tevatura, gîndurile acestea puteau să i se pară ridicole, Annei însă îi stricau buna dispoziție. Așadar coborî la mama destul de acră. Crima din Genlis se afla pe buzele tuturor. Cazul părea cu atît mai straniu cu cît îi căzuseră victime două femei în același timp. La fel ca la familia Mercier, se întrebau cum fusese comisă crima și cîți participaseră la comiterea ei.

Doctorul Ribond avea în această privință un punct de vedere diferit de al celorlalți.

— Cred că numărul cazurilor de acest fel ar putea să crească, spunea, deoarece, de teamă de contaminare cu Sida, contactele sexuale întîmplătoare vor deveni mai rare, iar femeile de vîrstă mijlocie, cele așa zis „decente", mai atrăgătoare decît fetele tinere cu un stil de viață liber.

— Un ins care violează și ucide mai ia în considerare pericolul contaminării cu Sida?

— De ce nu? Se scrie atîta despre asta, atîta se comentează la televiziune, încît află și pervertiții. Fetele sînt mult mai precaute în alegerea partenerului și nu acceptă orice ocazie întîmplătoare. Multe dintre pacientele mele duc o viață rezervată, de cînd au văzut pe ecran victime ale acestei boli cumplite. Cei bogați recurg la „sex în securitate". Poate ați auzit de Institutul de Regenerare Biologică, de lîngă Genlis? Acolo poți veni în doi și te poți supune testelor serologice, sau poți găsi la fața locului un partener sau o parteneră

investigați în mod scrupulos. Vă miră lucrul acesta? Presupun că la noi, în Franța, trebuie să fie mai multe asemenea întreprinderi, desigur sub denumiri diferite... Pot să vă ofer niște brînză? Masa aici este foarte bună.

13

MARE PARTE DIN CAMERĂ ERA OCUPATĂ de patul aproape patrat, atît de moale și de comod, încît numai să te întinzi pe el îți făcea plăcere, nemaivorbind de diversele desfătări cărora trebuie să le fi slujit nenumăratelor perechi ce s-or fi perindat pe aici înaintea Annei, Mai dormise și altădată noaptea prin hoteluri, dar niciodată cei care o precedaseră nu-i tulburaseră imaginația. Aici avea impresia de parcă emanațiile de trupuri străine ar fi plutit în văzduh, iar urmele secrețiilor intime n-ar fi putut fi eliminate prin simpla schimbare a așternutului. Controlă salteaua, era perfect curată. Cercetă prosoapele, nu li se putea reproșa nimic Deschise larg fereastra. Un vînt cald aducea adierea mării. Se întinse în pat sub cearceaful de bumbac. Adormi repede, dar îndrăgostiți necunoscuți i se iveau în vis, amestecați cu femei sugrumate. Abia în zori un somn adînc îi aduse puțină liniște.

Fără să mai aștepte micul-dejun, se strecură spre mare. Dimineața avea transparența cristalului, era răcoare, valuri mărunte alergau spre nisipul plajei, plescăind ușor. Cutreierînd desculță plaja, ajunse în dreptul unui tufiș cu crengile pline de spini și a unor tamarini vesteji. Depuse sub ei cearceaful de plajă, rochia și alte cîteva obiecte, fără să se întrebe ce se va întîmpla cu ele. Cerul spre răsărit mai era încă roșu aprins, dar soarele mat se și urcase pe cer. Intră în apă și înotă fără efort, așa ca odinioară la Mikoszew, cînd marea era încă pură, iar prieteniile păreau veșnice. Pe atunci stătea pe plajă pînă la prînz, se înapoiau apoi în grup prin pădurea de pini mirosind a rășină. Și acum avea impre-

sia că ar putea să înoate la nesfîrșit, dar bunul simț o îndemnă la un moment dat să se întoarcă și întoarcerea se dovedi obositoare. Țărmul parcă se îndepărta în loc să se apropie și se temu că îi vor lipsi puterile să ajungă la mal. Închise ochii spre a nu mai vedea exact cît drum i-a rămas de străbătut, încetini mișcările, își reglă respirația. Și brusc simți sub picioare pămîntul. De plajă o mai despărțea doar porțiunea de teren plat.

Se culcă pe nisip. Se încălzise atît de tare, încît somnolența care i se strecura prin interstițiile conștientului o dobori pe neașteptate și somnul avea miros de mare și de pini încinși.

Mai tîrziu cineva o smuci de umăr și un glas repeta stăruitor :

— Treziți-vă ! Haide, treziți-vă ! Nu e bine să stai atîta vreme la soare pe o singură parte ! Uitați-vă cum arătați !

Se așeză încă nedesmeticită și își privi picioarele : piciorul drept era foarte roșu în partea exterioară, pe cel stîng se vedea numai o pată roșie ovală. Umărul drept o frigea la fel ca partea dreaptă a gîtului.

Plaja era plină de lume. Fata care o trezise pe Anna se înapoie la colegele ei. Toate se uitau la Anna amuzate. Erau de vîrste diferite, frumos arse de soare, relaxate. Anna le mulțumi cu un semn din mînă. Se unse cu ulei și se întinse pe spate, ca să egaleze cît de cît culoarea pielii. Își acoperi pleoapele cu bucăți de tifon umed. Sînt ca un gîndac care se întoarce cu burta în sus și face pe mortul, gîndi. Vecinele ei vorbeau atît de tare încît auzea cuvînt cu cuvînt ce spuneau, dar trăncăneala lor nu merita nici o atenție. Peste puțin timp se mai ivi o alta strigînd de departe :

— Știți ce-am cumpărat ? Niște prezervative ! Dar să vedeți cum sînt, dulci.

Anna își scoase compresele de pe ochi și privi în direcția fetelor. Blonda sta în genunchi și aruncase pe prosop un pumn de condoane de culori diferite. Pe cel roșu îl umflă ca pe un balon.

— Splendid, nu-i așa ? spuse fluturîndu-l spre amuzamentul prietenelor. Și nu pute a gumă ! Miroase a măr. Iar acesta, spuse arătînd unul verde, miroase a mentă.

— Sînt scumpe ? întrebă una mărunțică, brună.

— Nu cu mult mai scumpe decît cele oribile, de culoarea pielii.

— Eu n-am să mă decid niciodată să le folosesc. Indiferent de culoare mă dezgustă.

— Nu te temi de Sida ?

— La fel ca de accidentele de automobil și de bomba atomică. Sînt plăgi ale secolului nostru.

— Șansele de a te îmbolnăvi de Sida sînt mai mari, iar vindecare nu există.

— Odinioară, oamenii se temeau la fel de tare de sifilis, totuși n-au renunțat la sex.

— Nu vreau să risc, cumpăr chiar eu prezervativele.

— Tot tu i le pui partenerului tău ?

— Așa să știi ! O fac cu atîta îndemînare, încît aduce a mîngîiere. Lui bărbatu-meu a început să-i placă.

— Cum, folosești prezervative cu propriul tău bărbat ?

— Nu sînt sigură că nu mă înșală. Pleacă des în interes de serviciu, are atîtea ocazii.

— Nu-ți reproșează că-l bănuiești ?

— I-am spus că nu suport pilula, iar alți copii nu ne mai putem permite să avem.

— Tertipul e bun, dar nu orice bărbat se învoiește.

— Dacă pui problema ori, ori, trebuie să se învoiască.

— Am auzit că multe persoane seropozitive se culcă cu cine se nimerește, fără să-și avertizeze partenerul. Zvonurile astea sînt eficiente, te fac să nu-ți mai ardă de amor. Mai de mult nu făceam mofturi, mai ales după discoteci, acum însă nu m-aș băga în pat cu cine se nimerește.

— Cu o bucată de vreme în urmă se spunea că o femeie modernă, fără prejudecăți, tratează liber problema sexului. Acum lucrurile s-au schimbat. Sănătatea mai presus de orice.

— Indiferent ce-ați spune voi, pentru mine prezervativele sînt un atentat la libertate, prietenie, dragoste. Te fac să te gîndești la Sida, la moarte,

— Păi atunci nu-l înșela și cere-i să nu te înșele.

— Pînă acum am dus o viață cam slobodă. Acum Jean îmi pretinde să-i fiu credincioasă. Mă conformez. Un asemenea mod de dragoste îți oferă uneori chiar mai multe satisfacții.

Anna își spuse că e timpul să se înapoieze la pensiune, oricum stătuse prea mult pe plajă.

În baie constată consecințele ușurinței sale. Arăt ca un purcel fript, își spuse nemulțumită. Mi-a luat Dumnezeu mințile. Nu-i fu de folos crema cu care se tot ungea. Pielea i se roșea tot mai tare.

— V-ați ars, nu glumă, constată doctorul Ribond la micul dejun. Nu aveți frisoane ? Nu vă doare capul ? Dacă veți avea nevoie de ceva, vă rog să bateți la noi la ușă, o să vă ajutăm.

— N-am nimic. Am ațipit un pic pe plajă, așa s-a întîmplat,

— Ce pic ! Trebuie să fi dormit cîteva ore.

— M-a terzit de-a binelea trăncăneala unor fete. În gura mare vorbeau de Sida și de prezervative.

— Nimic neobișnuit. Despre Sida se vorbește în Franța peste tot, se cheltuiesc anual treizeci și șapte de milioane de franci pentru teste benevole. Între Lille și Marsilia locuiesc două sute de mii de persoane la care s-a constatat o reacție seropozitivă. Și cîți or fi cei care sînt purtători de virus și nu s-au supus testelor ?

— În Elveția este și mai rău, interveni în discuție doamna Ribond. În 1986 au avut o sută de cazuri mortale și nouăzeci și două foarte grave, precum și douăzeci de mii de contaminați. Cel mai înalt indice din Europa în raport cu numărul locuitorilor.

Anna împinse farfuria cu carne neatinsă.

— Nu vă e foame.

— Îmi ajunge salata.

Doctorul o privi cercetător.

— Vă rog să vă luați în cameră o sticlă cu apă minerală și să rugați să vă dea niște fructe. Multe lichide și vitamine. Cel mai bine e să rămîneți culcată pînă la prînz. Dacă faceți febră sau vă e greață, vă rog să nu vă jenați și să bateți la noi. Camera numărul șaisprezece.

— Mulțumesc. Sper să nu am nimic.

— Aveți de pe acum ! Nădăjduiesc să vă treacă peste două, trei zile. Bineînțeles, nu puteți face nici plajă, nici baie.

Zîmbi fără să mai spună nimic. Nu avea intenția să țină seama de recomandările nimănui. Ce-i drept nici de întîlnirea cu Filip nu avea chef. Mai întîi fiindcă arăta îngrozitor, în al doilea rînd o dureau toate oasele. Se înapoie bucuroasă la ea în odaie. Se întinse pe pat visînd ca Filip s-o sune cît mai tîrziu. Din somn o trezi telefonul. Ridică receptorul în silă.

— Bună ziua, dragă Anna, auzi ciripitul doamnei Mercier. Cum a fost călătoria ? Cum vă simțiți ? Aveți nevoie de ceva ?

— Nu, mulțumesc, aici e minunat !

— Mă bucur. Ne e dor tuturor de dumneavoastră ! E și Delaunay pe acolo ?

— N-aș crede să mă întîlnesc cu el.

— De ce ?

— Nu sînt într-o dispoziție sociabilă.

— Dispozițiile se schimbă. Sîntem înțelese pentru duminică, nu-i așa ? Vin după micul dejun.

— E perfect.

— Deci la revedere.

Telefonul doamnei Mercier dovedea numai grija și experiența acesteia care îi îngăduiau să-și rezolve eficient problemele. Anna însă îl luă drept încă un semn de indiscreție din partea protectoarei sale, care își aroga dreptul s-o controleze pas cu pas. Iar întrebarea cu Delaunay era și o lipsă de tact. Din fericire Filip nu telefonă. Poate că fusese chemat pentru anchetă ? Poate că fusese reținut ?

Deși era scuturată de frisoane, ori de cîte ori își mișca gîtul, Anna se sculă ca să taie filmul în bucățele mici

și să-l arunce în W.C. Trase apa și se înapoie în pat cu convingerea că a făcut ceea ce se cuvenea. Încinsă și cu dureri în tot corpul, rămase culcată pînă seara, fără să coboare la masă, Cînd auzi bătăi la ușă se temu să nu fie Filip, dar era doamna Ribond.

— Pot să aprind lumina ? întrebă cu tonul unei infirmiere prevenitoare. Aruncă o privire cercetătoare prin odaie și Annei. N-aveți nimic de băut. Nu vă e rece numai cu o singură pătură ? Vă aduc numaidecît.

Pînă să se dezmeticească și să răspundă, doamna Ribond și ieșise. La lumina lămpii mici cu abajur roz, camera părea mai intimă. Apoi simți miros de tei venind de pe culoar. Doamna Ribond intră cu o tavă plină.

— Mai întîi vă rog să luați acest medicament. Mi l-a dat soțul meu pentru dumneavoastră. Ceaiul de tei trebuie să-l beți cît e cald. Pe urmă suc de portocale. In dulap trebuie să mai fie un pled. Uite-l. Am să vă acopăr și cu el. Așa e bine ? întrebă așezîndu-se pe fotoliul acoperit cu creton. Iar dacă la noapte aveți nevoie de ceva, vă rog să bateți la ușă. Soțul meu n-a vrut să vă deranjeze.

— Mi-e de pe acum mai bine.

— Mîine o să vă simțiți perfect.

Anna închise ochii. Frisoanele încetară, o cuprinse o căldură binefăcătoare și înduioșarea. De mult nu-i arătase nimeni atîta grijă, care nu se mărginea la a fi un serviciu de samaritean. Faptul că doamna Ribond rămase în fotoliu lîngă ea, după ce-și îndeplinise serviciile medicale, în loc să stea la televizor sau să se plimbe, i se părea Annei lucrul cel mai de preț. Prezența tăcută a acestei femei îi restabilea echilibrul psihic. Lucrurile mărunte care luaseră proporții sub influența febrei își reluau dimensiunile reale. Faptul că Filip nu-și ținuse cuvîntul nu însemna nimic. Telefonul doamnei Mercier era numai o dovadă de bunăvoință. Se cufunda în somn pe încetul, dîndu-și seama că adoarme. Moliciunea patului și căldura plăcută care i se răspîndea încetișor în tot

corpul creau o stare de bine în care se cufunda mereu mai adînc, pînă adormi profund și fără vise.

O trezi mirosul de cafea, pe care i-o adusese în cameră împreună cu cornurile fata de serviciu și o plasase pe noptieră. Cerul era imaculat, prospețimea dimineții intra pe fereastră, umplînd odaia albă. Anna se așeză pe pat. Pielea o mai ardea nițel, dar durerea de cap trecuse, avea mintea limpede. Făcu un duș, îmbrăcă o rochie ușoară și se pregătea să iasă, cînd se ivi doamna Ribond.

— Unde vă duceți ? Presupun că pe terasă. V-am pregătit un șezlong și ceva de băut. Sper că veți petrece o dimineață plăcută sub salcîm, care este o minune a naturii, înflorește în iulie, atunci cînd toți ceilalți salcîmi s-au trecut de mult. L-au cercetat fel de fel de specialiști, dar nimeni n-a știut să explice fenomenul, deoarece copacul acesta nu se deosebește prin nimic de alții, decît că înflorește mai tîrziu. O să vedeți cît e de plăcut să moțăi sub un salcîm înflorit. Deși nu știu dacă o să reușiți să ațipiți, pentru că de obicei înainte de masă vine acolo doamna Dial, o persoană cam năstrușnică. Cu treizeci de ani în urmă i-a împrumutat prietenei sale întregul ei capital ca aceasta să-și repare și aranjeze pensiunea. Și de atunci în fiecare an vine să-și petreacă aici concediul. Îi cunoaște pe toți, știe tot, și-i place grozav să bîrfească.

Partea de terasă la umbra salcîmului într-adevăr te îmbia la odihnă. Doamna Ribond o așeză comod pe Anna, împinse la îndemîna ei măsuța cu băuturi și fructe.

— Dacă aveți nevoie de ceva, sunați, o învăță arătîndu-i un clopoțel vechi, de argint, legat cu o panglică roz. La noi așa se obișnuiește pentru că adesea vin aici persoane vîrstnice sau neajutorate. E o casă deosebită această pensiune și la care ținem.

— Vă asigur că nu am nimic ! Mă simt grozav de jenată...

— Nu aveți nici un motiv. Dați-ne voie să ne ocupăm de dumneavoastră măcar o zi de parcă ați aparține familiei noastre.

N-avea cum să se împotrivească, Un miros dulce de salcîm aducea cu sine amintiri vechi, clipe de emoții amoroase pe care urma să nu le uite nicicînd, și care se topiseră precum mireasma de salcîm în văzduh. Nu se înapoia cu gîndul la întîmplările în sine, nu întotdeauna plăcute, regăsea doar starea de spirit care le însoțise pe atunci, farmecul atracțios, amețeala, pierderea ierarhiei valorilor, caruselul nebun al sentimentelor. Din semitrezie se ivea o clipă chipul lui Filip, zîmbetul lui nerușinat și simpatic, apoi Anna se prăbușea iar în prăpastie, cuprinsă de spaimă, și cînd era gata să țipe, morișca infernală își încetinea rotirile, se oprea și lumea revenea la locul său.

— Sînteți poloneză, nu-i așa ? auzi o voce joasă de femeie care trebuie să fi fumat în viața ei o groază de țigări.

Anna deschise ochii. La cîțiva metri distanță, într-un fotoliu comod, ședea o femeie măruntă și subțire cu părul cenușiu prins într-un coc de modă veche. Deși aproape că nu avea riduri, obrazul ei părea bătrîn sub machiajul exagerat.

— Da, doamnă.

— Polonezii ne-au dat-o pe Maria Leszczyńska [1] și ni l-au luat pe Chopin, am făcut o afacere proastă.

— Reclamațiile nu se iau în considerare.

— Și așa e drept. Sînteți pentru prima oară la *Diana* ?

— Da.

— Iar eu pentru a treizecea,

— O constanță impresionantă.

— O simplă înțelegere. Îmi iau procentele de la capital. Pînă la sfîrșitul vieții mele voi veni aici în vacanță.

— Nu simțiți nevoia unei schimbări ?

— În primele șase luni ale anului mă bucur că voi veni încoace. Mă gîndesc cum am să-mi petrec vremea, ce voi vizita în împrejurimi. După aceea vin, mă cuprinde euforia pentru că întîlnesc vechi cunoscuți, fiecare îmi

[1] Maria Leszczyńska (1703—1768), fiica regelui Poloniei Stanislaw Leszczyński, regină a Franței prin căsătoria ei cu Ludovic al XV-lea.

povestește epizodul din propriul lui serial, adică cele petrecute de la ultima noastră întîlnire. După două săptămîni, mă satur de necazurile altora. După trei, număr zilele care mi-au mai rămas pînă la plecare și-mi promit că n-am să mai vin niciodată. Plec și — *da capo al fine*.

— Vă plictisesc confidențele prietenilor ?

— O, nu ! Le iau cu mine și nu încetez să le rumeg. Vedeți perechea aceea de sub platan ? El pe fotoliul cu rotile iar ea ciripindu-i ca o vrăbiuță : mănîncă, iubitule, acoperă-te, iubitule ! Ce bărbat frumos era ! Un actor excelent ! Ea n-a fost frumoasă niciodată, iar silueta o avea de-a dreptul oribilă, juca numai roluri de mîna a treia, o țineau la teatru de milă — că o părăsise bărbatul, că avea veșnic tot soiul de necazuri. Pînă ce Emil a luat-o sub aripa lui protectoare, nu, nu din dragoste, nici vorbă ! De milă, din bunătatea inimii. Putea să aibă fetele cele mai frumoase. Cu ea nici măcar nu flirta. Obținea pentru ea cîte un rolișor, în piesele în care juca el, repeta cu ea suplimentar anumite scene în care apărea ea, de bine de rău reușea pînă la urmă, încît ajunsese în perioada aceea să aibă și cronici bune. Dar n-o menaja, îi pretindea mult, o mustruluia cînd începea să se vaite. Cînd într-o vară Emil a avut un accident vascular la creier, chiar aici, eram cu toții cînd a făcut o hemiplegie. Atunci s-o fi văzut. Plînsă toată și totuși de-o energie nemaipomenită. Pînă cînd în sfîrșit, l-a luat sub tutela ei. S-a ocupat de el, s-a agitat, l-a dus la Paris și s-a instalat împreună cu el, fiindcă cine să-i fi purtat de grijă ? Veți spune că a fost un gest nobil din partea ei, dar uitați-vă cu atenție. să vedeți cum se răzbună baba pentru toate umilințele din trecut. Îl tratează ca pe un copil, ba chiar ca pe unul subdezvoltat. Pe cînd el are mintea întreagă, dar în preajma ei parcă se prostește. Nu vorbește niciodată cu el omenește, pe prieteni nu-i lasă să se apropie, cărți și ziare nu-i dă, ca iubitul ei să nu se obosească. La început, el a încercat să se apere, își invita prieteni, dar ea îi expedia din prag pretextînd că iubițelul se simte prost și trebuie cruțat. Atunci au încetat să mai vină. Iar el, sărmănelul, s-a predat. Dar muierea naibii avea planuri mari. Voia să

se mărite cu el, că și pensia e mai mare, și-i mai bine să fii văduva unui mare actor decît o băbătie oarecare! Brusc a devenit descurcăreață! Îi ruga pe cunoscuți să-i ia un interviu cu prilejul vreunei aniversări, sau să scrie despre el vreo amintire. Dar Emil s-a încăpățînat. Nu și nu. Atunci a început să se plîngă că, din cauza lui, și-a stricat reputația, că stau împreună necăsătoriți. O luă în rîs și-i spuse că n-are decît să se mute. De unde! A rămas pe loc. Și vine cu el încoace în fiecare an. E singura concesie pe care i-o face. Emil e iarăși printre ai lui, vorbăreț, cu haz, plin de farmec.

— Nu văd nici o dramă în asta.

— Nu? Dar dacă cineva te-ar prosti în felul ăsta, te-ar reduce cu de-a sila la o stare de copil, griș cu lapte păpușico, ia să văd cum stai cu stomăcelul, pipi ai făcut? Cuminte fetița.,.

— Se poate și mai rău.

— De putut, se poate, cum nu. La masă, lîngă dumneavoastră, stă un cuplu distins. Amîndoi actori, uneori îi angajează la televiziune. El este inegalabil în roluri de valet, ea joacă niște roluri de mătuși sau bunici. Cine și-ar închipui că odinioară au fost eroii unei mari iubiri? Atît de mari încît, atunci cînd i s-a propus ei un rol important într-un film american el n-a lăsat-o să se ducă singură, fiindcă era gelos, și a vrut să obțină și el un angajament. Dar regizorul, căruia se vede că-i plăcuse femeia și nu dorea complicații, nu s-a învoit. Femeia a rămas pe apă, un al doilea prilej nu s-a mai ivit și aici au început să fie angajați tot mai rar, în roluri mărunte. Ea nu i-o iartă. Vin la pensiune în fiecare an, pentru întreținerea relațiilor, doar s-or agăța de ceva. Se aleg cu datorii. Și se urăsc tot mai mult.

— Istorii din astea sînt multe.

— Vreți ceva extra? Poftim. Deși eroii nu sînt aici de față, dar întîmplarea își are tîlcul ei. Acum un număr de ani a venit aici un actor, tînăr, frumos, avînd mai multă încredere în boiul său decît în talentul care nu-l da afară din casă, prin urmare își căuta un ajutor în sexul frumos. Și a cunoscut pe plajă pe fiica proprie-

tarului unei firme de construcții din Marsilia. O chema Denise. Fata își pierdu capul și hotărî să se mărite cu el.

— Și tata s-a împotrivit !

— Dimpotrivă. Nu le-a făcut greutăți, le-a luat casă și mașină pentru ginerică, nu s-a scumpit nici la zestrea în bani gheață. Cînd brusc a izbucnit bomba. În sensul real al cuvîntului. Cincisprezece morți, o mulțime de răniți. Ieși la iveală că Denise era de mult membră în *Action Directe* și-l atrăsese și pe soțul ei. S-au ales cu o sentință grea, tata a fost și el implicat pentru că banii lui au fost folosiți pentru diversiuni.

— De ce s-a învoit s-o dea după un actor ?

— Și-o fi zis poate că un băiat atît de frumos are s-o abată de la politică, or c-o s-o introducă într-un mediu diferit, mai interesant ? Că Denise are să se mulțumească să fie soția unui star ?

— Or fi fost pe aici și întîmplări mai fericite..,

— O, da ! Domnul René, de pildă, e un exemplu de afecțiune statornică și recunoscătoare. A fost cîndva un dansator minunat. L-a îndrăgit un scriitor celebru și împreună cu ansamblul de balet au călătorit în toată lumea. René a avut ghinionul să-și rupă un picior la repetiție, dar atît de rău, încît, în ciuda încercărilor medicilor de a-i salva piciorul, a rămas cu el mai scurt cu cîțiva centimetri și de dans n-a mai putut fi vorba.

— Altă tragedie.

— Ba nu. A devenit secretarul prietenului său, șoferul lui, un factotum, au călătorit împreună în toată lumea, nu s-au despărțit un sfert de veac. Cum în ultimii ani de viață scriitorul a tot bolit, René l-a îngrijit. Cum cu nevasta și cu fie-sa n-a întreținut relații, bătrînul i-a lăsat moștenire toată averea lui, destul de mare, drepturi de autor de la cărți și tantieme de la filme. Familia i-a făcut proces vrînd să conteste testamentul. Tribunalul le-a dat ceva să le închidă gura, dar cum ambele cucoane fuseseră asigurate materialicește de scriitor încă în timpul vieții sale, grosul i-a revenit lui René. Acesta are grijă de reeditările cărților, de adaptări pe ecrane, cinstește memoria prietenului său

și depune flori pe mormîntul lui. Trebuie neapărat să-l cunoașteți, e un om plin de farmec, un gentelman, Elegant, îngrijit, politicos cu femeile, cele care nu mai sînt tinere. Ați observat că bărbații homo acordă cea mai mare atenție femeilor vîrstnice ? René e iubit aici de toată lumea. E foarte discret, în schimb bătrînii afemeiați mănîncă femeile din ochi. Să vă uitați, de exemplu, la Blanchard. Îi lasă gura apă după fetele tinere. Sînt două fetițe aici, de treisprezece și cincisprezece ani. Înalte, dezvoltate fizic, dar niște copii. Ei și bărbații umblă după ele ca albinele la miere. Mare belea pe capul mamei lor, care e femeie tînără. O compromit. De curînd i-au apărut poze în *Mireille*, pe unele avea cîte ceva pe ea, pe altele, nu. A stîrnit indignare, anumite persoane afirmînd că o actriță cunoscută și prețuită nu trebuie să apară nudă, sînt destule fetișcane specializate în nudism.

— Și actrița ce-a spus ?

— A afirmat într-un interviu oarecare că, întrucît unii regizori au început să se îndoiască în legătură cu trupul ei și să se întrebe dacă mai e suficient de atractios pentru a fi expus pe ecrane, le-a dovedit că poate juca în continuare rolul de femeie sexy.

— Și a obținut rezultatul scontat ?

— Bineînțeles. A făcut zarvă, a atras atenția asupra ei și a obținut un nou rol într-un film,

— Tare aș fi curioasă să știu ce gîndesc despre ea fiicele ei.

— Nu gîndesc în genere. Își adoră mama pentru că le asigură un standard înalt de viață. Nu știu de ce copiii sînt considerați bucuria vieții. Toți iubiții unei femei luați împreună nu-i procură atîtea necazuri cîte îi aduc propriile ei odrasle. Cu cît cresc cu atît cresc și grijile. Aviditatea asta ! Sînt gata să-și prade mama de tot, și de ultima pereche de ciorapi.

— Doamna Dial la telefon, se auzi vocea fetei de serviciu, căutînd-o pe terasă.

Bătrînica plecă șchiopătînd un pic și nu se mai înapoie ca să-i țină de urît Annei, spre mulțumirea a-

cesteia. Prefera să stea liniștită în șezlong și să-i observe de departe pe oaspeții pensiunii, dealtminteri puțini la număr, majoritatea aflîndu-se la plajă. În umbra salcîmului înflorit rămăseseră doar bătrîni și infirmi. Trăncăneala doamnei Dial îi tulburase starea de pace idilică. Anna nu ținea deloc să se vîre în viața oamenilor pe care îi privea ca pe figuri secundare într-un serial de televiziune. Prețuise întotdeauna rezerva englezilor, care își mărgineau relațiile cu străinii la un schimb banal de amabilități.

Povestirile doamnei Dial o iritau cu atît mai mult, cu cît o implicau și pe ea în lumea celor vîrstnici. Sensibilă la toate subtilitățile limbii, observa fără să vrea cele mai ușoare deosebiri de stil și intonație care trădau depășirea vîrstei de șaizeci de ani, întrucît era mai ușor să-ți păstrezi o siluetă tinerească și un ten proaspăt, decît un mod tineresc de a gîndi și de a te exprima. Oglinda și cîntarul permit controlul obiectiv al înfățișării exterioare, dar schimbările psihice se produc pe nesimțite, atît pentru persoana care îmbătrînește cît și pentru cei din jurul ei, și atrag atenția abia atunci cînd au ajuns departe. Primul simptom este — oricît ar părea de paradoxal — dorința exagerată de a ține pasul cu tinerii pe toate tărîmurile, vestimentația în stilul tinerilor, folosirea unui limbaj al tinerilor, frecventarea unor oameni cu mult mai tineri și tratarea lor drept egali. Anna încă se considera tînără, în orice caz dorea să se considere astfel, încercînd să nu bage de seamă că nu mai reușește să-i ajungă din urmă, unde a rămas. Renunțarea la maternitate îi acorda o superioritate asupra celorlalte femei de vîrsta ei nu numai pentru că propriii ei copii nu constituiau, în ce-o privea, un certificat de naștere inevitabil, ci și pentru că se putea îngriji mai bine, își putea acorda intervale mai lungi de vacanță și participări mai depline la viața culturală și socială. În comparație cu unele dintre colegele ei arăta mai tînără, era mai sănătoasă și mai puternică, totuși simțea că timpul comite inexorabil schimbări și pustiiri în ființa ei. Con-

cepțiile ei deveneau mai puțin elastice, curiozitățile se tociseră, orice schimbări o speriau, oboseala o făcea să renunțe la noi trăiri și relații sentimentale. Pensiunea *Diana* o deprima, stîrnindu-i reflecții prea puțin vesele. Prezența cîtorva fetișcane sporea această stare de spirit, deoarece zărind privirile domnilor mai vîrstnici, cuprinzînd meditativ aceste minunate făpturi, ghicea în ele mai puțin erotism cît nostalgia după tinerețea definitiv pierdută, deși fetele coapte și trezite la viață prea devreme, căutau chiar ele prilejul de a se bucura de felurite plăceri, neascunzîndu-și dorințe sau capricii. Impetuozitatea lor pe fondul convențional rezerve a mediului sărea în ochi, șoca, trezea admirație. Iar cînd Anna mai coborî odată seara pe terasă, spre a se întinde iar pe șezlongul de sub salcîm, glasurile fetelor, rochiile lor viu colorate, strecurîndu-se printre copaci, glumele bărbaților, muzica invitînd la dans, toate i se păreau a făuri atmosfera de erotism și fantezie din *Visul unei nopți de vară*. Orice mai e încă posibil, gîndi într-un aflux de optimism, întovărășit de imaginea lui Filip.

14

STÎND LA FEREASTRĂ CU OCHII LA AZURul mării, nu-l auzi pe Filip cînd intră în odaie și se încordă cînd îi cuprinse umerii cu brațul.

— Fericită ? o întrebă știind dinainte ce are să-i răspundă.

Se întoarse spre el așteptînd explicații, de ce nu se ivise așa cum spusese, dar lui nici nu-i trecea prin minte un atare lucru. Arăta ca personificarea vigorii și a tinereții.

— Mergem la plajă ?

— Mergem, dar aș prefera să nu fac plajă, ci să mă plimb.

— Cum preferați. Vremea e minunată. Înotăm ?

— Da, dar nu prea mult.

— De acord. Și dacă o să vreți putem mînca la o cîrciumioară pescărească.

— Grozav.

Coborîră treptele de piatră pînă în stradă, petrecuți de privirea ageră a doamnei Dial.

— Acolo, lîngă hotelurile acelea elegante, e o lume imensă, spuse Filip. Trup lîngă trup. Înghesuiți ca sardelele. Hai în direcție opusă, dacă nu aveți nimic împotrivă. Ori preferați să vă uitați la stelele cinemaului și fiicele de miliardari ?

— Aș vrea să mă plimb de-a lungul malului.

— S-a făcut.

Anna o luă înainte simțindu-i prezența în spatele ei. Nu vorbeau. O briză ușoară făcea căldura de nesimțit. Lîngă tufele de tamarini, Filip se opri.

— Intrăm în apă ?

— Da, e bun locul.

Înotară pînă departe. Filip o întrebă de mai multe ori dacă nu era obosită. Negă, se simțea minunat. Oboseala o cuprinse abia cînd se așezară pe nisip. Filip o trata camaradereşte, fără familiarisme.

— Dacă v-ați odihnit, ne putem duce să mîncăm.

— Să mergem.

Mai merseră cam vreo jumătate de oră, pînă ce ajunseră la o clădire din lemn lîngă golf. Cîțiva arbori umbreau mesele așezate în curte. Erau primii. Patronul cîrciumii luă comanda, fiul lui, un băiat ca de vreo doisprezece ani, aduse tacîmurile și cîteva portocale. Le așeză de-a dreptul pe masa acoperită cu o coală de hîrtie albă. Anna se aplecă spre a vedea portocalele pe fondul mării.

— Ce faceți ? o întrebă mirat Filip.

— Regret că nu am un aparat fotografic.

— Vreți să vă fotografiez ?

— Nu pe mine. Aș vrea să am portocalele acestea, natură moartă pe un fundal alb și de azur.

Îi împlini dorința.

— Mîine le veți avea.

Îi zîmbi și el îi acoperi mîna cu mîna lui, întrebînd-o iar :

— Fericită ?

— Foarte.

Umplu paharele cu un vin alb și rece. Le era sete la amîndoi, deci deșertară paharele aproape dîndu-le de dușcă. Filip le umplu din nou. Mîncară cu mare poftă pește prăjit și o salată preparată foarte gustos.

— N-am bănuit că înotați atît de bine. Stil, stăpînire de sine, rezistență...

— La ce bun aceste complimente ?

— O spun cu toată convingerea. Păcat că plecați poimîine...

— N-am încotro...

— Trebuie să folosim cît mai bine timpul rămas. Veniți diseară la dans ?

— Cu plăcere !

Zîmbiră amîndoi, pentru că doar cu cîteva zile în urmă Anna respinsese cu indignare o propunere similară. Se schimbase oare ceva între timp ? Numai dispoziția Annei, și asta în ciuda întîmplării tragice din Genlis. La asta însă prefera să nu se gîndească,

Înapoierea la pensiune se dovedi obositoare. Căldură, epuizare, moleșală după cîteva pahare cu vin, sau poate că febra de alaltăieri o făceau să înainteze cu efort, visînd să se vadă în pat. Filip părea să nu-i bage de seamă starea de istovire, ba grăbea pasul, ba peste o clipă și-l potrivea iar cu al ei. Își luară rămas-bun în stradă, în fața porții. Îi era recunoscătoare că nu o expune la remarcile usturătoare ale celorlalți locatari ai pensiunii.

— O să vă aștept aici diseară, bine ?

— De acord.

— Odihniți-vă bine.

Deci îi observase totuși oboseala, se îngrijorase de starea ei. Urcă treptele de piatră și se întoarse fără să știe de ce. Mai era încă jos. O salută cu un zîmbet. O purtare în favoarea lui, îi risipea îndoielile. Oricine o fi fost, îi arăta un interes afectuos.

Dormi pînă la prînz, Se trezi într-o stare nu prea bună, dar un duș și o tabletă de cofeină o făcură să-și revină. Soții Ribond se și așezaseră la masă.

— Ne-am făcut griji în ce vă privește la micul dejun. Trebuia să ne fi avertizat că nu veniți.

— O, vă rog să mă scuzați. Nu presupuneam cînd am plecat că voi lua o gustare la mare.

— Ați fost la plajă ? Nu-i prea prudent.

— Am înotat puțin.

— După o asemenea febră ? Pentru Dumnezeu, nu prea aveți grijă de inima dumneavoastră. Să vă întindeți imediat după-masă !

— Aș vrea să ies puțin seara. Oare aici se încuie poarta peste noapte ?

— Desigur, la ora douăsprezece.

— Pot să cer cheia ?

— Nu se obișnuiește. Portarul o să vă deschidă, atunci cînd o să sunați. Soneria e la poartă, în dreapta — îi explică domnul Ribond și, parcă jignit de comportamentul Annei, schimbă cu soția lui o privire semnificativă. Întreaga simpatie pe care i-o arătaseră pînă atunci se risipi fără urmă, Anna încercă să-i împace.

— Duminică plec, le spuse. Aș vrea să profit cît mai bine de fiecare clipă.

— Cel mai bine ar fi să vă culcați și să vă odihniți, îi răspunse doctorul. Își șterse buzele cu șervețelul și-i ură noapte bună.

Apoi se sculă ostentativ și plecă însoțit de soția lui, lăsînd-o pe Anna cu ceașca de cafea nebăută în fața. Această impolitețe voită atrase atenția și celorlalți, care o priveau cu un interes ironic. Iar doamna Dial o întrebă pe cînd ieșea din sufragerie :

— Ați petrecut bine înainte de masă ? Cunoscutul dumneavoastră este cu adevărat fermecător. E francez ?

— Belgian. Profesor la Universitatea din Bruxelles.

— Așa ? Nu pare. E atît de tînăr...

Anna își bău cafeau, fără să ia în seamă nota ironică din glasul doamnei Dial, care se îndrepta agale spre ieșire. Se mai opri în prag și întrebă într-o doară :

— Veniți pe terească ? E o seară minunată,..
— Prefer să mă plimb.
— Seara plimbările sînt cam primejdioase...
— Nu vă faceți griji pentru mine, voi fi însoțită.
— Atunci petrecere frumoasă.

Ce mentalitate de mic burghezi, gîndi Anna. Cine și-ar fi închipuit că în Franța... Iată cum se prezintă aici libertatea mea multvisată. Așa-mi trebuie ! Nu era cazul să intru în vorbă cu nimeni, să nu leg nici un fel de prietenii ! Orice cunoștință în plus înseamnă o piedică în plus !

Urcă la ea în odaie ca să se fardeze și să se pregătească de ieșire. La ora la care fuseseră înțeleși, Filip o aștepta la portiță, sub platan.

— Unde ne ducem ? îl întrebă.

— Deoarece nu vă plac discotecile, ne ducem la un local de renume. Acolo vin mai ales tineri doritori de succese : oameni de bancă, membrii în conducerile unor mari concernuri, reprezentanți ai unor firme de avangardă mondială. Oameni de viitor. Din aceia grăbiți, care vor să facă o carieră înainte de patruzeci de ani, pentru ca după aceea să se bucure de farmecele vieții.

— Nu faceți parte dintre ei ?

— Nu, dar am printre ei numeroși cunoscuți.

— Cunoscuți sau prieteni ?

— Ei nu sînt apți de prietenie, în genere de nici un fel de relații sentimentale. Nici cu femei. Se căsătoresc din interes. Căsătoria trebuie să le aducă bani sau relații importante în branșa în care lucrează. Nu se dau în vînt după viața de familie, nu-și doresc copii. Îi deranjează, le reduc din șanse. Au automobile foarte bune, frecventează localuri exclusiviste, se arată în lume însoțiți de femei scumpe, dar nu se leagă definitiv cu nimeni. Dealtminteri e un fenomen tipic nu numai pentru Franța. Oameni de felul acesta puteți întîlni în Germania, în Anglia, de fapt în toată Europa occidentală.

— Ca pe hippiși, acum douăzeci de ani.

— Mișcările de tineret din anii șaizeci aveau un mai pronunțat caracter de masă, oricine li se putea alătura.

Această formație de acum este mult mai elitară, are pretenții mai mari. Trebuie într-adevăr să fii capabil, disciplinat și harnic, numai cu extravaganță nu se face carieră.

Trecură strada unde Filip își parcase mașina. Intrînd în ea, Anna își aminti de femeile asasinate la Genlis. Din clipa asta era la cheremul unui ins care multora li se părea suspect.

Mergeau destul de repede. Convorbirea se curmase. Filip pusese o casetă cu o muzică nu prea zgomotoasă. Anna nu cunoștea direcția în care mergeau. Trecură pe lîngă un grup de case luminate și se pomeniră pe un teren construit. Era întuneric, norii acoperiseră luna. Filip fluiera încetișor. Anna se temea tot mai tare. La un moment dat înjură și opri. Se aflau în cîmp deschis.

— Iertați-mă, trebuie să verific ceva.

Încremeni de spaimă, cînd îl văzu deschizînd portiera. Aștepta s-o dea jos din mașină, că are să se întîmple ceva cumplit.

Filip ocoli mașina, controlînd la lumina lanternei starea roților. Se înapoie liniștit. Porniră din nou.

— Mi s-a părut că am o pană, îi explică. Dar am scăpat. Peste o clipă ajungem.

Trase pe un parking în semicerc, în fața unui local luminat de neoane. Alte mașini deosebit de arătoase, ca la vreo douăzeci la număr, se aflau acolo. Filip o ajută să iasă din mașină. Cînd intră în hol simți o asemenea ușurare, încît de aici încolo totul i se păru minunat. Chelnerul le indică masa reținută dinainte, aflată chiar lîngă ieșirea în grădină, unde se afla ringul de dans.

— Vă place aici ? o întrebă Filip,

— Foarte mult.

— Considerați că este un local cu ținută ?

— Pur și simplu mă simt bine în el.

Zîmbi ușor.

— Interiorul este modern cu moderație, fără stridențe. Muzica nu-i nici ea prea agresivă. Publicul rezervat cu măsură. Nu-i așa ?

— Negreșit, domnule.

Șampania îi dădu o și mai bună dispoziție. Toate spaimele i se păreau ridicole. Aștepta ca Filip s-o întrebe : Dansăm ?

Trecînd printre mese constată că partenerul ei semăna cu o mulțime de alți bărbați prezenți aici. Purta un costum bine cusut, se mișca degajat, avea sentimentul propriei sale valori, era tînăr, bine făcut, puternic. Dansa minunat. Și deși în această privință Anna nu era la fel de pricepută ca el, se simți degajată și sigură de sine pe parchet. Se înapoiară la masa lor, Filip făcu semn chelnerului care le umplu repede paharele,

— Deci luni pieci la Paris ? o întrebă Filip.

— Dacă nu va interveni nici o modificare în planul domnului Bécart.

— El îți place ?

— Nu prea.

— Și ai să stai la familia Mercier ?

— De ce întrebi ?

— La hotel te-ai simți mai degajată.

— Voi locui în casa lor singură.

— Sub ochiul ager al portăresei.

— Și asta te deranjează ?

— Clar. De două săptămîni umblu după tine. Aș vrea deci la Paris...

Se întrerupse în mijlocul frazei, privind-o lung, ca într-o scenă proastă dintr-un film. Anna puse jos paharul gol. Orchestra începu iar să cînte, prin urmare dansară din nou. Filip nu-și permitea nici un fel de intimități, deși Anna n-ar fi avut nimic împotrivă s-o strîngă mai aproape și s-o sărute, dar nu-l lăsa s-o ghicească spre a nu-i făgădui nimic în ce privea Parisul. Dansurile următoare, rapide, nu prilejuiau o apropiere între ei. Se înapoie la masă cam gîfîind.

— Spune deschis dacă vrei să viu după tine...

— Nu, minți ea, convinsă că Filip ține s-o revadă.

— În regulă. Te sun marți.

Dansară pînă la închiderea localului. Se lumina de ziuă cînd își luară rămas bun la portița pensiunii.

— Trece pe la tine mîine înainte de masă. Vreau să facem o plimbare pe coastă. De acord ?

— De acord,

— O să petrecem împreună toată ziua ?

— Da.

— Atunci noapte bună.

Îi scutură mîna și n-o sărută la plecare.

Dormi bușteau pînă îi aduseră micul dejun în cameră. Îi spuse cameristei că în ziua aceea nu va veni la masă. Nu avea chef de explicații, nici față de familia Ribond și nici față de doamna Dial cu zîmbetele ei ironice.

La ora unsprezece se ivi Filip, proaspăt și strălucitor, de parcă ar fi dormit nenumărate ore la șir. Și ea era gata. Mașina se afla în stradă.

— Arăți minunat, constată Filip, se vede că acest mod de viață îți prieste.

Rîse tare, uitînd de spaimele din noaptea precedentă. Ziua a fost cu adevărat minunată. Chiar și mai tîrziu, cu mult mai tîrziu, avea să și-o amintească plină de înduioșare. I se ivea luminoasă, strălucitoare, drept ultima zi de fericire și tinerețe, ca un ultim popas în țara minunilor.

15

DOAMNA MERCIER SOSI DUMINICĂ ÎNAinte de dejun și o invită pe Anna la un restaurant elegant în chiar inima Saint Tropez-ului. Masa o alese într-o sală încă aproape goală, cu ferestrele acoperite să nu bată înăuntru soarele, în care domnea penumbra și o răcoare plăcută. Chelnerul, care o cunoștea, primi comanda cu deferența cuvenită. În ciuda obiceiurilor, doamna Mercier își îngădui o masă copioasă. Era bine dispusă, însuflețită, degajată.

— Mă bucur nespus că am putut veni să vă iau. Am scăpat de morișca zilnică. Te limpezește. Ce frumoasă ar fi viața dacă am putea fi liberi.

— Ce vă stă în cale ?

— De fapt totul. Soarta însăși. Din moment ce-am ales rolul pe care îl joc de treizeci de ani, nu-l pot abandona, să mă dezic de el acum, ar fi de-a dreptul jalnic. Și ridicol. Da, doamnă dragă, ridicol,

În lumina blîndă care se filtra prin perdelele deschise arăta minunat, chiar atractivă cu tenul ei roz, cu rochia crem și cu un șirag de perle, sigur veritabile, la gît. Avea mîini frumoase și îngrijite, unghiile date cu lac de culoarea rujului de buze. Părul cenușiu se ondula liber pe frunte și pe tîmple.

— Poate că am fost lașă în tinerețe și am făcut o alegere proastă, poate că am mizat pe o carte greșită, continuă privindu-și inelul din deget. Briliantul își răsfrîngea apele în lumina soarelui, ori de cîte ori cineva umbla la perdea. Bărbatul pe care l-am iubit și pe care îl iubesc pînă azi părea să nu aibă nici un viitor. Era unul din miile de artiști veniți la Paris să-și caute norocul. Leon promitea mai mult și cu ajutorul meu a realizat speranțele puse în el. Din acest punct de vedere nu m-a dezamăgit. Eu sînt cea care și-a supraapreciat puterile.

Sorbi cîteva picături de vin, răsucind între degete piciorul paharului de cristal.

— Leon îmbătrînește, n-are chef să lupte ca să-și păstreze poziția. În curînd va ieși la pensie, va trece în umbra emeriților. Știți dumneavoastră că eu am fost nevoită să-i scriu referatul pentru ultimul Congres ? S-a încăpățînat ca un catîr și a refuzat pînă și să citească ce-am scris pentru el. Poate că și-a dorit să se facă de rîs în public, ca să-mi facă mie în' ciudă. Puteți înțelege una ca asta ?

Anna făcu un gest afirmativ din cap.

— Iar cel pe care l-am iubit... Unii își arată măsura, uluiesc prin talent, abia la maturitate. Dar recunoașterea, gloria, banii vin prea tîrziu. Cel puțin prea tîrziu pentru a-ți făuri viața la care ai visat în tinerețe. Prietenii din trecut au rămas cu mult în urma lui, s-au pierdut undeva pe drum, femeile umblă după banii lui și după

poziția lui în societate, rudele au murit sau nu pot fi luate în seamă, așa cum n-au fost nici în trecut. Copii n-are, deși i-a dorit mult. Visa la o casă plină de copii. Sigur că dacă ar fi avut-o, i s-ar fi urît repde cu ea. Dar deoarece n-o are, i se pare că numai într-o asemenea casă ar putea fi fericit. Și face o dramă din faptul că odrasla concepută cu el n-a văzut lumina zilei. Se complace în această dramă, de care e în stare să vorbească ore întregi. Ridicol, nu-i așa ? E convins că urmașul lui ar fi fost genial iar el i-ar fi transmis toate tainele profesiei sale. Prostii de felul ăsta.

Pe încetul sala se umpluse pînă la ultimul loc. Doamna Mercier coborî vocea :

— Vă închipuiți că aș putea să divorțez ? Nici pomeneală ! Mi-aș pierde și poziția și lumea în care mă învîrtesc. Aș fi soția nu prea tînără și anonimă a unui mare artist, n-aș ști mai nimic despre oamenii din cercul lui, despre coteriile, intrigile, invidiile și neînțelesele simpatii. N-aș ști nici cum să le vorbesc — iar ei, în cel mai bun caz, s-ar strădui să fie amabili cu mine, dar în majoritatea cazurilor m-ar evita ca pe o pisăloagă sîcîitoare. Pe deasupra chestiuni de avere... Cum să le descurc ? Nu, despre divorț nici nu poate fi vorba. Nu-mi rămîne deci decît o existență anostă, alături de un om la care totul mă irită. O să mă credeți cînd am să vă spun că trăiește cu Francisca ? Cu bucătăreasa ? ! Și discuțiile lor despre meniuri nu sînt altceva decît un surogat de gîngurit amoros. Bineînțeles că aș putea să o concediez, dar la ce mi-ar folosi ? De foarte mulți ani sîntem un cuplu doar în mod formal. Despre gelozie nu se pune problema. Dacă ar avea o iubită de un anumit nivel, chiar m-aș bucura. Dar cu bucătăreasa ? Bătrînă, grasă și proastă. Știe că știu ce o leagă de bărbatul meu și e furibundă fiindcă are încuviințarea mea. Și nici asta n-ar fi lucrul cel mai rău. Vedeți, nu-i suport înfățișarea, mirosul, modul de a fi, mă irită totul la el și ceea ce spune și ceea ce trece sub tăcere. Reacționez nervos. Deoarece Leon e un mîncău, eu flămînzesc. Deoarece bea,

eu evit alcoolul. Nu pot să sufăr locurile unde el se simte bine. Totodată mă îngrijesc de sănătatea lui, de poziția lui științifică, de o înfățișare cuviincioasă, pentru că eu depind de toate acestea. Venind încoace, eram tentată să vă iau și să fug la Paris.

— N-ar fi nimic nelalocul lui în asta.

— Trebuie să-l păzesc, întrece ușor măsura la băutură. E suficient să lipsesc o săptămînă sau două, ca să ajungă într-un stadiu care pretinde un tratament mai îndelungat de dezintoxicare, firește în cel mai mare secret, iar aceasta pretinde o strategie întreagă la Universitate, tot soiul de justificări, de evitări printre cunoscuții care știu și se fac a nu ști despre ce e vorba, și mă apreciază că salvez aparențele, ceea ce simplifică treburile pentru toată lumea. V-am mai spus că sînt secretara lui. Mai sînt și memoria lui, motorul activității sale, îi fac legătura cu lumea, ba chiar în ultima vreme — autoarea ultimelor sale lucrări științifice, cel puțin în forma lor finală. Adun cu mare scrupulozitate toate observațiile pe care le aruncă în cursul convorbirii, afirmațiile răutăcioase cu care își însoțește lecturile, explicațiile pe care le dă studenților. Dacă aș folosi o asemenea energie pentru propria mea informare sau propriile mele reflecții, aș ajunge sigur la rezultate mai bune. Numai că eu în lumea universitară nu sînt luată în seamă, spusele mele ar fi tratate cu dispreț. Leon este o autoritate în materie. Odinioară a muncit pentru asta din greu, a fost recunoscut, iar acum numai tinerii își permit să-i pună la îndoială capacitatea. Dar cum se pensionează, cum va fi uitat. Și eu odată cu el. Tot mai rar vom primi invitații la întîlniri și congrese. Nu ne va rămîne decît fericirea casnică. Toamna de aur a căsniciei.

— Aceasta este deseori soarta femeilor care au colaborat cu soțul la făurirea carierei acestuia.

— Slabă consolare. Deși aveți dreptate, la noi în mod surprinzător aproape întotdeauna femeia rămîne în umbra soțului ei. Numai vedetele de cinema și, în ultima vreme, femeile de afaceri fac carieră. Dar cu ce preț!

De pildă doamna Breyten. Institutul ei este foarte rentabil. Se ține seamă de ea, dar cîți n-o pîndesc să comită vreo greșeală... Slalomul ăsta necontenit printre dispozițiile legale și impozite. Păsitul pe o muche de cuțit între reclamă și demascare. Între medicina concepută larg și... probleme care trebuie să rămînă secrete. Doamna Breyten e o persoană tare. N-aș fi în stare să fiu ca ea, nici dacă aș fi la fel de capabilă și de rezistentă. E nevoie de cinism — și ce să ne mai ascundem după deget — de amoralitate.

— Mi se păruse că țineți la ea.

— Țin la ea, într-adevăr. Am petrecut împreună cîțiva ani la internat, la maici. E o școală a vieții foarte aspră. De acolo ies două feluri de femei : or niște conformiste fățarnice, or niște persoane dure și cinice. Înainte de bacalaureat ajunsesem la disperare, i-am implorat pe părinți să mă ia de acolo. Dar mi-au tot explicat și au reușit să mă convingă. Un rol important i-a revenit atunci prietenei mele. Cînd mi-a spus sincer și deschis concepția ei despre viață, era să mă îmbolnăvesc, la propriu, A fost un tratament prin șoc. Din nefericire mi-a lipsit puterea de caracter necesară pentru a proceda în spiritul principiilor ei. O jumătate de măsură care se răzbună pînă azi, am încercat dar numai pe jumătate.

Zîmbea spre a diminua eșecul vieții ei. Se vedea că se ușurase povestind. Cîteodată omul e silit să spună. Cel mai bine e în fața cuiva ca Anna, suficient de inteligentă pentru a înțelege și străină, deci va da totul uitării.

— E timpul să plecăm, spuse pe tonul ei obișnuit. Diseară avem masa de adio.

Definiția nu era întru nimic exagerată. Casa din Genlis era pregătită să le primească. La parter, toate lămpile erau aprinse în toate încăperile, flori proaspete împodobeau toate interioarele. Doamna Breyten, pictorul și profesorul Mercier le așteptau în sufragerie. Masa fusese pusă cu o deosebită grijă, pentru a crea un desăvîrșit acord între culorile și formele serviciilor de masă cu fața de

masă și cu decorația florală. De astă dată fondul muzical îl alcătuia Vivaldi, Mătușa Matilda se ivi îmbrăcată în dantele negre. Yvette schimba farfuriile fără zgomot.

Convorbirea se desfășura ușor și plăcut, ca și cum persoanele adunate în jurul mesei ar fi avut unele pentru celelalte cea mai mare simpatie. Profesorul, în vervă, povestea despre perspectivele amuzante ale prietenului său, care se înapoiase de curînd din Statele Unite și telefonase din Genlis. să-și împărtășească impresiile. Doamna Breyten se prefăcea că flirtează cu pictorul, care o trata cu o politețe de modă veche. Mătușa Matilda se informă în glumă de aventurile Annei pe Coasta de Azur, iar ea, străduindu-se să fie la înălțimea sarcinii, repeta bîrfelile auzite de la doamna Dial, ceea ce duse la alte comentarii răutăcioase și adăogiri. Într-un cuvînt, a fost o seară cu adevărat reușită.

După plecarea oaspeților, atunci cînd Anna își împacheta în odaia ei lucrurile, doamna Mercier veni pentru o ultimă convorbire. Între asigurările reciproce că niciodată nu vor uita clipele petrecute atît de plăcut împreună, că se vor strădui să ajungă la o nouă întîlnire în Polonia sau în Franța, doamna Mercier coborî brusc vocea și spuse pe un ton realist :

— Am anunțat-o pe portăreasă despre venirea dumneavoastră. Ea o să vă înmîneze cheile apartamentului. Vă rog însă să-mi făgăduiți că nu veți invita pe nimeni în casă, fie bărbat, fie femeie. E o rugăminte dictată nu de lipsă de încredere, ci de teama pentru securitatea dumneavoastră. Presupun că în Polonia sînteți mai puțin expusă la surprize neplăcute decît aici, unde trebuie să fii mereu cu ochii în patru. Iar dumneavoastră sînteți atît de credulă, atît de dintr-o bucată... Pot să contez... ?

— Vă rog să fiți încredințată că nu am să abuzez de ospitalitatea dumneavoastră.

— Nu în sensul acesta am spus-o... Mă gîndesc numai și numai la dumneavoastră.

— Înțeleg și vă mulțumesc încă o dată.

— Dealtminteri peste cîteva zile vom veni și noi, eu cu soțul meu. Aș vrea să vă duc la aeroport. Iar acum e timpul să vă culcați, domnul Bécart are să vină mîine să vă ia foarte devreme. Noapte bună, draga mea.

16

NUMAI MĂTUȘA MATILDA ÎȘI LUĂ RĂMAS-bun de la Anna pe terasă. Profesorul și soția lui încă mai dormeau, Yvette și Francisca nu-și începuseră activitatea zilnică. Dar bătrîna doamnă îi arătă Annei o simpatie de parcă ar fi fost rude.

— Puteți veni oricînd aici, repetă de cîteva ori. Pur și simplu la mine, Chiar și fără să mă anunțați dinainte. Am să vă pomenesc în rugăciunile mele zilnice.

Ușor jenată de această făgăduială, Anna răsuflă ușurată cînd pătrunseră pe drumul lui Napoleon. Pe aici o luase după ce fugise de pe Elba, cu speranța că norocul o să-i mai surîdă o dată. Dar după cele o sută de zile urmase Waterloo. Anna își aminti descrierea bătăliei din *Mănăstirea din Parma*, cartea anilor ei de tinerețe. Nu era superstițioasă, se întreba totuși dacă nu cumva la Paris o aștepta și pe ea vreo catastrofă. Două necunoscute : Filip și pachetul cu dolari aruncau o umbră asupra ședерii ei în acel oraș.

Drumul ducea pe valea rîului Var. Munții păreau că apasă de peste tot, iar drumul asfaltat era tăiat în unele locuri chiar în stîncă, șerpuia pe marginea defileului. Ba ți se părea că aproape poți atinge peretele opus, ba valea se lărgea iar, desfășurîndu-și poienile, pășunile și ogoarele.

În orășelul Puget-Theniers se opriră să bea o cafea. Domnul Bécart fumă o țigară, citi știrile sportive din ziar, după care porniră din nou. Mergea cu viteza maximă care putea fi utilizată pe traseul acela dificil de munte. Părăsind drumul lui Napoleon, care mergea spre Digne, coti în direcția „Route des Grandes Alpes". Serpentine

ameţitoare, din loc în loc tunele lungi, accese tot mai dificile. O tăbliţă indicatoare pe care scria „Col de la Cayolle 2326 m". Coborîrea spre Barcelonette. Şi încă un orăşel, Gap, ceva mai mare decît cel precedent. De acolo spre trecătoarea Bayard, mult mai jos, numai 1230 de metri. În sfîrşit Grenoble. Părea o oază de linişte între munţi şi verdeaţă.

Domnul Bécart îşi controlă ceasul şi spuse satisfăcut :

— Am ajuns la timp. Am aici o scurtă întîlnire de afaceri, ei, şi trebuie să îmbucăm ceva. Mor de foame. Dar dumneavoastră ?

— Sînt atît de uluită de această călătorie, spuse Anna, cînd pictorul, fără să asculte la ce spunea, o conduse la restaurant, unde îl şi aştepta un tînăr cu mutră de sportiv. Îşi mormăi neclar numele şi fără să-i acorde nici o atenţie Annei, începu o discuţie despre o reclamă pentru firma lui. Bécart asculta cu atenţie, aplecat peste grătarul din farfurie, şi dînd afirmativ din cap. Tînărul bău doar o bere. Înainte de a li se aduce cafeaua, îşi luă rămas-bun, se ducea la altă întîlnire.

— Fumaţi prea mult, constată Anna, cînd pictorul, stingînd chiştocul, întinse mîna după o altă ţigară,

— E adevărat, spuse. Mărturisesc că o fac în mod reflex, fără să mă gîndesc.

— Nu v-aţi odihnit suficient de bine la Genlis ?

— Dorm prost. De fapt nu sufăr de insomnie, dar mă trezesc peste noapte de zece ori. Visez mereu acelaşi lucru. Niste locuinţe în care aşez mobila, odăi în care caut de pomană ceva.

— Poate că în mod inconştient vreţi să vă schimbaţi viaţa.

— De ce-ar fi să mi-o schimb ?

— Sînteţi mulţumit de ce-aţi realizat ?

— Bineînţeles. Mulţi ani m-am frămîntat că nu am nimic original de spus în pictură. Am cîştigat multă îndemînare, tehnică, ştiţi, dar îmi lipsea o concepţie proprie. Am ajuns la concluzia că pictura şi-a trăit traiul, oricare ar fi. Iar în Statele Unite am descoperit reclama ca gen de artă. Munca asta îmi face plăcere, mă bucură

că este utilă. Am obținut un loc pe acest tărîm. Numele meu este cunoscut pe bursa mondială,

— Asta este ceea ce vă dă satisfacție ?

— Desigur.

— Nu visați la gloria multiseculară ?

— Glumiți, nu-i așa ?

— Trebuie să fie în dumneavoastră măcar o fărîmă de deșertăciune, dorința unor expoziții proprii, vernisaje, la care să se strîngă tot Parisul, recenzii laudative.

— Le am pe toate acestea, doamnă dragă, dar în specialitatea mea. Și bani și succese.

— N-aveți aerul unui om fericit.

— Puteți dumneavoastră să-mi definiți înfățișarea unui om fericit ?

— Este senin, relaxat...

— Zîmbește de la o ureche la alta.

— Nu neapărat. Dealtfel acum o clipă mi-ați spus că dormiți prost. Cum se împacă asta cu sentimentul fericirii ?

— Aceste două lucruri nu merg neapărat împreună. Un om fericit poate fi într-o perioadă suprasolicitat, enervat sau într-o proastă stare de sănătate... Neplăceri trecătoare... Concediul din acest an a fost prea scurt.

— De ce nu l-ați prelungit ?

— Lucrul în domeniul reclamei are acest neajuns că trebuie respectate termenele.

— Și dacă nu le respecți ?

— Ieși din circulație.

— Chiar dacă ai un loc și ești recunoscut ?

— Chiar dacă..,

— Deci presupune o dependență.

— Libertate deplină, iată un ideal de neatins. După care aleargă numai oamenii foarte tineri. La vîrsta mea se ține seamă de realități.

Întinse mîna după o nouă țigară, observă privirea ironică a Annei și spuse iritat :

— La urma urmei, de ce mi-aș interzice anumite plăceri ? Sporesc șansele de îmbolnăvire de cancer la plămîni ? Nu visez la o altă viață, nu sînt de folos ni-

mănui. Dac-aș avea o familie, copii, ar exista o motivare. Dar așa... făcu un semn a lehamite. Apoi făcu semn chelnerului că dorește să plătească. Și ce intenționați să faceți la Paris ? o întrebă pentru a umple liniștea creată de așteptare.

— Să mă bucur de singurătate.

— Doar o să vizitați ceva, o să vă duceți undeva ?

— Poate,..

— V-am promis să vă arăt ce am realizat în domeniul reclamei. Iată cartea mea de vizită. Dacă o să aveți chef să-mi cunoașteți creația, vă rog să-mi telefonați. Seara sînt de obicei acasă. Vă rog să nu tratați această chestiune drept o obligație. Dacă preferați singurătatea... Dacă pentru asta ați venit pînă aici...

Crede că îmi bat joc sau că-mi dau aere, gîndi Anna negăsind un răspuns spiritual. Se simțea obosită de a avea de a face mereu cu oameni străini ale căror reacții trebuiau prevăzute, preîntîmpinate, deci de a fi în continuă alertă. Pictorul o privea cu o bunăvoință ironică.

— Din păcate trebuie să plecăm, mai avem cinci sute cincizeci de kilometri înaintea noastră.

— E neapărat necesară graba asta ? Călătoria ar putea fi repartizată pe două zile.

— Desigur...

O spuse cu politețe, fără convingere. Probabil că nu înțelegea că o călătorie în ritmul acesta încetează să mai fie o plăcere. Cele mai frumoase priveliști, cele mai mari impresii se suprapuneau. Călătoria pe autostradă acționa tulburător : priveliștile goneau înspăimîntate, zgomotul făcea imposibilă orice convorbire, fiecare celulă a trupului ei participa la această goană încercînd să-și păstreze echilibrul biologic. Domnul Bécart, cu mult mai antrenat cu asemenea călătorii, simțea numai oboseala. Anna, care petrecea pentru prima oară în viață atîtea ore în șuvoiul mașinilor de pe autostradă, se simțea zdrobită, terminată fizic și psihic. Cînd ajunseră în sfîrșit la Paris, îi era greață, o durea capul să i se spargă.

Se opriră pe strada Vaugirard, ceva mai jos de piața Saint Sulpice, în fața unei clădiri construite probabil la

începutul secolului. Domnul Bécart o dădu pe Anna în primire portăresei care veghea lîngă scară, într-o chilioară cu fereastra trasă. Bătrîna o conduse la etajul doi, o învăță cum să descuie diferitele închizători foarte complicate, în care din odăi să se instaleze și cînd să aerisească.

— Doamna Mercier vă roagă să folosiți rezervele din frigider. V-am pregătit așternut și prosoape. Cu ce vă mai pot fi de folos ?

— Vă mulțumesc pentru tot, dar sînt atît de obosită, încît nu visez decît să mă culc,

— Vă înțeleg. Am mers și eu o dată cu domnul Bécart și mi-a ajuns. Gonește ca nebunul, nu e pentru nervii mei. Noapte bună.

În sfîrșit ! Anna era singură într-un uriaș apartament de modă veche a cărui împărțire și mobilă i se păreau cunoscute. În față, un salon mare, biroul profesorului și sufrageria, spre curte bucătăria, dormitoarele, baia, odăile de serviciu și o serie de încăperi cu destinație necunoscută, de-a lungul coridorului care ducea spre holul numai oglinzi și cu boazerie de culoare închisă. Obloanele lăsate, un miros abia perceptibil de praf contra moliilor, huse pe fotolii, plante ornamentale exotice, filodendroni și araucaria, oglinzi lucind în beznă de cîte ori aprindea lumina. O îngrămădeală de mobile, covoare, tablouri, bibelouri, un exces de lucruri inutile dar de preț, îi reaminteau casa bunicii ei de la Cracovia. O lustră imensă de cristal în salon, înfășurată într-un tifon cenușiu din cauza prafului. Lampadare cu abajururi din mătase. Dulapuri pline de cărți, un birou mare de stejar și un fotoliu comod în odaia profesorului. Fortăreața savantului.

Se dezbrăcă, își pregăti o baie. Deschise radioul. Nu mai simțea oboseala, era veselă, Trebuie să ai noroc nu glumă ca să obții o asemenea locuință, în inima Parisului.

În odaia ei găsi cîteva romane apărute recent și un vraf de ziare. Își scoase din frigider un sandviș cu șuncă și un păhărel de campari.

Orologiul din sufragerie bătu ora unsprezece. La acea oră zgomotul străzii nu era supărător, iar în odaia pen-

tru oaspeți de abia auzibil, asemeni vuietului mării dintr-o localitate maritimă, indispensabil senzației că ai parcurs un drum obositor dar pentru a te regăsi iar pe această lume.

Amîna momentul cînd avea să stingă lampa, întîrzia să se culce, pentru a prelungi o stare de spirit care putea să nu se mai repete. Fiecare obiect din acest interior i se asocia cu literatura, cu tablouri văzute în muzee, cu un *fin de siècle*. Parcă nimerise aici în căutarea timpului pierdut, fotografiile din biroul profesorului proveneau din vremea tinereții lui Swann. Vasele japoneze și abajururile lăptoase împodobite cu flori de iris aminteau de secesionul vienez, de poeți cu viața tragică și de pictori nefericiți, ca Munch și Wyspiański. Ai fi zis că pragul acestei case nu fusese trecut de contemporaneitate.

Epoca secesionului era apropiată Annei din multe pricini. Casa bunicii imprimată în memorie din copilărie, i se părea asemenea unui rai pierdut, în care tremurau strunele pianului și foșneau pene de păun. Marea expoziție londoneză cu această temă îi deschisese Annei orizonturi noi și-i permisese să pătrundă niște probleme pe care pînă atunci nu le înțelegea. Cartea lui Maurois despre lumea lui Proust cu minunate reproduceri de tablouri și fotografii îi fusese dăruită de un bărbat care o iubise cu devotament pînă la moarte. Dragostea ce i-o purtase, rolul pe care îl jucase în viața ei le prețuia cu trecerea vremii tot mai mult, iar amănunte ale convorbirilor lor nu numai că nu păleau, dar cu timpul se încărcau de semnificații sporite, asemeni trăirilor de tinerețe ale lui Proust, din romanul pe care îl citise de mai multe ori, găsind în el propriile stări și constatări, formulate poate sub influența lecturilor precedente. Uneori revenea și la cartea lui Boy [1]: *Cunoști tu țara?* deși i-ar fi fost

[1] *Zeleński Tadeusz* (pseudonim *Boy*), 1874—1941, critic literar și teatral, traducător al literaturii franceze, pe care o face astfel cunoscută în Polonia prin capodoperele ei; volumul citat aparține lucrărilor sale cele mai apreciate. Profesor universitar la Lvov în anii 1940—1941, moare asasinat de hitlerişti.

greu să explice ce anume căuta în ea, tragism, mari pasiuni, caractere ieșite din comun, talente irosite ? Sau poate o atrăgea doar fundalul epocii, în care se trăia atît de fără grabă ?

Precipitarea o scotea întotdeauna din ale ei, își pierdea răsufletul și uita de treburile cele mai urgente, se fîstîcea ca o elevă sperioasă. Liniștea, calmul, lentoarea constituiau elemente esențiale pentru buna ei stare psihică. În fața vitezei tot mai mari a vieții era gata să se ascundă și în gaură de șarpe.

Dintr-un vis plăcut o smulse a doua zi țîrîitul telefonului. Sigură că e Filip, răspunse cu o șoaptă caldă :

— Bună dimineața !

La telefon era însă redactoarea care-i luase la Genlis un interviu pentru revista *Mireille*. Întreba unde i-ar putea trimite cîteva exemplare din revista care tocmai a apărut, și în care figura interviul ei.

Readusă la realitate, Anna mai rămase culcată o clipă, gîndindu-se ce s-ar fi cuvenit să facă în ziua aceea. Mai întîi să se ducă la LOT și să stabilească data înapoierii la Varșovia, să afle dacă nu i-a fost trimisă încoace valiza de la Frankfurt. Să schimbe o parte din dolari. Să chibzuiască bine cum să-i folosească mai rațional. Și, în sfîrșit, să umble pe străzi, amintindu-și precedentele călătorii. Se întîmplase că de fiecare dată o însoțise un alt bărbat, de care ar fi putut să-și lege viața pentru întotdeauna.

Strada o ului. Culoarea luminii, mirosul acelui cartier, oamenii pe care îi întîlnea pe străzi, cafenelele de pe trotuare, totul i se părea atît de bine știut și atît de plin de farmec, încît în loc să se urce în metrou la stația cea mai apropiată, merse multă vreme amețită de zgomot, mișcare, dispoziția „unei sărbători mobile". Oboseala o rechemă la ordine și o îndemnă să folosească un mijloc de locomoție pentru a ajunge la vreme la LOT. Despre sacul ei de voiaj nu știa nimeni nimic, dar pe cînd explica despre ce era vorba unei funcționare prezentabile, avu impresia că un bărbat din apropiere o ascultă cu o atenție deosebită. Era un ins brun și voinic, smead și cu

nasul proeminent, poate un arab sau egiptean. Se certă singură că e prea suspicioasă, fixă data plecării din Paris, și era gata să plece cînd bărbatul pe care îl zărise o întrebă foarte politicos :

— Ați putea să-mi spuneți în ce zi exact ați plecat din Varșovia la Frankfurt ?

— De ce vreți să știți ?

— Doresc să aflu dacă ați călătorit cu un prieten de-al meu. Un bărbat înalt și cu părul ondulat, negru. Cei de la LOT nu știu dacă a venit sau nu la Frankfurt. Iar eu am vorbit cu el la telefon, în ziua precedentă plecării sale din Varșovia. M-a rugat să-l aștept la Paris, și-a dispărut fără urmă.

— Nu mi-a atras atenția un bărbat așa cum îl descrieți în timpul zborului de la Varșovia la Frankfurt. Dar asta nu înseamnă nimic. Eram destul de distrată.

— E un bărbat care atrage întotdeauna atenția femeilor, spuse brunetul cu o convingere care o făcu să zîmbească. Era foarte prezentabil.

— Îmi pare rău, dar nu vă pot spune nimic în plus.

— Vă cer scuze că am stăruit.

Anna nu știa ce să creadă despre această întîmplare. Oare acel „bărbat foarte prezentabil" să fi fost stăpînul genții de voiaj cu dolarii, care se aflau acum în casa doamnei Mercier, or n-avea cu el nimic de a face ? Iar dacă a luat din greșeală geanta Annei, ce s-a întîmplat cu el pînă la urmă ? Și ce urmări ar putea avea întîlnirea ei cu acest eventual prieten al său ?

Pe drumul de înapoiere avea mereu senzația neplăcută că cineva o urmărește, deși nici în metrou și nici pe stradă nu-l mai zări pe brunetul cu pielea oacheșă. Abia pe bulevardul Saint Michel parcă îi trecu prin fața ochilor un chip asemănător. Să fi fost el ? Să fi fost un altul ? Erau atîția de culoare ! Și chiar de-ar fi fost el, ce consecințe rele putea să antreneze după sine faptul ?

Se înapoie pe strada Vaugirard nu în cea mai bună dispoziție. Cum intră în casă sună telefonul. De data asta era Filip.

— Pot să trec pe la tine în seara asta ?

— Dacă vrei să ne întîlnim în oraș.

— De ce nu acasă ?

— Doamna Mercier m-a prevenit să nu primesc pe nimeni.

— E jignitor.

— Avea dreptul să-mi pună condiții.

— Dar tu nu ești obligată să le respecți.

— Ba sînt.

— Înțelege că vreau să fiu cu tine. Vreau să mă culc cu tine !

— Eu în schimb nu vreau !

— Atunci nu folosi ca pretext capriciile doamnei Mercier.

— Filip..,

— Salutare ! Am să te sun peste cîteva zile. Poate că-ți schimbi părerea.

Îi trînti receptorul în furcă, ceea ce o surprinse în mod neplăcut. Încerca să-și spună că sinceritatea lui nu are nimic rău în sine, că ea însăși îl îndreptățise să se poarte astfel, dar se simțea jignită. De fapt prezența lui Filip nu-i era necesară în ziua aceea ca să se simtă bine. Îi făcea mai multă plăcere să mănînce în bucătărie, să tragă un pui de somn și să iasă din nou la plimbare pe seară.

Boul-Miche se schimbase mult de la ultima ei călătorie la Paris, mai cu seamă din cauza celor de culoare. Nu mai era tineretul studențesc, ci o amestecătură de tineri din lumea întreagă hoinăreau pe străzi, în căutare de distracții și de aventuri, cîștiguri ușoare și plăceri ieftine. Mulțimea aceea, folosind cele mai diverse limbi, se foia pe străduțele înguste ale cartierului Saint Severin, mîncînd clătite, nuci de cocos, mestecînd gumă, rontăind alune. Lîngă un zid, trei băieți cîntau la chitară îngînînd și un cîntec monoton. O fată îmbrăcată straniu vindea horoscoape. Un indian superb vindea podoabe lucitoare înșirate pe o bucată de mătase murdară.

Anna coti spre stînga pe malul Senei, căutînd cafeneaua micuță în care cu mulți ani în urmă purtase discuții politice furtunoase cu franțuji de stînga. O regăsi ușor,

interiorul se schimbase puțin după cîteva renovări, dar aranjamentul în ansamblu rămăsese același. Aici, pe această canapeluță, ședea cu Victor, îndrăgostită de el pe viață și pe moarte. Concepțiile lor deveniseră apropiate, ai fi putut să-ți închipui că vor ajunge la o deplină înțelegere, dar Victor nu ținea la ea, dimpotrivă, simțea nevoia unor necontenite controverse, adora conflictele dramatice, în mod inconștient sau intenționat provoca ciocniri aducînd aproape la despărțire, ca în ultima clipă să-și ceară scuze, să-i arate Annei cea mai desăvîrșită tandrețe, iar a doua zi îi făcea o scenă de gelozie, o învinuia de cine știe ce, sau dispărea pentru cîteva zile și nopți din hotelul în care închiriaseră o cameră împreună. O cuprindea îngrijorarea în legătură cu ce-a putut să i se întîmple, îl căuta peste tot unde știa că ar putea fi, își chestiona prietenii, făcea bilanțul conviețuirii lor și se decidea să se despartă și să plece din Paris. Atunci Victor se ivea din senin, îi povestea ce întîlniri minunate avusese cu un grup de prieteni muzicieni, despre concertele la care asistase, despre ce avea să compună la înapoiere în Polonia, despre romanul pe care îl gîndise în cele mai mici amănunte, numai să se așeze și să-i dea drumul la scris. Nu nega că în cursul acelor cîteva zile băuseră cu toții cam multișor și că e minunat, zicea, să umbli astfel prin Paris, amețit și cu capul plin de vise la succesele viitoare. Prietenii lui nu-i plăceau, iar ei la rîndul lor o priveau strîmb. La muzică nu se pricepea deloc, iar propriile ei preocupări le erau străine. Dar nici asta nu era cel mai important lucru. Se deosebea de prietenii lui Victor prin concepțiile și modul ei de a privi viața, prin promptitudinea cu care sărea în ajutorul altora cu prețul propriilor renunțări, supărîndu-l astfel pe Victor deseori. Îi reproșa Annei că preferă o viață măruntă, lipsită de perspectivă, pe cînd ei, ceilalți, năzuiesc la măreție, slujesc arta, sînt în căutarea Formei. Multe i-a fost dat să audă despre această Formă, pînă ce — în sfîrșit — legătura ei cu Victor se destrămă fără suferință. Se întîlneau tot mai rar, mai tîrziu — deloc. Niciodată nu fusese vorba între ei despre o ruptură. Ce era

mai ciudat încă, deși locuiau amîndoi la Varșovia, nu se văzuseră de șapte ani. Se vede că nu aveau nevoie de asta nici unul, nici celălalt. Lumile lor nu aveau nici o contingență.

Se apropie de tonomat fără să nutrească speranța că va găsi discul pe care îl ascultau împreună cu Victor, Și totuși era acolo. Iar atunci cînd auzi sunetele răgușite ale acelui cîntec îndrăgit odinioară de amîndoi, era gata să izbutească în plîns. Ce regreta ? Dragostea pierdută, sentimentele spulberate, ceva ce ar fi putut să fie, dacă... dacă...

Se înapoie agale pe strada Vaugirard. Portăreasa îi întinse un plic. Anna îl cercetă uimită, cine oare putea să-i scrie și să se deranjeze personal pentru a-i remite plicul ? Urcă iute scara, desfăcu marginea plicului. Pe măsuță lunecă fotografia reprezentînd portocalele, parcă suspendate între cer și apă.

17

SEARA TÎRZIU ÎI TELEFONĂ DOMNULUI Bécart.

— Vi s-a urît cu singurătatea ? o întrebă în glumă.

— M-au întristat amintirile,

— Cu atît mai bine pentru mine, fiindcă înseamnă că vreți să mă vedeți.

— Chiar așa, dar cînd ?

— Mîine înainte de masă, dacă vă convine. La unsprezece am să aștept în fața casei dumneavoastră.

— Noapte bună.

— Vă urez să visați un cap-icoană, pe care vi l-ați dorit să-l aveți în cameră, și visul să fie colorat.

Anna însă dormi fără vise, apoi lenevi toată dimineața, puțin nemulțumită de sine că nu-și cumpărase o rochie nouă, că tot amînă să schimbe dolarii, ca și cum convorbirea cu străinul de la biroul LOT ar fi putut să-i

modifice planurile. Zărind mașina domnului Bécart în fața casei, ieși în stradă.

Pictorul deschise portiera și Anna se așeză lîngă el, bucuroasă că va vedea cele mai frumoase zone ale Parisului.

— De mult locuiți în Passy ?

— De cînd m-am înapoiat din Statele Unite. Am cumpărat casa de la cineva care s-a mutat definitiv în Statele Unite, la New York. A fost un moment decisiv în viața mea. Casă nouă, adresă nouă, profesiune nouă...

— Adresa e grozavă. Aici locuiesc doar parizienii cei mai bogați.

— O, lucrurile s-au mai schimbat, acum stau la Auteuil. Passy și Neuilly sînt cartierele unde se instalează oameni tineri, poate nu cei mai bogați, dar care fac cariere amețitoare.

— Doriți să faceți ca ei ?

— Mai degrabă să nu rămîn în urma lor, ceea ce nu-i lucru ușor, sînt niște specimene de oameni hrăpăreți, cinici și harnici. O scot mai bine la capăt în industrie, în arta utilitară încă nu și-au luat avîntul dorit. Sînt negustori foarte întreprinzători, dar mai puțin artiști. Deși în ramurile de activitate înrudite, de pildă în modă, au un cuvînt important de spus. În reclamă așijderea, dar aș spune, mai de duzină. Știu să facă reclamă pentru detergenți și lenjerie de damă. Dar în ce privește articole mai rafinate... nu, asta nu știu. Cel puțin *deocamdată*. Peste cîțiva ani, or vor învăța, or vor modifica gustul clientelei. Știți că o parte a grădinilor de la Trocadero, din apropierea podului de peste Sena poartă numele de Piața Varșoviei și că în 1978 a fost dezvelit în apropiere un monument spre cinstirea polonezilor căzuți în luptele pentru eliberarea Franței în anii 1939—1945 ? Dar noi ne vom duce direct la mine. Sper să vă placă, deși recunosc că e o locuință cam ciudată.

— Prin ce ?

— Interiorul nu este împărțit în camere, pereții servesc numai la a marca diversele funcții ale încăperilor. Dealtminteri veți vedea numaidecît.

Casa cu un etaj se afla într-o grădină cu o compoziție limpede. Predominau pomii și arbuștii cu ace, unii erau atît de scunzi încît puteau fi confundați cu o peluză. Cîteva sculpturi albe, abstracționiste, se iveau prin verdeața întunecată. Scara de la intrare ducea oblic spre partea dreaptă a clădirii, pătrunzînd oarecum în interiorul cu geamuri. Din hol se trecea în încăperile succesive, ca într-un labirint fără uși. Mobile aproape că nu erau. Ici, colo, niște fotolii cu măsuțe joase și rafturi sau dulăpașe la fel de joase.

— Aici se ascultă muzică, îi explica domnul Bécart, iar aici se poartă discuțiile de afaceri, mai încolo am chiar și o masă la care se poate mînca. Iar după peretele acela se află atelierul meu. Firește toată porțiunea de perete care dă spre curte este din sticlă. În spate, am o expoziție permanentă de afișe și de reclame mai reușite. Puțin cam șocant la prima vedere, nu-i așa ?

— Da, mai ales în comparație cu locuința doamnei Mercier.

— Altă lume, altă imaginație. Înainte de călătoria mea în Statele Unite, nici eu n-aș fi aprobat acest mod de a locui. Schimbîndu-mi modul de viață și profesiunea, îmi văd altfel mediul. Mai mult chiar, mediul omului contemporan.

— Spații mari. Se operează cu lumina și culoarea. Asceză ca decorațiune.

— Definiția este exactă.

— Fiecare tablou, fiecare obiect atrage atenția asupra lui. De pildă monstruletul acela din sticlă.

— Priviți-l cînd cade lumina asupra lui dintr-o altă direcție.

— Într-adevăr, e fascinant, dar nu știu dacă mi-ar place să locuiesc aici.

— Și pe mine mă obosește cîteodată această uscăciune. Atunci plec pentru cîteva zile, dar mă înapoiez, fiindcă mi se face dor. Există ceva pur și înviorător în această simplitate rafinată.

— Cum i-a plăcut casa asta doamnei Mercier ?

— A făcut tot ce-a putut să-și stoarcă un strop de entuziasm. Totuși prima ei vizită aici a fost ca un cuțit în inimă. Beți ceva ?

— Poate un campari.

Acceptă cu un gest afirmativ din cap, și dintr-un frigider aflat într-un bar scund scoase o sticlă, umplu două pahare, aruncă în ele niște cuburi de gheață. Fiecare gest îl executa cu mare grijă, ca pe o onctiune. Anna își spuse că poate încă nu s-a deprins cu noua lui situație, cu această casă nouă.

Apăsă pe un buton, vizibil în tencuiala cenușie, zgrunțuroasă. Și de după perete se ivi un servitor oacheș, îmbrăcat în alb, un malaiez sau un hindus.

— Adă-ne, te rog, salata de fructe.

Servitorul se înclină ușor, ca în filmele englezești prezentînd viața în colonii, apoi se înapoie cu o tavă albă pe care se afla un vas de porcelan cu fructe și niște cupe identice, dar mai mici. Aparent erau niște vase obișnuite, dar forma lor neregulată și subțirimea porcelanului făcea din ele obiecte de artă cu uz casnic. Domnul Bécart își expedie slujitorul cu un gest al mîinii, iar Anna, gata s-o umfle rîsul, se aplecă iute peste cupa cu un amestec de fructe exotice,

— Grozave, le lăudă ea folosind același ton cu acela folosit de domnul Bécart cînd lăuda suculența bucătăriei domnului Mercier.

— Iar acum să trecem la mine în atelier.

Inundată de lumină, încăperea, cu mult mai înaltă decît celelalte încăperi de la parter, făcea o impresie ciudată, deoarece la ferestre erau atîrnate niște pînze subțiri de culoarea înghețatei din frișcă : astfel aerul părea aici rece și tangibil. Podeaua, cu formă de trapez, era acoperită cu plăci de gresie mari. Într-un vas uriaș de pămînt, așezat pe podea, era un buchet de strelițe. Obiectele necesare lucrului : hîrtii, vopsele, cărți, fotografii, dispăreau aproape în acest spațiu iluminat.

Coborîră cîteva trepte, străbătură sala în toată lungimea ei, pentru a ieși parcă de după culise. Domnul Bécart aprinse lumina de neon, atît de puternică și de

pătrunzătoare, încît erai nevoit să strîngi iute din pleoape. În spațiul lipsit de ferestre, pe pereții cenușii, mați, erau atîrnate afișe.

— E doar o parte din lucrările mele cu tematică precisă, îi explică pictorul. La comanda Unesco, la cererea anumitor ministere. Cicluri întregi : „Toți oamenii sînt frați", „Sida", „Să apărăm pămîntul, apa, aerul". Multe dintre aceste lucrări au fost premiate la concursuri internaționale. Am expus și în Polonia, la bienala afișului. Și acum să trecem mai departe, aici sînt reclamele.

Pe un perete îngust, împins spre interiorul sălii, era atîrnat un singur afiș, înfățișînd interiorul sesamului. Un arab onctuos, în straie excesiv de bogate, arăta niște splendide bijuterii unei fete goale, zvelte, de parcă ar fi vrut să-i spună : ia ce vrei, dar ea ținea în mînă doar un singur inel modest, avînd pe el insigna firmei bijutierului. Petele de culoare agresive, aproape convexe contrastau cu silueta palidă, transparentă, firavă a fetei, dar cu o expresie a feței fascinantă. Și brusc Annei îi trecu prin gînd, că tocmai o asemenea față, un asemenea chip lipsea pe tablourile de tinerețe ale domnului Bécart.

Din dulapul în perete pictorul scoase cîteva dosare cu cartoane. Le desfășura înaintea Annei ca în fața unei regine proiecte pentru fresecele unui palat. I se părea dezgustător, deși reclamele erau splendide. Se aștepta la o primire entuziastă, îl îmbătau laudele, chiar dacă se îndoia de sinceritatea lor. Nu trăise nici o dramă în casa asta, creată pentru a-i sluji de templu. Doamna Mercier și-o explica astfel, pentru a putea suporta superioritatea lui asupra ei prin care se răzbuna pentru umilința suferită în tinerețe. De nu l-ar fi preferat pe gnomul acela, ar fi fost acum muza artistului, ar fi domnit asupra acestui muzeu steril al artei, i-ar fi condus pe oaspeți prin labirintul său și ar fi rostit opinii șocante în fața vizitatorilor. Da, această casă trebuia să-i arate evident, că era o burgheză proastă și lașă. Ăsta era cuțitul în inimă.

Domnul Bécart îi întinse Annei catalogul operelor sale. Ilustrațiile în culori, reproduse pe o hîrtie foarte bună, se prezentau minunat,

— Vi-l ofer în dar pentru clipele plăcute pe care le-am petrecut împreună.

Cu un stilou — și nu cu pixul — trînti semnătura sa caracteristică, aceeași cu care își semna afișele și reclamele. Creatorul modei Pierre Cardin își punea semnătura pînă și pe fularele de mătase. Esențialul e marca!

Îi mulțumi poate mai puțin expresiv decît și-ar fi dorit-o, și constată cu părere de rău, că e nevoită să-l părăsească.

— Am să vă conduc, îi zîmbi satisfăcut. Nu, vă rog să nu protestați, e o plăcere în plus pentru mine. Am să mă mai pot bucura un sfert de ceas de prezența dumneavoastră.

Cînd îi sărută mîna în fața casei din strada Vaugirard, Anna își spuse că amîndoi își jucaseră rolul pînă la capăt.

Luă de la portăreasă cîteva exemplare ale revistei *Mireille* și intră în apartamentul plăcut, răcoros. Frunzări cu interes revista colorată, pentru femei. Fotografia ei era plasată pe un pliant printre alte zece fotografii, prezentînd toate farmecele Institutului doamnei Breyten. Trebui să recunoască faptul că arăta minunat pe aceste fotografii, iar spusele ei nu aveau nici un fel de importanță. O atenție mai mare meritau patru fotografii micuțe, aflate în cele patru colțuri ale pliantului. Reprezentau două tinere și doi bărbați cu receptoarele telefoanelor la ureche. Firul lung al telefonului lega cele patru persoane, dintre care una spunea: „Sex în siguranță", a doua „la Genlis", a treia „telefon nr,..", a patra „în Institutul doamnei Breyten". Acest text nevinovat se putea citi în orice direcție, începînd cu oricare dintre fotografii. Și n-ar fi avut pentru ea nimic surprinzător, de n-ar fi fost pe toate fotografiile abia vizibilă, dar foarte citeață, semnătura domnului Bécart.

Sub imboldul primei reacții, ar fi vrut să arunce la gunoi toate exemplarele. Ezită totuși. Ce-ar fi să-i ducă

unul în dar doamnei Zosia, coafeza ei de ani de zile? Și croitoresei i-ar fi plăcut să se uite la modelele modei de toamnă. Faptul că o revistă franțuzească publica fotografia clientei lor nu putea decît să-i sporească acesteia accesul la serviciile lor. Ce s-ar fi întîmplat însă dacă ar citi corect reclama domnului Bécart și ar constata că respectivul Institut, pe care Anna îl recomanda, nu era de fapt altceva decît — elegant exprimat — o casă de *rendez-vous*, care asigura cele mai bune condiții de sănătate? Și dacă revista ar încăpea pe mîna vreunuia dintre colegii ei? Ar face-o de rîs. pe viață. Doamna doctor docent făcînd reclamă pentru amor în deplină securitate! Ce ușor se lăsase trasă pe sfoară, manevrată, încrezîndu-se în doamna profesor Mercier și buna ei prietenă! Și cei patru minunați bridgiști petrecîndu-și seara în sunetele muzicii lui Mozart și mergînd la slujba de duminică! La biserica din orășel! Oare se întrebase vreunul dintre ei ce consecințe ar putea să aibă pentru o poloneză venită la un Congres științific la Strasbourg publicarea unui atare interviu cu scop publicitar? Poate că nu-și dădeau seama sau poate că puțin le păsa, o folosiseră pentru avantajele lor proprii, îndulcind hapul cu ospitalitatea ce i-o oferiseră. Vina, dacă era să vorbească de vina cuiva, era numai a ei. Superficialitatea, naivitatea sînt de neiertat, Cu cîtă ironie trebuie s-o fi privit domnul Bécart atunci cînd o conducea prin propria lui expoziție de afișe, din moment ce avea pe biroul lui un număr din *Mireille*, cu reclama ce-i aparținea și care era tocmai una dintre cele de duzină! Și doamna Mercier, numind-o pe Anna credulă și dintr-o bucată avea dreptul să-l critice pe Filip, oricine ar fi fost el? Sau poate tocmai fiindcă era o persoană șmecheră și hîrșită știa mult mai multe decît ea, doamna doctor docent, care se lăsa în voia farmecului vacanței ei franceze?

Exemplarele din *Mireille* ajunseră deci la coș, ba pe deasupra rupte bucăți, bucățele. Cînd Anna ieși să se plimbe pe înserat, portăreasa îi bătu în ferăstruică, spunîndu-i:

— Vă felicit pentru fotografia din *Mireille*. Fiica mea mi-a adus azi revista și v-am recunoscut numaidecît. Arătați foarte frumos în fotografie. Dar vă rog să-mi spune-ți, așa între noi, poți avea deplină siguranță că la Institutul ăsta nu te căptușești cu nimic ? Mă gîndesc la Sida și la altele de soiul ăsta.

— Siguranță sută la sută nu se poate avea · niciodată, răspunse Anna.

— Păi tocmai ! spuse portăreasa evident mulțumită de răspuns. Întotdeauna, am zis, că-i mai bine să trăiești în frica lui Dumnezeu.

18

ÎN TIMPUL PLIMBĂRII, ANNA NU PUTEA să scape de senzația stupidă că trecătorii o recunosc drept aceea care a făcut reclamă pentru relații sexuale fără riscuri, în revista *Mireille*. Era un soi de obsesie maladivă, dar în ciuda oricărei atitudini raționale, căuta pe fiecare obraz o curiozitate ironică, putînd fi luată drept un mod de a o acosta. Abia atunci cînd niște arabi îi zîmbiră, își dădu seama de ce face. După aceea îi dădu prin gînd că fotografia ei apărută în *Mireille* era ca o înștiințare trimisă celui care o întrebase la LOT cînd a sosit la Frankfurt. Și începu să i se pară că îl vede venind spre ea dintr-un grup de tineri jovialí, iar cînd se oprea în fața unei vitrine îi simțea privirea în ceafă. Se întorcea în silă — și nu vedea pe nimeni, în afara unor trecători indiferenți. Se înapoie acasă mai devreme decît intenționase și asculta cu spaimă dacă n-are să sune telefonul, deoarece acum devenise mult mai ușor să i se afle adresa. Se tot uita cu teamă la poșeta de antilopă cenușie, în care se afla pachetul de dolari. Oare putea să-i schimbe la bancă fără primejdie ? Nu cumva numerele bancnotelor fuseseră transmise cui se cuvenea ? Oare avea să-i poată lua cu ea în Polonia ?

Dacă Filip ar fi dat un semn de viață, i-ar fi cerut un serviciu. Să schimbe niște sume la bănci mai mici, unde să nu fi parvenit încă avertismentul. S-ar fi cuvenit însă să-l prevină, că dacă l-ar fi prins să nu-i divulge numele și să aibă pregătită o versiune credibilă cu privire la proveniența banilor. Putea ea oare să-l expună astfel ? Și beneficiind de ajutorul lui, nu se da chiar ea pe mîna lui ? Nu, asta nu se putea.

O presiune atmosferică ridicată extinsă peste Europa occidentală adusese un val de călduri mari. Ieșea cu neplăcere de acasă, vizitarea muzeelor devenise o obligație grea. Din porțile clădirilor vechi veneau izuri urîte, în metrou era o căldură insuportabilă, orașul era cenușiu din cauza prafului și mirosea a ars. Turiștii străini invadaseră străzile, ca niște puhoaie năvăleau peste tot unde se putea vizita ceva. Vacanța mult visată nu-i dădea satisfacția mult visată. Se confirma vechiul adevăr că nu poți fugi de tine însuți și că plecînd pentru o călătorie în străinătate, îți iei cu tine toate tristețile. Iar de odihnit se putea odihni la fel de bine și la Podkowa Lesna.

Înapoindu-se acasă într-o zi, după ce făcuse niște cumpărături, o întîmpină portăreasa, care îi flutura înainte ziarul, sub privirea flegmatică a soțului ei.

— Cum să mai ai încredere în autorități ! spunea cu un ton ridicat. De ce nu l-au spînzurat de prima dată, după prima crimă, pe acest monstru ? Ați aflat ? l-au prins pe criminalul din Genlis. Luați ziarul și citiți.

Asasinul celor două americance era într-adevăr un infractor de curînd eliberat dintr-o închisoare din Bretania, unde ispășise printr-o detenție de zece ani o crimă similară. Obținuse o amnestie pentru o parte a pedepsei, ca urmare a unui comportament exemplar, lucrînd la înlocuirea traverselor de cale ferată. Se înapoiase în locurile de unde provenea și găsise fără nici o dificultate de lucru la o fermă. Proprietarul fermei fusese foarte mulțumit de el și-i dăduse un certificat de purtare foarte bun. „Un om liniștit, tăcut, nu se ceartă,

harnic. Nu bea, nu umblă după femei, timpul liber și-l petrecea la pescuit. Un ins fără cusur." Fotografia asasinului corespundea cu această părere. Un obraz lipsit de expresie, trăsături regulate, voinic, brațe puternice, bine făcut, mișcări mai curînd greoaie trezind mai degrabă simpatie și încredere.

Anna niciodată nu dăduse crezare suspiciunii că Filip le-ar fi omorît pe cele două femei, acum însă cînd bănuielile se dovedeau neîntemeiate, simți o mare ușurare. Și dacă era totuși cel drept care se dădea deși aparențele erau împotriva lui ? Cu atît mai mult dorea să-l revadă.

Filip telefonă peste cîteva zile. Amabil, poccăit, bun de pus la rană. O ruga să-i acorde o întîlnire, oriunde dorea ea. Fixară locul la Grădina Luxembourg, lîngă fîntîna Medicis.

După o ploaie torențială, aerul era proaspăt, zăduful se mai potolise. Cu o oră înainte de întîlnire Anna era gata și lupta cu ea însăși, să nu plece de acasă prea devreme. Oricum sosi prima. Nevăzîndu-l intră în panică. Dacă și-a bătut joc de ea, dacă se răzbună pentru că n-a vrut să-l primească în casa doamnei Mercier ? Poate că n-o să mai telefoneze niciodată, poate că n-o să mai vrea s-o vadă ? Spaime de domnișoară de pension, copilărești, ridicole în această situație, își dădea seama că e așa și i se făcea rușine la gîndul că cineva i-ar putea ghici sentimentele.

La ora șase fix, Filip se afla la locul de întîlnire, ca de obicei strălucitor și cu zîmbetul pe buze. Îi venea să-i sară de gît, și el părea impresionat.

Hoinăriră pînă pe înserat pe malul Senei, apoi mîncară la un mic restaurant chinezesc. Pentru prima oară, Filip vorbi despre copilăria și tinerețea lui. Vorbea haotic, amestecînd amintiri străvechi cu evocări din anii de studenție. Prezenta mai degrabă stări de spirit decît fapte, părea că-și schițează un autoportret, nu că își face autobiografia. O făcea cu farmec, cu o sinceritate impresionantă. În drum spre strada Vaugirard, o întrebă cum dorea să petreacă ziua următoare.

— Ce-ar fi să ne ducem la Vincennes ?

— Nimic atractiv. În palat se află o arhivă militară, iar pădurícea e mizeră.

— Doream să văd de afară această cetate din secolul XIII, care odinioară apăra intrarea în Paris și a fost reședință regală. Voiam să văd turnul palatului, care a slujit de închisoare... La ordinul lui Richelieu a fost închisă acolo Maria Ludovica de Gonzague.

— După ce s-a îndrăgostit de cavalerul de Cinq-Mars, favoritul lui Ludovic XIII.

— Mai înainte încă, la vîrsta de optsprezece ani a devenit stăpîna inimii fratelui regelui, Gaston, dar intrigile de la curte îi spulberară planurile matrimoniale. Și asta a avut drept consecință faptul că a fost închisă la Vincennes.

— În schimb, nefericitul de Cinq-Mars și-a plătit cu capul amorul.

— Așa susține legenda. Adevărul a fost mult mai prozaic. Cinq-Mars s-a aliat cu nobilii care intenționau să-l înlăture pe cardinal de la putere, ba chiar să-l omoare. În 1641 a dus tratative secrete cu Spania. Richelieu a pus mîna pe scrisori, care erau o dovadă a trădării sale, și l-a convins pe rege să confirme sentința de moarte împotriva trădătorului. I s-a tăiat capul la Lyon în anul 1642.

— Nu știam că te interesează istoria.

— Ador biografiile oamenilor mari. Ori de cîte ori mă simt obosită de munca mea profesională — care are în cazul meu un caracter destul de sec și de teoretic — visez ca în timpul meu liber și pentru propria mea plăcere să scriu o carte despre Maria Ludovica. Destinul ei ar putea servi drept canava pentru un minunat roman istoric. Această principesă de Mantua se trăgea din Paleologii care odinioară au stăpînit Constantinopolul. Tatăl ei, Charles de Gonzague, îi îndemna pe creștini să se răscoale împotriva padișahului .Tot neamul ăsta de Gonzague erau oameni aprigi, dornici de putere. Cînd i-au arătat Ludovicei portretul regelui Poloniei Wladislaw IV, care o cerea de soție, iar unul dintre curteni s-a exprimat ironic cu privire la urîțenia pretendentului, ea

a răspuns că asemenea fleacuri nu o interesează. „Mi-e de ajuns să știu că va purta pe creștet coroana unui regat de seamă și că aparține cavalerilor unui neam faimos."

— Abilă formulă.

— O, Maria Ludovica era maestră a conversației elegante. Orfană de mică, a fost crescută la curtea plină de strălucire a ducesei de Longueville. Știa să le facă să pălească pe cele mai distinse doamne în salonul doamnei de Rambouillet. Era convinsă că în Polonia o să-i uimească pe toți prin inteligență și știința de a se comporta în societate, spera să joace un rol important în politică. A acceptat și umilințe, numai și numai să ajungă regina Poloniei.

— Ce fel de umilințe ?

— Îți dai seama că după planurile eșuate de a se căsători cu fratele regelui și după complotul lui Cinq-Mars, nu se bucura de simpatie la curtea regală. Au hotărît s-o mărite cu regele Poloniei ca să scape de ea de la Paris. Dar atunci cînd solia poloneză sosi în Franța s-o ia pe principesă, regina mamă nu îngădui ca nunta să aibă loc la catedrală. Krzysztof Opaliński trebui să se căsătorească *per procura* cu Maria Ludovica de Gonzague în capela Palatului Regal. În ziua nunții, principesa avu să îndure o nouă jignire. Cînd a vrut să îmbrace mantia regală, la care se potrivea și croiala rochiei, regina regentă îi porunci să se înfățișeze doar în rochie, mult prea scurtă și foarte modestă.

— Nici reginele nu sînt mai puțin invidioase decît femeile în genere. Ca austriacă o fi fost ea ostilă regelui Poloniei, dar în ce privește toaleta viitoarei regine, desigur și-a spus cuvîntul propria ei ură împotriva principesei de Mantua. Mă miră numai că solul polonez nu s-a arătat mai intransigent în pretențiile lui.

— Păi ce putea să facă ? Să-i scrie regelui și să stea să-i aștepte răspunsul ? Și între timp să stea la Paris cu toată suita lui și să cheltuiască o groază de bani ? Viitoarea regină venea cu o zestre foarte mare și banii erau așteptați cu mare nerăbdare... Porniră deci la drum chiar a doua zi după nuntă, și cum drumul Mariei Ludovica

ducea prin Țările de Jos, pentru a asigura securitatea persoanei sale a fost încheiat un armistițiu de o zi cu Spania. De ambele părți ale frontului tunurile amuțiră și marchizul d'Haincourt a dat o recepție în cinstea reginei. Au luat parte la petrecere ofițeri aparținînd ambelor armate și s-a toastat în sănătattea ambilor șefi de state. Cu mai mare strălucire încă a fost primită la Bruxelles. S-au tras în cinstea ei salve de tun, i-au fost înmînate cheile orașului, a fost sărbătorită după regulile ceremonialului de la curte. Cînd în sfîrșit se simți regină, Krzysztof Opaliński cheltuia ultimii taleri pentru întreținerea curții, slujitorilor și a cailor. La Hamburg a fost nevoit să pună amanet toată argintăria și alte obiecte de preț. Călătoria se desfășura foarte încet.

— Regina nu prea avea de ce să se grăbească din moment ce regele, cum spuneai, era pocit.

— Necazul a fost că au început gerurile. La o săptămînă după plecarea din Hamburg, s-a ivit un curier trimis reginei de Wladyslaw IV, încărcat cu șube, blănuri, căciuli, colpace și manșoane din blană pentru regină și curtence. Atunci a izbucnit o furtună.

— Iarna ?

— Nu, metaforic vorbind, Maria Ludovica a primit din partea regelui o șubă de purpură, cu încheietori din aur și căptușită cu hermină. Foarte bucuroasă se îmbrăcă și se admiră în oglindă. Abia cînd o scoase, băgă de seamă că avea pe ea un bilet pe care scria : „Pentru Eckenberg". Blana nu-i fusese destinată ei ci favoritei regelui. Indignată, îi spuse lui Opaliński : „Nu m-am așteptat la dragoste din partea regelui vostru, dar nici la un asemenea afront".

— Era mai bine să se fi prefăcut că n-a observat biletul.

— Pentru asta era prea mîndră. De altfel, regele s-a purtat cu ea oribil. Mai întîi a lăsat-o să aștepte cîteva zile în afara Varșoviei, apoi atunci cînd în sîmbăta postului mare, de 10 martie a sosit în capitală, o întîmpină foarte prost dispus pentru că îl supăra podagra. Cînd cei doi soți se întîlniră pentru prima oară

la Catedrala Sf. Jan, regele o măsură cu o privire rece și neprietenoasă, și fără să se ridice din scaun, i se adresă solului Franței spunînd „Deci așa arată frumusețea pe care mi-ați lăudat-o atît ?“ Maria Ludovica îngenunche în fața regelui și-i sărută mîna. El nici nu tresări. Ascultă plictisit orațiile de nuntă, apoi ceru să fie condus spre odăile lui. Regina a plecat și ea la palat dar spre apartamentele ce-i fuseseră destinate. În aceeași seară, așa cum notează cronica : „Regele a luat cina împreună cu regina pînă noaptea tîrziu“. Cînd și cum au ajuns la o apropiere ? Unul din contemporani își exprima temerea că regina ar fi prea rezervată. „Măria sa regele, ia sfiala drept o lipsă de afecțiune pentru el. Se cuvine să fii cu el mai îndrăzneață în mîngîieri și să-i dai plăceri *come si dice italiano : gli scherzi amorosi,* deoarece preamilostivul nostru rege e cam libertin în ale dragostei“. De fapt era foarte bolnav și peste trei ani a și murit.

— Și regina ?

— S-a măritat cu fratele regelui, cu Jan Kazimierz, și se poate spune că a exercitat o influență foarte mare asupra guvernării sale în Polonia. În timpul invaziei suedeze, și-a aflat adăpost în Silezia și a făcut diferite proiecte de reformă a statului. S-a aflat pe locul bătăliei de lîngă Varșovia și a poruncit să fie deshămați caii de la careta regală, ca să poată trage cu ei tunurile. La amiază, așezată pe o tobă acoperită cu un cojoc, a prînzit ostășește și a privit cum se desfășoară bătălia. A încercat să pună la cale alegerea ducelui d'Enghien, ca rege al Poloniei, încă în timpul vieții soțului ei, urmînd să-l căsătorească cu o nepoată a ei de soră, pe care intenționa s-o adopte. Dacă acest plan i-ar fi reușit, ar fi păstrat pînă la moarte rolul de regină mamă, cu atît mai mult cu cît, așa cum șopteau gurile rele, odinioară fusese în relații strînse de afecțiune, cu tatăl principelui d'Enghien, prințul de Condé. Conta pe sprijinul lui Ludovic XIV în ducerea la capăt a intențiilor sale. Și ce e interesant, în dorința ei de a educa șleahta, de a o face să accepte alegerea *vivente rege* a ducelui, i-a cerut poetului Jan Andrzej Morsztyn

să traducă *Cidul*, pentru că în această piesă regele apare ca autoritatea supremă în stat.

— O fi fost și cu el în amor.

— Asta n-aș crede. Dar poetul a nutrit pentru ea o mare admirație, Avea asemeni eroilor lui Corneille, un spirit de neînfrînt și o minte vie. Puteai discuta cu ea și despre poezie, și despre *Provincialele* lui Pascal, și despre mîndra maică Angélique din Port-Royal, și despre Descartes. Întrupa pentru poet o altă lume, pe care o admira din cea mai fragedă tinerețe, o lume inaccesibilă muritorilor de rînd.

— O idealiza.

— Ași de unde ! Îi lua în nume de rău că își deschidea prea ușor sufletul în fața oamenilor, că semăna vrajbă între cei pe care îi folosea pentru scopurile ei. Ca să-și atingă ținta, uneori stîrnea invidii și uri, oferind informații confidențiale unor persoane care ulterior își făceau mărturisiri, așa încît în locul zîzaniei dintre ei, lua naștere ura contra reginei. Toate mîhnirile însă le ascundea în adîncul inimii. Cînd se plimba prin grădină se apleca deasupra plantelor mai tandru decît asupra copiilor. Avea cunoștințe de botanică. S-a îngrijit de grădinile din Varșovia chiar și în anii cei mai dificili pentru țară. Nu s-a zgîrcit cînd era vorba de a întreține grădinile și de a aduce în Polonia specimene rare de pomi și arbuști. A hotărît să ofere un sediu pentru călugărițele Bunei Vestiri. A poruncit să fie achiziționate case și terenuri lîngă Palatul Kazimierzowski, intenționînd să clădească acolo un adăpost pentru femeile care s-au abătut de pe calea bunelor purtări, dorind apoi să se îndrepte, la fel ca mănăstirea Sfintei Magdalena de la Paris. Pînă la urmă însă, în mănăstirea aceea se limitau la învățămînt pentru fete. Cu asta s-a pus capăt glumelor celor care susțineau că regina are grijă, fiind foarte prevăzătoare, să le salveze pe iubitele soțului ei.

— Așa era de iubăreț ?

— Oricum, avea nenumărate amoruri. La el în apartament se discuta adesea despre destrăbălare. Se înconjura de oameni fără educație și neinstruiți. Nu-i plăcea să citească, se pare că în toată viața lui n-a citit o singură carte din scoarță în scoarță. Obiceiurile și datinile poloneze le subestima, domnia i se părea o corvoadă. După moartea reginei, a abdicat și a plecat în Franța. A murit la abația din Nevers în anul 1672. Rămășițele sale pământești au fost aduse în Polonia, la Cracovia, peste un număr de ani, inima lui a rămas la biserica Saint-Germain-des-Près.

— Povestești cu asemenea înflăcărare despre această regină, de parcă ai vrea să aduci noi argumente în problema emancipării femeilor.

— Da de unde ! Mă interesează în primul rînd ciocnirea dintre o personalitate occidentală marcantă cu mediul polonez, intrigile țesute și de către francuji și de către polonezi, și mai ales setea de putere.

— Totuși ți-ar plăcea să acorzi un loc preponderent rolului inimii.

— În acele vremuri, inima avea prea puțin de spus.

— Scriind despre Maria Ludovica n-ai căuta o compensare pentru propriile complexe ? Nu te-ai identifica total cu eroina ?

— Nu, deloc !

— În acest caz îmi declin orice fel de interes pentru această carte,

— N-am să uit această declarație și n-am să-ți trimit un exemplar cu dedicație. A propos, ce adresă ai ?

— Ai s-o găsești în materialele Congresului. Sper să nu mă mut între timp.

— Prin urmare totuși vrei s-o ai ? Te avertizez că mă apuc de ea abia cînd voi ieși la pensie.

— Perfect, va fi pentru mine o surpriză dintre cele mai plăcute.

— Ți-am mai spus o dată că nu ți-o trimit, răule.

— Dacă totuși ai s-o publici peste mai mulți ani, sînt sigur că nu vei uita să mi-o trimiți.

— Mai știi ? Poate că ai dreptate ! răspunse Anna oftînd.

— Inconsecvența este trăsătura feminină cea mai plăcută. Mai cu seamă a femeilor savante.

— Am să ți-o reamintesc la momentul potrivit.

19

A DOUA ZI DE DIMINEAȚĂ TELEFONĂ doamna Mercier.

— Sigur ați aflat din ziare că a fost prins asasinul celor două americance. Închipuiți-vă că insul a căutat să obțină un post de grădinar la Institutul doamnei Breyten. Ce s-ar fi întîmplat dacă ucidea pe una din pacientele ei ? Ce scandal ar fi izbucnit ! Ce cercetări s-ar fi făcut ! Mi-e și groază să mă gîndesc,

— Din fericire, victimele au fost niște străine și pe deasupra necunoscute de nimeni !

— Vai, cum puteți glumi astfel ?

— Vorbesc serios.

— A intervenit ceva care v-a modificat nefavorabil starea de spirit ?

— Absolut nimic. Am vizitat și locuința domnului Bécart.

— Și ? V-a plăcut ?

— Foarte mult.

— E un om deosebit de talentat. Vă mai întîlniți ?

— Mă îndoiesc. Ne-am spus tot ce se putea spune.

— Chiar atît de mult ?

— Doar atît.

— Nu credeți că o anume severitate, chiar o răceală în aranjamentul casei reflectă starea lui sufletească ? Un soi de pustiire lăuntrică ?

— E doar reclama reclamelor lui.

— V-au plăcut și ele ?

— Cu excepția aceleia cu care a împodobit interviul cu mine.

— O, asta-i un fleac ! Nu e cazul să v-o puneți la inimă. Am pentru dumneavoastră o știre plăcută.

— Ascult.

— Doamna Cassou, care v-a luat referatul pentru editura unde lucrează, dorește să vă întîlniți, ca să-i confirmați textul reprodus pe bandă. Vă dau numărul ei de telefon. Vă rog să vi-l notați.

— De astă dată e o treabă curată ?

— Nu înțeleg.

— De ce vrea doamna Cassou să-mi tipărească referatul ?

— N-aveți decît s-o întrebați chiar dumneavoastră. Vă rog să mă iertați, trebuie să închei convorbirea. La revedere, peste cîteva zile.

Doamna Cassou lucra la centrul Beaubourg. Anna își dădu întîlnire cu ea pentru ora unsprezece și o porni pe jos pînă la încrucișarea străzilor St. Martin și Rambuteau. Pe drum cumpără cîteva ilustrate ! Se cuvenea să le fi trimis de mult ! Pe una din ele, o himeră de la Notre Dame privea cu groază la Centrul Pompidou al Artei și Culturii. Cu douăzeci de ani în urmă, cînd Anna se cocoțase în turnul Catedralei, tocmai ca să se uite la aceste himere, Centrul încă nu exista, vechiul cartier Marais se afla în vale, așa cum îl alcătuiseră secolele de înflorire și decadență. Acum își recăpăta pe încetul splendoarea din secolul XVII, potrivit cu hotărîrea adoptată de André Malraux, ministrul culturii și unul din scriitorii cei mai neobișnuiți, pentru care istoriile culturilor erau deopotrivă de frapante cu schimbările omului. Malraux murise, dar ideile lui continuau a fi realizate. Rolul personalității în istorie ? Rolul culturii în istoria unui popor ? Anna își alunga aceste gînduri. Computerele, superconductoarele îi baricadaseră drumul spre viitor. Fără îndoială, ar mai fi putut învăța multe și multe ar mai fi putut cuprinde cu mintea, dar sporea în ea un fel

de inerție, frica de efort o paraliza. Îi lipseau stimulentele pentru a învinge rezistența lăuntrică, o motivare pentru a se apuca de o lucrare nouă. Capitalul de cunoștințe și de idei agonisite trebuia să-i ajungă pînă la sfîrșitul vieții. Dar o asemenea atitudine o marginaliza, o împingea la o parte din curentul rapid al schimbărilor, făcînd ca și această venire în Franța să fie, de fapt, fără nici un rost. Un observator străin ar spune că Anna a ratat o șansă. Dar pe care anume? Tocmai aceasta, de a se smulge din stagnare și a pluti odată cu șuvoiul. Încotro? Spre ce anume? Cu ce scop? Goană numai de dragul goanei? Viteză de dragul vitezei? Simțea totuși că i-ar fi fost de ajuns un imbold oricît de neînsemnat, ca să se mobilizeze pentru un nou efort, să se implice în probleme ce-ar deveni conținutul viu al existenței ei în continuare. Pe vremea cînd privise himerele de aproape, purta cu tovarășul ei de atunci convorbiri pe probleme esențiale, amîndoi doreau să îndrepte lumea. Mai tîrziu, el călătorise mult, privise la oameni și țări, fără să-și abandoneze rolul de spectator. Pe ea destinul o lovise cu asprime și rîvna proprie i se păru ridicolă. Hotărî să-și limiteze preocupările la problemele care o priveau nemijlocit, să-și făurească propria, mărunta fericire, profitînd de plăcerile care îi erau accesibile. Dar nici astfel nu ajunse să se simtă fericită.

Clădirea cu cinci etaje a Centrului Beaubourg pe fondul vechiului cartier arăta ca o rafinărie, deoarece conductele de apă, încălzire și cele electrice erau plasate în exteriorul edificiului din sticlă și oțel. Totuși Anna fu nevoită să recunoască faptul că această „rafinerie a artei", cum îi spuneau parizienii, stîrnește imaginația, anunțînd conținuturi noi în interiorul său. Doamna Cassou se ridică s-o întîmpine cu o evidentă mulțumire, cu o surprinzătoare amabilitate.

— Referatul dumneavoastră mi-a plăcut foarte mult, spuse fără nici o introducere. Știu că textul pregătit pentru Congres s-a pierdut și că ați fost nevoită să improvizați. V-ați bucurat de succes, dar presupun că anumite

probleme au fost din această cauză tratate mai la suprafață, că ați omis o parte din argumentele de bază. Cartea pe care o pregătesc acum pentru tipar conține prelegeri ale unor oameni de știință pe tema comunicării interumane, subliniază importanța cuvîntului, a sensului evident și a celui exprimat doar parțial. Vrem să înlăturăm sursa neînțelegerilor, să dovedim nevoia înnăscută a omului pentru deschidere și sinceritate, care se dezvăluie involuntar în comportamente și mai ales în vorbire. De aceea v-aș fi foarte recunoscătoare dacă ați vrea să revedeți transcrierea de pe bandă și eventual s-o corectați sau s-o completați. Publicăm cartea în cinci limbi, deci puteți conta pe un număr mare de cititori. Din păcate nu putem oferi nici un onorariu.

Era evident jenată că îi strică Annei niște zile de concediu, fără să-i poată oferi în schimb nimic altceva decît o mulțumire îndoielnică, deoarece în afara unui cerc restrîns de specialiști, cine putea fi cu adevărat interesat de considerații lingvistice ?

— O fac cu plăcere ! se grăbi s-o asigure Anna. Mă bucur că referatul meu v-a atras atenția.

Uitîndu-se la doamna Cassou, își aminti de ea însăși cu vreo douăzeci de ani în urmă, cînd orice carte sau prelegere a unui profesor o stîrneau să poarte discuții aprinse cu colegii. Stăteau pînă la miezul nopții, fiecare apărîndu-și cu ardoare propriile păreri, convinși că opiniile lor aveau o importanță nemaipomenită, nu numai pentru ei înșiși, dar pentru toată societatea, ba chiar pentru toată lumea !

— Mă puteți găsi aici zilnic, spuse doamna Cassou, treceți oricînd doriți. V-aș ruga totuși s-o faceți cît mai repede cu putință, pentru că intenționez să trimit cartea curînd în tipografie. Firește, o să vă trimitem un exemplar de carte și cîteva extrase. Cred că le veți avea înainte de Crăciun. Vă rog să-mi dați adresa dumneavoastră din Polonia, Iar dacă aveți vreme, vă sfătuiesc să vizitați expoziția „Poeții lumii". Aici, la Centrul nostru.

Expoziția nu se bucura de interesul publicului. Prin cele cîteva săli, în care erau expuse volume de poezie

din cîteva zeci de țări, treceau grupuri răzlețe de tineri. De asemenea se puteau asculta la căști traduceri de poezie în una din cele cinci limbi de circulație. Anna ceru versiunea în franceză.

Fie că mai era încă sub influența convorbirii cu doamna Cassou, fie pentru că habar n-avea de poezia Africii și a Asiei, cuvintele din cască o mișcau profund. În textele recitate își regăsea propriile gînduri nerostite și propriile dezamăgiri și emoții. Se simți brusc înfrățită cu întreaga omenire. Cu ani în urmă, văzuse la Varșovia o expoziție de fotografii sub un titlu similar. Cîteva pe care le memorase i se iviră acum în fața ochilor ca pe un ecran. Circula agale prin sală, ascultînd șoapta poeților care i se adresau numai ei. Încerca să-și evoce figurile lor, privindu-le chipul în paginile volumelor. Nu erau portrete, ci fotografii reportericești, luate pe stradă, undeva solitari sau în mijlocul mulțimii, chipurile acestea îi spuneau atît de mult încît s-ar fi cuvenit să zăbovească lîngă fiecare. Iată-l pe un psihiatru consultînd un pacient cu mutră de psihopat. Dar care dintre ei era poetul, autorul volumului ? Iată și o negresă într-un tufiș, pe jumătate goală, cu sugarul la sîn, autoarea unui volumaș prevăzut cu informația că versurile au fost culese de un oarecare M. Costel. În ce împrejurări ? Cît se păstrase din autenticitatea femeii, poate analfabete, și cît aparținea șlefuirii literare efectuate de bărbatul care revendica publicarea în volum a acestor cîntece ?

Anna coborî la bibliotecă, unde peste un milion de volume erau aranjate în așa fel încît cititorul să poată obține cît mai iute volumul dorit și să profite de el în cele mai bune condiții. O frapă faptul că europenii erau aici în minoritate, cufundați în lectură ședeau printre cei de culoare din toate țările lumii. Și iată cum, ideile care-și iau zborul și cuvîntul tipărit deveneau liantul cel mai trainic.

După înapoierea în strada Vaugirard, se apucă de lucru cu asemenea pasiune, încît doar deșteptătorul pus din precauțiune o făcu să nu întîrzie la întîlnirea cu Filip.

— Arăți minunat, constată acesta. Ce-i cu schimbarea asta ?

Îi povesti cum își petrecuse ziua. El o asculta indulgent, cu superioritatea celui care cunoaște mai bine viața.

— Ești o idealistă incorigibilă. Nici nu-mi vine a crede că asemenea oameni mai există. Cine mai citește azi versuri ? Eu am încheiat cu poezia înainte de bacalaureat.

— Probabil glumești,

— Să zicem. Dar lăsînd gluma de-o parte, parcă aveai intenția să faci niște cumpărături. Nu le lăsa pentru ultimul moment.

— Întîi să predau referatul corectat. După aceea trebuie să schimb niște dolari...

— Și ce problemă este asta ? Dacă vrei îți fac eu acest serviciu.

— Nu, lasă, mi-i schimb eu singură, după ce termin lucrul. Deși ca să-ți spun adevărul adevărat, n-am nici un chef să umblu prin magazine.

— Oricărei femei îi place să se gătească.

— Se vede că sînt o excepție rușinoasă.

— Nu cred.

Anna nu mințea. În primele zile ale vacanței ei franceze, o uluise înfățișarea vitrinelor, o copleșea abundența mărfurilor pe care le-ar fi putut cumpăra fără efort. Aproape toate i se păreau frumoase. Mai tîrziu, rîvni la niște lucruri mai alese, mai puțin de duzină. Admira rochii pe care niciodată n-ar fi îndrăznit să le îmbrace în Polonia, deși nu erau extravagante. Prin calitatea materialului, ingeniozitatea furniturilor, croială, se deosebeau prea mult de rochiile în care umblau fetele la Varșovia, iar Annei nu-i plăcea să atragă atenția. Uitîndu-se la diferite creații pline de măiestrie se întreba în sinea ei, unde le-ar fi putut purta, și ajungea la concluzia că sigur ar fi rămas în dulap. Mai bine își lua un pulover bun, dar de fapt îi era indiferent cum arăta cu condiția să fie cald. Din lista lungă pe care și-o făcuse la Strasbourg de lucruri mult dorite nu mai rămăsese aproape

nimic. Căldura, aerul greu din magazine făceau această goană după cumpărături încă mai dificilă. În numele a ce urma să se silească să facă aceste cumpărturi ? Ce absurditate ! Cu atît mai mult cu cît trebuia să mai pregătească bibliografia pentru referatul ei și să verifice niște amănunte la bibliotecă.

Și tocmai frunzăritul cărților reprezenta plăcerea cea mai mare. Era bine să profite de prilej și să cerceteze cele mai noi apariții în specialitatea ei, atît de greu de procurat la Varșovia. Găsi în catalog atîtea, încît i-ar fi ajuns cel puțin pentru o lună. Își reproșa acum că a pierdut cîteva săptămîni în loc să stea în bibliotecă și să soarbă informații care toate i-ar fi putut prinde bine.

Mai trebuia să transcrie referatul la mașină. În biroul domnului Mercier se afla de fapt un Remington străvechi, dar nu voia să-l folosească fără asentimentul proprietarului. Deci telefonă la Genlis. Așteptă îndelung pînă să ridice profesorul receptorul. Îl auzea cum gîfîie, avea glasul schimbat.

— Nu vă simțiți bine, domnule profesor ? îl întrebă.

— Sînt cam bolnav. Despre ce e vorba ?

— Doamna Cassou m-a convins să-mi revăd referatul. De fapt l-am scris din nou luînd în considerare și ce mi-ați spus dumneavoastră. Aș dori să-l transcriu...

— Firește.

— Îmi dați voie să folosesc mașina dumneavoastră ?

— Bineînțeles. Dar de ce ați sunat ?

— M-a neliniștit tăcerea dumneavoastră, minți Anna, ca să-i facă plăcere.

— Am așteptat să sunați dumneavoastră mai întîi. E atît de pustiu fără dumneavoastră. N-am cu cine să joc șah. Și în genere... Să-mi trimiteți și mie o copie după referat, neapărat.

— Bine...

— Ce faceți la Paris ?

— Stau cu cea mai mare plăcere la bibliotecă.

— Și cu cine flirtați ?

— Cu nimeni.

— Asta n-o cred. Întotdeauna trebuie să fie în preajma dumneavoastră un bărbat. Regret că nu m-ați ales pe mine.

— Doamna Mercier s-ar fi supărat.

— Doamna Mercier stă toată ziulica la bazin. Îi pasă de mine ca de zăpada de anțărț.

— În schimb vă răsfață Francisca.

— Francisca a avut o criză de ficat și se întreabă dacă să se opereze. Chirurgul vrea să-i scoată vezica biliară, și la ce-ți mai folosește viața cînd nu te mai poți bucura de plăcerile mesei ?

— Mai aveți și pivnicioara.

— Vinul îmi face tot mai rău, iar băutul de unul singur e destul de trist.

— În scurtă vreme veniți la Paris, unde o să vă regăsiți prietenii.

— Care prieteni, dragă doamnă ? Puteți să-mi numiți pe unul singur ?

— Uite, eu de pildă, mă bucur să vă revăd.

— Atunci la revedere, drăguțo, gîndește-te la mine uneori și nu uita sentimentele pe care ți le port.

Aproape toată ziua o petrecu la mașina de scris. Seara se întîlni cu Filip. Plimbările cu el deveniseră un element al vieții ei, poate se cam banalizaseră, oricum nu mai alerga în întîmpinarea lor cu emoția dinainte. Filip era acum un supliment agreabil, nu conținutul existenței ei, deoarece în limitele pe care ea i le fixase, își epuizase toate posibilitățile. Dacă i-ar fi pretins ceva în plus, dacă pe cerul senin al prieteniei lor amoroase s-ar fi ivit niște fulgere, ar fi preocupat-o evident cu mult mai mult. Nu se preta ca partener de convorbiri intelectuale. Ori de cîte ori încercase să-l atragă în vreo discuție, se eschiva cu o glumă. Anna începea să se cam plictisească și regreta că își respectă cuvîntul dat doamnei Mercier, renunțînd la plăcerile amorului în care Filip și-ar fi putut dovedi talentele. Nici el nu-i propunea să se întîlnească în altă parte, dar simplul gînd la un hotel oarecare sau

la o garsonieră suspectă îi făcea silă. Riscul legat de asemenea împrejurări îi sporeau reținerea. Își dădea seama că și Filip se simte prost în situația pe care ea o crease, Uneori se plictisea în mod evident, devenea nerăbdător, arogant. Alteori amabilitățile lui i se păreau suspecte. Dar de ce s-ar fi prefăcut ? La ce se aștepta stricîndu-și de fapt concediul ? Dacă nu telefona o zi sau două, o cuprindea spaima că n-are să mai sune niciodată. În asemenea momente era gata de orice, numai să-l rețină lîngă ea în perioada cît rămînea la Paris. Cînd apărea însă, parcă-i răsuna în creier un semnal de alarmă. Uneori era de ajuns un gest mai îndrăznet sau o glumă grosolană ca să-i trezească neîncrederea și să se înfrîneze.

Timpul trecea repede. Doamna Cassou se arătă foarte pretențioasă în lucrul la text. Întotdeauna nespus de amabilă, mereu gata să sublinieze calitățile referatului, îi ceru de mai multe ori să refacă vreun fragment înainte de a-l accepta ca definitiv. Anna se cam revolta în sinea ei, dar trebui să recunoască că datorită acestor modificări textul ei cîștigase. Se bucură cînd terminară lucrul, dar doamna Canssou n-o lăsă să-i scape, ci îi propuse să petreacă împreună seara la niște cunoscuți, care hotărîseră să se stabilească în Tunis, să întemeieze acolo un spital și o școală, să creeze un fel de falanster modern.

— Ei sînt esperantiști, îi explică. Doresc să-i învețe pe copiii africani esperanto.

— Dar cu ce scop ?

— Au o teorie a lor. Deoarece dialectele locale nu asigură copiilor posiblitatea de a se înțelege cu străinii, iar franceza, engleza și germana au fost de secole limbile asupritorilor, trebuie găsită o limbă care să nu servească supremației de rasă sau de stat. I-am cunoscut pentru că au adus o carte la editura noastră. O carte despre misiunea istorică a limbii esperanto. Pe autoare o cheamă Christa Walden. E nemțoaică de origine, cunoaște șase limbi. A lucrat un număr de ani la un birou

german de turism, vacanțele și le-a petrecut în Africa. Acolo l-a cunoscut pe actualul ei soț, un tunisian, medic de profesie și esperantist ca vocație. Călătorește la toate congresele posibile și are relații cu esperantiști din lumea întreagă. A fost de curînd în Polonia, în pelerinaj la locurile natale ale lui Zamenhof.[1] Peste cîteva zile pleacă în Tunis.

— Ei doi ?

— Au mai convins alți patru esperantiști.

— Ciudat.

— Nu chiar atît de ciudat cum vi se pare. Mulți tineri sînt în căutarea unei rețete proprii de viață, iar aceasta pare atrăgătoare. Vor locui pe o bucată de pă-/ mînt curat, vor respira aer pur și vor bea apă de izvor. Vor desfășura o activitate de pionieri : vor întemeia o fermă, vor construi o școală și un spital. Toate undeva departe de lume, fără nevoia de a se lupta cu birocrația.

— Ceva de tipul misiunilor catolice ?

— Să zicem. Am citit pe undeva că fiecare al cincilea misionar catolic în Africa este un polonez. Perspectiva unor călătorii îndepărtate și existența în condiții exotice poate fi cu adevărat tentantă. Ideologia reprezintă numai suprastructura, indiferent dacă îi zice catolicism, protestantism sau esperanto.

— Nu cred că poate fi comparat cu o religie.

— Nu la asta m-am gîndit. Omul caută un pretext pentru realizarea viselor sale, pentru a se smulge din obișnuit. Nu v-a încercat niciodată dorința de a părăsi așa-numitele condiții normale de viață și a începe o existență liberă de orice fel de porunci și interdicții sociale ?

— Nu.

— Pe mine, da ! De n-ar fi situația mea familiară, am părinți bolnavi și un copil mic — cine știe dacă nu

---

[1] *Zamenhof Ludwik*, (1859—1917), medic, poliglot, creatorul limbii esperanto și autorul unor lucrări pe tema acestei limbi, a unei gramatici și a unui dicționar.

m-aș duce în Africa, măcar pentru cîțiva ani. Ar fi o minunată aventură.

— După aceea e greu să mai revii la un mod de viață normal.

— Depinde ce considerați a fi normal. Gîndiți-vă dacă nu e îngrozitor, că permitem să fim atrași în morișca ocupațiilor și comportamentelor pe care, de fapt, nu le aprobăm. Cine ne pune să umblăm după bunuri materiale, îmbrăcăminte la modă, o nouă marcă superioară de mașină, frigider, televizor ? Societăți întregi se lasă prostite. În numele a ce ne lipsim de bunul suprem care este timpul liber ? Oare reușiți să vă bucurați de ceea ce ne e dat pe degeaba : natura, hoinăreala, relații nestingheritoare cu semenii ?

— Întoarcerea la natură nu mai e posibilă.

— De ce nu ? Pentru că așa ni se spune ? Pentru că ne-a fost insuflată această opinie ? E de-a dreptul ridicol că mii de oameni pretind libertatea deși nu știu profita de ea. Libertatea o porți în tine.

— Există o constrîngere economică.

— O creează în primul rînd lăcomia și aviditatea noastră.

— E greu de trasat un hotar între ceea ce este o necesitate absolută și ceea ce este goana după bunuri materiale.

— De acord. Fiecare trebuie s-o facă pe cont propriu. Dar acest efort nu înseamnă nimic în comparație cu goana ucigătoare despre care ați pomenit. Vă rog să nu vă închipuiți cumva că doresc să vă îndemn la renunțări și asceză. Unde încep poruncile încetează libertatea.

— Trebuie totuși să existe niște norme de comportament, niște principii morale.

— Cred că există numai pe hîrtie. Sub forma paragrafelor codului penal și a sancțiunilor. Pentru că așa, în adîncul inimii noastre, nimeni nu respectă nici măcar decalogul,

— L-ați învățat pe copilul dumneavoastră cele zece porunci ?

— Îl învăț numai bunătatea față de toate ființele vii și o coexistență armonioasă cu oamenii, de altfel mai mult cu exemplul decît cu vorba. Aș dori ca fiul meu să știe să fie fericit.

— Un asemenea lucru se poate învăța ?

— O, da ! Vă asigur că se poate. Cunosc copii în stare să se bucure de orice. Cu o pană de porumbel și cu o piatră de pe plajă. Altora nu le fac plăcere nici jucăriile scumpe.

— A te bucura de lucruri mici nu e încă fericire.

— E oricum o predispoziție la fericire. O atitudine potrivită față de insuccese în viață.

— Ați avut parte de ele probabil.

— Soțul meu m-a părăsit cînd fiul nostru avea nouă luni.

— A găsit alta ?

— Tocmai că nu. Ne-am iubit foarte mult, am fost un cuplu model, ne-am dorit un copil. Brusc soțul meu a obținut o muncă foarte rentabilă, care îi aduce mari venituri și și-a organizat existența pe alte principii. Călătorește într-una între Paris, Tokio și New York. Nu are nevoie nici de familie, nici de casă. Poate avea orice femeie vrea, care îi place. Pentru o seară, o săptămînă, din cînd în cînd, fără obligații.

— Pe fiul lui îl vede ?

— Nu are cînd. Anul acesta a vrut să-l ia cu el în California. Am refuzat. Dorul după tatăl său ar fi cu mult mai durabil decît plăcerea, iar șanse pentru întîlniri mai dese sînt ca și inexistente. L-a luat în stăpînire demonul vitezei.

— Măcar v-a asigurat condiții materiale bune ?

— O, da ! De fapt nici n-ar trebui să lucrez, dar mi-e groază să stau acasă, să n-am relații cu oamenii. Și asupra băiatului ar avea o influență proastă.

— Nu aveți intenția să vă recăsătoriți ?

— În nici un caz. Nici dacă m-aș îndrăgosti, ceea ce nu mi se poate întîmpla. Am suportat foarte greu despărțirea noastră. Cred totuși că forma noastră de căsătorie și-a trăit traiul, Femeia nu se poate realiza în cadrul ei, și nici nu se mai împacă să joace rolul de pînă acum. Relații de parteneri egali se pot instala numai în condiții ca acelea pe care intenționează să le creeze în Tunis acești esperantiști. Dacă nu aveți nimic împotrivă, să ne ducem la ei chiar acum. Numai să pun la loc hîrtiile.

Peste cîteva minute era gata. Pe coridor, reluă convorbirea întreruptă :

— Am să vă conduc la Nicole, unde îi vom întîlni pe ceilalți membri ai echipei. N-are decît douăzeci și doi de ani și trăiri grele în urma ei. Ca fetiță de doisprezece ani, în absența părinților, s-a jucat cu vărul ei în vîrstă de cincisprezece, fără să-i treacă prin minte care pot fi consecințele. Nici părinții și nici profesorii nu și-au dat seama că i se schimbă silueta, iar cînd ea însăși și-a dat seama, era în luna a șaptea. Părinții s-au purtat exemplar. Mama ei a plecat cu ea din Paris și peste un an a ajutat-o să-și crească copilul. Fata s-a dus la altă școală, și-a dat bacalaureatul. Și ulterior a început drama. În ciuda oricăror alte presupuneri, i s-a trezit instinctul matern și a vrut să se ocupe ea singură de fiul ei. Bunica, mama fetei, încă tînără, se purta cu băiețelul de parcă ar fi fost propriul ei copil și nu-i permitea lui Nicole să se amestece în educarea băiețașului. Fata locuia tot la părinții ei, nu lucra, nu avea bani și nici n-o lăsau să aibă nici un fel de prieteni. Într-o frumoasă zi și-a luat copilul și s-a mutat la o prietenă. Cîștiguri întîmplătoare, trăia de pe o zi pe alta. Pînă cînd a cunoscut un bărbat care se afla pe scara ierarhică mult mai jos decît ea, dar putea să-i dea un sentiment de securitate. E mecanic auto. Un bărbat mare, gras și necioplit. S-a măritat cu el, dar se pare că nu s-a simțit pe deplin fericită astfel. Prin nu știu ce întîmplare a

nimerit la clubul esperantiștilor și s-a simțit fermecată de atmosfera de acolo. L-a dus acolo și pe bărbatu-său și li s-a părut la amîndoi mult mai amuzant decît discotecile și barurile. Ba chiar și decît televiziunea. La club l-a cunoscut pe Selim, pe doctorul Selim, tunisianul nostru și-a luat doctoratul la Paris.

— Și s-a îndrăgostit de el...

— Poate că așa s-ar fi întîmplat dacă Selim n-ar fi venit cu Christa pe care a cunoscut-o la un Congres, în Africa. Fata urma să-și perfecționeze franceza la Paris timp de cîteva luni. S-a înapoiat în Germania la data stabilită, dar numai ca să-și anunțe părinții că se mărită cu tunisianul.

— Probabil că n-au fost prea încîntați.

— Oricum s-au purtat *comme il faut*. Tatăl Christei e un industriaș foarte înstărit, a depus pe numele ei în bancă o sumă mare și i-a spus că de aici încolo trebuie să hotărască singură ce face cu viața ei. Acum cîteva zile, Selim a adus-o la Paris, de unde vor pleca toți împreună în Tunis. Cu Nicole și soțul ei și cu alți doi francezi, de profesie profesori, care nu au de lucru.

— Cum s-ar spune un colectiv de oameni frustrați.

— Și da și nu. Sper că în condițiile din Tunis își vor lepăda complexele și vor fi cu toții fericiți.

Nicole locuia la mansarda unei vechi clădiri. Liftul nu urca pînă la ultimul etaj. Mirosul de dezinfectant care venea din fundul culoarului dovedea că acolo se aflau instalațiile sanitare pentru toți locatarii. Apartamentul lui Nicole se compunea din două odăițe, probabil că mai înainte curățele și îngrijite, dar acum complet golite.

— Plecăm poimîine, îi explică Annei. Am amînat de două ori plecarea din cauza Christei și a soțului ei.

— Mobilele le-am dat, lucrurile le-am împachetat, cu spiritul sîntem de pe acum în Africa, glumi mecanicul. Ultimele ore sînt cele mai rele, mi-ar plăcea să am călătoria asta în urma mea. Nu putem să vă primim așa cum s-ar cuveni. Beți o cafea?

— Cu plăcere, spuse doamna Cassou, urcîndu-se pe divanul lîngă care stătea o stivă de valize și de baloturi. I-am povestit doamnei Anna de proiectele voastre și i s-au părut foarte ciudate.

— Depinde din ce unghi le privești. Acum se vîntură prin lume o grămadă de oameni. Astea-s vremurile. E ceva care fierbe în oameni și stă să dea pe dinafară. Nu-i vorba nici măcar de a-și îndrepta condițiile materiale de viață. Sau nu numai despre asta. Ci a da un sens celor pe care le faci, e vorba despre convingerea că viața poate avea un sens. Nu știu dacă mă înțelegeți.

— Încerc, spuse Anna, dar sînt prea bătrînă, tinerii resimt aceste lucruri în altfel.

— Ne căutăm locul, spuse Nicole, turnînd în cești cafeaua. Aici e prea strîmt și sufocant. Trebuie să plecăm de aici.

Ușa de la intrare se deschise impetuos.

— Cafeaua miroase de la etajul cinci, spuse Christa. Trebuie să faci și pentru noi. O să ne așezăm pe jos. Și bună seara tuturor.

— Bună seara, spuse Nicole zîmbind, și turnă apă în ibricul de cafea, de pe mașina electrică. Avem musafiri.

— O, doamna Cassou ! Și încă cineva.

— Anna din Polonia, de la Universitatea din Varșovia.

— Vă salut.

Christa și Selim umplură cu persoana lor încăperea. Erau mai mari, mai voinici, dar se și comportau în altfel decît persoanele celelalte, părea că au nevoie de mai mult spațiu și de mai mult aer. Christa, o blondă corpolentă, sublinia aproape fiecare frază cu cîte un gest expresiv, vorbea tare și autoritar. Selim nu-și afla locul. Ba se scula să aducă ceva, fie pentru el, fie pentru soția lui, ba voia s-o ajute pe Nicole, care îl ruga zadarnic să stea liniștit. El o trata ca pe un copil. Era cu un cap mai înalt ca ea, foarte chipeș, oacheș, cu părul creț. Își dădea foarte bine seama de farmecul său .

Cineva bătu discret la ușă, mecanicul deschise și pofti înăuntru... pe bărbatul pe care Anna îl cunoscuse cu o săptămînă în urmă la LOT.

— Noi ne cunoaștem, spuse cu un zîmbet amabil. Iar acesta e prietenul meu despre care v-am întrebat. A sosit la Paris acum cîteva zile. A călătorit cu un alt avion decît dumneavoastră.

— E atît de important ? Important e că a sosit, se indigna Christa.

— Ne-am împachetat avutul. Nu-i prea mult, cum știi, dar totul poate să ne prindă bine,

— Plecați și dumneavoastră cu dînșii ? îl întrebă Anna pe cel cunoscut la LOT.

— Nicidecum ! Rămîn aici și am să strîng bănuț cu bănuț, ca să pot primi toată banda, cînd se vor înapoia bolnavi, flămînzi și rupți.

— Ar putea să-și închipuie cineva că ești un adevărat filantrop, Marcel. Și cînd colo niciodată nu vrei să împrumuți un ban pînă la întîi.

— Nu împrumut, din principiu. Dar ajut la nevoie.

— Las' că vii tu la noi în vacanță.

— Nimic mai plăcut decît să-ți petreci vacanța la prieteni. Deși nu prea îmi vine a crede că o să cîștigați barem pentru propriile voastre nevoi. La spital și școală nici nu mă gîndesc măcar.

— Doar avem pentru început banii pe care ni i-a dat tatăl Christei.

— E un gest nobil din partea lui, dar total nechibzuit. E cel mai prost plasament de capital pe care îl știu.

— Nu veniți și dumneavoastră cu noi ? o întrebă Nicole pe Anna. Avem nevoie de femei, pentru școală și spital.

— Caută niște infirmiere. Doamna este umanistă, și tipul acesta de femei suportă greu asprimile vieții și nu știu să se ocupe de nimic practic.

— Se zice că polonezele ar fi foarte descurcărețe și harnice, spuse Christa. Ce-ar fi să vă mai gîndiți ?

— Oricum nu imediat.

— Puteți să vă alăturați nouă și mai tîrziu. O să vă primim cu brațele deschise.

— Dacă veți aduce cu dumneavoastră o zestre, o luă în rîs Marcel. Că din ceva trebuie să trăiești. Fondurile lui tăticu n-o să ajungă pentru prea multă vreme.

— À propos ! spuse doamna Cassou, nu v-am adus un dar de plecare, că oricum aveți prea multe boccele. Poftim un cec, i-l întinse lui Selim. O să vă prindă bine.

— Mulțumim. Îl vom considera drept un împrumut.

— De ce nu ca o obligație ? Faceți o afacere strălucită și începeți să plătiți dividende.

— Nu te prosti, Marcel. Ne duci la aeroport ?

— Cu grămada asta de bagaj ?

— Fără el ne-am fi dus cu autobuzul.

— N-am încotro, vă duc. Dar o să cheltuiți pe bagaje o grămadă de bani.

— N-avem ce-i face, am luat strictul necesar.

— Mă rog. Dar tare aș vrea să știu, ce-o să vă faceți cu ele acolo, la fața locului.

— Vin prietenii să ne ia cu mașina. Nu te teme, nu pierim.

Anna asculta convorbirile cu oarecare invidie. Deși acești tineri — cu toții sub treizeci de ani — i se păreau cam zurlii, iar proiectele lor utopice, erau plini de însuflețire și luau ușor greutățile pe care aveau să le întîmpine. Tratau viața ca pe un joc, fără să le pese de consecințele eventualelor eșecuri. Se pregăteau să plece în Africa de parcă ar fi fost o excursie de duminică. Iar doamna Cassou era încredințaă că le va surîde norocul.

— Și Robert unde e ? o întrebă doamna Cassou pe gazdă.

— La rudele soțului. Abia așteaptă momentul plecării. Știți, învață esperanto. Pentru că ne-am promis ca odată ajunși la fermă, vom vorbi numai în această limbă.

— E oare posibil ?

— Alții au reușit. Am stat de vorbă cu esperantiști care de mulți ani conduc asemenea misiuni în America Latină. Mi-au dat un reportaj-video despre activitatea lor. Vi-l las ca amintire.

— Am să-l păstrez la Centru și am să colectez toate știrile pe care o să mi le furnizați. Mai știi, poate că într-o bună zi am să mă alătur și eu de voi.

Anna se simți jenată. Ce căuta ea acolo ? Cu ce le putea fi de folos acestor entuziaști ? Îi privea de la distanță cu scepticismul unei mătuși bătrîne, cucerită de farmecul tinereții lor. O cuprinse și pe ea dorul după o călătorie în necunoscut, după o schimbare totală a sorții. Își imagină o clipă că se bucură în anturaj tunisian cu o pană de porumbel și cu o piatră de pe plajă, Doamna Cassou cu picioarele strînse sub ea, vorbea în șoaptă cu Nicole, Selim aprinsese o lampă cu picior, singura rămasă în încăpere. Păreau niște naufragiați azvîrliți de valuri pe un mal străin, erau obosiți. Mecanicul deschise fereastra, în odaie era irespirabil. Se pregătea de furtună, aerul încărcat de aburi nu primeni zăduful din interior.

— E timpul să plec, spuse Anna, luîndu-și rămas-bun mai întîi de la doamna Cassou. Vă mulțumesc pentru tot. Iar vouă, celorlalți, vă urez succes, să-mi scrieți, poate izbutesc să vă ajut în vreun fel.

— Vă conduc, spuse Marcel sculîndu-se de pe podea. Cel puțin pînă la stația de metrou.

— Vedeți, cît e de prevăzător ?

— Păi dacă o fi locuind cumva la capătul Parisului ?

— Locuiesc foarte aproape, pe strada Vaugirard.

— Atunci am să vă duc pînă acasă.

Se despărțiră într-o dispoziție tandră. Anna se certa în sinea ei pentru sentimentalism. Ajunși în stradă, Marcel îi spuse :

— Vedeți cît e de mică lumea ? Cine și-ar fi putut închipui că ne vom întîlni la cunoscuți. Ați greșit cînd le-ați făgăduit să-i ajutați. Fără îndoială o să vă ceară s-o faceți,

— Dumneavoastră nu sînteți esperantist ?

— De ultimă clipă. Și dumneavoastră ?

— În viața mea n-am avut de a face cu această limbă.

— O nebunie, ca atîtea altele. În lipsa relațiilor de familie, de clan, de vecinătate, oamenii se asociază în cele mai diverse cluburi. Iar doamna Cassou face pe agentul de legătură între ei. Ea v-a adus la Nicole, nu-i așa ?

— Da. Azi am terminat redactarea la textul meu pentru cartea pe care urmează s-o scoată Centrul.

— V-a vorbit și înainte de această expediție ?

— Am discutat numai despre textul meu. Ca să fiu sinceră, expediția m-a mirat.

— De ce ?

— Păi să zicem Nicole și soțul ei. De bine de rău și-au organizat viața, au un copil... și lasă totul baltă, pentru o himeră.

— Nicole n-are de lucru, iar bărbatul ei a fost scos, fiindcă trece drept comunist. A avut neplăceri după ultima grevă de la întreprinderea unde lucra.

— Asta n-am știut.

— Rămîneți mai multă vreme la Paris ?

— Plec peste cîteva zile.

— N-ați vrea să vă prelungiți șederea, aș putea să vă ajut...

— Dumneavoastră ? Nu, mulțumesc. Mai întîi am treabă, în învățămînt. În al doilea rînd nu aș putea să trăiesc în altă parte. Îi invidiez pe tineri că sînt atît de mobili.

— Nici dumneavoastră nu sînteți bătrînă.

— Azi însă am simți povara anilor trecuți. Cînd m-am uitat la nemțoaica asta tînără... n-am putut să pricep de ce s-a învoit tatăl ei cu această plecare definitivă în Africa.

— Christa are și un frate, care e închis pentru participare la o acțiune a Brigăzilor Roșii.

— Dar ea? Probabil că n-are nici un amestec.

— Care dintre noi ar putea să garanteze că e așa?

— Mă speriați! Prea știți multe despre oameni.

Marcel rîse încet, un rîs neplăcut.

— Dar Semil? Are și el ceva de ascuns?

— Nimic altceva decît că prea se vîntură mult pe lumea asta, prea are mulți prieteni și în est și în vest. Are să fie mult mai bine și pentru el, dacă o vreme o să dispară undeva în Tunis,

— Unde lucrați dumneavoastră?

— N-are importanță. Tot n-o să vă cîștig încrederea, răspunse Marcel.

— De ce credeți asta?

— Ne-am întîlnit de cîteva ori pe stradă. M-ați recunoscut, v-ați speriat și v-ați prefăcut că nu mă recunoașteți.

— Nici pomeneală... N-am memorie vizuală. Dealtminteri de ce anume m-aș teme?

— Hai s-o lăsăm baltă, cel puțin acum.

— Mă îndoiesc că vom avea prilejul să ne mai întîlnim vreodată.

— Nu se știe niciodată. Munte cu munte se întîlnește, darmite om cu om. Locuiți la hotel?

— Nu, la niște cunoscuți, familia profesor Mercier. Ne-am împrietenit la Congresul de la Strasbourg, am petrecut o săptămînă la dînșii la Genlis, iar acum locuiesc la dînșii. Trebuie să se înapoieze azi, mîine,

— Și între timp profitați de singurătate?

— Convorbirea noastră începe să aducă a interogatoriu.

— Și ce-i rău în asta? Sînt de felul meu un ins curios, îmi place să știu ce șoptesc gîzele prin iarbă.

— Tac, domnule Marcel.

— Așa să fie, doamnă Dowgird? Atunci de ce v-ați speriat de mine la LOT?

— Vi s-a părut.

— Oare spaima asta să aibă vreo legătură cu valiza pierdută ?

— Ei, știi !

— Tocmai că nu știu, dar sînt tare curios să aflu. Poate mă lămuriți dumneavoastră. Poate că pot să vă ajut.

— În ce privință ?

— În recuperarea valizei.

— Vă supraestimați puterile, ați auzit ceva trăgînd cu urechea și acum vreți să mă trageți pe sfoară.

— Ce urît vă exprimați, doamnă Dowgird. Eu o fac din simpatie.

— Vă sînt deosebit de recunoscătoare. La revedere, Locuiesc chiar aici, restul informațiilor le puteți obține de la portăreasă.

— Nu obișnuiesc. Dealtminteri, după cum vedeți și dumneavoastră, portăreasa a ieșit. Poftim numărul meu de telefon. Dacă aveți ceva încurcături, vă stau la dispoziție.

Îi vîrî în mînă o bucată de hîrtie. Anna urcă indignată scara răspîndind răcoare și curățenie. În camera ei citi numărul de telefon și litera M. Închise din interior toate încuietorile, ca și cum în felul acesta i-ar fi barat pentru totdeauna drumul lui Marcel.

Mîncă ceva pe fugă și se întinse pe divan. Era amețită de parcă abia atunci ar fi coborît de pe un vapor pe uscat. Cu ochii închiși își reaminti întreaga după-amiază. Dar nu izbutea să extragă din tot ce se petrecuse nimic pe ce să se sprijine. Făcea fel de fel de presupuneri, dar pentru nimic în lume nu s-ar fi dus a doua zi să schimbe dolarii. Îi pierise cu desăvîrșire cheful de cumpărături. Are să ducă banii cu ea acasă, are să-i declare la vamă, și are să-i depună în contul ei de devize din bancă. Nici măcar nu era o soluție proastă. Iar restul timpului, pînă la plecare, o să-l petreacă în tovărășia lui Filip. Are să viziteze niște locuri legate de figura Mariei Ludovica de Gonzague, în sfîrșit are să-și îngăduie *un dolce farniente*.

Puse radio și în sunetele acelei muzici slabe se gîndi la Filip. Încetul cu încetul, doamna Cassou se îndepărta, imaginea lui Marcel dispărea, se topeau în uitare clipele petrecute cu acești diverși oameni întîlniți în drumul ei nu tocmai simplu pînă la Paris. Diversele rețete de viață pe care le cunoscuse nu i se potriveau. Peste cîteva zile va fi îndărăt la Varșovia și nu regreta defel. Despărțirea iminentă de Filip îi restituia sentimentul de calm și certitudine. Peste cîteva zile și el va aparține trecutului, amintirea lui va păli ca atîtea altele.

Viața ei cobora inevitabil pe celălalt versant, ca ziua după-amiază, totuși mai păstra anumite farmece de care se putea bucura cu prudență. Stinse lampa. În întunericul nopții, arareori ajungeau pînă la ea zgomotele vehiculelor care treceau pe strada pustie. Din beznă se desprinse figura ponosită a profesorului Mercier, cu ochii lui bulbucați de broască. Mai știi, poate că tocmai el merita să-l păstreze în memorie mai mult decît alții! Atîtea lucruri rămăseseră nespuse între ei. Era mai bine așa.

Sună telefonul. Trecu în hol aproape sigură că va auzi glasul lui Filip.

— Unde ți-ai petrecut seara? o întrebă. Te-am căutat de mai multe ori.

— La niște cunoscuți ai doamnei Cassou.

— Ne-a mai rămas atît de puțin timp.

— De mîine îl putem petrece împreună.

— Să-ți ajut la cumpărături?

— Nu mulțumesc.

— Și cu banii ce faci? Îi iei cu tine îndărăt?

— Cred că da.

— Mi-a fost dor de tine, Anna.

— Și eu m-am gîndit mai mult la tine.

— A te gîndi și a-ți fi dor nu-i chiar același lucru,

— Îmi reproșez că ți-am stricat concediul.

— Dacă dorești, totul e reparabil. Sînt aproape, pe Boul Miche.

— Nu, drăguțule.

— Vom regreta amîndoi că am ratat ocazia.

— Sentimentele neîmplinite îți lasă cele mai duioase amintiri.

— Nu-i în stilul meu.

— Știu, dar n-am ce-i face.

— Anna, spune-mi vorbele cu care te-aș putea convinge.

— Imaginează-ți-le singur.

— Toate n-au servit la nimic. Mă simt ridicol din cauza încăpățînării tale.

— Păi atunci nu mai stărui.

— Înțelege că.,.

— Înțeleg.

— Niciodată n-am dorit atît o femeie.

— Mă simt măgulită.

— Te mai rog odată, lasă-mă să vin.

— Nu, Filip, noapte bună.

— Atunci pe mîine, la fîntîna Medicis.

— Pe mîine.

Rămase un timp în hol, privindu-și chipul reflectat în oglindă. Arăta prost, bătrînă și obosită. Se înapoie sleită în odaie.

Din salon auzi zgomot de geamuri sparte. Alergă să vadă ce s-a întîmplat, pentru că uitase să închidă fereastra. Dar geamul se spărsese la un alt etaj și cioburile zăceau pe trotuar. Vîntul zgîlțîia acoperișul din pînză de deasupra magazinului. Se porni ploaia, strada era pustie.

Stînd culcată pe divan auzi un scîrțîit în broască. Cineva voia să intre în apartament. O cuprinse o spaimă atît de mare încît nu se putea mișca din loc. Să fie Filip ? Să fie Marcel... Dar cu ce scop ?

Stinse lumina. Auzi un zgomot ușor de ușă deschisă, apoi pași îndreptîndu-se spre salon. Se aprinseră toate becurile lustrei. Abia acum Anna își veni în fire și strigă :

— Cine e ?

— Eu sînt, răspunse încet portăreasa. La plecare am văzut fereastra deschisă, așa că la înapoiere am vrut s-o închid. E un vînt năpraznic. La etajul întîi s-a spart un geam.

— Fereastra am închis-o.

— Mă bucur. Nu vă e urît cînd e furtună ?

— Nu.

— Cînd stai singur ți se face frică.

Portăreasa trecu prin toate camerele, verificînd dacă ferestrele erau toate închise, sau dacă Anna era cu adevărat singură. Mulțumită de inspecție, intră în camera de oaspeți.

— Dormeați ! N-am sunat ca să nu vă trezesc. Și apoi pentru asta am cheile. Își roti privirea prin odaie și continuă : N-aveți nevoie de nimic ? Atunci, noapte bună. Vă sfătuiesc să puneți și lanțul la ușă.

— Aveți dreptate. Chiar așa am să fac.

Vîrî cu mînie capul lanțului în despicătura îngustă de metal. Vizita inopinată a portăresei îi alungase somnul. Încerca să-și închipuie cum se vor desfășura destinele tinerilor esperantiști. Oare Nicole are să se îndrăgostească de-a binelea de Selim ? Mecanicul auto nu va fi gelós ? Cum vor suporta cu toții, nu atît dificultățile existenței cît caracterul ei anost, lipsa oricăror bucurii intelectuale. Își aminti figura îngustă, delicată, a lui Nicole și pe aceea prea plină, maternă a Christei. Cu cît se gîndea mai mult la ei, cu atît toată această aventură i se părea mai absurdă. În sfîrșit adormi cu convingerea că soarta ei era cu mult mai bună.

20

ÎN ZIUA PLECĂRII, TELEFONĂ DOAMNA Mercier chiar de dimineață.

— Draga mea, și în glasul ei se simțea o undă de tristețe, n-am să vă pot revedea personal înainte de plecare.

Închipuiți-vă că profesorul acela de la Harvard, domnul Hugues, a avut ideea să ne facă o vizită, înapoindu-se de la Nisa, așa încît sîntem nevoiți să mai zăbovim cîteva zile la Genlis. Vă descurcați singură ?

— Bineînțeles.

— Cheile vă rog să le lăsați la portăreasă. O s-o previn telefonic. Îmi pare atît de rău, vă rog să mă credeți.

După schimbul convențional de amabilități Anna puse jos receptorul, răsuflînd ușurată că va evita astfel afectuoasele cuvinte de rămas-bun și că își va putea petrece ultima seară cu Filip. Acum, cînd doar cîteva ore îi mai despărțeau de plecarea ei definitivă, nu mai lupta împotriva sentimentelor pe care i le stîrnise și era gata să renunțe la restricțiile pe care i le impusese, spunîndu-și că era poate ultima oară cînd se mai simțea astfel răvășită, dar el părea să se fi resemnat cu încăpățînarea ei și nu mai încerca să stăruie. Luîndu-și rămas-bun în fața porții, pe la miezul nopții, se mulțumi cu un sărut tandru.

— Pe mîine, draga mea, viu să te iau și te duc la aeroport, vom fi împreună cît mai mult.

Portăreasa mai ședea încă în ghimirlia ei. Anna îi aminti că pleacă a doua zi și că un cunoscut va veni să-i ajute să coboare bagajele. Îi dădu bacșișul de rigoare și-i mulțumi pentru grija ce i-o purtase.

Locuința familiei Mercier i se păru mai tristă decît de obicei.. Dereticată în vederea înapoierii proprietarilor, mirosea a ceară de parchet și a covoare curățate. Pe fereastra neacoperită de storuri, intra lumina felinarului, se revărsa peste bufetul arătos, luneca peste cristalele de sub geamuri. Din semi-întuneric se ivea mereu pendulul ceasului care ticăia tare, risipind parcă atmosfera prea înăbușitoare a sufrageriei, erau aici prea multe mobile, covoare, tablouri, obiecte mărunte inutile, plante de seră. Anna se aplecă pe fereastră. Pe stradă nu era nimeni.

Ușor dezamăgită de această seară finală, se consola că își ținuse făgăduiala dată doamnei Mercier de a nu primi pe nimeni în casă, și se duse să facă o baie. Baia

era parcă o chintesență a confortului de care avea să se despartă aici. Mare, cu o cadă îngropată, cu faianță frumoasă și numeroase oglinzi, cu un set întreg de spumante, aromatizante, șampoane, uleiuri, creme, săpunuri. Spre deosebire de odăi, cufundate în întuneric pentru că, de teama căldurii, erau lăsate obloanele, baia era foarte luminoasă. Lumina se strecura printre stinghiile dintre tavan și pereți dînd iluzia razelor solare. Iar atunci cînd înfășurată în cearceaful pufos de baie, Anna se așeză la oglindă să-și usuce părul, avu impresia că se află undeva la țară, pe o terasă, că acuși o să treacă în grădină, care trebuia să fie chiar alături. Tufele înalte și plantele agățătoare acopereau o parte din geamurile mate ale ferestrei, și reflectîndu-se în ele ca norii, atingeau tavanul.

Apăsînd pe un buton, *Primăvara* lui Vivaldi umplu interiorul. Oboseala pieri, se potoli și jalea după ceea ce nu se putea împlini niciodată. Anna rămase multă vreme așezată astfel, privindu-se în oglindă, ca și cum ar fi vrut să-și ia rămas bun de la întruparea ei efemeră. În sfîrșit, închise casetofonul, stinse lumina și se înapoie la realitatea mohorîtă.

A doua zi de dimineață se sculă mai înainte chiar de a fi sunat deșteptătorul, plăcut excitată de plecarea apropiată. Tocmai termina cu împachetatul, cînd auzi soneria la ușa de la intrare. Filip se ivi punctual, cu un buchețel de trandafiri roșii. Privi curios apartamentul, în care intra pentru prima oară. Ghici că îl impresionă holul mare, plin de oglinzi, prin ușa deschisă a căruia se vedea salonul Biedermeyer, dar nu aveau vreme pentru a admira interiorul. Îl conduse prin coridorul întunecat în camera de oaspeți. Pe scaun se afla geanta ei de voiaj, cumpărată la Strasbourg.

— Asta-i tot ?

— N-am făcut nici un fel de cumpărături..,

— Parcă aveai intenția...

— Nu m-am îndurat să-mi pierd vremea, spuse zîmbind și vîrî pachetul cu dolari în poșeta veche, de anti-

lopă, pe care, din experiență, prefera s-o aibă la ea. Își aranjă părul în fața oglinzii. Cu blugii, adidașii în picioare și canadiană, semăna cu o studentă. Filip o cuprinse cu brațul și o sărută.

Sună telefonul. Anna ieși repede în hol. În primul moment nu-și dădu seama dacă era un glas de femeie sau de bărbat. Cineva cu o voce stridentă, bătrînă, întreba de doamna Mercier.

— Cine o caută ?

— Filip Delaunay, Profesorul Filip Delaunay.

— Doamna Mercier nu s-a înapoiat încă la Paris.

— Parcă trebuia să vină ieri.

— Are pe neașteptate musafiri.

— A, da ? Atunci voi telefona la Genlis. Vă mulțumesc.

Nu-i venea să se înapoieze în odaia în care o aștepta un tînăr oarecare care se dădea drept altcineva. De fapt, presupunea de mult că nu este cel care se pretinde că ar fi, dar chiar și față de ea însăși se prefăcea că îl crede. Poate că adoptase acest comportament în glumă ? Și-apoi cu un moment înainte de plecare nu merita să se preocupe de identitatea lui. Străbătu încet coridorul. Cînd se ivi în ușa camerei sale, Filip tocmai vîra pachetul ei de dolari în gentuța lui ponosită. În primul moment se fîstîci, după aceea dădu să fugă, dar ea îi aținu drumul. Ar fi putut s-o împingă, s-o lovească, s-o trîntească la pămînt, s-o imobilizeze, ca să nu poată chema pe nimeni în ajutor. Încremeni de spaimă. Cu nerușinare își închise geanta și i se uită drept în ochi. Nici urmă de zîmbet strălucitor. Un obraz crispat, îmbătrînit, cute adînci de la nas și pînă la colțurile gurii, buzele strînse. O privire dușmănoasă de te treceau fiori.

— Cară-te ! abia reuși să-i spună. Nu anunț poliția, nu dau numărul mașinii tale. Ia-ți banii cadou. În sfîrșit am aflat de ce m-ai urmat printr-o jumătate a Franței.

— Te înșeli, murmură, nu numai de asta. Poate la început... dar după aceea.., eu... într-adevăr.

— Chiar acum a telefonat profesorul Delaunay de la Bruxelles.

— E o greșeală...

— Pleacă, se trase într-o parte, lăsîndu-l să treacă, să nu te mai văd.

Trecu iute prin coridor, descuie cu mînă sigură toate încuietorile. Stînd în prag, stăpîn pe sine și liniștit, se răsuci spre dînsa, se sili să zîmbească și-i zvîrli un lipsit de griji :

— Salutare !

Anna se așeză istovită, gata să leșine. Dîrdîia de frig, deși ziua era caldă. Avea mîinile jilave și inima îi bătea să se spargă. Abia acum își dădea seama de primejdia la care se expusese de bună voie.

Nu mai are nici un fel de importață, gîndi, nimic nu mai are importanță în afară de să ajung la aeroport și să prind avionul. Se uită la ceas. Se făcea tîrziu.

Își luă bagajul, închise ușa cu toate zăvoarele, restitui cheile portăresei.

— Domnul care urma să vă conducă la aeroport a plecat parcă mînat din urmă, îi spuse portăreasa privind-o suspicios.

— Ne-am certat.

— Așa, la sfîrșit ?

— Păi tocmai.

Portăreasa clătină din cap.

— Și acum ce-o să faceți ?

— Am să caut un taxi.

— Iată unul în fața porții de peste drum. Tocmai a adus pe cineva. Aveți noroc.

— La revedere, îi strigă Anna, fugind în direcția taxiului. Am avut noroc, îi spuse Anna oftînd, cînd deschise portiera. La Orly !

Clipa în care stewardessele poloneze o întîmpinară la bordul avionului i se păru Annei drept culme a fericirii. Se așeză în partea pentru nefumători, își puse pe genunchi revistele cumpărate la aeroport și, constatînd că vecinul ei era un ins blond și chel, cu o cămașă albastră și pantaloni cenușii, peste care i se revărsa o burtă cam mare, răsuflă ușurată. Iar cînd peste vreun sfert de ceas, ste-

wardessa întrebă cu voie bună cine dintre pasageri preferă suc de grepfruturi și cine „o votcă de-a noastră poloneză", cînd brațele începură să se întindă după sticluțele aburite, se simți iar în patrie. Ziarul *Zycie Warszawy*, subțirel în comparație cu *Le Monde* și cu *Le Figaro*, oferea lîngă rubrica de anunțuri pe aceea de necroloage, unde găsi cîteva nume cunoscute. Nu-i erau nici rude nici prieteni, dar auzise despre ei, pe unul îl văzuse la televizor, pe un altul la o conferință, cel de-al treilea divorțase de curînd de o cumnată a decanului. Se înapoia în lumea ei, cognoscibilă și domesticită, în care își avea locul și rostul propriu.

Se gîndi cu oarecare părere de rău la dolarii pierduți, consolîndu-se totodată că a scăpat de griji și de teama de a fi suspectată. Mia din poșetă nu era o sumă de lepădat.

Închise pleoapele. Zburau lin, În sfîrșit se simțea în siguranță, zgomotul care însoțea ultimele cumpărături ale călătorilor, vîrînd în bagaje sticle de alcool și țigările americane, o făcea să participe la bucuria acestora. Vecinul ei burtos de abia reușea să-și închidă servieta, cu fața radioasă de bucuria îndatoririi îndeplinite.

Abia acum se gîndi că n-a cumpărat nici un fel de mici daruri pentru nimeni, nici măcar pentru secretara decanului, care îi rezolvase atît de prompt călătoria la Strasbourg. Mîine trebuia să se ducă negreșit la *Pewex* [1], și să cumpere niște fleacuri.

Nu putea nici să citească, nici să atipească, încă șocată de comportamentul lui Filip. Ar fi fost curioasă să știe dacă de cîte ori îi pomenise doamnei Mercier despre întîlnirile ei cu profesorul Delaunay, aceasta o bănuia că minte. Oare de ce se folosise individul de acest nume? Să și-l fi extras din materialele Congresului pe care le uitase în bar, pe măsuță, și pe care i le restituise cu asemenea curtoazie? Vedea limpede în închipuire fotoliile tapisate într-o imitație de piele, pe recepționer, căruia

[1] Rețea de magazine cu vînzare în valută.

îi încredințase cu cîteva zile în urmă pachetul cu bani, spre a-l depune la depozit. Atunci Filip — sau cum i-o fi zicînd — ședea și el la bar, o văzuse și auzise discuția. Așa începuse totul. O urmărise pas cu pas vrînd să pună mîna pe bani. Cine știe cum s-ar fi desfășurat lucrurile, dacă ar fi plecat împreună! Poate c-ar fi dat-o jos cu forța din mașină, poate c-ar fi omorît-o? Era puțin probabil. Chiar dacă era un escroc și un fustangiu, n-ar fi comis o nelegiuire. Marea duioșie pe care i-o purta încă și acum o făcea să-i găsească justificări. Poate că era student sau un șomer care ademenește femeile, le înșală, dar nu le ucide.

Privirile lui tandre... îmbrățișările... sărutările. Era foarte greu să accepte că individul o înșelase, trăgînd-o pe sfoară ca pe o gîscă oarecare. Cum de s-a lăsat dusă de nas? Unde i-a fost capul? Iată ce-o supăra cu mult mai rău decît pierderea banilor. Oare se cuvenea să-i ia îndărăt? Poate că nu făcuse bine renunțînd la ei? Merita oare să se expună unei primejdii? Își salvase mîndria, ce-i drept, e drept. Dar cît valora mîndria unei gîște?

Cea mai mare nenorocire care i se poate întîmpla cuiva este să-și piardă buna opinie despre el însuși. Și tocmai asta pățise. În ciuda aluziilor doamnei Mercier, care probabil bănuise ceva, dar era prea discretă ca să-și exprime deschis bănuielile, sau prea comodă ca să facă ingerințe în probleme ale altuia. C-o fi fost așa sau altfel, are să vorbească despre asta cu profesorul Delaunay și Dumnezeu știe ce are să-și închipuie despre Anna,

Nimic nu mai avea importanță, concediul petrecut în Franța aparținea trecutului. Mai bine să-și amintească numai clipele plăcute și să le dea uitării pe cele neplăcute. Flirtul cu Filip — cum altfel ar fi putut să-i spună — îi adusese multe clipe plăcute. Iar că se isprăvise într-un mod atît de neașteptat... asta era și pace. Și ce-i dacă și-a dăruit afecțiunea unui derbedeu, care se dădea drept un altul, dacă prin el a avut cîteva clipe fericite? Nu putea uita farmecul serilor petrecute cu el la Paris. Continua s-o fascineze splendida lui tinerețe, sălbatecă, nesățioasă,

plină de vrajă. Că-i plătise cu dărnicie, cu atît mai bine! Nu e bine să fii meschin, generozitatea îți aduce o alinare. Deci să nu regrete banii, să nu-i pese de ce-o să gîndească doamna Mercier, să se pudreze, să-și dea cu ruj pe buze și să-și aștearnă pe obraz o expresie de mulțumire, ca după un concediu minunat, cu toate că n-o aștepta nimeni la aeroport, și se înapoia într-o casă pustie.

A doua zi, profitînd de ultima zi liberă, se duse la *Pewex*. Cu dolarii în poșetă își permise să aleagă pentru secretara decanului niște cosmetice mai scumpe. Mare i-a fost mirarea cînd casiera, după ce-a privit cu atenție bancnota i-a cerut alta. Dar nici a doua nu-i inspiră mai multă încredere. Trecu în spate, spre a-și consulta colega dacă dolarii nu erau falși. Anna aștepta încurcată, neștiind cum se cuvine să procedeze. Timpul trecea. Se făcuse o coadă în urma ei și cei ce așteptau o priveau curioși, dar și cu reprobare, pentru că era cauza întîrzierii. În sfîrșit, casiera reveni cu o figură foarte neplăcută.

— Îmi pare foarte rău, doamnă, dar ambele sute sînt false. Mai aveți și alte asemenea bancnote?

— Nu... am primit doar două.

— Vi le restitui, dar vă atrag atenția să nu le folosiți, pentru că altminteri sînteți pasibilă de sancțiuni judiciare.

Anna plecă derutată, însoțită de privirile ironice ale celorlalți. Ce să facă acum? Avusese intenția să depună nouă sute de dolari în cont, dar după experiența de la *Pewex*, trebuia să facă investigații discrete spre a afla dacă nu erau și celelalte false. Avea o cunoștință, funcționară la Banca de Comerț. Se duse la ea, cu speranța în suflet. Doamna Zofia le cercetă scrupuloasă și i le înapoie oftînd.

— Din păcate toate sînt false.

Mda, își spuse Anna, iată cum se explică de ce proprietarul genții de voiaj, pe care o luase din greșeală pe aeroportul de la Frankfurt, nu reclamase pierderea și nu încercase să-și recupereze conținutul acesteia. Dar și

Filip se pomenise cu un dar cam îngrijorător. Ce ironie a sorții !

Nu știa dacă să se bucure sau să se întristeze că mia de dolari se dovedise a fi un sul de hîrtie fără nici o valoare. Cumpără cu zloți niște cafea din R.F.G. pentru secretară, și se duse acasă ca să întocmească darea de seamă despre Congresul de la Strasbourg.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, primi o scrisoare scurtă de la profesorul Hugues. Îi părea rău că n-o mai găsise la familia Mercier, la Genlis, și anexa o invitație oficială pentru Harvard.

Cuprins

Cuvînt înainte 5

REGĂSIRE 11

VACANȚĂ LA PARIS 177

Tehnoredactor : ELENA DINULESCU
Bun de tipar : 7 iulie 1992

Format 16/54x84

Coli tipar : 23

Tparul executat sub comanda nr. 5019-992
la Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „Bacovia" BACĂU

DANUTA BIEŃKOWSKA

Vacanță la PARIS

Regăsire și **Vacanță la Paris** — două microromane de excepție aparținând scriitoarei poloneze Danuta Bienkowska (1920–1992).

În **Regăsire** (1980), actorul Lukasz își poartă cu discreție suferința insingurării după o viață palpitantă în care scena și dragostea au jucat rolul principal.

Vacanță la Paris (1989) urmărește intimplările neprevăzute, din care nu lipsește intriga polițistă, ale Anei, ajunsă pentru prima oară la Paris.

DANUTA BIENKOWSKA — scriitoare de marcă a literaturii polone contemporane, traducătoare de elită, o mare prietenă a României, adevărată „ambasadoare" a culturii și literaturii române în Polonia.

Univers

ISBN 97 3-34-0192-7 Pret 590 lei.